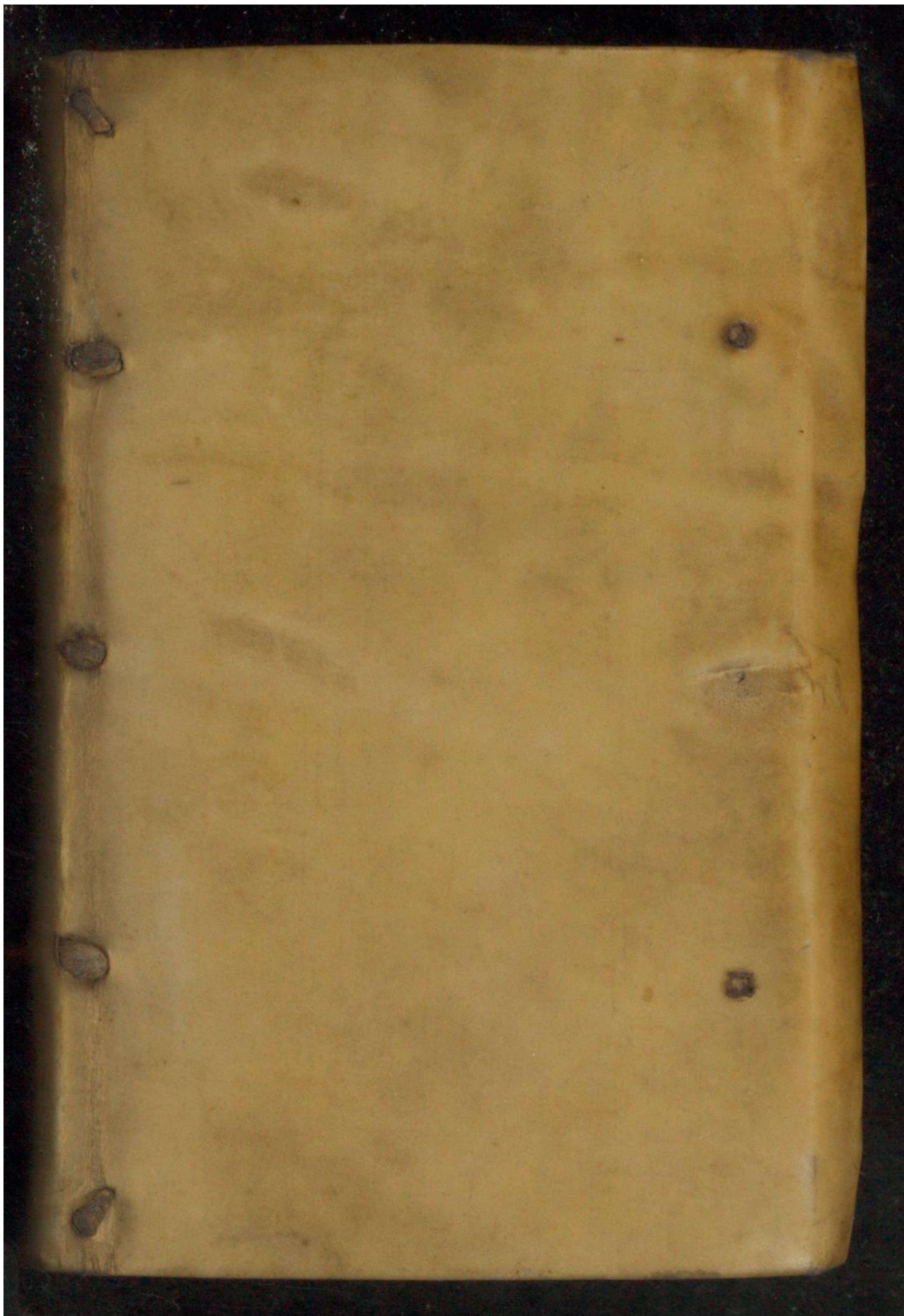
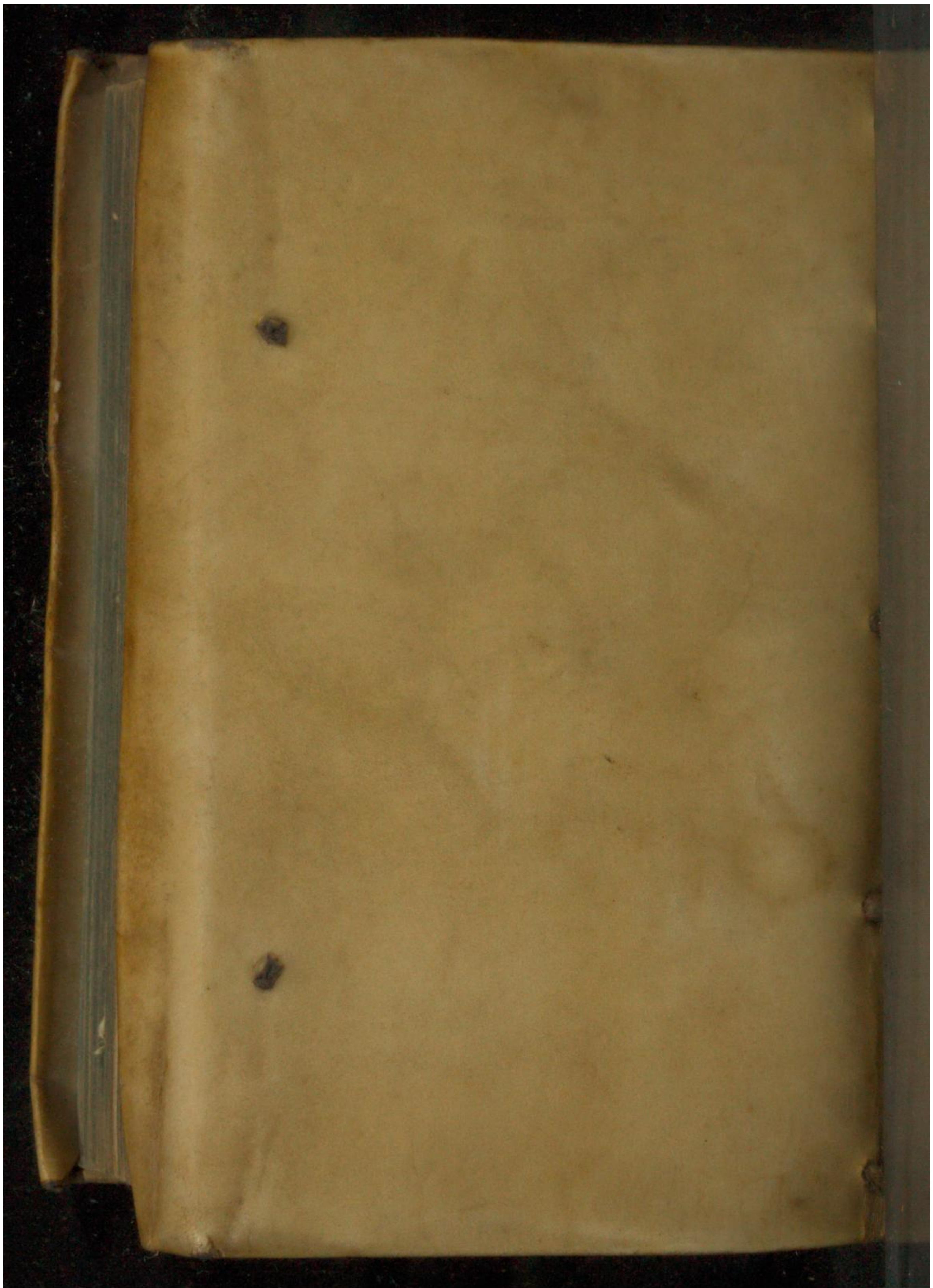

DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 21
COLLECTION

175—

Agrippa.

Memento Mori Et Resurgere

HENRICI CORNELII AGRIPPAE AB NETTESHEYM, DE INCERTITVDINE ET vanitate ſcientiarum declamatio inuectiua, ex poſtrema Authoris recognitione.

COLONIAE,
Apud Theodorum Baumium, ſub ſigno Arboris. Anno 1575.

Ora et labora

SPECTABILI VIRO D. AVGVSTINO FVRNARIO, CIui Genuensi, Henricus Cornelius Agrippa ab Nettesheym.

S. P. D.

Ogitanti mihi (integerrime Augustine, qui benè merendi studio me tibi perpetuò debendę gratiæ reũ effecisti) quo cultu, qua veneratione, quo pignore, quaue ingenij industria tibi hanc animi mei obseruãtiã testarer animus erat sepulchro aliquo & magno (quando tu pulcherrimis maximisque dignissimus) munere adornare ac cũ ornatissima sermonis integri-

tate, tum locupletiſsima re-
rum dignitate, grauiſsimoq́ue
ſententiarum pondere, tibi de
penitiſsimis vtriuſque, diuinę
& humanę literaturę libros of
ferre, verùm cum ego tanto a-
nimo meo cùm doctrina & in-
genio longè ſim inferior, tum
dicendi facundia, ſermonisq;
elegantia illum remoto greſ-
ſu ſequar, nō habeo in mei in-
genij ſupellectile, quod præ-
ſtare poſsim, præter inſignem
ignorantiam, ipſumq́ue iacet
ingeniū fortunæ meæ indigna
tione deiectū, adeò vt ex ipſa
indignatione fermè cū Troia-
na illa Hecuba verſus ſim in ca
nem, ac nullarum virium ſim
ad benè dicēdum, nil amplius
memini niſi mordere, obla-
trare, maledicere, conuiciare,
atq; ſic adfect⁹, ſcripſi his die-
bus volumen ſatis amplū, cui,

De

De incertitudine & vanitate
ſciẽtiarum titulũ feci, in quo
ſic in vniuerſam illam ſcien-
tiarum atque artium giganto-
machiam oblatraui, ſic om-
nes illos ſcientiarum & ar-
tium robuſtiſsimos venato-
res, validiſsimis morſib. per-
ſtrinxi, vt quoties opus ipſum
reuiſo, ipſe ego me demirer
talem in homine canem, & cui
nihil caninum deſit, præter v-
nam adulationem, licet au-
lico admodum neceſſariam.
Ne igitur obſeruantiæ tuæ de-
ſertor eſſe videar, dum con-
digna te, & ex ſcientiarum de-
prompta theſauris fœcunda
munera impendere nequeo,
ſaltem ex eadem ignorantiæ
& indignationis meæ officina,
hanc Cynicam declamationẽ
in obſeruantiæ in te meæ argu
mentum tibi nunc offero: hac

te dono, hanc tibi dedicatam conſtituo, magnitudinem animi erga te mei libenter oſtenſurus, atque quam vigilem cuſtodem, quam oculatum ſpeculatorem, quam audacem militem, quam magnanimum ducem in me tibi acquiſieris, qui cum velut è ſublimi ſpecula hoſtes procul denuncio quo ſe diuinarum literarum ciues in loca recipiant tutiora, tum pro eorundem omnium ſalute omnibus me lacerandum obijciens, primum cominusq́ue in acie propugno: quo facinore tantum abeſt quod metuam inuidiã vt gratiam ab omnibus mihi deberi putem, qui ad operam publicæ vtilitatis ſimul ſpeculator & miles denunciem & impugnem, quibus ſalus periclitatur humana, atq; inſuper ducem

cem

cem me præbeam ijs, qui egredičtes humanarum ſcientiarũ labyrinthum, in arcem tendũt veritatis. Accipe igitur nũc Augustine colẽdiſsime hanc qualiſcunq; eſt, declamationẽ, atque illam tibi tuo iure habe. Scio enim, ſi venatores, & canes amas, non poterit illa tibi non eſſe gratiſſima, verum ego nunc è cane in crocodilum aut draconem aliúmue igniuomum ſerpentem migrabor, & pyrographiam (opus quale hactenus noſtra non viderit ętas, ſed non niſi famoſo cuiquã orbis vaſtatori profuturum) protinus abſoluam: tum ſacra me ſpargam lympha & flumine viuo abluam, quo tandem fatalib. his laruis exutus, rurſus in hominem reuertar, ne quando nimiũ pythagoriſſans, & in tã varias beluas de

migrans, tandem Luciani & Apulei inſtar*, in philoſophantem aſinum vertar, ſed tu nunc feliciſsimè vale, memineriſque, cum hæc noſtra legeris, quia nihil ſcire feliciſſima vita.

***

HEN-

HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA AD Lectorem.

AN non tibi, lector studiose, magnanimum præaudaxq́; ac penè Herculeum hoc meũ facinus videbitur, cõtra vniuersam illam scientiarũ omnium atque artium gigantomachiam arma sumere, ac vniuersos illos scientiarum artiumque robustissimos venatores in arenam prouocare? infrement aduersum me doctorum supercilium. Licẽtiatorum eruditio, Magistrorũ authoritas, Baccalaureorũ conatus, & scholasticorum omniũ zelus, mechanicorũq́; seditio. Quos si confecero, nónne aut par, aut

maius erit atque leonem Nemaũ claua percutere hydrã, Lernæã igne interimere, aprum Erimanthæum occidere, ceruam Mænalio nemore aurea cornua gerentẽ capere, Stymphalidas aues in nubibus sagittis confodere, Antæũ intra vlnas opprimere, colũnas in Oceano figere Geryonem tricipitem vincere, boues abigere, taurum perimere, Achelaum monomachia superâre, Diomedis equos abducere, Cerberum vinctum catena trahere, aurea Hesperidum mala rapere, eiusq́; generis plura, quæ ab Hercule & magnis laboribus nec minori periculo gesta sunt, cũ non minoris laboris, periculi aut quàm maximi sit hæc gymnasiorum atq; palestrarũ monstra superare? Neq; enim

enim non video, quàm cruēta pu
gna hic mihi cominus ineūda est,
atq; plenum periculo bellum, cū
sim tam potentissimorum hostiū
vallatus exercitu. Hei quot me
machinis oppugnabunt, quot
me impetent molimimbus, quot
me persequētur ignominijs? Ob-
strepent in primis pediculosi grā
matici, atq; etymologijs suis ex
Agrippa nomen indent podagri-
cum. Attoniti poetæ pro Momo
vel hirco Æsopico tradu ēt car
minibus. Nugiuendæ historio-
graphi supra Pausaniam & He
rostratum prophanabunt. Ma-
gnicrepi rhetores iratis ocu-
lis, terribili vultu, grandistre-
pis vocibus, dirisque gesticula-
tionibus perduellionatus accu-
sabunt. Monstruosi memorio-

graphi laruis cerebrum obtundent. Pugnaces dialectici innumera syllogismorum tela in me conijcient. Flexiloqui sophistæ verborum laqueis suisq́ indissolubilibus, ceu iniecto freno, obturabunt. Barbarus Lullista absurdis verbis ac solœcismis dementabit caput. Terra cæloq́ pscribent impij mathematici. Atomographi arithmetici concitatis in me fœneratoribus, ad alieni æris rationem cogent. Ad laqueum adiget peruicax aleator. Infaustos numeros supputabit sortilegus Pythagorista. Carcerem tristitiamq́ infelices figuras proijciet punctator geomātes. Canentme in triuijs vulgi fabulam multitoni musici ac stridulis rōchis dissonisq́ concharum, peluiū pati-

patinarumque strepitibus, plus quàm solent digamorum sponsalitijs, obturabūt. Excludent choreis pompofæ matronæ. Oscula negabunt blandulæ puellæ. Camelum saltantem subsannabunt garrulæ ancillulæ. Saltator histrio ludet in me turpi scena tragœdiam. Dextera, leuaque impetet centimamus gladiator. Perplexi Geometræ iniectis triquetris, tetragonisque circulis, tanquam Gordionijs nodis irretitum captiuabunt. Simia vel ipso Therfite deformiorem pinget, sculpetque inanes opticus. Vltrà Sauromatas & glacialem relegabunt vagi Cosmimetræ. Dædaleus architectus inexpugnabilibus machinis clandestinè subcuniculabit, correptumque inob

serutabilibus labyrinthis errare coget. Ad arrugias condemnabit Stygius metallarius. Suspendium comminabuntur fatales Astrologi, cælorumque labili vertigine conscensum ad superos cohibebunt. Ominabuntur omne malum minaces diuinatores. Frigidum in Venerem, inualidique femoris diffamabit importunus Physiognomus. Cerebricosum asellum pronunciabit delirus Metoposcopus. Diuinabit omnia sinistrè Fatidicus chiromantes. Tristi auspicio exaugurabit præsagus aruspex. Mittet vltrices flamma Iouis, & præsagi fulminis ignes portentosius speculator. Nocturnis terrebit lemuribus tenebricosius oniropola. Furens vates, ambiguo decipiet

ora-

oraculo: Prodigiosi magi tanquā alterum Apuleium, aut Lucianum in asinum, non tamen aureum, sed fortè stercorarium transformabunt. Spectris atque manibus persequetur ater goeticus. Sacrilegicus theurgus caput cōsecrabit ἐς κόρακας *vel fortè in cloacas. Imprecabuntur suam detractim dementulati cabalistæ. Acephalum spadonēue repræsentabit anilis præstigiator. Discrepent pugnacissimis opinionib. contentiosi Philosophi. Nosq; inter carem & crocodilū migrare facient circulatores Pythagorici. Dodio aut sepulchro recludēt fœdi mordacesq; Cynici Vxorem communicādam clamabūt pestilentes Academici. Enecabūt crapula glutones Epicurei.*

Mor-

Mortificabunt animam, excludentque Paradyso impij Peripatetici. Seueri Stoici ademptis humanis affectib. in silicem permutabũt. Vaniloqui Metaphysici velut ex chao Demogorgoneo eorũ, quæ nusquã sunt, nec erũt, nunquam nõ paradoxis mentem euertent. Censores Ethici in centum referent tabulas. Interdicet muneribus legislator politicus. Abdicabit aula voluptarius princeps. Sißirijs propellẽt ambitiosi optimates. Insensatus populus vicatim affliget opprobrijs. Phalaris tauro cruciandum recludet terribilis tyrannus. In exilium agent factiosi oligarchæ. Plebs impetuosa, & multorum capitum mala bestia, indicta causa, rapiet in exitium.

Proditionis insimulabit afflicta quæuis Respublica. Aris interdicent auari sacerdotes. A pulpito lacessent laruati cucullīões, contumeliosique hypocritæ. Peccata reseruabunt æternis ignib. plenipotentes Pontifices. Gallicam scabiem comminabuntur salaces meretriculæ. Rapax leno lenaq́ue temulenta obstetricabunt loculos. Excludēt xenodochijs hulcerosi mendicantes. Sacrum incendium, rabidosq́; morsus offerent gyrouagi quæstuarij, suisq́ue destituent indulgentijs. Obærabit macello infidus dispensator œconomus. Impingit in Scyllas blasphemus nauta. Mercator improbus vsuris oppignoratū absumet. Furax quæstor compilabit stipendium. Prohibebunt

bibebunt amœnis hortulis duri agricolæ. Lupis me deuouebunt otiosi pastores. Hamum subijciet latentem vndiuagus piscator. Canes accipitresque immittet clamabundus venator. Deprædabit armipotens miles. Submouebunt ordine purpurati nobiles. Exuent maiorem imaginibus paludati heraldi, indictisque equitijs, quæ torneamenta vocãt, pro rustico exactionario inclamitabunt. Lotio & retrimentis scatophagi medici perfundent. E quibus loquax logisticus disputando de morbo, tempestiuũ subtrahet remedium. Temerariusq́ empyricus dubio experimento mortis exponet periculo. Fallax methodicus procrastinando remedia, ægritudinem producet

ducet ſuum ad compendium. Exugent clyſterijs ſordidi pharmacopolæ. Dentibus ac teſtibus inſidiabuntur emaſculatores chirurgi. Diſſecandum poſtulabunt crudeles anatomiſtæ. Angario recludet immundus veterinarius, ac quadrigario puluere occæcabit oculos. Fame conficiet præuaricator diætarius. Offam inſulſam ſiticuloſius obtrudet coquus. Diuitijs interdicet prodigus alcumiſta, ablegabitque fornaculis. Vaſtiſsimis gloſſarum voluminib. obruent inexpugnabiles iuriſtæ. Maieſtatis reum agent faſtuoſi legulei. Excommunicabunt diris execrationib. arrogantes canoniſtæ. Sexcẽtas calũnias intentabũt litigioſi cauſidici. Colludet cũ aduerſario

deſerta

deserta causa subdolus Procura tor. Subscribet falsum dubius ta bellio. Condemnabit actionis in- exorabilis iudex, negabitque (quas vocant) appellandi Apo stolos. Destituet rescripto impe- riosus archiscriba cancellarius. Hæreseos inclamabunt obstina- ti theosophistæ, aut ad idola suæ sectari compellent. Ad palino- diā vociferabunt superciliosi ma gistri nostri, magnisque sigillis proscribent Sorbonici Atlātes. Vides nunc Lector, quanta obeā pericula? Facilè tamen hos insul tus euadendi spes est, si tu modò veritatis patiens, posito liuore, candido animo ad hæc legēda ac- cesseris. Habeo præterea quo me tuear, Verbum DEI, quod ego his pro clypeo scutoque intrepi-

dus

dus opponam. Et si oporteat, qui pro illo lubens, tantos in me concitaui hostes, libens etiam occumbam, priusquam deseram. Et te scire volo, me non odio, non ambitione, non dolo, non errore inductum, hæc scripsisse, nec me sacrilega cupiditas, nec improbæ mentis arrogantia ad hoc impegit, sed causa omnium cùm iustissima, tum verissima, quòd videlicet videam multos humanis disciplinis scientijsque vsque adeò insolescere, vt sacrarum literarum eloquia, & Canonicas Spiritus sancti Scripturas (quia careant ornamentis verborum, viribus syllogismorum, affectisque suadelis, & peregrina Philosophorum eruditione: sed simpliciter in operatione virtutis, & nu-

da fide firmatæ sunt) idcircò tãquam rusticas & idioticas, non modò despicere & aspernari, sed & velut contemptu quodam insuper insectari. Alios etiam videmus, licet sibi magis pij videantur, qui Christi leges probare & confirmare nituntur, decretũ Philosophorum, illis plus tribuentes, quàm sanctis Dei Prophetis, Euangelistis & Apostolis, cùm tamen hi ab illis plus disdia pason absunt. Præterea in multis ac fermè omnibus gymnasijs peruersus mos, ac damnabilis cõsuetudo inoleuit, quod initiandos discipulos iureiurando adigunt Aristoteli aut Boethio, aut Thomæ, aut Alberto, seu alio cuiuis suo scholastico DEO sese nunquam repugnaturos: à quibus si

quis latū vnguem diuersum senserit, hunc hæreticum scandalosum, piarum aurium offensiuum, igne flammisq́ʒ absumēdum proclamant. Hi igitur tam temerarij gigantes, & sacrarum literarum hostes aggrediendi sunt, illorum castra & arces expugnanda sunt, ostenduntq́ue quanta sit hominum cæcitas, cum tot scientijs & artibus, cum tot insuper singularum magistris & authoribus, semper à veritatis cognitione aberrare, quanta etiam temeritas, quàm arrogans præsumptio, Philosophorum scholas præferre Ecclesiæ CHRISTI, opinionesq́ue hominum præponere aut adæquare verbo Dei. Denique quàm impia tyrannis, captiuare ad præfinitos autores

studiosorum ingenia, & adimere discipulis libertatem indagandæ, & sequendæ veritatis. Quæ omnia cùm tam manifesta sint, vt inficias iri non poßint, venia danda erit, si liberius ac fortè amarulentius in aliqua disciplinarum genera, earundémue Professores videar perorare.

Vale.

NO-

NOBILIS VIRI HENRICI CORNELII AGRIPPÆ,

Equitis aurati, & vtriusq; Iuris Doctoris, sacræ Cæsareæ Maiestatis à consilio & archiuis indicarij, de incertitudine et vanitate scientiarum atque artium, Declamatio.

DE SCIENTIIS IN GENERALI. *Cap. I.*

VEtus opinio est, & fermè omnium Philosophantium concors & vnanimis sententia, qua arbitrantur scientiam quamlibet, homini ipsi pro vtriusq; captu ac valore nonnihil diuinitatis adferre, ita vt sæpè vltra humanitatis limites in Deorum beatorũ choros eos referre possint: hinc varia

illa & innumera ſciētiarū encomia prodierunt, quibus vnuſquiſque eas artes atque diſciplinas, in quibus iam diuturno exercitio ingenij ſui vires exacuit, non minus ornato, quā longo ſermone nititur omnibus anteferre, & vel ſupra cælos ipſos extollere. Ego verò alius generis perſuaſus rationibus, nil pernicioſius, nil peſtilētius hominū vitæ animarumq; noſtrarū ſaluti poſſe cōtingere arbitror, quam ipſas artes, ipſasq; ſcientias. Ideoq; conuerſo ordine agendū cenſeo, & ſcientias ipſas non tantis præconijs extollendas, ſed magna ex parte vituperandas eſſe mea opinio eſt, nec vllā eſſe, quæ careat iuſta repræhenſionis cenſura, neque rurſus, quæ ex ſeipſa laudem aliquam mereatur, niſi quā à poſſeſſoris probitate mutuatur. Ea autem modeſtia hanc ſententiā meam à vobis accipi volo, vt me nec alios velle repræhendere, qui diuerſum ſentiunt, nec mihi aliquid arrogare inſolentius putetis. Itaque mihi in hoc à reliquis diſſentienti veniam dabitis, donec à ſingulis per ordinem literarum facultatibus, hanc ſententiam auſpicabimur, non vulgaribus dun-

taxat argumentis, & à superficie rerũ sumptis, sed rationibus firmissimis, & ex intimis rerum visceribus eductis, non illa Demosthenis aut Chrysippi argumenta eloquentia, quæ mihi sacras literas profitenti opprobrio esset futura, tanquam adulationes amanti si fucos dicendi sequar. Nam loqui propriè, non eloqui: & rei veritatem, non sermonis ornatum, sacrarum literarum professorem intendere decet. Non enim in lingua, sed in corde veritatis sedes est. Nec interest in dicendis veris quali sermone vtamur. mendacium enim eloquentia, verbisque phaleratis indiget, vt se possit hominum mentibus insinuare: veritatis autem sermo, vt scribit Euripides, simplex existit, non quærens fucum, nec pigmenta, Quòd si ergo assumptum negotium absque omni eloquentiæ flore (quæ ea ipsa quoque nunc à nobis, etiam non tam negligẽda, quam damnanda erit) vestris delicatissimis auribus offundã, ea vos precor feratis patientia, qua Romanus ille Imperator quondam cum exercitu constitit, vt audiret mulierculam: atq; Archesilaus rex interdũ audire voluit rau-

cos & inamœnæ vocis homines, quo audiens poſtea eloquentes, plus caperet delectamenti. Memineritis illius Theophraſti ſentētię, apud maximos quoſq; & elegantiſſimos viros etiam rudes loqui poſſe, dummodo fide & ratione loquantur: atq; ne quaſi oſcitantes vos auribus pendere ſinā, quibus veſtigijs & indicijs veluti canibus hanc narratā opinionem meam venatus depręhenderim, nūc proferam in medium: ſi modò id vos prius cōmonuero, ſcientias omnes tam malas eſſe, quàm bonas: nec aliam nobis ſupra humanitatis metam afferre deitatis beatitudinē, niſi illam fortè, quā antiquus ille ſerpens pollicebatur primis parentibus, inquiens: Eritis ſicut Dij, ſciētes bonum & malum. In hoc itaque ſerpente glorietur, qui gloriatur ſe ſcire ſcientiam, quod probè factitaſſe legimus Ophitos hæreticos, qui ſerpentem in ſacris ſuis colebant, dicentes ipſum in paradiſo virtutis cognitionem induxiſſe: Aſtipulatur iſtis Platonica hiſtoria, Theutū quendam humano generi infenſum dæmonem ſcientias primùm excogitaſſe, nō minus offenſiuas, quàm vtiles

vt prudentiſſimè diſſeruit ille totius Aegypti rex Thamus, de ſcientiarum ac literarum inuentoribus. Hinc eſt, quòd Grammatici pleriq; dæmones quaſi ſcientes exponunt: ſed eſto, has fabulas ſuis Poëtis philoſophisq; relinquamus, & non ſint alij ſcientiarū inuentores, quàm homines, atq; illos ſcimus fuiſſe peſſimę generationis filios, filios inquam Cain, & de quibus verè dictum eſt: Filij huius ſæculi prudētiores ſunt filijs lucis in generatione hac. Si itaq; nunc ſciētiarum inuētores homines ſunt, nónne omnis homo mēdax, nec eſt, qui faciat bonum vſque ad vnum? Sed eſto, rurſus ſint homines aliqui boni, nihil ſcientiæ ipſæ bonitatis, nihil veritatis habebunt, niſi quantum ab ipſis inuentoribus, vel poſſeſſorib. mutuantur vel acquirunt. Nam ſi in malum quempiam inciderint, noxiæ erunt, illumque ex malo reddent deteriorem, vt peruerſum grammaticum, vaniloquum poetam, mendacem hiſtoricū, rhetorem palponem, memoriographum oſtentatorem, litigioſum dialecticum, ſophiſtam perturbatorem, linguacem Lulliſtam, arithmeticum

ſortilegum, laſciuum muſicum, impudicum ſaltatorem, geometram iactatorem, coſmographũ erronem, architectum pernicioſum, nautam piratam, aſtronomum fallacem, magũ flagitioſum, perfidum cabaleũ, phyſicum ſomniatorẽ, portentoſum metaphyſicum, moroſum ethicum, iniquum politicum, principem tyrannum, magiſtratũ oppreſſorem, populum ſeditioſum, ſacerdotem ſciſmaticũ, monachum ſuperſtitioſum, prodigum œconomum, mercatorem falſijurium, quæſtorem compilatorem, ſegnem agricolam, paſtorem abigeũ, piſcatorem maledicum, venatorem latronem, militem prædonem, nobilem exactorem, medicum occiſorem, pharmacopolã veneficum, coquũ helluonem, alchimiſtam impoſtorem, iuris conſultum verſipellem, cauſidicũ mille ſcelerum protectorem, tabellionem falſarium, iudicem venalem, & è ſublimi tribunali latronẽ, theologũ hæreticum, & vniuerſæ multitudinis ſeductorem. Nihil autem inauſpicatius, quàm ars, quam ſcientia impietate conſtipata, & malarum rerũ pernicioſiſſimus eſt maximus quiſq; artifex,

tifex, & doctissimus author. Quod si etiã in non tam malũ, sed stultum aliquem incidat, nihil illo insolẽtius ac importunũ magis: nã præter id, ꝙ illi de cognata stultitia superest, tuetur illum doctrinæ authoritas, habetq́; literarũ instrumenta, quibus suã defendat amentiã, quibus cæteri stulti carentes mitius insaniunt, quẽadmodũ de Rhetore ait Plato: Nã quo erit (inquit) ineptior atq; indoctior, hoc plura narrabit, imitabitur oĩa, nihilq́; se indignũ existimabit. Nil igitur exitialius, q̃ cum ratione insanire. Si quis autẽ vir bonus & sapiẽs possideat, fortassis bonę erũt sciẽtię, ac reip. vtiles, possessorẽ aũt suum nihilo reddẽt beatiorẽ: non enim (vt aiũt Porphyrius & Iamblicus) verborũ accumulatio disciplinarũq́; multitudo beatitudo est, quę nec vllum insuper pro rationum ac verborum qualitate accipit incrementum: quòd si ita esset, nihil prohiberet illos, qui omnes congregauerunt disciplinas, esse beatos: hunc verò, qui his careat, nequaquam: essentq́ue philosophi sacerdotibus beatiores. Vera enim beatitudo non consistit in bonorum cognitione, sed in vi

ta bona: non intelligere, sed in intellectu viuere: neque enim bona intelligentia, sed bona voluntas coniungit homines Deo, nec aliud efficiunt disciplinæ, foris adhibitę, nisi quia conditionem nobis quandam purgatoriā adhibent, ad beatitudinem aliquid conducentem, nō tamen rationem ipsam, qua nobis beatitudo compleatur, nisi eis adsit & vita, in ipsam bonorum translata naturam: sæpissimè enim est cōpertum, vt ait Cicero pro Archia, ad laudē atq; virtutem naturam sine doctrina, quàm doctrinam sine natura valuisse. Non igitur tam longa, tam difficili, & vix vnquā perscrutabili (vt Auerroistæ cōtendunt) scientiarum omnium disciplina animum imbuere opus erit, quam ipse etiam Aristot. beatitudinem ait valdè communem, & quam cuncti facilè adipisci queant, per disciplinā quandam & diligentiam, quam scilicet ait facilem, & quasi communem facultatem contemplandi obiectum omniū nobilissimum, scilicet Deū: qui quidē tam facilis omnibus communis contemplandi actus, non syllogizando & demonstrando perficitur, sed creden-

o & colendo. Quæ ergo nunc ſcientiarum felicitas? quæ ſapientum philoſophorumq; laus & beatitudo, quibus ſcholæ omnes perſtrepũt, reſonãtq; encomijs eorum, quorum animas diris cruciatibus diſtrahi audiunt, videntq; inferi? Vidit hæc Auguſt. & timuit, exclamans illud Pauli: Surgunt indocti & rapiunt cælos, & nos cum ſcientia noſtra mergimur in infernũ. Quod ſi audendum eſt verũ fateri, tã eſt ſcientiarum omnium periculoſa inconſtanſq; traditio, vt longè tutius ſit ignorare, quàm ſcire. Adam nunquam è beatitudinis paradiſo pulſus fuiſſet, niſi ſerpente magiſtro didiciſſet ſcire bonum & malum. Et Paulus eijciendos cenſet de Eccleſia, qui plus ſcire volunt, quam oportet. Socrates dum omnes fermè diſciplinas perſcrutatus eſſet, tunc primùm ab oraculo ſapiẽtiſſimus omnium iudicatus eſt, cùm ſe nihil ſcire palam fateretur. Tã eſt ſcientiarum omnium cognitio difficilis, ne dicam impoſſibilis, vt prius vita tota hominis deficiat, quàm vel vnius diſciplinæ minima ratio perfectè inueſtigari poſſit. Quod mihi hîc affirmare videtur Eccleſiaſtes, dũ ait;

Intellexi, quòd omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem eorũ, quæ fiunt sub sole, & quantò plus laborauerit ad quærendum, tantò minus inueniat, etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire. Nihil homini pestilentius contingere potest, quàm scientia: hæc est vera illa pestis, quæ totum ac omne hominum genus ad vnum subuertit, quæ omnem innocentiam expulit, & nos tot peccatorum generibus, mortiq́ue fecit obnoxios, quæ fidei lumen extinxit, animas nostras in profundas conijciens tenebras, quæ veritatem dãnans, errores in altissimo throno collocauit. Quare iam non vitupẽrandi mihi videntur Valentian. ille Imperator, quem acerrimum literarum hostem extitisse aiunt, atque Licinius imperator, qui literas virus ac pestem publicam dictabat: quin & Ciceronem ipsum fontem literarum abundantissimum refert Valerius tandem literas contempsisse. Tanta autẽ est veritatis ampla libertas, liberaq́ue amplitudo, vt nullius scientiæ speculationibus, non vllo sensuum vrgenti iudicio, non vllis logici artifi-

cij argumentis, nulla probatione euidente, nullo ſyllogiſmo demonſtrante, nec vllo humano rationis diſcurſu poſſit depræhendi, niſi ſola fide: quã qui habet, is ab Ariſt. in Priorum Reſolutionum lib. dicitur melius diſpoſitus, quã ſi eſſet ſciens: quod exponẽs Philoponus, ait, id eſſe melius cognoſcentem, quàm per demonſtrationem, quæ per cauſam fit. Et Theophraſtus in ſuis Tranſnaturalibus ſic ait: Vſque ad aliquid quidem poſſumus per cauſam ſpeculari, principia à ſenſibus ſumentes, quando autẽ ad ipſa extrema & prima tranſierimus, nõ amplius poſſumus ſcire, ſiue quia non habemus cauſam, ſiue propter intellectus noſtri infirmitatem. Et Plato in Timæo ait, quòd illa explicare plus eſt, quàm vires noſtræ ſufficiant, ſed credi iubet ijs, qui antè dixerunt, quanquam nulla demõſtrationis neceſſitate loquantur: fuerunt enim Academici philoſophi in precio, qui dixerunt nihil poſſe affirmari: fuerunt Pyrronici, & alij multi, qui quidem nihil affirmabant: Nihil itaq; præcipuum habet ſcientia ſupra ipſum credere, vbi videlicet probitas authoris

mouet discipulorum liberam creden di voluntatem. Hinc Pythagoricum præsumptum illud de magistro respõ sum: Ipse dixit. Et Peripateticorum il lud vulgatum prouerbium, Vnicuiq; perito in arte sua credendum est. Sic creditur Grãmatico de verborum significationibus. Credit Dialecticus de parte orationis à Grammatico accepta. Assumit à Dialectico Rhetor argumentationis locos. Poeta mensuras mutuatur à Musico. Geometra ꝓportiones sumit ab Arithmetico. Astrologus vtrisque fidem dat. Deinde transnaturales coniecturis vtũtur naturalium, & quisq; artifex rectè præsumit de statutis alterius. Habet enim quæuis scientia certa quędam principia, quæ credere oporteat, nec vllo modo queãt demõstrari: quæ si quis pertinacius negare velit, non habent Philosophi illi, quo contra illũ disputẽt, moxq́; dicent, contra negantem principia non esse disputandum, aut ad alia quædam extra scientiæ metas relegabunt, vt si quis (dicũt) neget ignem esse calidum, proijciatur in ignem, & quæratur ab eo quid sentiat. ita demũ ex Philosophis tortores fiunt & carni-

fice

ſices, volunt nos vi cogere fateri id, quod ratione debuerant docere. Proinde nil Reip. infenſum ac pernicioſum magis, quàm literæ, quàm ſcientiæ, in qua, ſi qui eruditione & ſcientia præditi ſunt homines, eorum arbitrio, veluti plus ſapientium plurimum res geruntur, ac plebis ſimplicitate, multitudinisque imperitia freti, omnem magiſtratus authoritatem ſibi ſoli vſurpant, vnde Reipublicæ ſtatus à populari in oliarchiam migrat, atque exinde in factiones diuiſa, in tyrãnidem facilè tranſit, quam nemo vnquam vſpiam terrarum obtinuiſſe legitur ſine ſcientia, ſine doctrina, ſine literis, præter vnum L. Syllam Dictatorem, qui ſolus ſine literis Rempublicam occupauit, in quo tamen literarum ignorantiæ vel hoc Reſpublica maximè debet, quod tyrannidem ſponte tandem depoſuerit. Præterea omnes ſcientiæ, nil niſi decreta & opiniones hominum ſunt, tam noxiæ, quàm vtiles, tam peſtiferæ, quàm ſalubres, tam malæ, quàm bonæ, nuſquam completæ, ſed & ambiguæ, plenæ erroris & contentionis, atq; id nunc ita eſſe per ſingulas ſcien

tiarum disciplinas progrediendo ostendemus.

DE LITERARVM ELEmentis. Cap. II.

NAm in primis quis non videt benè dicendi artes, dico Grammaticam, Logicã, Rhetoricam quæ solùm vestibula ac fores sciẽtiarum sunt, non autẽ scientię, sæpe non minus pestilitatis adferre, quàm voluptatis, quibus tamen nulla alia veritatis regula est, quàm primorum quorumcunq; instituentiũ placita atq; voluntas, quod ab ipsis vsq; literarũ inuentis, quæ prima artium illarũ elementa instrumẽtaq; sunt, plenissimè constat: quarũ primę fuerũt Chaldeę, inuẽtore Abrahamo, vt ait Philo, quibus Chaldæi, Assyrij, & Phœnices vsi sunt: sed sunt qui aiunt, Assyrijs primum literas dedisse Rhadamãthum. Post has Moyses literas tradidit Iudæis, fortè non quidẽ his characterib. quibus hodie vtuntur, quę inuentum putãtur Ezre, quẽ omniũ ferè veteris instrumenti librorum scriptorẽ existimant, Porrò quidam Linus Chal-

cides

cides literas ex Phœnice tulit ad Græcos, sed Phœniceas, donec Cadmus Agenoris filius alio charactere illis nouas literas daret numero sexdecim, quibus Troiano bello quatuor addit Palamedes. Postea totidem Simonides Melicus. Aegyptijs autem primũ scribendi vsum tradidit quidam nomine Memnona per animalium effigies, vt in obeliscis cernitur, sed literas illis primum dedit Mercurius, ille videlicet, quem Lactãtius ait quintum Mercurium fuisse, cui Vulcanus Nili filius successit in regnum. Latinis verò literas tradidit mulier Nicostrata, cognomento Carmentæ. Septem itaque literarum genera antiquitus pręcellebant, Hebrææ, Græcæ, Latinæ, Syriæ, Chaldææ, Aegyptiæ, & Geticę, de quibus in peruetusto Codice hos sequentes versiculos sese legisse refert Crinitus.

Moyses primus Hebraicas exarauit literas.
Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas.
Quas Latini scriptitamus, edidit Nicostrata.
Abrahã Syras, & idem repperit Chaldaicas.

Iſis arte non minore protulit Aegyptias.

Galfila prompſit Getarum quas videmus vltimas.

Cæteræ verò gentes & barbaræ nationes recentioribus temporibus nouas literas inuenerunt. Nam Gothis Cordanus Epiſcopus literas dedit, & antiqui Frãci, qui ſub Marcomiro & Pharamundo Gallias deuicerũt, ſuos habuêre literarum characteres à Græcis parum diſtantes, quibus Vuaſtaldus eorum patrio ſermone deſcripſit hiſtoriam, ſed inuentore illarum literarum incerto: extant etiam aliæ Frãcorum literæ, quarum inuentor quidam nomine Doracus, ſed à Vuaſtaldi charactere longè diuerſæ: & adhuc aliæ inuentore Hicho Franco, qui cũ Marcomiro ad oſtia Rheni venit è Schytia. Quin & Beda aliquas deſcripſit, ſed incerto inuẽtore, aliquorum Normanorum literas. Et multæ aliæ gentes ſimili modo vel nouos ſibi literarum characteres conſtituerunt, vel ab antiquis acceptos pro parte aut immutarunt, aut corruperunt, vt Dalmatæ Græcas, & Armenij Chaldęas: at Gothi, Longobardiq; Latinarum

literarum

literarum characteri dehonestauerũt. Multæ præterea antiquæ literę perierunt, ſicuti veterũ Hetruſcorum, quæ tamen olim Plinio, Liuioq; teſtibus, magno in precio fuerunt apud Roman. & adhuc cernuntur in antiquis monumentis harum effigies, ſed penitus incognitæ: nam Romanis olim orbem terrarum vaſtantibus obſoletis antiquis & cuiuſque nationis proprijs, ſuarũ vſum literarum illis violenter imponebant. Sic Hebræorum literæ ſub captiuitate Babylonis perierunt, & lingua eorum à Chaldæis corrupta eſt. Sic antiqua Germanorũ, Hiſpanorum, & aliarum nationum literæ introductis Romanis characteribus perierunt, linguæq; earum gentium corruptæ ſunt. Contrà Romanorum & literæ & lingua à Gothis, Longobardis, Francis, alijſque barbaris gentibus vice verſa corrupta ſunt & immutata: neque enim Latina lingua, ea ipſa eſt hodie, quæ olim: & de Hebræa lingua & charactere inter ipſos Thalmudiſtas non modica diſſenſio eſt: nam Rabbi Iehuda ait, protoplaſtum Adamum Aramæo idiomate locutum. Marſutra ait, traditam à

Moyſe

Moyse legem charactere qui dicitur Hebræo, idiomate verò sancto, quæ ab Esdra in Aramæum idioma, Assyriosq; characteres mutata, paulò pòst characteres retinens Assyrios, sanctū idioma resumpsit. Hebræo charactere cum Arameo sermone relictis Chusi, hoc est, ijs, qui simul legem susceperunt, & idola colūt, vt Samaritæ. Alij dicunt, non alijs à primordio, quàm nunc, characteribus scriptam fuisse legem: propter prævaricationem autem aliquando mutatum fuisse characterem, sed post pœnitētiam restitutum, Rabbi Simon Eleazaris filius, & sermonem & characterem nullo tempore mutatum putat, adeò de Hebraicis, ne apud ipsos Hebræos quidem aliquid habetur certi, atque hæc est temporum vicissitudo, vt nullæ sint literæ, nullæ linguæ, quæ hodie formam antiquitatis suæ agnoscant aut intelligant.

DE GRAMMATICA.
Cap. III.

AT ex his tam inconstantibus & ad omne tempus mutabilibus principijs, literarū dico, &

lingua-

linguarũ, prior Grammatica, deinde cęterę, quas diximus, benè dicendi artes prodiêre. Nam cùm parum visum esset literas scire, nisi certo gradu formaq; iungerentur, atq; ex literis sylla bæ, ex illis tandem verba & dictiones formarentur, sibiq; ad intelligẽtiam sermonis iungerẽtur, ausi sunt ingeniosi homines loquẽdi regulas, videlicet constructus, regiminis & significatorũ ponere, ac velut linguæ frenum inijcere, vt quicquid secundũ illas diceretur, benè dictũ esset, essetq; ars benè dicẽdi, vocaruntq; artem hanc Grãmaticam, eius inuentor apud Græcos primus traditur Prometheus: Romã primus intulit Crates Mallotes, missus ad Senatum ab Attolo, inter secũdum & tertium bellum Punicum, quam postea magno fastu professus est Palæmo, adeò vt nomen arti indiderit, voceturque Grammatica ars Palæmonia, vir admodum arrogans, vt iactaret secum & natas literas, & interituras, tamq; superbus, vt omnes æui sui doctissimos viros contemptui haberet: etiam ipsum M. Varronem porcum appellare ausus sit. Veruntamen ipsa Latina Grammatica tam egena

est,

eſt, ac Græcæ literaturæ obnoxia, vt qui hanc non calleat, is è Grammaticorum numero protinus ſit eijciendus. Omnis itaque Literaturæ ſeu Grámmaticæ ratio, non niſi in ſolo vſu Maiorum, authoritateq́ue conſiſtit: quibus placitum eſt, ita rē vocari, ſicq́ue ſcribi, verbaque ſic & ſic componi & conſtrui, quod ipſi tunc benè dictum vocant. Vnde Grammatica ſe rectè loquendi artem iactat, ſed falsò, cùm idipſum longè melius diſcimus à matribus aut nutricibus mulierculis, quàm à Grammaticis. Gracchorum linguā (qui eloquentiſſimi ſunt habiti) mater Cornelia formauit. Silem Aripithis, Scythiæ regis filium Iſtrina mater Græcam linguam docuit. Notum eſt in multis prouincijs exterarum gentium colonias inductas, natos filios matrum ſermonem ſemper tenuiſſe. Hinc Plato atque Quintilianus de deligenda pueris nutrice idonea, tam ſolicitè ſtatuerunt. Abſit ergo, vt hanc rectè loquendi rationem ab illis in Grammatiſtas trāsferamus: qui cùm nihil præter vnam Grammaticā profiteantur, nihil ſciūt minus. Siquidem Priſcianus hanc ne

toto

toto vitæ ſuæ tempore diſcere potuit: & Didymus de ea quatuor, ſiue vt alij dicunt, ſex millia librorum ſcripſiſſe perhibetur. Legimus Claudium Cæſarem ita fuiſſe Græcis literis deditũ, vt tres literas nouas illi linguæ adinuenerit, quas poſtea Princeps non omiſit. Et Carolus ille Magnus Germanicæ linguæ Grammaticam commentus eſt, menſibusque ac ventis noua nomina indidit. Et in hunc vſq; diem dies noctesque laboratur, ſcribuntur Commentaria, elegãtiæ, quæſtiones, annotationes, ſcholia, obſeruationes, caſtigationes, centuriæ, miſcellanea, antiquitates, paradoxa, collectanea, additiones, lucubrationes, iteratæ ac reiteratæ editiones. Atq; interim parturiuntur nobis totidem Grammaticæ, quot ſunt Grammatici. Neque tamen quiſpiam illorum, ſiue Græcus, ſiue Latinus fuerit, rationem reddidit, quomodo orationis partes diſtinguendæ ſunt, quis illarum in conſtructione ſeruandus ordo: an quindecim duntaxat ſint pronomina, vt ſentit Priſcianus, an plura, vt Diomedes & Phoca voluerunt: an participium per ſeſe poſitũ remaneat aliquãdo participium,

cipium, vtrum gerundia nomina ſint an verba. Cur Græcis neutri generis pluralia nomina cum verbo ſingularis numeri coniugantur. Qua ratione liceat Latinis nomina terminata in a & in vs proferre in vm, ſicut pro margarita margaritum, pro punctus punctum. Quo modo nominatiuus Iupiter producat genitiuum Iouis. Atque qua ratione verba neutralia alij admittunt, alij excludunt. Cur pleraſque Latinas dictiones alij cum Græca diphthōgo ſcribunt, alij nō, vt fœlix, quæſtio. Atq; an Latinè æ, & œ diphthongi ſcribantur tantùm, & nō proferantur, aut ambæ vocales ſicut ſcribuntur, ita ſub vna ſyllaba exprimantur. Similiter cur in Latinis plerisq; vocabulis, aliqui y Græco, alij i Latino ſolummodo vtantur, ſicut in Cōſidero. Item in aliquibus quidam duplicant literas, quidam non, vt in cauſſa, relligio. Cur caccabus, cùm habeat primam ſyllabam poſitione geminati cc productam, nihilominus à pleriſque Poetis vt plurimum corripiatur. Item vtrum Ariſtotelis anima ſcribi debeat endelechia per delta, vel entelechia per tau. Prætereo
infinitas

infinitas & nunquam cessaturas eorum contentiones de accentibus, de orthographia, de pronunciatione literarum, de figuris, de etymologijs, analogijs, deque cæteris præceptionibus & regulis, inflexionibus & modis significandi: de mutatione casuum, varietateq; temporum, modorum, personarum, numerorum, deque varijs impedimentis, & ordine cõstructionis: Deniq; de ipso literarum Latinarum numero ac genealogia: & vtrum H. sit litera, nec ne, & huiusmodi plura. Ita non solum in dictionibus & syllabis, sed & in elementis nulla ratiõe reddita à se inuicem dissentiũt. Cuiusmodi pugnam Lucianus Samotensis de S. & T. consonantibus lepidissimo libello derisit, cuius exemplum esse potest in talassa & thalatra. Quidam etiam Andreas Salernitanu, de ea re grammaticale bellũ studiosa facundia descripsit. Sed pauca & modica hæc sunt. Plura & maiora de nominum deprauatis interpretationibus dicere possemus, quibus vniuerso orbi plurimum imponunt, è quibus primum in Repub. non minima mala procedunt, dum legibus

subijci,

ſubijci, ſeruitutem exponunt: ciuium autem libertatem interpretantur eã, vbi vnicuiq; licet, quodlibet: ac iſonomiam, hoc eſt, iuris æqualitatem dicunt, vbi omnibus indiſcretim idem ius, idem præmium. Simili modo trãquillum imperium aiunt, vbi omnia Principis libidini obſecundant: feliciſſimum, vbi populus luxu defluit & otio. Similibusque admodum multis & medicina, & leges, & canones corruptæ ſunt expoſitionibus, quibus cogunt ipſas etiam ſacras literas, ipſumque Chriſtum à ſe diſſentire contorquentes illas non ad ſenſum Spiritus ſancti, nec ad communem hominum ſalutem, ſed ad ſuum ipſorum compẽdium. Ex qua re ſæpè grauiſſima imminerũt pericula, vt ſolet error in vocabulis, errorem parere in rebus. Cuiuſmodi deceptus quondam Rex primus Hebræorum Saul in verbo Zobar, quod & maſculum ſignificat & memoriam: cùm dixiſſet Deus: Delebo memoriam Amelech, ipſe Saul putabat, ſi mares abſtuliſſet, ſe ſatisfeciſſe pręcepto. Contigit & Gręcis & Italis ſimilis error in verbo Phos, quod & hominẽ ſignificat & lumen. Vnde quon-

quondã Saturnalium cultores verbi ambiguitate decepti, hominẽ quotannis Saturno immolârunt, dum illum accensis luminibus æquè placare potuissent. Quæ gens tam stulta, tandem Hercule Magistro resipuit. Tandem etiam Theologi, & fratres cucullati, sese Grammaticis inserentes, de verborum significationibus cũ multis hæresum appendicibus digladiantur, euertẽtes scripturas occasione Grammaticæ, interpretes mali effecti eorum, quę benè dicta sunt, homines vani, & verè infelices, per artem suam semetipsos excæcantes, fugientes lumen veritatis: & dum virtutem dictionum curiosè nimis scrutantur, sensum scripturarum nolunt intelligere, sed nuda vocabula tenentes circa illa morantur, subuertentes & amittentes verbum veritatis. Sicut narratur de sacrificulo illo, siue verum, siue fabula sit, qui cùm plures haberet hostias, ne in Grammaticam committeret, in hæc, verba consecrauit: Hæc enim sunt corpora mea. Vndénam orta est illa Antidicomarianitarum & Eluidianorum execranda hæresis, diuæ Christi matris perpetuã

virginitatem negantium, nisi ex hoc vnico vocabulo Donec: vbi legitur in Euangelijs: Quoniam Ioseph non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum. Ad quantam Latinæ cum Græca Ecclesia contentionem concitarunt duæ illæ dictiones, Ex & Per, Latinis asserentibus spiritum sanctum procedere ex patre & ex filio, Græcis autem dicentibus non ex filio, sed ex patre per filium? Quantas rursus Tragœdias mouit dictio illa Nisi, in Concilio Basiliensi? Bohœmis vtriusq; speciei communionem necessariam adfirmantibus, quia scriptum sit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vndénam illa Vualdensium & sequacium recentiorumq; circa Eucharistiam hæresis? nisi ex illa dictione Est, quam illi symbolicè ac significatiuè duntaxat dictam volunt, tropumq; subesse verbis. Romana Ecclesia illam essentialiter exponente? Sunt adhuc aliæ grāmaticorum perniciosæ hæreses, verùm tam occultæ, tamq; subtiles, vt nisi Oxonienses acutissimi Anglorum theologi, atque Parisien-

Parisiensium Sorbonistæ, lynceis ocu lis has perspexissent, magnisq; sigillis condēnassent, vix aliquis posset præcauere. Eiusmodi sunt, si quis æquè benè dictum senserit, Christus prædicas, CHRISTVS prædicat, Ego credis, Tu credit, Credens est ego. Item, quod verbum, Manens verbum, potest priuari omnibus accidentibus: Item, quòd nullum nomen est tertiæ personæ, & his similia. Quæ profectò, si hæretica dici debeant, hæretici erunt in primis, propheta Esaias & Malachias, quorum vterq; inducit Deum de se ipso loquentem: Prior ad Ezechiam his verbis: Ecce ego addet super dies tuos, &c. non enim dicit Addam, sed addet. Alter sic: Et si domini ego, vbi est timor meus? quo in loco facit Deum pluratiuè se appellare dominos, sed multò magis hæretici erunt omnes, qui nunc per vniuersum Romanum orbem habentur Theologi, quatenus vniuersam orthodoxæ Ecclesiæ doctrinam nouitate pronunciationis cōtra omnem Grammaticorum artem, ac vsum ad cōfictas voces, mōstrosa vocabula, & perplexa sophismata

protraxerũt: ausi insuper docere theologiam ipsam incorrupto sermone tradi non posse. Sunt infinita horum similia: & miserandum est ætate nostra, quantas contentiones & errores moueant pertinaces Grammatici & superbi sophistæ suis peruersis vocabulorum interpretationib. dum alij ex verbis colligunt sententias, alij contra ex sententijs colligunt verba. Hinc in Medica arte, in vtroque Iure, in philosophia & Theologia, cæterisque facultatibus literarum infinitæ contentiones erroresque quotidie insurgunt. Nihil enim demonstrant Grammatici, sed solis nituntur authoritatibus, quæ sæpissimè inter se tam varię sunt atque discordes, vt necessarium sit plurimas illarum esse mendaces, quarum præceptionibus, qui maximè confidunt, hi rectè loquuntur omnium minimè. Omne enim sermonis ius non apud Grammaticos, sed penes populum existit, & vulgari consuetudine benè dicendi vsum sortitur. Latini autem sermonis vigor postquam inualescentibus barbaris apud populum esse desierit, eius ratio tamen non à Grammaticis

ſed idoneis & doctis ſcriptoribus, vti à Cicerone, Catone, Varrone, vtroque Plinio, Quintiliano, Seneca, Suetonio, Quinto Curtio, Tito Liuio, Salluſtio, ſimilibusq́ue eſt petenda: quos penes ſolos reſtant antiquæ deliciæ Latinitatis, vſusq́ue rectè loquendi, non apud Grammaticos literatores, qui ſuis regulis de verborum & caſuũ inflexionibus, compoſitionibus, & deponentijs ipſi latinitati plurimum imponunt, ac talia ſæpiſſimè conſtruunt vocabula, quæ fas non ſit homini Latino vſurpare, niſi fortè Pariſienſis Sorbona inter articulos referat. Si quis dicat de veritate ſermonis Latini fidem Grammaticis non habendam, atque tamen hi literatores Grammatici ſeſe ſolos ſcriptorum omnium cenſores, iudices & interpretes conſtituunt, ac authores omnes librosq́ue in ordinem redigere, aut è canone ſubmouere ſibi arrogant: nullus vnquam tam excellentis ingenij author extitit, qui maledicam iſtorum linguam euaſerit, quem non taxauerint, aut in quo nõ plurimum culpauerint. Criminantur in Platone confuſionem & ordinem deſiderant,

rant, de cuius vitijs Georgius Trapezuntius libros composuit, qui ab alijs idcirco Conotimon & Etynim vocatus est, vt narrat Crinitus. Quærunt in Aristotele dilucidam perspicuitatem, arguunt tenebrosam eius obscuritatem, & sepiam vocant: taxant Vergilium, vt pauci ingenij, & compilatorem, aliorumq; vsurpatorem criminantur. Tullio non satis facit Demosthenes, & ille summus Latinorũ rhetor à Græcis repetundarum petitur, & multis notis accusatur, timidus, superfluus in repetitionib. frigidus in facetijs, lẽtus in principijs, ociosus in digressionibus, rarò incalescens, tardè assurgens, quin & à nostris etiam reprehensus, à M. Capella tanquam turbato numero locutus, ab Apollinari flaccidus & supinus notatus est: iamque etiam Liuianas orationes Trogus pro fictis damnat, & Horatio non placet Plautus, idem ab incompositis versibus damnat Lucilium, vt turbidum flumen nullis benè digestis multa dicitur inuoluere Plinius, nimium fertur indulgere genio Ouidius, ab Asinio Pollione pro affectatore repræhenditur Salustius:
furta

furta, & aliena prorſus recitaſſe, & à Labeone & Scipione adiutus arguitur Terentius, Seneca calx ſine arena vocatus eſt, quem his verbis taxat Quintilianus: Si nullum æqualium contempſiſſet, ſi partim non concupiſſet, ſi non ſua omnia amaſſet, ſi rerum pondera minutiſſimis ſententijs non fregiſſet, ſenſu potius eruditorum, quàm puerorum amore comprobaretur, ſed & M. Varro porcus appellatus eſt, & Ambroſius cornicula & fabulator nuncupatus, Macrobius homo eruditiſſimus, impudentis & ingrati ingenij taxatus: & ab Laurentio Valla Grammaticorum omnium eruditiſſimo, nullis eorum, qui vnquam Latinè ſcripſerunt, indultum eſt, & illum laniauit Mancinellus. Erat olim inter Grammaticos de lingua Latina benè meritus Seruius, & hunc impugnauit Beroaldus, tandem & hunc poſteriores Grammatici veluti barbarum omninò auerſantur. Sic Grammatici omnes alter in alterũ furere ſoliti ſunt denique horum opera factum eſt, vt ſacræ ſcripturæ traductio correctionis prætextu, toties immutata, iam

tota à ſeipſa diſſonet, horum cenſuris de Apocalypſi Ioannis Apoſtoli, de Epiſtola Pauli ad Hebræos, de Epiſtola Iudæ, & alijs pleriſq; noui Teſtamenti capitulis diu dubitatum eſt, quin & Euangelia ipſa ad problemata reuocare conati ſunt, ſed iam ad Poetas.

DE POESI.
Cap. IIII.

POESIS ipſa, authore Quintiliano, altera Grammaticæ pars eſt, hoc ipſo non modicum ſuperba, quod olim theatra & amphitheatra auguſtiſſima hominum ædificia, nō philoſophis, non iuriſconſultis, non medicis, non rhetoribus, non mathematicis, non theologis, ſed ipſis Poetarum fabulis ingentibus ſumptibus extructa ſunt. Ars non in aliud inuēta, niſi vt laſciuientibus rythmis, ſyllabarum numeris, ac ponderibus, nominumque inani ſtrepitu, ſtultorum hominum aures demulceat, ac fabularum oblectamentis, mēdaciorumque centonib. decipiat animos. Quo-

circa architectrix mendaciorũ & cultrix peruersorũ dogmatum dici meruit, atque vt, quod ad furorem, & temulentiam, & impudentiam, & audaciam attinet, illi condonemus, certè interritam illam mentiendi fiduciam, quis æquo animo ferret? quem enim angulum insanis nugis fabulisque reliquit vacuum? Iam enim ab ipso chaos faciens exordia fabularum narrat cæli sectiones, Veneris partus, Titanum pugnam, Iouis incunabula, Rheæ fraudes, & Iapidis suppositiones, Saturni vincula, gigantum rebellionem, Promethei furtum atque supplicium, Deli errores, Latones labores, Pytonis cædem, Tyri insidias, Deucalionis inundationes hominumque ex lapidibus ortum, Iacchi dilaniatiões, Iunonis dolum, Semeses conflagrationem, Bacchi vtranque stirpem, & quæcunque de Minerua, Vulcano, Erichthonio, Boria, Orichia, Theseo, Aegeo, Castore, Polluce, raptu Helenæ, & morte Hippolyti, in fabulis Atticis referuntur. Præterea errationem Cereris, raptam & inuentam Proserpinam, & quæcũq; de Minoe, de Cadmo & Niobe, de

Pentheo, Attæo, Oedipode, de Herculis laboribus, de Solis & Neptuni pugna, Athamantis insania, de Io. in vaccam mutata, & eius custode Argo à Mercurio perempto, & quæ de vellere aureo, Peleo, Iasone, Medæa, item de Agamemnonis morte & Clitemnestrę supplicio, & quę de Danae, Perseo, Gorgane, Cassiopæa, Andromeda, Orpheo, Oreste, de Aeneæ & Vlyssis erroribus, de Circe, Thelagonio, & Aeolo, Palamede, Nauplio, Aiace, Daphne, Ariagne, Europa, Phædra, Pasiphae, Dedalo, Icaro, Glauco, Atlante, Geryone, Tantalo, de Pane, Centauris, Satyris, Syrenibus, & reliquis huiusmodi insignibus mēdacijs memoria prodidit. Nec interim humanis rebus contenta, ipsos denique deos in fabularum suarum partem vocat, eorum ortus, interitus, lites, iurgia, odia, iras, prælia, vulnera, lamentationes, vincula, amores, lenocinia, libidines, fornicationes, adulteria, cum hominibus & bestijs concubitus, & quæ his absurdiora & nefanda magis venenosis verborum leporibus, & noxia carminis suauitate texens, non præsentes tantum

tum fallit ac inficit, sed furiosa hæc venefica pulchris versiculis metrisq; seruata, etiam posteris communicat, & tanquam rabidi canis morsu quoscunque dogmatibus suis mendacijsque semel infecerit, consimili rabie furere compellit. Tanta enim arte mẽdacia eius conficta sunt, vt non rarò veris præiudicent historijs. Quemadmodum de emẽtito Didonis cum Aenea adulterio, atque capto à Græcis Ilio, manifestum est. Sunt tamen, qui ad tantum insaniæ furorem deuenerint, vt illi nonnullas diuinitatis sortes inesse putent, quia dęmones olim poeticis versiculis responsa dederũt: hinc illos prophetas ac vates, diuinoque spiritu afflatos vocat, ac poëtarũ nugacissimis versiculis tanquam oraculis ad diuinandum vtũtur. Hinc apud priscos sortes Homericæ cognominatæ sunt, ab Homeri versiculis: sicut à Virgilij carminibus sortes Vergilianæ, quarum in vita Adriani meminit Spartianus. Quæ superstitio hodiè & ad sacras literas, & psalmorum versiculos translata est, etiam non improbantibus plerisque nostrę religionis Magistris nostris. Sed ad poesim

reuertamur, hanc Augustinus à ciuitate Dei exulare iubet, Ethnicus Plato à sua Repub. expellit, Cicero admitti vetat. Socrates admonet, si cui fama maximè curæ est, illamque seruare cupiat illæsam, is caueat, ne poetam aliquem inimicum habeat, quia non tam magnam in laudando, quàm in maledicendo & vituperando vim habent. Minos rex iustissimus abs Hesiodo & Homero celebratus, quia Atheniensibus bellum intulit, tragicos poetas in se concitauit, qui illum apud inferos relegarunt. Penelopem ab Homero singulari pudicitia illustratã, Licophrõ aliquot procis concubuisse scribit. Didonem Carthaginis conditricem continentissimam viduam: Ennius Poeta Scipionis gesta decantans, primus Aeneam adamasse finxit, quem tamen ex ratione temporum vidisse vnquam nõ potuit: quod mendacium Vergil. deinde sic ornauit, vt pro vera creditum sit historia. Tandem eo vsque hæc mentiendi licentia maledicendique improbitas processit, vt necesse fuerit legem illis per censores præscribere, qua eiusmodi Poetarum probra

atque

atque mendacia reprimerentur. Sed & apud priſcos Romanos, ipſa poeſis palam probro habebatur, atque adeò, vt (Gellio, & Catone teſtibus) qui in illa ſtuderet, publicus graſſator vocaretur: quin & à M. Catone ob id taxatus fuit Q. Fuluius, quod Proconſul miſſus in Aetoliam, Ennium Poetam ſecum aſſumpſerit: Et Imperator Iuſtinianus illius Profeſſores, nulla prorſus immunitate dignatur: Homerum etiam, quem omnium Poetarum Philoſophum, & omnium Philoſophorũ Poetam vocant, veluti inſanientem quinquaginta drachmis Athenienſes mulctauerunt: & Tichteum Poetam veluti mentis inopem deriſerũt: quin & Lacedæmonij Archilochi Poetæ libros è ciuitate ſua exportare iuſſerũt. Sic poeſim ipſam probiſſimi quique tanquam mendaciorum parentem aſpernati ſunt, Poetis adeò monſtroſè mentientibus: quippè quibus ſtudiũ eſt nihil ſani dicere, aut literis prodere, ſed cum ſarcinatis verſiculis, ſtultis auribus cantillare, & fabularum inuolucris perſtrepere, & ſuper fumo machinari omnia, ſicut alicubi cecinit Campanus;

Viuunt carmine insani Poetæ,
Si nugas adimas, fame peribunt.
His mendacia sunt opes & aurum,
Fingunt quæq; volunt, putantq; pal-
mam
Mentiri benè gloriosiorem.

Sunt præterea apud Poetas acerrimæ contentiones, non solùm de carminis charactere, de pedibus, de accentibus, & syllabarũ quantitatibus, nã de ijs etiam triuiales quiq; Grammatici concertant, sed de ijs, ipsis suis nugis, figmentis atq; mendacijs, vt putà, de nodo Herculis, de casta arbore, de literis Hyacinthi, de filijs Niobe, de arboribus apud quas Latona Dianam peperit. Item de Homeri patria, deque eius sepulchro, atq; vtrum Homerus an Hesiodus ætate superior sit, an Patroclus antiquior Achille, quo corporis habitu Anacharsis Scytha dormierit, cur Homerus non honorauerit carmine Palamedem, vtrum Lucanus inter Poetas aut Historicos reponendus sit. Item de furtis Vergilij, & quo anni mense mortuus fuerit, &, Quis exiguos elegos immiserit author, Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est. Om-

nia

nia autem Poetarum carmina plena fabulis ſunt, non niſi ſub adulationis, aut detractionis peſſimorum vitiorum prætextu ad ſtultorum delectationem decantata. Quicquid agunt Poetæ, narrent, laudent, inuocent, fabulis ſuis adulantur. Rurſus inuehant, mordeant, accuſent, fabulis debacchantur, ſemper verò inſaniũt. Rectè igitur Democritus hanc non artem, ſed inſaniam vocat. Et Platonis ſententia eſt, fruſtrà Poeticas fores compos ſui pepulit. Tunc ſiquidem admiranda canunt Poetę, quando videlicet inſaniunt, aut temulẽti ſunt. Hinc Auguſtinus Poeſim vocat vinũ erroris, ab ebrijs Doctoribus propinatum. Hiero. eam dæmonum cibum appellat. Ars inſuper pertenuis & nuda, quæ per ſe quidem tota inſulſa res eſt, niſi alia quauis diſciplina veſtiatur, condiaturque: ars eſuriens, ſemperque famelica, & tanquam mures alienum panem comedens, atque tamen neſcio quam inter nugas & fabulas cum Tithonis cicadis, Lyciorum ranis, & Mirmidonum formicis polliceri audet immortalem gloriam nominis, ac dicere:

Viuite felices, ſi quid mea carmina
  poſſunt.
Nulla dies vnquam memori vos exi-
  met æuo.

Quæ reuera aut nulla eſt, aut nihil
profutura. Sed hoc munus docēt Hi-
ſtorici, non Poetarum, ſed ſuum eſſe.

DE HISTORIA.
Cap. V.

EST autem Hiſtoria rerum geſtarū
cum laude aut vituperio narra-
tio, quæ magnarum rerum conſi-
lia, actiones, exitus, regumq́ue & ma-
gnorum virorum actus, cum tempo-
rum & locorum ordine ac deſcriptio-
ne, tāquam viua quadam pictura an-
te oculos exponit, ideoq́ue hanc tan-
quam vitæ magiſtram, & ad eius inſti-
tutionem vtiliſſimam cenſent fermè
omnes, eò quòd multarum rerum ex-
emplis, cùm optimos quoſque ob lau
dis, nominisq́ue immortalem gloriā,
ad præclara quæque facinora accen-
dat, tum quod impios quoſque ac pra
uos perpetuæ infamiæ metu, à vitijs
deterreat, quamuis res hæc ſæpiſſimè
in diuerſum ceſſerit, & multi quod

Liuius dixit de Manlio Capitolino, malint esse famæ magnæ, quàm bonæ, & plerique quod virtutibus nequeunt, sceleribus innotescere volũt, inscribique Historijs, quemadmodũ de Pausania Macedone adolescente Philippi Regis parricidio illustri, ex Trogo recitat Iustinus, atque de Herostrato, qui Dianę Ephesiæ templũ, opus omnium præclarissimum, à tota Asia annos ducentos ædificatũ incendit, narrant Gellius, Valer. atq; Solinus. Et quãquam seuerissimis legibus cautum fuerit, ne quis hominem illum voce scriptóve nominaret, finẽ tamẽ cuius gratia perpetrauit scelus, adsecutus est: fama videlicet & nomine eius per tot sæcula ad nos vsq; deductis: sed ad Historiam reuertamur. Hæc quum maximè omnium rerum seriem, fidem, consonantiam, veritatemque exposcat, illa tamen minimè omnium præstat: tam inter se dissentiunt Historiographi, tam varia & diuersa de eisdem tradunt, vt impossibile sit plurimos illorum non esse mendacissimos, non dico solùm de principio mundi, de diluuio vniuersali, de vrbe condita, à quibus exordijs res ge-

ſtas ſeſe ſcribere profitentur, cùm primũ illorum omnes ignorent, alterum non omnes credunt, tertiũ penes eos incertum ſit. Quare cùm hæc remotiſſima ſint, nec æqua ratione ab omnibus recepta habeant erratorũ illorũ veniam. Sed de poſterioribus temporibus haud poterit illis non imputari mendaciorum culpa: cauſæ autẽ tantæ illorum diſſonantiæ multæ ſunt. Nam pleriq; eò quòd narratorum tẽporibus, locis, perſonis, geſtis non adfuerunt, ex aliorum relatu populares ſermones colligentes, nihil certum, nihil conſtans ſcribunt: quo vitio à Strabone taxantur Eratoſthenes, Metrodorus Sceptius, Poſſidonius, & Patrocles geographus. Sunt alij, qui cum partem rerũ viderint, quaſi in tranſitu militari, aut prætextu votorum mendici per xenodochia prouincias tranſcurrentes, conſcribere audẽt Hiſtoriam: cuiuſmodi quondam Onoſicritus, & Ariſtobulus ſcripſerunt de India. Sunt qui delectationis cauſa rebus veris nonnihil admentiuntur, ſæpè etiam veritatem omittentes, de quo Herodotum notat Diodorus Siculus, ac Trebellium Liberianus, &

Vobiſcus,

Vobiſcus, atque Tacitum, Tertullianus, & Oroſius, in quorum numerum etiam Danudem, & Philoſtratum reponemus. Sunt etiam qui res veras ad fabulas conuertunt, quales Gnidius, Creſias, Hecatæus, & plures alij antiquorum Hiſtorici. Sunt & multi, qui impudenter Hiſtoriographorum nomine ſe iactantes, ne videantur quicquam ignorare, aut aliquid aliud ab alijs retuliſſe, dum de ignotis & inacceſſis prouincijs verboſa nouitate ſcribere præſumpſerunt, nil niſi elegantes nugas & monſtroſa mendacia tradiderunt. Cuiuſmodi ea, quæ de Arimaſpis, Gryphis, Pigmæis, & Gruibus, ac de Gynocephalis, & Aſtromoris, Hippopodibus, Phanniſijs, Troglodytis legimus, quorum erroribus proximi ſunt, qui ſub arctico mare cõgelatum affirmârunt, atq; tamen inueniunt ſtultos, & ſine iudicio homines, qui illis talia credant, ac pro oraculis habeant: at ex horum numero ſunt Ephorus, qui vnam duntaxat ciuitatem eſſe Hibernis tradidit, cùm illi tantam Heſperiæ partem inhabitare noſcuntur. Et Stephanus Græcus, qui Francos Italię populos, & Viennã

oppidum esse Galilææ, pro Galatiæ dixit. Et Arianus Græcus, qui Germanorum sedes non procul ab Ionio asserit, quibus accedit & Dionysius in his, quę falso tradidit de Pyrenęis mōtibus. Præterea quæ Cornelius Tacitus, Marcellus, Orosius, Blōdus de Germaniæ locis differunt, magna ex parte à veritate discrepant. Similiter falsò scribit Strabo Istrum, hoc est, Danubium non procul ab Adriatico oriri, & Herodotus eundē ab Hespero fluere, & apud Celtas, qui omnium in Europa extremi sunt, oriri, & ad Scythiā ingredi, & iterum Strabo Lapum ac Visurgum fluuios ad Hanasum ait deferri, cùm Lapus Rheno misceatur, Visurgus autē Mari exoneretur. Sic & Plinius Mosam fluuium in Oceanum properare tradit, cùm se non Oceano, sed Rheno emergat. Consimilibus erroribus ex recentioribus Historicis ac Geographis, Sabellicus Alanos ab Alemanis falsò deducit, & Hūgaros ab Hunnis falsò deriuat, quin Gothos & Getas Scythas ait, & Danos cum Dacis confundit, ac D. Ottiliæ montem in Bauariam locat, cùm non procul sit ab Argentorato. Volaterra-

nus

nus etiam Austeraniam & Austriam, Auaros & Sauaros, Lucernam quoq; & Nausium confundit, & Plinium dicit Bernensium Heluetiorum mentionem fecisse, cùm illi longè posterioribus temporibus à Bartholdo Duce Zaringiorum primùm conditi fuerunt. Similiter Conradus Celtes Dacos eosdem cum Cimbris existimat, & Ceruscos eos, quos Cerusos, quin & Riphæos montes in Samaria sitas putat, & electrum gummam ex arbore defluentem tradit. Sunt & adhuc alij inter Historicos longè maiorum mẽdaciorum culpam habentes, qui cùm aut rebus interfuerunt, aut aliter res ipsas, vt sunt vel gestæ sunt, cognouerunt, tamen beneuolẽtia & obsequio victi suis adulantes contra fidem falsa confirmant. Sunt ex istis qui ad accusandas aut defendendas alienas causas, Historias narrari aggressi, ea sola quæ suo argumento conducunt narrantes, cętera verò dissimulantes, prętereuntes, aut extenuantes: mancas & corruptas Historias scribunt, de quo vitio Blondus taxat Orosium, quod ingentem illam Italiæ cladem, qua Gothi Rauẽnam, Candanum, Aquilegiam,

legiam, Ferrariam, ac totam ferè Italiam diripuerunt, conticuerit, suum ne attenuaret propositum argumentum. Sunt præterea qui metu aut simultate aut odio aliorū corrupti, detrahunt veritati. Alij, dum suorū gesta extollere cupiunt, aliorum patrata extenuant, & in humilitatem deijciunt, scribuntque non quod est, sed quod cupiunt, quod volunt, quodque lubet, confidentes non defuturos mendaciorum suorum comites atque patronos, testesque eos, quibus egreditur, palpati fuerint. Quod vitium antiquitus Græcis scriptoribus familiare erat, hodie verò fermè omnis nationis Chronographi eo ipso laborant, vt Sabellicus, & Blondus in rebus Venetorum, Paulus Aemilius, ac Gaguinus in gestis Francorum, quos non ob alium fructum alunt Principes, nisi, quod ait Plutarchus, vt famulante ipsis bono ingenio, virtutem alienis meritis suffocātes, illorum facta, nugis ac figmentis pro Historica maiestate attollant. Sic Græci Historici de rerum inuentoribus scribentes, omnia sibi, sed non sua vendicare voluerunt. Est & aliud corruptissi-

uptissimum adulatorum genus, qui
ùm principum suorum originem
d antiquissimos quosque Reges ex-
endere conentur, cùm in suo genere
ò nequeant peruenire, ad externas
rigines fabulasq́ue recurrunt, & Re-
um, & locorum nomina confingũt,
c nihil non commentiuntur. Huius
eneris est barbarus ille Hunibaldus,
ui Francorum Historias conscribẽs,
chyticam, Sicambriam, & Priamum
uniorem, aliaque locorum ac Re-
gum nomina commentus est: quo-
um nullus vnquam priorum memi-
it Historicus: atque tamen illius nu-
gas consimilis ingenij homines secu-
i sunt, videlicet Gregor. Turonensis,
Rhegino, atque Sigisbertus, & pleri-
que alij. Huius furfuris est, & Viti-
cindus, qui Saxones antiquissimos,
& primores Germaniæ incolas, Ma-
cedonum sobolem ait: & ab Alexan-
dri Magni reliquijs deriuat, quem in
hoc errore sequuntur pleriq; alij. Mul
ti præterea scribunt Historias, non tã
vt vera referant, quàm vt delectent, vt
egregij Principis imaginẽ in quouis
lubeat, exprimãt aut effingant. Quos
si quis arguat mendacij, dicunt se non
tam

tam ad rem geſtam, quàm ad poſteri-
tatis vtilitatem & famam ingenij in-
tueri: ideoque non omnia narrare vt
acta ſunt, ſed vt narrare expedit: nec
ſe veritatem pertinaciter velle tueri,
ſed vbi figmentum falſitatémve com
munis poſtulat vtilitas, citantes teſtẽ
Fabium dicentem, non eſſe vituperã-
dum tale mendacium, quod ad hone-
ſtatis perſuaſionem conducit. Præter-
ea cum poſteris ipſis ſcribant, non ma-
gni referre, cuius nomine, quáve ſe-
rie boni Principis exemplum propo-
natur in publicum, tale profectò Xe-
nophon de Cyro, non qualis eſſet, ſed
qualis eſſe debuiſſet, tanquam opti-
mi Principis exemplar, & archetypũ,
ſcitam elegantemque, ſed abſque ve-
ritatis fide Hiſtoriam deſcripſit. Hinc
tandem factum eſt, vt multi & natura
& induſtria ad mentiendum apti, cõ-
fictis argumentis, fabuloſas deſcribãt
Hiſtorias, vt ſunt illa Morganæ Mar-
galonæ, Meluſinæ, Amadiſi, Floran-
di, Tyranni, Conamori, Arcturi, Die-
theri, Lanceloti, Triſtanni, illa inquã
prorſus fabuloſa, ac ſimul inerudita
deliramenta Poetarum Comœdijs ac
fabulis fabuloſiora: inter eruditos ve-
rò

rò principatum in iſtis obtinuerunt Lucianus atque Apuleius, quin & apud Herodotum Hiſtoriæ patrem, apud Diodorum, & apud Theopompum, quod ait Cicero, innumerabiles ſunt fabulæ, & ipſi pleni mendacijs. Ibi enim epota Medo prandente flumina, & velificatum Athon legimus.

Et quidquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria.

Atque hæ ſunt cauſæ, cur nuſquam verè exacta fides reperiatur hiſtoriæ, etſi hanc in ea maximè quæramus: iudicium autem, quo in diſcernendo opus eſſet, difficillimum eſt cōſequi. Cùm enim publicè rerum geſtarum conſcriptiones nō fierent, quæ rerum docerent veritatem & mentientes argueret, ſed ſuæ opinioni quiſque permiſſus eſt, hinc nacti ſunt errādi mentiendiq; poteſtatem, vnde tanta apud hiſtoriographos diſcordia nata eſt, vt etiam (quod ait Ioſephus) contra Apionem libris ſuis alterutros arguāt, & valdè contraria de rebus eiſdem cōſcribant, quantis quidem locis (idem ait) Hellanicus ab Ageſilao de Genealogijs diſcrepat, & in quantis Hero-

dotum corrigit Agesilaus, & quomo do Ephorus quidem Hellanicum in plurimis ostendit esse mendacem, Ephorum verò Timęus, Timęum, qui post eum fuêre, Herodotum verò cun cti. Sed neque de singulis cum Antiocho & Philisto, aut Callia Timæus concordare dignatus est: in multis etiam Thucydides quanquam fallax accusatur, licet scrupulosissimam historiam conscripsisse videatur. Hæc de alijs scribit Iosephus, atq; hunc noster corrigit Egesippus. Præterea ex historiographis multi multa narrãt, sed non omnia probanda, & quidem probant haud quaquam probanda, plerique pessima exempla imitanda proponunt. Nam qui Herculem, Achillem, Hectorem, Theseum, Epaminũdam, Lisandrum, Themistoclem, denique Xerxem, Cyrum, Darium, Alexandrum, Pyrrhum, Hannibalem, Scipionem, Pompeium, Cæsarem mi ris laudibus depingunt: quid nisi ma gnos & furiosos latrones famososque orbis prædones descripserũt? Esto, fuerint Imperatores optimi, certè viri pessimi scelerosissimiq;. Quod si quis dicat mihi ex historiarũ lectione prę-

cipuam nancisci prudentiam, nō negauerim, modò id quoq; concedat, ex eisdem etiam summam hauriri perniciem, atq; vt alicubi canit Martial. Sunt bona multa, sūt mediocria multa, sunt mala multa.

DE RHETORICA. Cap. VI.

RHetorica verò quę ijs proxima est, ars sit, nec ne, inter grauissimos viros certatur, & adhuc sub iudice lis est. Ipse siquidem Socrates apud Platonem firmissimis rationibus eam nec artem, nec scientiā contendit, sed sagacitatem quandam ipsamq; nec pręclaram, nec honestam quinimò turpem, illiberalem, ac seruilem adulationem. Sed & Lysias & Cleanthes & Menedemus censuerūt eloquentiam nulla arte posse contineri, sed à natura duntaxat proficisci, quæ quemlibet doceat dum opus sit, blandiri, & res suas enarrare, argumentisque firmare, atque veram pronunciationem, memoriam, pulchrūque inueniendi modum, nō nisi à natura proficisci, ꝙ ipsum in Antonio Romanorū Oratorū principe visū est.

Quin & cum ante Thisiam, Coracē, & Gorgiam, nullus adhuc rhetoricæ artem scripserit, aut docuerit, multos tamen ingenij bonitate fuisse eloquētissimos. Præterea cùm ars definiatur esse collectio præceptorum ad vnum finem tendentium, adhuc certant rhetores, quis illius finis sit, an persuadere, an benè dicere: nec contenti veris causis, nouas & fictas etiam excogitant. Præterea tot theses, hypotheses, figuras, colores, ductus, characteres, suasorias, controuersias, declamationes, procemia, insinuationes, beneuolentiæ captiones, artificiosissimas narrationes inuenerunt, vt vix numerare sufficiat, & tamen rhetoricæ finem factum esse inficiantur. Hanc Lacedęmones omninò reprobarunt, æstimantes proborum hominum sermonem non ab arte, sed à pectore proficisci oportere. Antiqui etiam Romani serò admodum rhetores in vrbem admiserunt: cumq; post multam controuersiam ostendere Cicero conatus esset, orandi facultatem non tam ab arte, quam à prudentia proficisci, atq; idcirco opus de perfecto Oratore scripsisset, tamē ille orator quē ipse velut exem-

exemplar ibi fabricat, non omnibus probatus est: quin & Bruto ipsi singularis integritatis viro admodũ suspectus visus est, semperq; vicit sententia Rhetorum, benè dicendi præcepta hominum vitæ plus officere quã prodesse, atq; vt liceat verum fateri, cõstat totam illam, ac omnem rhetoricæ disciplinã nihil aliud esse, quã assentationis adulationisq́ (& vt quidam audacius dicunt) mentiendi artificiũ, vt quod rei veritate efficere non possit, persuadeat fuco orationis, quemadmodum de Pericle sophista ait Archidam9 (vt author est Eunapius) qui interrogatus, num esset illo potentior, respondit: Etsi Pericles in bello à me victus sit, ea tamen præditus est dicendi facundia, vt cùm de ijs ratiocinetur, nõ victus, sed victor appareat: atq; de Carneade ait Plinius, quod ipso argumẽtante, quid veri esset, haud facilè discerni poterat: de eodem traditum est, quòd cum pro iustitia multa publicè eleganter & sapienter disseruisset, postridie nõ minore doctrina atq; copia contra iustitiam perorâsse. Erat apud Syracusas corax, Rhetor vir acuti ingenij & linguæ prõptioris, qui hanc artẽ

mercede docebat, ad hunc accessit Tisias, cùm promptam mercedem non haberet, pollicitus est duplicem, postquam ille eum docuerit rhetoricam, quem Corax hac conditione suscepit & docuit. Hanc Tisias cũ didicisset, de precio magistrum circumuenire studens, interrogauit Coracem, quid esset rhetorica, quo respondente effectricem persuasionum, in præceptorem sic argumentatus est: Quodcunque igitur de mercede dixero, si tibi me nihil debere persuasero, nihil debeo, quia non debere persuasi: si non persuasero, nõ debebo etiam, quia me scire persuadere non docuisti. Tum Corax hoc argumentum in Tisiam retorquere visus: Quodcunq; ait, ego quoque de mercede dixero, si me accepturum persuasero, accipiam, quoniã persuasi: si non persuasero, etiam accipere debeo, quoniam tantum discipulum erudiui, qui præceptorem superaret. His antistrophis argumẽtis eos contendere audientes Syracusani, exclamauerunt: Mali corui malum ouum; significantes mali præceptoris peiorem discipulum. Haud absimilẽ historiam refert Gellius de Protagora

Sophista & Euathlo eius discipulo. Atqui scire exactè, ornatè, grauiter, & copiosè dicere, pulchrum & delectabile, ac semper vtile est, nōnunquam tamen turpe & importunum, sæpissimè verò periculosum, semper aūt suspectum est: quocirca Socrates ipse Rhetores nulla æstimatione dignos censet, nec qui vllam in benè instituta repub. debeant potentiā obtinere: & Plato illos à sua repub. cū tragicis histrionibus & poetis simul excludendos censuit, nec iniuria. Nam hoc artificio nihil periculosius ciuilibus officijs, ab hoc præuaricatores, tergiuersatores, calumniatores, sycophantę, & cætera huiusmodi scelaratę linguę hominū nomina descendūt. Hoc enim præditi homines in ciuitatib. plerūq; coniurāt, ac seditiones mouent, dum hac artificiosa loquacitate alios decipiūt, alios mordēt, alios cauillant, blādiūtur alijs, ac in innocētes tyrānidē quandā sibi vsurpāt. Hinc rectè dixit Euripides, tyrānicū quoddā esse multa scire dicere: & Aeschilus ait: Malū omniū turpissimū esse dico cōpositos sermones: & Raphael Volaterranus historiarum & exemplorū studiosissi-

33

mus fatetur, collatis quæcunq; audiuerit, quæque legerit veterum & recentiorum exemplis, paucissimos viros bonos reperiri eloquentes. Nónne eo ipso ingentes respublicæ sæpè grauiter vexatę, sæpè penitùs deletę sunt? Exemplo sunt eius rei, Bruti, Crassi, Gracchi, Catones, Cicero, Demosthenes, qui vt omnium habiti sunt eloquentissimi, ita semper fuêre omniũ seditiosissimi. Nam Censorius Cato quadragesies accusatus, ipse septuagesies, ac vltra alios reos fecit tota ætate sua insanis declamationibus reipub. tranquillitatē perturbans. Alter Vticensis prouocato Cæsare, libertatem Romanam funditus subuertit. Non minus Cicero Antonium in reipub. perniciē prouocauit, & Demosthenes Philippum in detrimentum Atheniensiũ, nullus deniq; reip. status ab hoc artificio nõ est aliquãdo euersus, nullus ab eloquentię vitio, si aures præbuit, perstitit illæsus. Perinde multũ potest in iudicijs fiducia eloquētię: hac patrona defendũtur malę causę, & nocēs reus eripitur legis periculo, hac accusante sæpè innocēs damnatus est, nec vllus vnquam eo artificio tam defensus extitit

titit, quin læſus ſit, qui ex diuerſo erat. M. Cato Romanorum prudentiſſimus vetuit tres illos Athenienſium oratores, Carneadem, Critolaū, Diogenem in Romanam vrbem publicè audiendos admitti, quia tam acuto ingenio, orationis facundia, ac valida eloquentia præditi eſſent, vt facilè poſſent æqua & iniqua perſuadere. Cōſtat de hoc gloriatum apud amicos olim Demoſthenem, ſeſe quādo liberet, poſſe iudicum ſententias ad ſuam voluntatem conuertere artificio ſermonis, ad cuius arbitrium Athenienſibus cum Philippo ſæpè bellum, ſæpè pax fuit. Tanta illi vis erat eloquentiæ in concitandis ſedandiſque animorum ac voluntatum affectibus, vt tanquam ciuium ſuorum imperium habens, illos quò voluerat, verteret dicendo: conſimilem ob rationem Cicero Romæ à pleriſque rex vocatus eſt, quia Senatum quouis vellet verteret dicendo, oratione ſua omnia regens. Hinc apparet Rhetoricam non aliam eſſe, quàm perſuadendi & mouendorum affectuum artem ſubtili eloquio, exquiſito fuco, & ſubdola veriſimilitudine rapientē

Demosthenis gloriatio.

animos incautorum, eosq; ducentem in captiuitatem erroris, peruertendo sensum veritatis. Quòd si naturæ beneficio nulla res non vera voce exprimitur, quod pestilentius, quàm verborum fucatorum studium? Veritatis sermo simplex est, sed viuus & penetrans, & discretor intẽtionum cordis, & tanquam securis ac gladius anceps omnia artificiosa rhetorũ enthymemata facilè dissecans & abscindens. Hinc Demosthenes quum reliquos quoscunq; ex arte dicentes facilè contemneret, vnum Photionem vera & ad rem pertinentia, simpliciter & breuiter dicentem metuebat, ideoq; orationum suarum securim nuncupare solebat: fortè nouerant hæc prisci Romani, qui (teste Sueto.) Rhetores bis Roma ciuitate, semel sub C. Fannio Strabone, & M. Valerio Messala Consulibus semel iterum sub. Cn. Domitio Aenobarbo, & L. Licinio Crasso Censoribus publico edicto eijcientes: tertiò sub Domitiano Imperatore, vniuersali senatusconsulto, & vrbe Roma, tota insuper expulerunt Italia. Athenienses eos tanquã iustitiæ peruersores foro prohibuerũt, ac Thymagoram,

goram, quòd inter officia salutatiõis Dario regi more gentis illius adulatus fuisset, capitali supplicio affecerũt. Pepulerũt Lacedemonij Ctesiphonẽ, eò φ se iactarat, de re quauis totũ diẽ posse dicere. Nihil enim apud illos magis inuisum, q̃ curiosũ hoc linguæ artificiũ, eorum quib. veritatis proferendę nulla cura est, sed opus modicũ proponẽtes, illud orationis lenocinijs & verborum ampullis excolere, & dicẽdi dulcedine decipere animos auditorũ, illosq; lingua sua reuinctos ducere ab aurib. iamq; palam est nullos hoc artificio factos meliores, complures autem deteriores reddi, qui etsi de virtutibus comptius dicere possent, longe tamen videmus elegantiores esse feliciorisq; eloquentiæ ad defendendos errores, ad seminandas lites, ad excitandas factiones, ad congerenda conuicia, maledicta, calumnias, quàm ad reconciliandam pacem, concordiam, tranquillitatem, atq; ad prędicandam charitatem, fidem, religionem. Porrò hoc artificio confisi plurimi, ab orthodoxa fide desciuerũt, sectęq; ac scismata, superstitionesq; ac hæreses hinc pullularũt, dũ nonnulli

ſcripturam ſacram, eò quòd eloquentiæ Ciceronianoq; lepôre careat, ita aſpernantur vt cum ethnicorum fucatis argumẽtorum perſuaſionibus, contra catholicam interdum veritatẽ ſentirent. Quod de Tacianis hæreticis in primis manifeſtũ eſt, & ijs, quos Libanius ſophiſta & Symachus orator idololatriæ defenſores, atq; Celſus Africanus, & Iulianus apoſtata, contra Chriſtum magnis rhetoriſmis inſultantes ſeduxerunt: è quorũ pernicioſo ac blaſphemo eloquio, multas perſuaſionum argumentationes acceperunt hæretici, quas in aures hominum ſimplicium immittentes, totos ſeduxerunt à verbo veritatis, ſed quid veterum hæreticorum exemplis inſiſtimus? nostra tempora ſpectemus. Qui ſunt duces Germanicarum hæreſum, quæ ab vno Luthero ſuſcepto exordio hodie tam multæ ſunt, vt ferè ſingulę ciuitates ſuam peculiarem habeant hæreſim? nónne authores illorum homines diſertiſsimi, linguæ eloquentia & calami elegãtia inſtructi? & quos ante annos aliquot à linguarum peritia, à ſermonis ornatu, à dicendi ſcribendique promptitudine

ſic laudatos vidimus, vt nihil illorũ laudibus potuiſſet adijci, hodie videmus capita & Principes hęreticorum: ita ſunt adhuc multi qui eloquentiæ dediti, dum volunt Ciceroniani fieri, efficiuntur Pagani: & qui Ariſtoteli, & Platoni impenſius ſtudent, fiunt illi quidem ſupeſtitioſi, hi verò impij. Omnes autem illi, quicunque præter ſimplicia veritatis verba, otioſos ſermones in aures hominum effundũt, aſſiſtent in iudicio, rationẽ redditurí de ijs, quæ vanè coniecerunt, & mentiti ſunt aduerſus Deum.

DE DIALECTICA.
Cap. VII.

SVccedit iſtis in ſubſidium Dialectica, & ipſa quidem non niſi contentionis ac tenebrarum artificiũ eſt, per quam reliquæ omnes ſcientiæ obſcuriores, ac cognitu difficiliores redduntur: atque hæc etiam ſeſe, Logicã videlicet, dicendi & ratiocinandi ſcientiam vocat. Miſerum profectò & irrationale hominum genus, ſi abſque hac diſciplina neſciat ratiocinari: hanc tamen Seruius Sulpit. omniũ

artium maximam esse dixit, & quasi lucem ad ea, quę ab alijs doceantur, cũ ipsa (vt ait Cicero) rem vniuersam doceat distribuere in partes, & latentem definiendo explicare, interpretando obscuram explanare, ambiguam contemplari & distinguere, atque regulam de ijs omnibus tradat, qua vera & falsa iudicentur. Præterea pollicentur Dialectici se cuiusq; rei essentialem, vt aiunt, definitionem posse inuenire, tamen hanc nullis vnquam verbis pręstare possunt tam lucidam, quin æquè nescius maneat animus, quin dicat quis idiotæ pro homine animal rationale mortale, minus intelliget, quàm si dixisset hominem. Plura de his scripsit inter Latinos Boethius, cuius opera non habentur: sed præstant omnibus quæ scripsit Arist. Prædicamenta, Elenchos, Topica, Peri hermenias, Analytica, & reliqua: quē secuti Peripatetici, opinantur nihil stare, aut sciri posse, nisi quod syllogizando probetur per Demonstrationem, eam videlicet, quã depingit Arist. sed tamẽ nunq̃ in dogmatibus suis obseruauit, cũ omnes suę argumẽtationes ex præsuppositis ab eo deducantur:

cantur, quẽ secuti omnes isti scientiarũ pollicitatores, hactenus nullas aut paucissimas veras demõstrationes derũt, nedum in naturalib. sed omnes deducũt illas ex pacceptis, aut ab suo Ari. aut abs alio, qui illa prior dixerit, quorũ authoritatem seruant sibi pro principijs demõstrationis: veram aũt demonstrationem, quæ facere debeat scientiã, docet Arist. eã esse, quæ fit per quidditates, (vt loquũtur Dialectici) per proprias rerum differentias, nobis occultas & ignotas. Ait insuper demõstrationem ex causis fieri, ex ijs quæ sunt De, Per, Se, & Secũdum quod ipsum: quæ quidem enũciationes cùm sint conuertibiles, se ad inuicẽ inferẽtes, tamen ait nõ dari, nec concedi demonstrationem circularem ex causis. Si itaq; nũc principia demõstrationis plurimum ignota sunt, & circulatio non admittetur, certè nulla inde aut paucissima, eaq; incerta haberi potest scientia, credere enim oportebit demonstratis, per fragilia quædam principia, quibus aut propter præcedentẽ prudentium autoritatem, veluti notis terminis assentimur, aut quos experientia comprobamus per sensus. Om
nia

nis enim notitia (vt aiunt) ortum habet à sensibus: & experimentum sermonum verorum, vt ait Auerroes, est vt concordent sensatis. Et illud notius est & verius, in quod plures sensus cõueniunt, ex sensibilibus itaque, eorũ scientia manu ducimur ad omnia ea, quæ à nobis sciri possunt. Iam enim quũ sensus omnes sæpè fallaces sunt, certè nullam nobis synceram probare possunt experientiam. Præterea quum sensus intellectualem naturã nequeant attingere, & rerum inferiorum causæ, ex quibus illarum naturæ effectus, & proprietates seu passiones demonstrari deberent, sint omnium consensu nostris sensibus penitùs ignotæ, nónne cõuincitur veritatis via sensibus esse pręclusa? quare etiam omnes illæ deductiones & sciẽtiæ, quæ in ipsis sensib. radicitus fundatę sunt omnes incertæ erunt, & erroneæ, & fallaces. Quæ ergo nunc vtilitas Dialecticę, q̃s fructus sciẽtificæ illius Demonstrationis ex principijs & experimentis, quibus cum veluti notis terminis assentire necesse erit? nónne iã ipsa principia & experimenta magis scientur, quàm demonstrata? sed hæc
ars

pars nunc paulò remotiùs nobis repe-tenda est. Dialectici decem numerant prædicamenta, quę vocant genera generalissima, hæc sunt: Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Quando, Vbi, Situs, Habitus, Actio, Passio, quibus omnia constare putant, & intelligi quæcunque in toto vniuersoque orbiculari mundo continentur. Tradunt insuper quę de ijs ipsis ac earum partibus prædicentur, quinq;, videlicet: Genus, Speciem, Differentiam Proprium, Accidens, quæ ob id prędicabilia nominârunt. Porrò inuenerũt quatuor cuiuslibet rei causas, Materialem, Formalem, Efficientem, & Finalem: ex quibus omnium rerum veritatem & falsitatem sese inuenire posse arbitrantur, quadam infallibili (vt putant) demonstratione, hoc est, syllogismo, quem altero trium ordinum, vt vocant, figurarum supra vndeuiginti modos esse oportebit. Componunt autem omnem syllogismum siue demonstrationem ex tribus terminis, qui sunt, subiectum quæsiti, & dicitur Minor: alter prędicatum quęsiti, & dicitur Maior: tertius est mediũ inter vtrunque participans: & iuxta

hos,

hos, duas formãt propositiones, quas Pręmissas appellant, Maiorem, & Minorem, ex illis tandem nascitur Conclusio, scilicet de altero ad extremum, alterum tãquam à limine ad metam procurrentes. Hoc totum est egregium illud artificium, hæc eius sunt extrema confinia, quibus omnia combinare, diuidere, & concludere opinãtur, per quædam quę refelli posse, impossibile putant axiomata, atque hæc sunt logici artificij portentosa & alta mysteria, magnoque labore exquisita à magistris fallacibus, quæ tanquã occulta quædam & arcana, non omnes profiteri licet, nec discere, nisi illos, qui grandes mercedes pro illis præstare possunt, magnisque sumptibus authoritatem hãc sibi inter scholasticos coemerint. Denique ij sunt eorum canes, hæc illa retia, quibus (illorum opinione) rerum omnium siue naturæ subiectarum, vt Physica: siue naturam ipsam comitantium, vt Mathematica: siue naturã ipsam quodammodo superantium, vt Metaphysica: venantur veritatem, quam tamẽ eo artificio iuxta P. Clodij atque Varronis prouerbium, nimium altercan-

do amittunt: atq; hæc sunt duntaxat veterum Dialecticorum confinia.

DE SOPHISTICA. Cap. VIII.

SEd lõgè plura prodigia maioraq; oportẽta ijs addidit recẽtior Sophistarũ schola, de terminorũ passionibus, de infinito, de cõparatiuis, de superlatiuis, de differt aliud ab, de incipit & desinit, de formalitatib. hæcceitatibus, instãtibus, ampliationib⁹, restrictionibus, distributionibus, intentionibus, suppositionibus, appellationib. obligationibus, consequentibus, indissolubilibus, exponibilib. reduplicatiuis, exclusiuis, instantijs, casibus, particularisationibus, suppositis, mediatis, & immediatis, cõpletis, incompletis, complexis, & incomplexis, & cæteris intolerandis, vanisque vocabulis, quæ traduntur in paruis Logicalibus, quibus omnia, quæcunque re ipsa falsa sunt, & impossibilia; vera esse facilè conuincent: & è contrario, quæcunque vera sunt, velut ex equo Troiano erumpentes, ijs machinis, subito verborum incendio atque ruina vastabunt. Sunt rursus, qui non nisi tria prædicamenta re-

ta recipiunt, nec nisi duas syllogismorum figuras, & tantùm octo illorum modos probant: modales autem propositiones, concretos insuper & abstractos terminos rideant: nec desunt qui vndecimum numerent prædicamentum, & quartam syllogismorum figuram, augeantque prædicabilium & causarum numerum, totque inuictas & Stoicas subtilitates inuexerunt, vt Cleanthis, Chrysippique argutiæ cũ Daphitæ, Euthidemi, Dionysiodori circunuentiunculis, penitus crassæ, rusticanæque futuri sint, si cum ijs nouis Sophistarum nostrorum inuentis conferantur, in quibus nunc passim ferè omnis Scholasticorum turba, cũ misero labore ac damnabili studio occupata, nil magis agere videtur, nisi vt discat errare, ac perpetuis digladiationibus explicandam veritatem obscuriorem reddere vel amittere, quorum tota disciplina, non aliud quicquam est, quam captio quædam ex deprauatis verborum dictionibus subdola quadam cauillatione peruertens vsum loquendi, & vim inferens linguæ, quam ignorat, transuertens veritatem secundum verisimilem expo
sitionem

tionem, quorum gloria non nisi in
nuitijs & strepitu sita est, vt qui nõ
m victoriam appetant, quàm certa-
en, nec veri inueniendi, sed altercã-
propositum sit, adeò vt inter hos
rimas partes teneat, quicunque cla-
osissimus est, & impudentissimus,
linguæ fremitu audacissimus. De
uib. ait Petrarcha, siue is stili pudor,
ue ignorantiæ confessio est, lingua
nplacabiles sunt, calamo non contẽ-
unt, nolunt apparere, quia friuola
unt, quibus ornantur: ideoque more
arthico fugitiuam pugnam exercẽt,
c volatilia verba iactantes, quasi ven
is vela committunt. Hi sunt enim,
uos Quintilianus dicit in disputan-
o mirè callidos: cùm autem ab illa
auillatione discesserint, non magis
ufficere in aliquo grauiore actu, quã
arua quædam animalcula, quæ in
ngustijs mobilia, campo depræhen-
luntur: itaq; campũ timent, verumq;
st illud, diuerticula & anfractus suf-
ragia esse infirmitatis, vt qui parùm
ursu valẽt, flexu eludãt. Sic & Sophi-
tæ metuũt, sub notarijs & collatis li-
ris, & authorib. pugnare, sed solius
memoriæ & linguę virib. & fugitiuis
clamori-

clamoribus, non ad calamos, ſed ad obliuioſas aures concertare volunt: nec referre putant, qua quiſq; ratione vtatur, dummodò inſtantiam det: nec curandum quicquid ſentiat aut dicat modò loquatur, & ſtrenuè contẽdat. Nam qui verboſior eſt, is inter eos videtur doctior, ijs præſtigijs circumeunt ſcholas & plateas & mẽſas, quærunt æmulos, quos vt congrediantur inuitant, inſtant, inſiliunt, ſi congreditur & vrget, ad diuerticula prolabuntur, & latebras quærunt, & ad vſitata recurrunt, tot faciẽtes anfractus ac ſi labyrinthũ circumiri oporteat, quòd ſi quis nolit, aut pigeat cum illis decertare, ſubdola aliqua interrogatione, & quam quis non optima cognitione inquiſiuit, aggrediuntur, vt ſic vel ex improuiſo reſpondentẽ de errore conuincant, aut ſcire ſe negantem verecundiæ reũ faciant & explodant, atq; ipſi in vtramq; partem doctrinæ vendicent gloriam. Sed quos fructus nobis in Eccleſia Chriſti peperit pariatque Dialectica cum ſuis Sophiſtis, ſpectemus, qui nõ aſſentientes diuinæ traditioni, illam cõpoſitis, & ex fallacibus ſenſib. deductis rationi-

bus

as confundunt, quibus dum nimiũ̃ edunt recedente luce veritatis, sucrescunt tenebræ, quibus obuoluti & excæcati, factiq; magistri & duces cæcorum, multos secũ ijs falsis argumentationibus & apparẽtibus rationibus trahunt in foueam, semperq; ignorantiæ profundũ, errorumq́; pelagus innatantes, serpentũ more lubrici, fraudulentiæ & seductionis verbis subintolantes, imperitiores seducũt ad credendum figmentis suis, & extollentes a, persuadere audent sacratissimam Theologicam, sine Logica, sine Dialectica, sine rixa, sine altercatiõe, sine sophismatibus constare non posse. Non inficior, Dialecticam ad scholasticam exercitationem conferre, sed ad theologicam contemplationem quid cõferat, non video, cuius summa Dialectica est in oratione constituta. Neq; enim vana promissione pollicitus est nobis Christus, inquiens: Petite, & accipietis. Itaq; priusquam contentiosi scholastici suã Dialecticã discant, isti Christi fideles ab ipso magistro veritatis impetrant omnem necessariã veritatem. Præterea Dialectica per varias ambages tandẽ non altiùs pertingere

potest,

poteſt, quàm ad Philoſophiã, ſed per fidelem orationem recta & certiſſima via conſcenditur ad ſummam diuinarum, atque etiam humanarum rerum ſapientiam. Errant igitur quicũque dicunt, Dialecticam hanc eſſe euertendorum hæreticorum machinam omnium potentiſſimam, quum reuera ipſa ſit robur omnium hæreticorum: hac arte freti quondam Arrius & Neſtorius hæretici, tam impudenter deſipuerunt, vt ille diuerſas per gradus & tempora in Trinitate ſubſtantias aſſereret: alter Mariam virginem theotocon eſſe negaret, quia diuinas operationes logicis ſophiſmatibus metiri præſumpſerunt, plus Ariſtotelis obſeruantes Dialectica ſophiſmata, quã diuinæ Scripturæ animaduertentes verba. Omnia namq; ('vt ait Hieronymus) hæreticorum dogmata, ſedem ſibi & requiem inter Ari. & Chryſippi ſpineta reperierunt. Inde Eunomius profert, quod natum eſt, non fuit antequam naſceretur. Inde Manichæus, vt Deum liberet à conditione malorum, alterum mali inducit authorem. Inde Nouatus ſubtrahit veniam, vt tollat pœnitentiam.

e illis fontibus vniuersa hæreticorũ
gmata argumentationum suarum
aulos trahunt. Nam cum nullus ser
o sit, qui non recipiat contradictio-
em, nec vlla argumentatio, quæ nõ
pssit per aliã subuerti, inde est, quòd
nullum finem scientiæ, ad nullam
gnitionem veritatis per dialecticas
sputationes homines peruenire pos
nt: sed & multos cõtingit declinare
veritate in hæreses, dum speciem si-
validioris veritatis logicis argumẽ
tionibus reperisse se credunt, aut sic
ereticos reprobant, vt ipsi nihilo sa-
ora restituant: quare Plato ipse se-
admodum voluit dialecticam at-
ngi à custodibus, eò quòd hæc in v-
anq; partẽ disserat, & minus firmas
ddat de honesto aut inhonesto ra-
ones. Hæc de dialectica hactenus.

DE ARTE LVLLI. *Cap. IX.*

Nuenit autem Raymundus Lul-
lus recentioribus temporibus dia
lecticæ haud absimilem prodigio-
m artem, per quam tanquam olim
orgias Leontinus (qui primus in

 con-

conuentu literarum hominũ poscer-
ausus est, qua de re quisque audir-
vellet) de quouis subiecto sermone a-
undè quis valeat differere, atq; inue-
nire quadam artificiosa nominum a-
verborum perturbatione, atque in v-
tranque partem de omni sermone c-
rioso hoc plusquam eleganti artifici-
garrula, loquacitatiso stentatione di-
putare, neque vllum vincendi locum
alijs relinquere, & res minutissimas
& pusillas in immẽsum dilatare. Se-
hæc altius repetere nõ est necesse, no-
ampla satis commentaria in hanc ar-
tem dedimus alibi: verùm nolo hæ-
alicui fucum faciant in artificio ad-
modum leui, quod etsi eiusdem ex-
tollere visi sumus, tamen res ipsa pa-
lam se facit, vt opus non sit circa han-
magnopere depugnare, hoc autẽ ad-
monere vos oportet, hanc artem a-
pompam ingenij & doctrinę ostenta-
tionem potius, quàm ad comparand-
eruditionem valere, ac longè plus ha-
bere audacię, quàm efficacię. Esse pre-
terea totam ineruditam ac barbaram
nisi elegantiore quadam literatur-
adornetur.

DE ARTE MEMORA-tiua. Cap. X.

HIs artibus adnumeratur etiam memoratiua, quę (vt ait Cicero) nihil aliud est, quàm indutio quædam, & præceptionis ratio, locis & imaginibus tanquam membrana constans, & characteribus, à Simonide Melitone primùm excogitata, deinde per Metrodorũ Sceptiũ perfecta, ipsa tamen qualis qualis sit, sine naturali memoria, persistere minimè potest, quam tot sępissimè monstrosis obtundit imaginibus vt pro memoriæ tenacitate maniam & phrenesim nonnunquam inducat, dum videlicet naturalem memoriam innumerabilium rerum ac verborum imaginibus prægrauans, naturæ finibus nõ contentos, arte insanire facit. Hanc itaque cùm Simonides aut alius quipiis Themistocli obtulisset, ait ille: obliuionis mallem, nam multa memoro, quæ nollem, obliuisci non possum, quæ vellem. Et Quintil. de Metrodoro: Vanitas, inquit, nimirũ fuit atq; iactatio, circa memoriã suã, potius

arte quam natura gloriantis. Scripſerunt de ea Cicero lib. Rhetoricorum nouorum, & Quintil. in inſtitutionibus, & Seneca: & ex recentioribus Frãciſcus Petrarcha, Mareol. Veronenſis, Petrus Rauennas, & Hermannus Buſchius, & alij, ſed indigni catalago, obſcuri homines permulti, & multi hãc quotidiè profitentur, ſed non reperitur, qui in ea multum proficiat, & magiſtri eius pro lucro infamiam ſæpè reportant. Solent enim in gymnaſijs plerunque huius artis profeſſione nebulones quiddã ſcholaribus imponere, ac rei nouitate pecuniolã ab incautis emungere: deniq; puerilis gloria eſt, oſtentare memoriam: turpe & impudentis eſt, multarum rerum lectionem inſtar mercimoniorum ante fores explicare, cùm interim vacua domus ſit.

DE MATHEMATICA in genere. Cap. XI.

SEd tempus eſt nunc de mathematicis diſciplinis dicere, quæ multo omnium certiſſimæ putãtur, omnes tamen non niſi in doctorum

ſuorum, quibus plurima fides datur, opinionibus conſiſtunt: qui etiam in illis non parum errarunt, quod & Albumaſar vnus eorũ nobis atteſtatur, inquiens: Antiquos etiam vſque poſt Ariſtotelis tempora non planè mathematica ſciuiſſe, cumq; omnes hæ artes circa ſphæricam ſeu rotundam, ſiue figuram, ſiue numerum, ſiue motum potiſſimè verſentur, fateri tandẽ coguntur, perfectè rotũdum ſeu ſphæricum nuſquam, neque ſecundum artem reperiri, neq; ſecundum naturã. Atque hæ diſciplinæ licet vel paucas, vel nullas in Eccleſia hæreſes dederint, tamen, quod ait Auguſtinus nihil ad ſalutem pertinent, ſed magis in errorem mittunt, & à Deo auocant, atq; (vt ait Hieronymus) non ſunt ſcientiæ pietatis.

DE ARITHMETICA. Cap. XII.

INTER has prior eſt Arithmetica, hoc eſt numerorũ diſciplina, quæ matris quodammodo ad cæteras obtinet vicem, nõ minus ſuperſtitioſa, quàm vana, ac propter vilem numerandi practicam, non niſi à merca

toribus auaritię causa in precio habitam: tractat enim de numeris & eorũ diuisionib. quis par, quis impar, quis pariter par, quis pariter impar, quis impariter par, quis superfluus, quis diminutus, quis perfectus, quis compositus, quis incompositus, quis per se, quis ad alium. Item de proportione & proportionalitate, earundemq; speciebus: De numeris harmonicis & geometricis, deq; varijs numerorum passionibus & minutijs atq; modo supputandi.

DE GEOMANTIA Cap. XIII.

DEnique arithmetica hæc nobis geomanticam, diuinationem, & præuestinas tesseras, & talos, & aleas, & quicquid est eiusmodi numeralium sortilegorum progenuit: quamuis geomãtiam omnes fermè astrologię adoptent, ob parilẽ iudicandi rationem, tum quia vires eius non tam ex numero, quàm ex motu eliceant, iuxta illud Aristotelis dictum in primo Metheor. Motus cæli est perpetuus, & est principium & causa omnium motuũ inferiorum. Scripserunt

ſcrunt autē de hac ipſa ex antiquio-
ribus, Hali: ex recentioribus Gerardus
Cremonenſis, Bartholomęus Parmē-
ſis, & quidam Tundinus, ſcripſi & e-
go quandam Geomantiam ab alijs lō-
gè diuerſam, ſed non minus ſuperſti-
tioſam, fallacemq́; aut ſi vultis, dicā
etiam mendacem.

DE ALEATORIA. Cap. XIIII.

ARS item Aleatoria, & ipſa to-
ta ſortilega eſt, cuius quantò
quis ſtudioſior, tantò erit &
nequior & infelicior, dum alieni con-
cupiſcentia ſua profundit, nec vel pa-
trimonij vllam reuerentiā tenet. Hęc
ars mendaciorum, periuriorum, fur-
torum, litium, iniuriarū, homicidio-
rumq́; mater eſt, verè malorū dæmo-
num inuentum, quæ exciſo Aſiæ re-
gno inter euerſæ vrbis manubias va-
ria ſub ſpecie migrauit ad Græcos.
Hinc teſſeræ, calculi, tricolus, lenio,
monarchus, orbiculi, thaliorchus, vul
pes, præterea octocedron, duodecace-
dron, quib. nōnihil diuinationis ineſ
ſe putatur. Sūt & q dicātAttalū Aſia-
ticū artē hāc inueniſſe, & ab artificio

numerandi excogitasse: è Romanis vero memoriç proditum est, Claudium Imperatorem de illa librum compo[suisse], cuius ipse, atq; ante eum Augustus Cæsar ambo studiosissimi cupi[dis]simiq; extiterunt. Ars tota infamis & omnium gentium legibus interdicta, quin & Cobilon Lacedæmonius iungendæ societatis causa Corinthũ legatus missus, cum duces, ac seniores Corinthiorum inuenisset in alea ludentes, infecto negocio rediit, dicens nolle se Spartanorũ gloriam hac infamia maculare, vt dicerẽtur cum aleatoribus societatem contraxisse: tanto probro apud maximos quosq; habita est, vt regi Demetrio in leuitatis opprobrium taxilli aurei à Parthorum rege missi sint: atq; tamen hodie regũ & nobilium hic exercitatissimus ludus est: quid ludus? imò sapientia eorum, qui fuerint in hac ad fallendum damnabilius instituti.

DE SORTE PYTHAgorica. Cap. XV.

NEc illud prætereundum censeo, quod asserebant Pythagorici, & ꝗ alij putant, ipse etiã credi-

redidit Aristot. literarum elementa
ertos suos possidere numeros, ex qui-
us per propria hominum nomina di
inabantur, collectis in summam cu-
uslibet literarum numeris, quibus
ollatis, palmam illi tribuerũt, cuius
umma alteram excesserat, siue de bel
o, siue de lite, siue de coniugio, siue
le vita aut alia consimili re quæsitũ
oret: eaq; ratione dicunt Patroclum
ib Hectore victum, illum verò ab A-
hille superatum, quam rem Teren-
ianus tradit ijs versibus. Et nomina
radunt ita literis facta.

Hæc vt numeris pluribus, illa sint mi
nutis.
Quandoque subibunt dubia pericula
pugnæ.
Maior numerus, qua steterit fauere
palmam.
Præsagia lethi minima, patere sũma.
Sic & Patroclem Hectoris manu pe-
risse.
Sic Hectora tradunt cecidisse mox A-
chilli.

Et sunt, qui simili computo pro-
mittunt sese horoscopia inuenturos,
sicut de ijs tradidit, nescio quis, nomi
ne Alchãdrius, obscurus philosophus

quem ferunt diſcipulum fuiſſe Ariſtotelis. Et narrat Plinius, Pytagoræ inuentis etiam illud atribui, propriũ nominum imparem vocalium numerum, orbitates oculorũ, claudicatiões, conſimiléſue caſus portendere.

ADHVC DE ARITHMEtica. Cap. XVI.

SEd ad Arithmeticam redeamus: hanc Plato à malo dæmone vnà cùm talorum & alearum ludo primum monſtratam ait. Et Lycurgus magnus ille Lacedæmoniorum legiſlator, illam ceu turbulentam è repub. ſua eijciendam cenſuit. Vacuũ enim & inanem laborem depoſcit, & ab vtilibus honeſtisq; negocijs homines abſtrahit, ac de rebus futilib. ſæpè magnis iurgijs contendit. Hinc illud Arithmeticorum irreconciliabile bellum, vter numerus par an impar præferendus ſit: quis inter ternarium, ſenarium, denarium, numerus ſit perfectior. Item quis numerus dicitur pariter par, circa cuius definitionem Euclidem ipſum Geometriæ principem non parùm erraſſe contendunt. Pre-

terea

terea non facilè dixerim, quæ Pythagorica mysteria, quas magicas vires numeris inesse somniant, etiam ab ipsis rebus nudatis: dicereque audent, nisi illis instrumentis exemplaribusque mundum à Deo creatum iri non potuisse, ac diuinorum omnium cognitionem in numeris tanquam in regula omnium certissima contineri. Hinc orti sunt Marci magi, & Valentini hæreses in numeris fundatæ & ex numeris progressę, qui diuinam religionem & innumerabilia diuinæ veritatis secreta, sese per frigidissimos numeros posse inuenire & enunciare præsumebant. Accedit istis Pythagorica retractis inter sacramenta habita, & alia plura ijs similia, quæ omnia vana, ficta & falsa sunt, nec quicquam veri superest arithmeticis illis nisi insensatus ac inanimatus numerus, atque tamen hinc sese diuinos homines agere arbitrabantur, quod sciant numerare, sed hoc ægrè illis concedũt Musici, hũc honorem suę harmonię libentiùs deferentes.

DE MVSICA.
Cap. XVII.

DE Musica igitur iam nobis sermo esto, de qua ex Græcis copiosè scripsit Aristoxenus, qui & animam musicam esse dixit, cuius documenta Boetius deinde latinis tradidit: dico autem illam, quæ in vocũ ac sonorum modulatione consistit, non eam quam de metris & rythmis ac carminum fictionibus nuncupãt, quæ poesis est, quæ authore Alpharabio, non tam speculatione ac ratione, quàm furoris insania fertur, de qua superius diximus: verum eam, quæ de modulationibus est, qui est concentus neruorum, aut vocum in suos modos sine aurium offensione consonãtium: agit enim de sonis, de interuallis, de sistematis genere, de tono, de cõmutationibus ac modulationib. Hãc veteres diuisere in enharmoniacam, chromaticam, diatonicam: priorem autem (videlicet enharmoniacã) ob nimis reconditam difficultatem pro impossibili eius indagine deseruere: alteram verò ob lasciuiæ infamiam aspernati sunt atq; abdicârunt: tertiã

verò

verò ſpeciem duntaxat (tanquam mũdanæ compoſitioni conformem perſuaſi) admiſerunt. Sunt etiam ex veteribus, qui muſicos modos, ex gentium vocabulis diſtinxerunt, vt in Phrygiũ Lydium, Dorium, quos apud Polymeſtrem, & Saccadam, Argiuum genere, fuiſſe antiquiſſimos cõſtat, quibus Sappho Lesbya (vt inquit Ariſtoxenus) quartum videlicet mixolydiũ, ſuperinſtituit, cuius inuentorem alij Terſandrum, alij Pythoclidem tibicinem putant, Lyſias Lamproclem Athenienſem authorem poſuit, atque hos quatuor modos veterum authoritas celebres notauit, totamq́ue aſtructionem encyclopędiam vocauerunt, quaſi ſcientiarum orbem, quod Muſica omnes amplectatur diſciplinas, ſicut ait Plato, in primo de legibus, Muſicam ſine vniuerſa diſciplina tractari non poſſe. Inter hos verò quatuor modos, Phrygium, quia diſtrahit & rapit animum, non probant, ſed barbaricum Porphyrius illum vocat, quia ad furorem & pugnas excitandas tantùm commodum. Alij idcircò Bacchicum vocant, vti furibundum, impetuoſum, & perturbatum, cuius modu-

latione, quā anapæsto pede declarant, Lacedæmonios & Cretenses ad arma concitatos legimus: eodē Timotheus Alexandrum regem ad arma incitauit, & Taurominitanus iuuenis, narrante Boethio, domum, in qua scortū latitabat, Phrygio sono excitus comburere festinauit. Lydium etiam Plato reprobat, vt qui acutus sit, & à modestia Dorij recedens, lamentationibus accommodus: verùm (vt quibusdam placet) etiam ijs, qui natura hilares & iucundi sunt, congruus. Hinc Lydos hilares & periucundos populos ijs modulationibus delectatos ferunt, quas etiam Tusci Lydorū progenies choricis saltationib. adhibebant. Dorium autem tanquam grauiorem honestioremq́;, & omnib. modis modestum, ad grauiores animi affectus, & motus corporis aptum, & ad rectè, ac benè viuendum vtilem, omnibus prætulerunt: ideò apud Cretenses, Lacedæmonios, Arcades, in magna veneratione habitus. Imperator quoq; Agamemnon ad bellum Troianum profecturus, Doricū domi reliquit musicum, qui spondæo pede mulierē Clytemnestrā in pudicitia probitateq́;

bitateq; conseruaret, quare nõ prius ab Aegysthio vocari potuit, quamuis musicũ prius è medio impiè sustulisset. Mixolydium verò Tragœdijs & cõmiserationibus cõgruum, incitationis & retractionis efficaciam habere & mœroris imperium tenere dicunt. His quatuor modis sunt qui alios superadinuenerũt, vt quos collaterales vocant, videlicet Hypodorium, Hypodolydium, & Hypophrygiũ, vt sint septem totidem Planetis correspondẽtes, quibus Ptolemæus addit octauum hyppermixtolydiũ omnium acutissimum, firmamento attributum, verùm Lucius Apuleius primo Floridorum quinque modos describit, Aeoliũ, hyastium, varium, Lydium, querulum. Phrygium bellicosum, Dorium religiosum. His addunt alij Ionicum iucundum & floridum, A Martiano etiam, iuxta Aristoxeni traditionem quinque numerantur modi principales, & decem collimitij. Et licet hanc artem suauitatem non modicam habere fateantur, communis tamen sententia est, atque ipsa experientia omnibus nota, esse illam viliũ ac infelicis intemperantisq; ingenij

homi-

hominum exercitium, & qui nec incipiendi, nec finiendi rationem teneāt: ſicut de Archabio tibicine legitur, qui pluris conducendus erat, vt deſineret, quàm conducendus vt caneret. De quibus tam importunis muſicis, ſic ait Horatius:

Omnibus hoc vitium eſt cantoribus, inter amicos,
Vt nunquam inducant animum cantare rogati,
Iniuſſi, nunquam deſiſtant.

Hinc Muſica ipſa ad precium & ſtipem ſemper vagabunda extitit, & lenociniorum clientula, quam nullus vnquam profeſſus eſt vir grauis, modeſtus, pudicus, fortis: ideoque Græci illos communi vocabulo Liberi patris artifices, ſiue (vt Ariſtot.) Dionyſiacos technitas, hoc eſt, artifices bacchanales appellârunt, qui improbis eſſe moribus magna ex parte conſueuerunt, vitam plurimum traducentes incontinenter, partim etiam cum inopia, quę quidem vitia & gignit, & auget. Perſarum ac Medorum Reges, Muſicos inter Paraſitos & Hiſtriones referebant, videlicet ex opere illorum voluptatem ſibi capientes, ipſos autē

actores contemptui habentes, atq; Antisthenes ille sapiens, cùm audiſſet Iſmeniam quendam optimum habere tibicinem, homo nequã eſt, inquit: non enim ſi probus foret, tibicen eſſet non enim, vt dicitur, ars eſt illa viri ſobrij & probi, ſed otioſi & iocantis. Hanc Scipio Aemilianus, & Cato tanquam à Romanis moribus alienam aſpernabantur. Hinc Auguſto atque Neroni probro datum eſt, quòd Muſicam auidius ſectarentur. Sed Auguſtus correptus quidem abſtinuit: Nero autem peramplius inſequutus, ob hoc contemptui, ludibrioque habitus eſt. Philippus rex, cùm audiſſet filium quodam loco ſuauius ceciniſſe, obiurgatus eſt: Nónne pudet, inquiens, qđ tam benè ſcias canere? ſatis enim eſt, ſuperque Principi viro canentibus alijs audiẽdi otium ſupereſſe. Non canit apud Græcos Poetas Iupiter, nec pulſat citharam, docta Pallas deteſtatur tibias. Apud Homerum pulſat citharœdus, præbent aures Alcyones, & Vlyſſes. Apud Vergilium ſonat & cãtat Iopas, auſcultant Dido & Aeneas, Alexandro Magno quondam canente Antigonus pædagogus citharã fregit,

git, abiecitq́;, inquiens, ætati tuę iam regnare conuenit, non canere. Sed & Aegyptij, teste Diodoro, musicam tanquam virorum animos effœminantem prohibebāt adolescētes suos perdiscere. Et Ephorus, teste Polybio, eam non nisi ad illudendos ac fallēdos homines inuentam tradidit. At reuera quid inutilius, quid cōtemptibilius, quid fugiendum magis istis tibicinibus, cantoribus, ac reliqui generis musicis, qui tot vocibus canētium, præcinentium, decinentium, intercinentium, occinentium, & concinentium vniuersarum auium garritus superātes, venenata quadam dulcedine, velut Syrenes hominum animos lasciuientibus vocibus, gesticulationibus, ac sonis pręstigiant atque corrumpūt? Quapropter Ciconum matres atque nurus Orpheum ipsum ad Parcarum vsque inuidiam persecutæ sunt, quod modulis suis mares effœminaret. Qđ si fabulis quædam authoritas est, Centum luminibus cinctū caput Argus habebat, quæ omnia tamen vnius fistulę modulo sopita sunt & extincta. Atq; tamen hinc plurimū gloriantur musici isti, quasi ipsi supra Rhetores

habeant

habeāt mouendorū affectuum imperium: quos insuper eò ipsa euexit insania, vt ipsos etiam cælos canere affirment, vocibus tamē à nullo vnquam mortaliū auditis, nisi fortè quòd musicis istis per suum Euouae, seu per temulentiam, vel insomnium innotuerunt. Nullus tamen musicorum interim è cælo descendit, qui vocum consonantias omnes nouerit, quiq; proportionum inductiones omnes inuenerit. Attamen dicunt artem esse consummatissimam, & quæ omnes amplectatur disciplinas, nec sine vniuersa disciplina tractari possit, etiam diuinationis vim illi tribuētes, qua corporis habitudines, animique affectus & mores hominum per ipsam iudicētur, sed & dicūt artem esse infinitam, nec vllo ingenio exhauriri posse, sed indies illam pro cuiusque captu nouos dare modulos. Propterea que non malè Anaxilas: Musica per deos, inquit, perinde atq; Libya semper quotannis nouam quampiam feram parit. Hanc Athanasius ob vanitatem suam interdixit Ecclesijs: sed Ambrosius cæremoniarum, & pompæ appetentior, Ecclesijs instituit canendi &

psallendi

psallendi vsum. Augustinus verò in medio hærens, inde sibi haud non dif ficile dubium ortum esse, in cõfessio nibus suis meminit: hodie verò tanta in Ecclesijs Musicæ licentia est, vt etiã vna cum Missæ ipsius canone, obscœ næ quæque cantiunculæ, interim in organis pares vices habeant, ipsaque diuina officia, sacræ & orationũ pre ces conductis magno ære lasciuis mu sicis, non ad audientium intelligen tiam, nõ ad spiritus eleuationem: sed ad fornicariam pruriginem: non hu manis vocibus, sed beluinis strepiti bus cantillant, dum hinniunt discan tum pueri, mugiunt alij tenorem, a lij latrant contrapunctum, alij boant altum, alij frendent bassum, faciunt que vt sonorum plurimum quidem audiatur, verborum & orationis intel ligatur nihil, sed auribus pariter & a nimo iudicij subtrahitur authoritas.

DE SALTATIONIBVS ET Choræis. Cap. XVIII.

AD Musicam spectat etiam sal tationum, siue choræarum ar tificium, puellis, amatoribusq́; longè

longè gratissimum, & quod magna
cura discunt, & in medias noctes sine
satietate protrahunt, summaque dili-
gentia obseruant, vt ad lyræ, tympa-
nique ac tibiarum numeros, composi
tis gestibus, moderatisque incessibus
saltent, ac rem omnium stultissimam
ac insania quadam, haud absimilem
prudentissimè, vt putant, scietissime-
que peragant, quam nisi tibiarum cõ
centus temperaret, & (vt dicitur) va-
nitas vanitatem commendaret, nullũ
choręis spectaculum ridiculum ac in-
conditum magis: hæc laxamen petu-
lantiæ, amica sceleris, incitamen libi-
dinis, hostis pudicitiæ, ac ludus pro-
bis omnibus indignus: sępè ibi matro
na, vt ait Petrarcha, diu seruatum de-
cus perdidit, sæpè infelix virguncula
ibi didicit, quod melius ignorasset,
multarum ibi fama perijt, pudorque.
Multæ inde domum impudicæ, plu-
res ambiguæ rediêre, castior autẽ nul-
la, pudicitiam choræis sæpè stratam,
semperque impulsam, oppugnatam-
que videmus: laudârunt tamen hanc
nonnulli Græcorum scriptores, sicut
pleraque alia fœda ac perniciosa, ipsa-
que saltationũ exordia è summis cæ-
lis,

lis, è ſtellarum ſiderumq; lationibus, eorumque greſſu & regreſſu, complexu ac ordine tanquam harmonica quadam cæleſtium choræa, vnà cum mundi generatione diuinitùs prodijſſe dicunt. Alij inuẽtum eſſe Satyrum: Bacchum quoque hac arte Thyrrhenos, Indos, & Lydos bellicoſiſſimos populos deuiciſſe aiunt. Hinc tandem ſaltatio ipſa in religionem relata eſt, & à Corybantis in Phrygia, à Curetis in Creta, abs dea Rhea fieri iuſſa eſt, & in Delo nulla ſacra peragebantur, cui ſaltatio non fuiſſet adhibita, nec vllæ vnquam celebratæ feſtiuitates & cæremoniæ citra ſaltationem. Indorum quoque Brachmanni manè & veſperè ad ſolem conuerſi, ſaltantes illum venerabantur. Apud Aethiopas etiã, & Aegyptios, & Thraces & Schytas ſaltatio inter ſacrorum cęremonias habita eſt, quippe quæ ab Orpheo & Muſæo optimis ſaltatoribus conſtituta fuiſſet. Erant etiam apud Romanos ſacerdotes Salij, qui in honorem Martis ſaltabant, Lacedæmonij Græcorum præſtantiſſimi, cũ à Caſtore & Polluce ſaltare perdidiciſſent, omnia ſaltationibus peragere

ſoliti ſunt. In Theſſalia tanto in pre-
tio habita eſt, vt populi pręſides & an-
teſignani pręſaltatorum nomine ho-
norarentur. Ipſe etiam Socrates vir o-
mnium ſapientiſſimus ab oraculo iu
dicatus, illā iam natu grandior diſce-
re non erubuit, quin & ſummis laudi
bus extulit, & inter ſerias diſciplinas
numerauit, viſaq; illi res grauior, quā
vt de ea rectè pronunciari poſſit, quæ
tota diuina cum mundi generatione
nata eſſet, & cum amore Deo vetuſtiſ-
ſimo in lucem prodierit. Sed quid mi-
rum ſic à Gręcis philoſophari, qui ad-
ulteria, qui ſtupra, qui parricidia, de-
niq; nullum nō facinus in deos refe-
runt authores? Cōplures de ſaltatio-
ne libros ſcripſerunt, qui omnia gene
ra eius & ſpecies, numeroſq; compræ-
henderunt, earundemq; nomina per-
cenſuerunt, & cuiuſmodi vnaquæq;
illarum eſſet, à quo authore inuenta:
quare de illis plura hîc dicere ſuperſe-
deo. Romani veteres viri prudētia &
authoritate graues ſaltationes omnes
repudiârunt, nec vlla penes eos hone-
ſta matrona ſaltaſſe laudatur. Hinc
Salluſtius improperat Sēpronię, quòd
cantaſſet, ſaltaſſetque doctius, quàm

conueniret probæ: quin & Gabinio viro consulari, atque M. Cælio nimia saltandi peritia probro data est, & M. Cato. L. Murenę, quòd in Asia saltasset, pro crimine obiecit, cui patrocinatus Cicero, id vt rectè factum defendere non est ausus, sed cōstanter factum pernegauit. Nemo, inquiens, saltat sobrius, ni fortè insaniat, neque in solitudine, neq; in conuiuio moderato, atq; honesto, intempestiui conuiuij, immoderati ioci, turpium deliciarū, comes est extrema saltatio. Itaque saltationem necesse est omnium vitiorum esse postremum: neque verò facilè dictu, quæ mala hic visus hauriunt & auditus, quæ pariant colloquia & tactus. Saltatur inconditis gestibus, & monstroso pedum strepitu, ad molles pulsationes, ad lasciuas cantilenas, ad obscæna carmina, contrectantur puellæ & matronæ impudicis manibus & basijs, meretricijsq; complexibus: & quæ abscondit natura, velauit modestia, ipsa lasciuia tunc sæpè nudantur, & ludi tegmine obducitur scelus. Exercitium profectò non è cælis exortum, sed à malis dæmonibus excogitatum in iniuriam diuinitatis,

quando

quando populus Israel erexit sibi vitulum in deserto, cui cùm sacrificassent, cœperunt edere, & bibere, & postea surrexerunt ludere, & cantantes saltabant in chorum. Hæc de choræarum saltationibus satis.

DE GLADIATORIA. Cap. XIX.

NEque tamen me præterit hoc loci esse adhuc alia pleraq; saltationum genera à priscis scriptoribus celebrata, quorum maxima pars hodie obsoleta est, pars adhuc in vsu est, vt saltatio armata, gladiatorię chironomiæ ac militiæ accommoda, tragicum profectò artificium, quo hominem innoxium occidere ludus est: ac lethale vulnus excepisse paulo cunctantius, summa infamia. Execrandũ omnibus artificium, cuius stultitiæ iuxta est impietas, & omnia eiusmodi saltationum genera, vt sunt vanitatis & impudentiæ plena, non tam vituperanda sunt, quàm execranda, eò, quod non aliud doceant, quam mirificos quosdam ritus, quomodo insanire oporteat.

DE HISTRIONICA.
Cap. XX.

HIstrionica autem saltatio imitationis & demonstrationis artificium est, res mente conceptas decenti gesticulatione explicans, tam clarè & perspicuè mores & affectus omnes repræsentans, vt spectator omnis histrionem quamuis nihil loquentem, ex plurimis moribus & gesticulationibus clarè intelligat. Tantum præstat histrionica, vt nullis prorsus sit opus interpretibus, tam aptè enim senem, puerum, mulierem, seruũ, ancillam, temulentum, iracundum, omniumq; personarum differentias & affectus iucunda gesticulatione repræsentat, vt etiam è longinquo spectator non audiens fabulam, ex sola histrionis saltatione illius intelligat argumentum. Hinc histriones nõ parùm in precio habitos legimus, constatq;, referẽte Macrobio, Ciceronem cum Roscio histrione, qui etiam Syllæ dictatori charissimus fuit, contendere solitum, vtrum ille sæpius eandẽ sentẽtiam varijs gestibus efficeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronunciaret, quæ res Rosciũ indu-

induxit, vt librum cõſcriberet, in quo eloquentiã cõpararet cũ hiſtrionica. Verum Maſſilienſiũ ciuitas, teſte Valerio, tantę grauitatis cuſtos extitit, vt nullum aditum hiſtrionib. daret, nec minus, quia eorũ argumenta magna ex parte ſtuprorũ continent actus, ne talia ſpectandi conſuetudo, imitandi etiam licentiã faceret. Proinde verò exercere hiſtrionicam non ſolùm turpis & ſceleſta occupatio eſt, ſed etiam conſpicere & delectari flagitioſum: ſiquidem & laſciuientis animi oblectatio cadit in crimen. Nullũ deniq; nomen olim fuit infamius, quã hiſtrionum, ac legibus ipſis arcebãtur ab honorib. quicunq; fabulam ſaltaſſent in theatro.

DE RHETORISMO. Cap. XXI.

ERat & ſaltatio Rhetorica, hiſtrionicę non diſſimilis, ſed remiſſior, quàm Socrates, Plato, Cicero, Quintil. ac Stoicorũ plurimi: ad modum vtilẽ, ac oratori perq̃ neceſſariã arbitrati ſunt: quaten9 apto quodã corporis geſtu, vultus & corporis cõpo

ſita adformatione conſtat: tum vigore oculorum, pondere vultus, accommodatoq; ſingulis verbis ac ſententijs ſono, vocis cum efficaci corporis motu ad ea, quę exprimuntur, ſed geſticulatione tenus. Hæc autem ſaltatoria ſiue hiſtrionica rhetorica: porrò apud quoſq; oratores tandem exulare cœpit, admonente Tiberium Auguſto, vt ore, non digitis loqueretur, & iam in totum ſublata eſt, duntaxat à ſcenicis aliquot fraterculis adhuc colitur (quamuis olim ab Eccleſia hiſtriones etiam ſacro Communionis ſacramento illis denegato depulſi eſſent) quos hodie aliquos videmus mira vocum contentione, vultu multiformi, oculo vago & petulanti, iactatis brachijs, ſaltantibus pedibus, laſciuientibus lumbis, ac varijs motibus, inuerſionibus, circunductionibus, reſupinationibus, ſaltibus, geſticulante toto corpore, animi videlicet mobilitate ipſum ſecum voluente, populares conciones ad plebem à ſuggeſto proclamare: memores fortaſſis Demoſthenis ſententiæ, qui (vt eſt apud Valer.) interrogatus quidnam eſſet in dicendo efficaciſſimum, reſpondit: hypocri

ſis

ſis iterum, deinde, & tertiò interrogatus, idem dixit, ac pene totam dicendi vim huic deberi. ſed ne à matheſi longius progrediamur, ad Geometriam nunc properemus.

DE GEOMETRIA.
Cap. XXII.

IPſa Geometria, quã Philo Iudęus principem & matrem omnium diſciplinarum appellat, hanc præ cæteris diſciplinis laudem habet, quod quum inter omnium fermè diſciplinarum ſectas magna & innumera ſunt certamina, geometræ omnes vndique ſibi conſonant: nec aliqua vnquam de illa inter ipſos eſt contentio niſi quòd de punctis, de lineis, de ſuperficiebus adhuc diſputant, ſintné hæc diuiſibilia, an indiuiſibilia, cæterum non diſcrepant ab inuicẽ, nec doctrina, nec traditione, ſed quiſque alterum nouis vel ſubtilioribus inuentis, & quæ nunquam quiſquã excogitauit, nititur ſuperare. Nullus tamen geometra adhuc circuli veram quadraturã inuenit, nec coſtæ æqualem lineã dedit: licet Archimedes Syracuſanus hæc ſe quondam inueniſſe

putabat, & multi posteri vsq; in hæc tempora idipsum, sed frustra quodã modo conati sunt, licet proxima dixisse videãtur. Ea tamẽ est eorũ ambitio vt priorũ traditionib. nunquã acquiescant, sed in talibus amplius aliquid quàm magistri eorũ inuenire putantes, seipsos in tantam insaniam agũt, quam vniuersæ terræ elleborũ nõ sufficiat expurgare. ab ipsa autẽ geometria vltra hoc, quòd lineamenta, formas, interualla, magnitudines, corpora, dimensiones atq; pondera rimatur, dependet quæcunque organica ingeniosa opificia artificiòsaq; instrumẽta maganaria, machanopocetica, polioretica tã bellorũ, quã architecturę, cæterorũq; vsib. accõmoda, vt arietes, testudines, cuniculi, catapultæ, scorpiones exostræ, sambucæ, scalę, tolleones, turres, ambulatorię, heliopoles, naues, triremes, põtes, molæ. Itẽ biggę trigæ, quadrigæ, trocleæ, cliclocleæ, rotæ, vectes, & quibuscunque immania pondera vi minima trahũtur, aut attolluntur. Præterea quæcunque aut pondere, aut aqua, aut spiritu, aut neruis & funiculis constant, sicut horologia, quæ pondere gradiuntur, &

quæ

quæ ventorum impulſu reſonant or-
gana, etiam quæcunque hydrauſica
& ſpiriſtica inſtrumenta, & quę ex his
etiam non niſi ad voluptatem, admi-
rationemque fabricata ſunt, vt pilæ
ſponte ſaltantes, lucernæ ſuas ſibi
producentes ſtupas, & oſcula ſeu cu-
curbitæ ſponte ignem ſufflantes, &
quale Politianus narrat animal, quod
dum ſecatur in menſa bibit interim,
viuentisque repræſentat motus at-
que voces. Cuiuſmodi fortè artifi-
cio narrat Mercurius Aegyptios Deo-
rum confinxiſſe ſimulachra, vt arti-
culatam promerent vocem, atq; pro-
grederentur. Ille etiam Archytas Ta-
rentinus, ligneam columbam ſic geo-
metricis rationibus conſtruxit, vt
ſurgeret in altum, & volitaret. Iam
verò & Archimedes primus æneum
cælum tanto artis opificio fabricaſ-
ſe legitur, vt inibi planetarum o-
mnium motus planiſſimè depræhen-
derentur, ſimulq; ſingularum cęleſtiū
ſphærarum vertigines, cuiuſmodi et-
iam proximis his diebus fabricatum
vidimus. Ex hac arte ſimul prodeunt
tormentorū varia genera, & bombar-
dę, cæteraq; inſtrumēta igniuoma, de
F 4 quibus ego

ego nuper ſub titulo pyrographię ſpecialem librum compoſui, cuius nunc tandem pœnitet, quum nihil niſi perniciosiſſimum magiſterium doceat. Denique quicquid artificij eſt in pictura, in coſmemitria, in agricultura, in arte bellica, in fuſoria, in plaſtica, in ſtatuaria, in fabrili, in architectura, in metallica, totum hoc vel potiſſimum à geometria eſt.

DE OPTICA VEL *Perſpectiua*. Cap. XXIII.

A Geometria itaque proxima eſt Optica, quam vocãt perſpectiuam: deinde coſmimetria, atq; architectura. Perſpectiua autem ſiue optica hæc triplicem videndi rationem, directam, reflexam, refractãq́ue pertractat: quid lux, quid vmbræ, quid interualla, edocet: cauſasq́ue viſibilium, quæ per interualla falſa videntur, depræhendit: radiorumq́; proiectiones inquirit, per vnum ſeu plura perſpicua ſuper diuerſas corporum figuras: tum vmbrarum & lucis figurationis, atque quæ rebus, quæ viſui, quæ medio accidant, atque quomodo

res

res & visio ex medij diuersitate vario modo afficiantur, commonstrat. De ratione autem videndi, variæ & dissonæ opiniones sunt: nam Plato secundum conclaritatem visum fieri arbitratur, videlicet ea, quæ ex oculis est, luce defluente ad vnum extrinsecum aërem, ea quæ à corporibus est luce obuiam relata: ea verò, quæ circa aerem medium est, facilè effusibili vertibilique coextensæ igniformi visus virtuti. Galenus concorditer sentit cũ Platone: verùm Hipparchus ait, radios ab oculis extensos vsque ad corpora ea, quasi palpitatione quadam tangentes, susceptionem eorũ ad visum reddere. Epicurei autem simulachra eorum, quæ apparent, sese oculis ingerere affirmat. Aristoteles autẽ simulachra non quidem corporea, sed secundum qualitatem per alterationem aeris, quæ in circuitu est, à visibilibus vsque ad visum deuenire censet. Porphyrius verò neq; radios, neque simulachra, neque aliud quicquam videndi causam ait, sed animã ipsam seipsam cognoscentem visibilem, & quæ vna est omnium, seipsam in omnibus, quę sunt, cognoscere. Verum geometræ &

optici Hipparcho quodammodo accedentes, conos quosdam ex coincidentia radiorum factos subscribunt, quæ per oculos emittũtur: vnde multa simul visibilia comprehendere visum, sed illa certissima, vbicunq; radij coinciderint. Sed enim Alchindus de aspectibus omninò docet aliud, verũ Augustino videtur, animæ potẽtiam in oculo aliquid efficere, quod à sapientiæ studiosis nec dum sit peruestigatum. Hæc itaq; scientia ad deprehendendum cælestium corporum varietatem distantiam, magnitudinẽ, motum, eorumq; reflexiões & refractiones, permultum conducit, arhitecturæ etiam in metiendis ædificijs inseruit. Proximè tamen pingendi artificio, atq; speculorum fabricæ plurimũ confert ornamenti, vt sine ipsá hæ artes perfici non possint. Monstrat enim qua ratione, nec abnumera, nec deformia fingamus in imaginib. q̃ cernuntur interuallorũ & altitudinũ causa.

DE PICTVRA.
Cap. XXIIII.

PIctura itaq; ars monstrosa, sed imitatione rerum naturalium accura-

curatissima, lineamentorum descriptione, & colorum debita appositiõe constans: hæc olim tanto in precio fuit, vt primum gradum liberalium artium obtrneret. Ipsa verò non minus libera est, atque poesis, sicut benè cecinit Flaccus.

pictoribus atq; poetis
Quælibet audendi semper fuit ęqua potestas.

Dicitur enim pictura non aliud, quam poesis tacens: poesis verò pictura loquens: tam sunt sibi inuicem affines. Nam sicut Poetæ, sic pictores historias & fabulas fingunt, omniumq; rerum imagines, lumen, splendorem, vmbras eminentias, depressiones exprimunt. Illud prætere ex ipsa optica habet pictura, vt visum decipiat, ac in vna imagine variato situ, plures species intuentium oculis obfundat: & quò, statuaria pertingere non potest, ipsa peruenit: pingit ignem, radios, lumen, tonitrua, fulmina, fulgura, occasum, auroram, crepusculum, nebulas, hominisque affectus, sensus animi ac penè vocem ipsam exprimit, & mentitis dimensionib. cõmensurationibus, quæ nõ sunt, tanquã ea

quæ ſunt, aut quæ non ita ſunt, ita tamen videri facit. Quemadmodum cum Zuxi & Parrhaſio pictore narrant historici: qui quum de artis prærogatiua veniſſent in certamen, & prior detuliſſet vuas pictas tanta ſimilitudine, vt aues aduolarent: alter detulit pictum velum, ſic veritatem mentiẽs, vt ille auium iudicio tumens poſtularet, deducto velo oſtendi picturam: tandem agnito errore, coactus eſt illi palmam deferre, quum ipſe aues fefelliſſet, Parrhaſius verò artificẽ. Et narrat Plinius in ludis Claudij fuiſſe picturæ admirationem, quum ad regularũ ſimilitudinẽ corui decepti imagine aduolarũt. Iam verò & celebri Triumuirtu, narrante Plinio, experimẽto compertum eſt, auium cantus depicto dracone cohibitos. Habet inſuper hoc pictura, vt in omnibus ſuis operibus plus ſemper intelligatur, dijudiceturq́;, quàm conſpiciatur: ſicuti diligentiſſimè hæc ſcrutatus eſt Plutarchus in ſuis Iconibus, quumq́; ars ſumma ſit, ingenium tamen vltra artem eſt.

DE STATVARIA ET PLAstica. Cap. XXV.

PIcturam comitatur ſtatuaria & Plaſtica, fuſoria & criptica, importuni ingenij artificia, quę tamen etiam ſub architectura compræhendi poſſunt. Statuaria ex lapide, ligno, ebore, rerum idola fabricat: eademque ex gleba fingit plaſtes. Ars autem fuſoria, hæc in proplaſte, ex ære alijſque metallis exprimit. Cripticus verò lapidibus & gemmis inſculpit. Scripſit de iſtis è recentioribus Pomponius Gauricus, verùm omnes hæ artes pariter cum pictura ad oſtentationē & libidinem, ſuperſtitionemque à malis puto dæmonibus repertæ ſunt: cuius artifices fuerūt, qui primi, iuxta verba Pauli, commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrū, & quadrupedum & ſerpentum: qui cōtra diuinum præceptum vetans idolum ſculptile & ſimilitudinem, tam eorum quę in cælo ſurſum, quàm quę in terra deorſum, fieri odioſiſſimam Deo idololatriam introduxerunt, de quibus ait Sapiens: Idolum ipſum

maledictum eſt, & qui fecit illud, & quod factum eſt, tormenta patientur. Vanitas enim hominũ, vt ait idẽ, inuenit artes iſtas, in tẽtationem animę hominum, & in decipulam inſipientium: & adinuentio illarum, corruptio vitæ eſt. Nihilò minùs tamen nos Chriſtiani prę cæteris gentibus ſic deſipimus, in hanc vitæ, & morum corruptelam, vt vbiq; in atrijs, in domib. in cubiculis tenere non pudeat, quo laſciuis imaginibus noſtræ matronæ filiæq; ad laſciuiam inuitentur: quin etiam hęc in templa, in ſacella, in aras Dei, magnis venerationibus traducimus, non abſq; idololatriæ periculo, ſed hoc latiùs in religione diſputabimus. Verùm ineſſe picturis atque ſtatuis nõ contemnendam authoritatẽ, ego olim in Italia didici: nam quum fratres Auguſtiniani cũ Canonicis regularibus, coram Romano Pontifice de B. Auguſtini habitu, videlicet nigrámne ille ſtolam ſuper alba tunica, an candidã ſuper nigra induiſſet, pertinaciter litigarent: atq; ex Scripturis, quod ad hãc litẽ dirimendam faceret, nihil compertũ haberetur, viſum fuit Romanis iudicibus, rem omnem ad

picto-

pictores & statuarios delegare, vt qd̄
illi ex vetustis picturis atque statuis
adsererent, sententiæ haberet vigorē.
Hoc exemplo confirmatus ego, quũ
aliquando indefatigata diligētia mo-
nachalis cucullæ originem inuestiga
rem, nec quicquam inde ex Scripturis
inuenire potuissem, tandem ad pi-
ctores me contuli, atque in istis fra-
trum procœstrijs atq; porticibus, vbi
vtriusque Testamenti historiæ, vt plu
rimum depictæ cernũtur, rem perqui-
siui. Cumq; in toto Veteri Testamen
to nullum ex Patriarchis, neque ex sa
cerdotibus, neq; ex Prophetis, neque
ex Leuitis, neq; Heliam ipsum, quem
licet Carmelitæ sibi faciunt Patro-
num, inuenissem cucullatum: nouũ
Testamentum adgressus, inueni illic
Zachariam, Simeonem, Ioannem Ba-
ptistam, Ioseph, Christum, Apostolos
Discipulos, Scribas, Pharisæos, Ponti-
fices, Annam, Caypham, Herodem,
Pilatum, & plerosque alios, nullam
vspiam conspexi cucullam: rursusque
ab initio omnia & singula diligen-
ter examinans, mox in ipsa fronte hi-
storiæ sese offert cucullatus diabolus,
ille videlicet, qui erat Christum ten-
tans

tans in deserto. Gauisus sum plurimum reperisse me in picturis, quod hactenus nequiui in literis, diabolum scilicet fuisse primum cucullę authorem, à quo deinceps puto cæteri monachi & fratres hanc sub diuersis coloribus mutuârunt, aut fortè velut hæreditariò sibi relictam acceperunt.

DE SPECVLARIA. Cap. XXVI.

SEd nũc ad Opticam reuertamur, quæ etiam speculorũ artificio plurimo est adiumento, omnium illorum affectiones & imposturas indicans: quorum experimenta patent in varijs speculorum generibus, vt sunt caua, conuexa, plana, columnaria, pyramidalia, turbinalia, gibbosa, orbicularia, angularia, inuersa, euersa, regularia, irregularia, solida, perspicua. Sic legimus, narrante id Cælio, in antiquis lectionibus, Augusti temporibus, Hostium virum quendam, sed obscœnitatis facilè principem fecisse eius notæ specula, quæ imagines longè maiores redderent, vt digitus brachij mensuram & longitudine & crassitu-

rassitudine excederet. Fit quoque
peculum, in quo quis alterius videt
maginem, non suam. Et aliud quod
n certo loco positum, nihil imagine-
ur: aliorsum verò translatum, facit
magines. Itē quod vniuersas reddat
magines, & quod vnius rei plures red
at imagines. Et aliud, quod contra
liorum speculorum morem dextrū
eddit dextro, & sinistrum sinistro.
t fiunt specula comburentia ante-
ius & posterius, atq; aliud quod sus-
eptam imaginem non intra se re-
ræsentat, sed remotius extra se in aë-
a reijcit, ibique tanquam aërium si-
nulachrum apparêre facit, ignemq;
ollectis in se Solis radijs, per remota
patia in quodcunque combustibile
otenter incutit, & eiusmodi plura,
ualia vidimus aliquando, & fabri-
are nouimus. Habent etiam per-
picua specula suas imposturas, vide-
cet vt rem magnam apparêre faci-
nt paruam: & contrà, quæ minima
unt, apparere magna: & quæ remo-
a sunt, propinqua: aut quæ propin-
ua sunt, videantur remota: quæ in-
à pedes, sursum: & quæ suprà nos
unt, hæc infima, alióve situ sese con-

ſpectui noſtro offerant. Sunt & p
quæ vna res videtur plures, & ali
quæ res ipſas diuerſis coloribus, vt i
Iride,aut ſub diuerſis diſſimilibusq
figuris decepto viſu repræſentant, &
ijs ſimilia. Et noui ego fabricare ſpe
cula, in quibus lucente Sole, omni
quæcunq; illius radijs illuſtrãtur pe
remotiſſima ſpatia: putà trium au
quatuor milliarium, pleniſſimè con
ſpiciuntur: Eſt & illud in planis ſpe
culis mirandum, vt quantò minor
ſunt,pro eorum modulo, rem repræ-
ſentent ſe ipſa minorem: quantum-
cunque autem maxima,nunquam ta-
men rem ipſam,ſe ipſa reddent maio-
rem, quod conſiderans Auguſtinus
ad Nebridium ſcribens, aliquid oc-
cultum illic latêre putat, atque tan
dem omnia vana & ſuperuacua ſunt,
nec niſi ad oſtentationem & otioſam
delectationem adinuenta. Scripſe-
runt de ſpeculis cùm Græci, tùm
Latini perplures: præſtat
autem omnibus v-
nus Vitel-
lius.

DE COSMIMETRIA. Cap. XXVII.

DEinceps nunc Cosmimetriam paucis discutiamus, atque hęc in Cosmographiam, & Geógraphiam diuiditur, vtraque orbem mensurat atque distinguit, sed prior iuxta cælestium rationem, ex illorum distinctione, terrarum & locorum illis subiectorum situs, per graduum & minutorum mensuras commensurat, rationesq; climatum, dierumque & noctium discrimina, ventorum cardines, siderum varios exortus, polorum eleuationes, parallelos & meridianos, gnomonum vmbras, & quæ ad hæc reliqua sunt, ad singula loca Mathematicis rationibus edocet. Altera verò nulla adhibita cælestium ratione, orbem per stadia & milliaria mensurat, ac per mõtes, syluas, lacus, flumina, maria, & littora distinguit, gentesq; ac populos, regna, prouincias, ciuitates, portus, & quæ inter cætera memorabilia sunt, commonstrat.

Ac patrios omnes cultus, habitusq; locorum,

Et quid quæq; ferat regio, & quid fe-
re recuset,
Explicat. Ac imitatione qua-
dam picturæ, iuxta Geometriç & per-
spectiuæ rationes, orbem omnem in
globo, vel plana tabula effingit.
Pingens in paruo totum volumine
mundum.
Sub ijs generibus quidam chorogra-
phiam numerant, quæ partialia qua-
dam loca seorsum explorando, perfe-
ctiore insuper, & quasi consummata
effigie depingit:
Ornatu vario partes distincta per om-
nes,
Vitibus & syluis pratorum fontibus
agris,
Aequora quæque rigant humentia
flumina, corpus,
Inque humiles premitur valles, vbi
surgit in altum,
Verticibus celsis tollens ad sidera mon-
tes.
Hæc omnia, & quæ anteà diximus,
ipsa nobis Cosmimetria pollicetur.
Sed qui nos illam docturi sunt autho-
res, inter se tantùm, non vna discor-
dia pugnant de limitibus, longitudi-
nibus, latitudinibus, magnitudinibus
mensu-

nfuris, diftantijs, climatibus, corū-
n habitudinibus, admodum à fe
nicem difcrepantes. Quæ aliter Era
thenes, aliter Strabo, aliter Mari-
s, aliter Ptolemæus, aliter Diony-
s, aliter Iuniores diftinxêre. Nec
terræ vmbelico inter eos conuenit,
em Ptolemæus fub æquinoctiali
culo collocat, Strabo, Parnafum
æciæ montem credidit, cui affen-
nt Plutarchus, & Lactantius Grā-
ticus, putantes illum cataclyfmi
npore, aquarum, cælique fuiffe dif-
men. Quemadmodum de hoc ca-
Lucanus:

oc folum, fluctu terras mergente ca
cumen
nicuit, pontoq; fuit difcrimen & a-
ftris.

Quòd fi hæc ratio ad renuncian-
m fatis eft, erit vmbelicus terræ, nō
Parnafo Græciæ, fed in Gordico Ar
niæ monte: qui, tefte Berofo, pri-
s à diluuio emicans, arcā Noe ex-
it. Alij alia adferunt, & quomodo
uilarum volatu medium terrę in-
ntum fit. Sunt etiam & Theologi,
falcem fuam in hanc meffem mit
tes, Hierofolymam medium terræ
effe

esse volũt, quia scriptũ sit per Prophe-
tam: Deus operatus est salutẽ in me-
dio terræ. Accedunt ad hanc cẽsuram
Lucretius, Lactãtius, & Augustinus,
qui Antipodas tam constanter negâ-
runt. Atq; illi insuper, qui extra Euro-
pam, Asiam, Aphricam, alium habita-
bilem orbem inficiârunt, quæ tamen
Hispanorum, Lusitanorumque na-
uigationibus, posteris nobis secus cõ-
perta sunt, qui etiam totam sub Zo-
diaco Zonam contra Poetarum nu-
gas, ac Aristotelis falsam opinionem
habitatam monstrârũt. Alios præter
ea Geographorum plerosque errores
superiùs inter Historios recitauimus.
Verùm hæc ars, dum terram immen-
sam, & inscrutabilia maria, insula-
rumque & regionum omnium situs,
limites, & insignia, ac innumerabi-
lium pariter gentium ignotas origi-
nes, ritus, mores, discrimina nos doce-
re conatur, nullũ alium fructum in-
de percipimus, nisi, quòd aliena aui-
diùs scrutamur, nos ipsos discimus ig-
norare. Et, vt ait Augustinus, in Con-
fessionibus. Eunt homines admirari
alta montium, & ingentes fluctus ma-
ris, & latissimos lapsus fluminum, &

Occa-

ceani ambitum, & gyros ſyderum, relinquunt ſeipſos. Plinius quoque nſaniã eſſe dicit, metiri terram, quã um metimur, ſæpiſſimè menſuram gredimur.

DE ARCHITECTVRA. Cap. xxviij.

ARchitectura autem non dubium, quin permultum commodi, ornatusq; adferat, & publicis, & priuatis ædificijs: hæc parietes & tecta, piſtrinas, & vehicula, pontes & naues, phana, templa, delubra, mœnia, turres, & omnis generis machinas (quibus res hominum tam publicæ, quam priuatæ tuentur, ornanturq;) nobis largitur, diſciplina alioqui pernecesſaria & honeſta, ſi nõ admodum faſcinaret mortalium animos, vt nemo fermè reperiatur (modò facultates non deſint) qui non totus cupiat etiam benè conſtructis ſemper aliquid coædificare. Quo inſatiabili ædificandi ſtudio deſiderioq; effectum eſt, vt huius rei nullus ſtatutus ſit modus, neq; finis, hinc abſciſſæ rupes, cõpletæ valles, acti in planũ

mon.

montes, perfossa saxa, & adaperta ma-
ris promontoria, excauata terræ visce-
ra, deducta flumina, iuncta maribu
maria, exhausti lacus, exiccatæ palu-
des, coercita æquora, scrutataque ma-
ris profunda, factæ nouæ insulæ, rur-
susq; aliæ restitutæ continenti. Qua
omnia & his plura, quum cũ natura
ipsa pugnent, sæpè tamen non modi-
cam vniuerso orbi cõmoditatem attu-
lerunt. Sed comparemus his, quæ nul-
lo prorsus alio mortalibus sunt vsui,
quàm quod ad mirandum spectan-
dumq;, &, vt ait Plinius, ad otiosum
& stultam pecuniæ ostẽtationem in-
gentibus sumptibus constructa sunt:
cuiusmodi sunt Aegyptiorum, Græco-
rum, Hetruscorum, Babyloniorum
ac cęterorum aliquot gentium super-
stitiosa operum miracula, labyrinthi,
Pyramides, obelisci, colossi, mausolęi,
Rapsinatis, Sesostris, & Amasis mon-
strosæ statuæ, atq; Sphynx illa miran-
da, in qua Rex Amasis cõditus puta-
tur. Erat enim, vt ait Plinius, à saxo
naturali elaborata & rubrico: capitis
monstri ambitus per frontem, cen-
tum & duos pedes collegit: longitu-
do centum quadraginta tres. Sed &
sunt

nt his maiora, opus Memnonis at-
ue Semiramidis, in Bagisiano Mediç
onte, vasta stadiorum septem & dè-
m effigies: quæ tamen longè supe-
sset, quicunq; ille architectus fuit,
ue Stesicrates, vt refert Plutarchus, si
e Dimocrates, vt refert Vitruuius,
ui ex Athos monte Alexandri effi-
iem facturum se pollicebatur, in
uius manu ciuitas assideret, decem
illium hominum capax. Adnume-
emus istis Babylonicam speluncam,
uius basis (teste Herodoto) quaq; ver
s stadium adimpleuit: atq; turrim
làm, quæ in profundo mari vitreis
ncris super extructa memoratur.
ccedunt etiam Gordianæ ædes, &
rcus triumphales, & deorum templa
præcipuè illud Dianæ Ephesiæ, per
nnos ducentos à tota Asia fabricatũ,
quod in Aegypto ad Latonæ tem-
lum constructum vno lapide sacel-
um, latum fronte cubitos quadragin
, idipsumq; vno etiam lapide conte
um, ac Assyrij regis Nabuchodono-
r statua ex auro 60. cubitorum ma-
nitudine, quam non adorasse capi-
le fuit, atq; alia cubitorum quatuor
x ingenti Topasio Aegyptiæ reginæ

 facta.

facta. Huc ſpectant & noſtris diuis tē-
pla ſuperbiſſimis faſtigijs extructa, &
in miram altitudinē congeſta ingen-
ti ſaxorum mole, erecta campanilia
multis admodum ſacris pecunijs & e-
leemoſynis profuſis, quibus multi
pauperes Chriſti vera Dei templa &
imagines, interea fame, ſiti, algore, æ-
gritudine, egeſtateq; periclitantia, re-
ctiùs ædificari & ſuſtētari potuiſſent,
deberentq;. Cæterum verò, quantam
perniciem hæc ars ſæpiſſimè adferat
hominibus, ipſæ hoſtiles arces, bello-
rumq; machinæ, cataphrattę, ſcorpio-
nes, baliſtæ cæteraq; ſubuertendę mor-
talium vitæ inſtrumenta, deuictiq;
horū ingenio populi teſtes ſunt. Ne-
que id in terra modò, quum etiam na-
ues, caſtrorum ac artium inſtar, fabri-
care docuerit: quibus periculoſa ma-
ria non tam nauigamus, quàm habi-
tamus: & cùm natura ſua mille peri-
culis nobis infeſta ſunt, his nauigijs
reddimus infeſtiora, in illis non ſe-
cus, ac in ſolida terra latrocinantes
bellaque gerentes. Scripſerunt de ar-
chitectura primus Agatarchus Athe-
nienſis, poſtea Democritus & Anaxa-
goras, deinde Silenus, Archimenides
Ari

DE METALLARIA.

Aristoteles, Theophrastus, Cato, Varro, Plinius: demum Vitruuius, Nigrientus: ex recentioribus autem, Leo Baptista, frater Lucas, Albertus Durerus.

DE METALLARIA. Cap. XXIX.

ARchitecturæ quoq; subest ars metallica, ars reuera non modici ingenij. Primum siquidẽ ex telluris montiumque superficie, quæ quoquo loco venę intus sitę sint quæ illarum extensiones, exitus, fibrę cognoscere docet, & quomodo excauatis terræ visceribus, montium moles substruendæ sunt: de quibus scripsit apud veteres Strato Lampsacenus librum, quem de Machinis metallicis intitulauit. Porrò quemadmodum ex erutis minerarum lapidibus, ignis coquamine pura metalla excoquantur, eaque si mixta sunt, à se inuicẽ discernantur, aut nulli, aut paucissimi hactenus integrè tradiderunt: fortè, quod ars hæc veluti mechanica & seruilis, à doctis quibusq; & liberis ingenijs despecta sit. Verum cum ego

ante aliquot annos à Cæſarea Maieſtate aliquot mineris præfectus eſſem omnia quantum potui indagatus, cœpi de illis ſpecialem librum ſcribere, quem adhuc vſque in manibus habeo, continuo pro maiore rerum notitia adaugens, & corrigens, ſperans me, quòd tum ad metallorum inuentionem, tunc cognitionem, tum venarum examinationem & conflationem, mõtiumq́; ſubſtructionẽ, & tractoriarum machinarum, cæterarumque artificia hactenus incognita pertineat, nihil omiſſurum. Hac arte omnes humanę conſtant opes, quarum auaritiæ tanta mortales libido inuaſit, vt viui ad inferos vſque penetrent, & magua naturę ruina in ſedibus manium quærant diuitias, vt canit Ouidius: Itum eſt in viſcera terræ.

Quaſq́; recondiderat, ſtigijſq́; admo-
uerat vmbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malo-
rum,
Iamq́; nocens ferrum, ferroq́; nocen-
tius aurum
Prodierat, cuius diraq́; cupidine tãdẽ
Omne nefas, fugere pudor, verumque
fidesque.

In quorum ſubiêre locum fraudesq́;
dolíq́;,
Inſidiæq́;, & vis, & amor ſceleratus
habendi.
Et vt alius Poeta inquit:
Auro pulſa, fides, auro venalia iura.
Peſſimum igitur vitæ ſcelus inuenit, quicunque primus aurifodinas, cæterasq́; metallorum venas repperit, & (vt ait Plinius) tanto nocentiores fecerunt illi terras, vt non minus temerarij ſint, quàm qui è profundo maris petunt margaritas. Inuentũ aũt multis quidã, ſed diſſonantib. hiſtoriographis attribuitur. Præcipuè verò plumbũ in inſulis, q̃ Caſſiterides dicuntur, contra Celtiberiã ſitis, primò inuentũ tradunt: æs autẽ in Cypro, ferrum in Creta, ſed aurum & argentum apud Pangeum Thraciæ montem: demum orbem omnem infecerunt. Soli Schytæ, vt refert Solinus, vſum auri & argenti damnarunt in æternum ſeſe à publica auaritia abdicantes. De auri ſuperfluitate apud Romanos olim veteri interdicto cautum erat, eratq́; lex cenſoria victimaliarum aurifodinæ, qua, vt ait Plinius, in Vercellenſi agro cauebatur, ne plus quinq; hominum
 publi-

publicani haberent. Atq; vtinam ho-
mines eo studio ferentur in cælum,
quo scrutantur terrę viscera, sola di-
uitiarum vena allecti, quæ beatum
hominem adeo facere non possunt, vt
multos admodum, idq; non rarò pœ-
niteat insumptæ operæ.]

DE ASTRONOMIA. Cap. XXX.

SVpremo iam loco sese offert astro-
logia, quę & astronomia, tota prorsus fallax poëtarumq; fabulamentis multo nugatior cuius magistri a... daces profectò homines, & prodigio-
rum authores, impia curiositate, pr...
corum libro. supra humanam sortem
(tanquã Basilides hæretici Abraxas)
fabricant orbes cælorum, siderum mensuras, motus, figuras, imagines, numeros, concentusque, tanquam nuper e
cælis delapsi, ac in illis aliquamdiu
versati, depingunt: quibus omnia stare ac fieri atq; sciri posse arbitrantur
de ijs ipsis tamen admodum inter se
dissidentes, contrarij, & adhuc pugnantes, vt cum Plinio dicere non dubitẽ
huius artis inconstantiam palàm ar-
guere

guere, ipſam eſſe nullam: cùm de eius etiam principijs aliter ſentiant Indi, aliter Chaldæi, aliter Aegyptij, aliter Mauri, aliter Iudæi, aliter Arabes, aliter Greci, aliter Latini, aliter antiqui, aliter recentiores. Nam de numero ſphærarum tractantes, Plato, Proclus, Ariſtotel. Auerroes, ac omnes fermè ante Alphõſum aſtrologi, præter paucos octo duntaxat ſphæras numerarunt. Hermeten tamen, & aliquot Babylonios, dicunt Auerroes & Rabbi Iſaac nonum orbem poſuiſſe: cui opinioni adheret Azarcheles Maurus, atque Tebith, & idem doctus Rabbi Iſaac, & Alpetragus: quibus adſtipulatur Albertus Teutonicus ſuo æuo neſcio quo facinore magnus, & omnes, qui motum acceſſus & receſſus probauerunt. Iuniores autẽ aſtrologi nunc decem orbes cenſent, quos ipſe Albertus, etiam Ptolemęum tenuiſſe putat. Auerroes quoq; nouem illum cenſere arbitratus, cùm tamen reuera non plures octo adfirmet Ptolemæus. Sed & Alphontius ſequutus aliquãdo iudicium Rabbi Iſaac, cognomento Bazam, nouem ſphæras tenuit: ſed poſt quatuor annos ab editione tabula-
rum

larum ſuarum, adhærens ſententijs Albuhaſſen Mauri, atque Albategnij ſeſe reuocauit ad octo. Ipſe etiam Rabbi, Abraam Auenazra, & Rabbi Leui, ac Rabbi Abraam Zacutus, nullum orbem mobilem ſupra octauum eſſe autumant. Sed & de motu octaui orbis, ac ſtellarum fixarum admodũ inter ſe variant. Chaldæi enim atque Aegyptij illum vnica dũtaxat latione ferri adfirmant, quibus aſſentiunt Alpetragus, & ex recentioribus Alexander Aquilinus: cæteri autem Aſtronomi ab Hipparcho ad noſtra vſque tempora, illum pluribus motibus circumagi dicunt. Iudæi Talmudiſtæ illi duplicem motum aſſignãt. Azarcheles atque Tebith, & Ioannes de monte regio motum trepidationis, quem dicunt acceſſus & receſſus, ſuper paruis circulis circa capita Arietis & Libræ illi adſcripſerunt, ſed in hoc à ſe inuicẽ differentes, quòd Aſarcheles ait, caput mobile à fixo non plus decem partibus diſtare poſſe: Tebith autem, non plus partibus quatuor cũ decem & nouem fermè minutijs: Ioannes de regio monte, non plus partibus octo, atque idcirco ſtellas fixas nõ
ſemper

ſemper ad cãdem mundi partem verſi, ſed quandoque reuerti vnde cœperunt arbitrantur, ſed Ptolemæus, Albategni, Rabbi Leui, Auenazre, Zacutus: & inter recentiores Paulus Florentinus, & Auguſtinus Ritius, mihi in Italia ſumma familiaritate deuinctus, ſtellas iuxta ſignorum ſucceſſiones, ſemper & continuò moueri affirmant. Recentiores autem aſtronomi triplicem octauæ ſpheræ motum attribuunt, vnum proprium, quem trepidationis diximus, qui in ſeptem millibus annis ſemel compleatur: alterũ quem gyrationis dicunt, à nona ſphæra, cuius circumuolutio non minus, quã quadraginta nouẽ millib. annis finiatur: tertiũ à decimo orbe quem vocant motum primi mobilis, ſiue motum raptus, ſiue diurnum, qui intra diem naturalem ad principium ſuum quotidiè reuertitur. Præterea qui duplicem motum octauæ ſpheræ attribuerunt, non omnes inter ſe conueniunt. nam recentiores fermè omnes, & qui trepidationis motum admittunt, eam à ſuperiori ſphæra rapi argumentantur: ſed Albategni, Albuhaſſen, Alfraganus, Auerrois, Rabbi

Leui, Abraam, Zacutus, Augustinus Ritius, motum diurnum, quem alij motum raptus putant, arbitrantur non esse alicuius sphæræ proprium, sed à toto fieri cælo. Ipse etiam Auerroes ait, Ptolemęū in libro suo (quem narrationum inscripsit) negare motū gyrationis, & Rabbi Leui ait, illum cum Auerroe sensisse motum diurnū fieri à toto cælo. Rursus nunc de mensura motus octaui orbis, & stellarum fixarū non magis conueniunt. Nam Ptolemæus arbitratur, stellas fixas moueri in centum annis vno gradu. Albategni hoc fieri contendit in sexaginta sex annis Aegyptijs, cui adsentiunt Rabbi, Leui Rab, Zacutus, & Alphontius in correctiōe tabularum suarum. Azarcheles Maurus ait, in septuaginta quinque annis vno gradu moueri. Hipparchus in septuaginta & octo: Hebræorum plures, vt Rabbi Iosue, Moyses, Maymonus, Rabbi, Auenazra, & post illos Haly Benrodam, in septuaginta annis. Ioannes de Monte Regio in octoginta. Augustinus Ritius medium tenet inter opiniones Albategni & Hebręorum, sentiens stellas fixas vnam cæli par-

tem non citius, quàm ſexaginta ſex, nec tardius, quam ſeptuaginta annis moueri: ſed & Rabbi, Abraam Zacuti (vt narrat Ritius) teſtatur ex Indorum traditione, eſſe adhuc in cælo, duas ſtellas ſibi diametraliter oppoſitas, qui curſum ſuum contra ſignorũ ordinem, non niſi in centum & quadraginta quatuor annis compleant. Ipſe etiam Alpetragus arbitratur eſſe adhuc in cælis varios motus hominibus ignotos: quod ſi ita eſt, poſſunt & inibi eſſe ſtellæ & corpora, quibus motus illi conueniant, quæ aut cernere homines nõ poſſunt propter exuberantiã altitudinis, aut hactenus nulla adhuc artes obſeruatione deprehenderunt: cui aſſentit etiã Phauorinus Philoſophus apud Gellium in oratione aduerſus genethliacos. Reſtat igitur, nullum adhuc aſtronomum è cælis deſcendiſſe, qui vel motum aplanes verum certumque nos docere potuerit, nec ipſe etiã Martis verus motus hucuſq; cognitus fuit: quod etiam conqueritur Ioannes de Mõte Regio in epiſtola quadã ad Blanchinũ, eiuſdemq; motus errorẽ etiam quidã Gulielmus de ſancto Clodoaldo, inſignis

aſtrologus, in ſuis obſeruationib. ante ducentos & plures annos ſcriptum reliquit, nec poſterorum quiſpiã hũc hactenus correxit. Quin & verum Solis ingreſſum in puncta æquinoctialia inuenire impoſſibile eſt, quod Rabbi Leui multis rationibus probat. Sed quid dicemus de poſtea compertis: quomodo circa illa aberrarunt priores? Nam multi cum Tebith maximã ſolis declinationem continuò variari arbitrati ſunt, cùm tamẽ vna ſemper menſura feratur. Aliter tamen de illa opinatus eſt Ptolemæus, aliter compertum eſt per Albaten, Rabbi Leui, Auenazram, & Alphonſum. Similiter etiam de motu ſolis & anni menſura, aliter illi compertum habent, quàm Ptolemæus & Hipparchus tradiderũt. Similiter de motu augis Solis, aliter Ptolemæus, aliter Albategni ac cæteri ſentiunt. De cæli inſuper imaginibus, ac ſtellarum fixarum conſiderationibus, aliter Indi, aliter Aegyptij aliter Chaldæi, aliter Hebræi, aliter Arabes, aliter Timothæus, aliter Arſatilis, aliter Hipparchus, aliter Ptolemæus, aliter recentiores tradiderunt. Tranſeo hîc de cæli principio, dextro

atque sinistro, quàm desipiunt, narrare: de quibus tamen sanctus Thomas Aquinas, & Albertus Teutonicus superstitiosi Theologi, dũ aliquid seriosè dicere conarentur, nihil inuenire potuerunt, quod ostenderent, nec vllus certè inuenire poterit vnquam. Quin & galaxias, hoc est, lacteus circulus quid sit, adhuc ab Astrologis ignoratur. Transeo etiam de excentricis, concentricis, epicyclis, retrogradationibus, trepidationibus, accessibus, recessibus, raptibus, cęterisque motibus, & motuum circulis sermonem prorogare, cùm omnia hæc non sint nec Dei, nec naturæ opera, sed Mathematicorum monstra, & fingentium nugæ, à corrupta Philosophia, & Poetarum fabulis deriuata, quibus tamen veluti rebus veris, & à Deo creatis, aut à natura firmatis, nõ pudet magistros illos tãtùm attribuere fidei, vt in has nugas veluti causas referant, quęcunque in istis fiunt inferioribus, illosq; confictos motus dicunt esse principia omnium motuum inferiorum. Astronomos istos Anaximenis serua non spernẽdo dicto opportunè castigauit. hæc enim consueuerat vnà cum hero

Anaximene ambulare: qui cum quodam die sydera inspecturus, domo maturius exiuisset, immemor situs loci, dum securiùs cælum intuendo explorat astra, in subiectam cecidit foueã, dixitq; tunc ancilla: Miror, here, qua ratione, quæ in cælo sunt præscire existimas, cùm, quæ sunt ante pedes, nequeas præuidere. Legitur eadem facetia Thales Milesius ab ancilla Tressa correptus. Haud absimile de illis ait Tullius, inquiens: Astrologi dum cæli scrutantur plagas, quod ante pedes est, nemo eorum spectat. Ego quoque hanc artem à parentibus puer imbibi: deinde non modicũ temporis & laboris in ea amisi, tandem didici totam hanc, & omnem, nullo alio fundamẽto inniti, nisi meris nugis & figmentis imaginationũ, tædetq; & pœnitet insumptę olim operæ, cuperemque omnem illius memoriam, vsumque expoliare, abieciq; iamdudum ex animo, nec reassumerem vnquam, nisi me potentũ violentæ preces (qui solent nonnunquam ad indigna artificia etiã magnis, probisq; ingenijs abuti) sæpè rursus impingere compellerent, suaderetq; domestica vtilitas me

aliquan-

aliquando illorum frui debere ſtulti-
tia, & nugas tantoperè cupientib. nu-
gis obſequi: dico quidem nugis, quid
enim habet Aſtrologia, niſi meras
Poetarum nugas, & fabulas, portēto-
ſaque figmenta, quibus cælum ipſum
refertiſſimum commenti ſunt? Neq;
verò vlli hominum generi, plus inter
ſe conuenit, quàm Aſtrologis cum
Poetis, niſi quod de Lucifero, & Ve-
ſpere inter ſe diſſentiunt, Poetis aſſe-
rentibus, quo die Lucifer ante Orien-
tem Solem apparuerit, eodem Occi-
dentem Solem ſubſequi, quod eodem
die fieri poſſe Aſtrologi negant ferè
omnes: præter illos, qui Venerem ſu-
pra Solem locant, quia Stellę quæ lon
gè vlteriores ſunt nobis in ortu citiùs
oriri, & in occaſu ſeriùs recidere vidē-
tur. Sed hanc Aſtrologorum de ſitu
Stellarum, ſiue Planetarum diſcor-
diam, niſi nunc recordatus præterijſ-
ſem, ſiquidem non tam Aſtrologo-
rum, quàm Philoſophorum eſt. Nam
Plato poſt Lunam, ſecundum Sphæ-
ram Solis locat, idem faciunt Aegy-
ptij, inter Lunam & Mercurium Solē
collocantes. Archimedes autem &
Chaldæi Solem in ordine quartum
collo-

collocant. Anaximander, & Metrodorus Chius, & Crates, solem omnium supremum constitutum dicunt, post quem Lunam, infrà has cæteras errantes, inerrantesque. Xenocrates omnes vna eademq; in superficie stellas moueri putat. Non minus de Solis & Lunæ, cæterarumq; stellarum magnitudine & distantia discordant, nec vlla inter eos de cælestibus opinionū constātia, nec veritas: nec mirum id, cum cælum ipsum, quod scrutantur, omnium sit inconstantissimum, nugisq; & fabulis repletissimum: nā ipsa duodecim signa, reliquæq; & boreales, & australes imagines, nō nisi fabulis in cælum ascenderunt, atq; tamen in his fabulis viuunt, imponunt, lucrantur Astrologi, Poetis interim eorundem inuentoribus egregiè esurientibus.

DE ASTROLOGIA IVdiciaria. *Cap. xxxj.*

REstat adhuc altera Astrologiæ species, quam diuinatoriam vocant, seu iudiciariam, quæ agit de reuolutionibus annorum mundi, de natiuitatibus, de quæstionibus, de

electionibus, de intentionibus, & co-
gitationibus, de virtutibus, ad omniũ
futurorum etiam, vel diuinæ prouidẽ
tiæ arcanarum diſpoſitionum euen-
tus prædicendos, euocandos, deuitan-
dos vel repellendos. Hinc Aſtrologi
cælorum ſyderumq; effectus, à remo-
tiſſimis annis, ac ante omnem rei me-
moriam, aut Promethei tempora, à
magnis, vt aiunt, & antediluuianis cõ
iunctionibus nundinãtur, omnium-
que animantium, lapidum, metallo-
rum, herbarum, & quæcunque in his
inferioribus creata ſunt, effectus, vires
ac motus, ab his ipſis cęlis ſyderibuſq;
defluere, omninoq; dependere, ac in-
dagari poſſe affirmant: homines pro-
fectò increduli, nec minus impij, vel
hoc vnum non agnoſcentes, quòd
Deus iam herbas, plantas, arbores, an-
te cælos & ſtellas cõdiderat. Quin gra-
uiſſimi quiq; Philoſophi, vt Pythago-
ras, Democritus, Bion, Fauorinus, Pa-
nætius, Carneades, Poſſidonius, Ti-
męus, Ariſtoteles, Plato, Plotinus, Por
phyrius, Auicenna, Auerroes, Hippo-
crates, Galenus, Alexander, Aphrodi-
ſius: præterea Cicero, Seneca, Plutar-
chus, & alij multi, qui ab omni arte,

& ſcientia rerum cauſas ſcrutati ſunt
nuſquam nos in has Aſtrologicas cau
ſas remittunt, quæ etiãſi cauſæ eſſent
tamen quia ſtellarum curſus, & ear
vires non planè cognoſcunt, quod o
mnibus ſapientibus notiſſimum eſt
de eorum effectibus certum iudicium
dare non poſſent. Nec verò deſunt in
ter ipſos, vt Eudoxus, Archelaus, Ca
ſandrus, Hoychilax, Halicarnaſſęus
peritiſſimi Mathematici, & multi ali
recentiores, grauiſſimique authores
qui fatentur impoſſibile eſſe, poſſe
quicquam certi de iudiciorum ſcien
tia inueniri, cùm propter innumeras
cooperantes, cum cælo alias cauſas
quas ſimul attendere oportet, iubet
ſic etiam Ptolemęus: tum quia obſtã
illis occaſiones quamplurimæ, vt pu
tà conſuetudines, mores, educatio, pu
dor, imperium, locus, genitura, ſan
guis, cibus, animiq; libertas & diſcipli
na, cũ influxus illi non cogãt, vt aiũt
ſed inclinant. Præterea qui iudiciorũ
regulas perſcripſerunt, tã diuerſa plu
rimumq; pugnantia eadem de re ſta
tuunt, vt impoſſibile ſit Prognoſtica
torem ex tot, tam varijs, diſſoniſq; o
pinionib. aliquid certi poſſe pronun
ciare.

iare, niſi inſit illi intrinſecus quiſpiã
futurorum, occultorumque ſenſus, ac
præſagij inſtinctus, ſiue potiùs occul-
ta, & latens dæmonis inſpiratio, quo
inter hæc valeat diſcernere, ſeu alio
quouis modo, nunc illi, nunc alteri o-
pinioni adhærere inducatur, quo in-
ſtinctu, ſi quis careat, is in Aſtrologi-
cis iudicijs (vt ait Hali.) veridicus eſſe
non poteſt. quare iam non tam arte,
quàm obſcura quadam rerũ ſorte, A-
ſtrologica conſtat prædictio: & ſicut
nõ arte, ſed ſorte ex ludorũ codicillis
verſus, exit nonnũquã, verũ pronun-
cians, ſic etiã ex animo Aſtrologi non
arte, ſed ſorte prodeunt vaticinia, cui
atteſtatur etiã Ptolemæus: Sciẽtia, in-
quiens, Stellarum ex te, & illis eſt, in-
dicans futurorum, occultorumq; prę-
dictionem, non tam eſſe ex obſerua-
tione ſtellarum, quàm ex animi affe-
ctibus. Nulla igitur eſt certitudo hu-
ius artis, ſed conuertibilis eſt ad om-
nia, ſecundum opinionem, quę conie-
cturis, aut exiſtimatione, aut imperce-
ptibili dæmonũ afflatu, aut ſuperſti-
tioſa ſorte colligitur. Nihil igitur a-
liud eſt hæc ars, quã ſuperſtitioſorum
hominũ fallax cõiectura, qui ob mul-

ti tem.

ti temporis vſum de reb. incertis ſcie
tiam fecerunt, in qua emungendę pe
cuniæ gratia decipiant imperitos, at
que ipſi ſimul decipiantur. Quòd ſi
ars iſtorum vera eſt, & ab illis intelli
gitur, vnde tot & tanti errores ebulli
unt in eorum Prognoſticationibus
ſin minùs, nónne fruſtrà, & ſtultè, &
impiè, de rebus nullis, aut non intelle
ctis, ſciẽtiam profitentur? Sed cautio
res illorum de futuris, non niſi obſcu
ra pronunciant, & quæ ad omnem r
& tempus, & principem, & nationem
applicari poſſunt, ambigua Progno
ſtica artificioſa verſutia confingunt
Poſtea verò quàm aliquid horum ac
ciderit, tunc illius colligunt cauſas
atque poſt factum vetera vaticinia no
uis rationibus ſtabiliunt, vt videan-
tur præuidiſſe, quemadmodum ſom-
niorum interpretes, vbi ſomnium vi-
derint, nihil certi intelligunt: vbi au-
tem pòſt aliquid eis euenerit, tunc ad
id, quod accidit, aptant etiam ſomniũ
viſum. præterea cùm impoſſibile ſit,
in tanta ſtellarum varietate non ſem-
per inuenire, quaſdam benè, quaſdam
malè poſitas, occaſionem capiunt ex
his dicendi quod volunt, & quibus vo
lunt,

int, & quibus volunt, vitã, salutem,
honores, opes, potentiam, victoriam,
initatem, sobolem, amicos, coniugia
el sacerdotia, magistratus, similiaq;
rædicant. Quòd si quibus sint malè
opitij, ijs mortes, suspendia, dedeco-
, clades, exilia, orbitates, languores,
alamitatesque renunciant, non tam
x scelerata arte, quàm ex sceleratis af
ctibus, huic impiæ curiositati credu
is homines pertrahētes in exitium,
opulos ac Principes sæpè funestis se-
itionibus ac bellis inter se commit-
entes. Quòd si cum Prognosticis il-
orum fortuna coincidat, vt inter tot
mbigua, vnum aut alterum verum
uenerit, mirum quàm tunc cristas ef-
erunt, quàm id insolentissimè prędi-
ant. Quòd si assiduè mentiuntur, cō-
incantur mendacij, id tunc excusant
lasphemia, vel mendacium menda-
io tegunt, inquientes sapientem do-
ninari astris, cùm reuerà nec astra sa-
ienti, nec sapiens astris, sed vtrisque
lominetur Deus: aut aiunt, ineptitu-
linem recipientes, cęlestibus influxi-
us obstitisse, vlteriorem autem fidē
equirentibus irascuntur, & inueniūt
irculatores illi, interim principes &
magistra-

magiſtratus, qui in illis credāt omnia, ac ornent publicis ſtipendijs: quũ reuerà nullum genus hominum Reip. ſit peſtilentiùs, quàm iſtorum, qui ex Aſtris, ex inſpectis manibus, ex ſomnijs, conſimilibusq́ue diuinationum artificijs futura pollicentur, & vaticinia ſpargũt, homines inſuper, & Chriſto, & omnibus in illum credentibus ſemper offenſi: de quibus Cornelius Tacitus conqueritur: Mathematici (ſic enim eos vulgò nominant) inquiens, genus hominum Principibus infidũ, credentibus fallax, à ciuitate noſtra ſemper prohibentur, ſed expelluntur nunquam. Quin & Varro, authorgrauis, omnium ſuperſtitionum vanitates, ex Aſtrologiæ ſinu profluxiſſe teſtatur. Erat enim in Alexandria vectigal, quod Aſtrologi perſoluebant, blacenominon, à ſtultitia ſic nuncupatum, quia ex ingenioſa ſtultitia quæſtum facerent, nec, niſi ſtulti & temerarij homines, illos conſulere ſoleant: quippè ſi ab Aſtris eſt hominũ vita, atq; fortuna, quid timemus? quid ſolicitamur? quin Deo hæc & cælis, qui nec errare, nec malum agere poſſunt, relinquamus, atq; homines

em simus, nō plus quā oportebat vl-
n vires nostras altū, sed humana dū-
xat sapiamus: quin &, Christiani cū
nus, Christo linquamus horas, &
omenta Deo patri, qui ea posuit in
a potestate. Quòd si verò vita no-
ra atq; fortuna ab Astris non sunt,
nne in vacuum currit omnis Astro
gus? Sed est hominū genus adeò ti-
idulum, credulumq;, qui tanquam
eri ad lemurū fabulas plus timent,
eduntque ea, quæ non sunt, quā ea,
æ sunt, atq; quo res est minùs possi-
lis, hanc eò timent magis: atq; quò
t verisimilis minùs, hanc eò firmiùs
edunt: qui profectò, si non essent A-
rologi & diuinatores, perirēt fame:
q; horū stulta credulitas præterito-
um oblita, præsentium negligens, in
tura præceps, sic deceptorib. illis fa-
et, vt cùm in ceteris hominibus vno
ēdacio tam suspecta fides reddatur
icentis, vt reliqua omnia vera obscu
ntur: contra in his mendaciorū ma-
istris, vna fortuita veritas, etiam pu-
licis mendacijs faciat fidē. Quib. pro-
ctò qui maximè cōfidunt, maximè
mnium redduntur infelicissimi, vt
lent superstitiosæ illæ nugæ perni-
ciem

ciem ſuis adferre cultoribus, quòd in
Zoraſte, Pharaone, Nabuchodonoſor
Cæſare, Craſſo, Pompeio, Diotharo,
Nerone, Iuliano apoſtata teſtatur an-
tiquitas, qui vt his nugis fuêre deditiſ-
ſimi, ſic earundem confidentia periê-
re infeliciſſimi, & quibus læta cuncta
promiſerant Aſtrologi, mœſta proue-
nerunt omnia, vt Pompeio, Craſſo, &
Cæſari, quibus neminem eorũ, niſi iã
ſenem, niſi domi, niſi cũ gloria mori-
turum promiſerunt, attamen quiſq;
eorũ malè & immaturè periit. Perti-
nax profectò & ꝑpoſterum hominũ
genus, futura ſe præſcire, qui profiteã-
tur, præteritorum & pręſentium igna-
ri: & cum omnibus omnia occultiſſi-
ma ſe dicturos profiteantur, quid in
propria domo, quid in thalamo ſuo
fiat, ſæpiſſimè neſciunt: cuiuſmodi a-
ſtrologum Morus Anglicus hoc Epi-
grammate perpulchro taxauit:

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe om-
nia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura,
monent.
Omnibus eſt vxor quod ſe tua publi-
cat, id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla
monent,

Satur.

Saturnus procul eſt, iamq; olim cæcus vt aiunt,
Nec prope decernens à puero lapidem.
Luna verecundis formoſa incedit ocellis.
Nec niſi virgineam virgo videre poteſt.
Iuppiter Europen, Martem Venus, & Venerem Mars,
Daphnen Sol, Hercen Mercurius recolit.
Hinc factum aſtrologe eſt, tua cũ capit vxor amantes.
Sydera ſignificẽt vt nihil inde tibi.

Præterea quàm inter ſe de his ipſis iudiciorum regulis diſſentiant Iudæi, Chaldæi, Aegyptij, Perſæ, Græci, Arabes, omnibus notum eſt: & quomodo omnem antiquorum aſtrologiam abijcit Ptolemæus, & hunc vt defendit Auenrodam, ita laceſſit Albumaſar, atque omnes hos lacerat Abraam Auenazre Hebræus. denique Dorotheus, Paulus Alexandrinus, Ephestion, Maternus, Aomar, Tebith, Alchindus Zahel, Meſſahalla, & ferè omnes alij aliter ſentiunt & opinantur, & cũ quæ dicunt probare vera nequeunt,

queunt, sola experimenti ratione sesti-
tuentur, nec super ea quidem omnes
vnanimiter conueniunt: neq; minus
de domorum proprietatibus, ex quibus
omnium euentuum prædictionem
venantur, discrepant, quæ aliter assig-
nat Ptolomæus: aliter Heliodorus, a-
liter Paulus, aliter Manlius, aliter Ma-
ternus, aliter Porphyrius, aliter Abe-
ragel, aliter Aegyptij, aliter Arabes,
aliter Græci & Latini, aliter veteres,
aliter recentiores. Quandoquidem
etiam initia finesq; domorum, quodo-
modo constituere oporteat inter eos
nondum liquet, cum hæc aliter fabri-
cant antiqui, aliter Ptolemæus, aliter
Campanus, aliter Ioannes de regio-
monte: vnde fit, vt suis ipsimet obser-
uationibus sibi fidem adimant, cũ lo-
cis eisdem diuersi diuersas adscribũt
proprietates, initia, atq; fines. Impium
hominum genus, qui quæ solius Dei
sunt, tribuunt astris, & nos liberos na-
tos syderum seruos faciunt: & cũ scia-
mus Deum creasse omnia bona, illi
stellas aliquas maleuolas, & scelerum
auctorẽs, & malorum influxuum tra-
dunt non absque maxima Dei cælo-
rumque iniuria, statuentes in cæle-
stibu

ribus in illo diuino senatu, mala & scelera facienda decerni, & quicquid a nobis voluntatis culpa perpetratur, quod vitio materiæ in natura præter ordinem accidit, totum imputant syderibus. Iam verò & hæreses & infidelitates perniciosissimas docere non verentur, videlicet, dum donum prophetiæ, vim religionum, arcana conscientiæ, imperium in dæmones, virtutem miraculorum, efficaciam supplicationum, futuræ vitæ statum, omnia pendere ab astris, ab illis largiri, & ab illis cognosci impia temeritate fatentur. Dicunt enim ascendente Geminorum sydere, idq́; Saturno, Mercurioq́; sub Aquario iunctis, in nona cœli plaga nasci prophetam: ideoq́ue Christum dominum tot claruisse virtutibus, quia eo in loco Saturnum habuerit in Geminis. Religionum etiã sectas, quibus Iouem præcipuum præficiunt patronum, per cæterarũ stellarum cõmixtiones distribuunt, ita vt Iuppiter ille cum Saturno religionẽ faciat Iudæorũ, cum Marte Chaldęorum, cũ Sole Aegyptiorum, cũ Venere Saracenorũ, cũ Mercurio Christianorum, cum Luna eam quã futuram

dicunt Antechristi: atq; Moysen Iu-
dæis sabbathi diem ex astrologicis ra-
tionibus instituisse religiosum, ideo-
que errare Christianos, qui diem sab-
bathi Iudæorum ritu operibus vacan-
tes non feriantur, cum sit illa dies Sa-
turni: Fidelitatem autem cuiusq; , cu
ad homines, tũ ad Deum, professam-
que religionem, conscientiæ etiam ar-
cana à parte solis, ac tertia, nona, vn-
decimaq; cæli domicilijs depræhendi
posse putant, prænoscendisq; homin-
cogitationib. &, vt aiunt, intentioni-
bus multi multas admodum regulas
tradunt, ipsisq; diuinæ omnipotẽti
miraculosis operibus, puta vniuersa-
lis diluuij, & datæ per Moysen legis,
ac virginis puerperio, cælestium confi-
gurationes causas præficiunt, ac Chri-
sti redemptricẽ humani generis mor-
tem, Martis opus fuisse fabulantur.
Quin & Christum ipsum in miracu-
lis suis horarum electione vsum, qui-
bus illum Iudæi lædere non possent
dum ascenderet Hierosolymã: ideo-
que vetantibus discipulis dixisse. Non-
ne duodecim horę sunt diei? Dicunt
præterea, si cui Mars in nona cæli do-
mo feliciter locatus fuerit, hunc da-
mon-

iones ab obsessis sola præsentia expulsurum: qui verò Luna atque Ioue cum capite draconis in medio cæło coniunctis, DEO supplicauerit, omnia illum quęcunque petierit, impetraturum, porrò futuram vitæ felicitatem à Ioue Saturnoque largiri. Quòd si quis Saturnum in Leone feliciter constitutum habuerit in Genesi, eius animam post hanc mortalem vitam innumeris angustijs liberatam, ad cælum & originis suæ primordia, applicatam dijs, transituram. Atque tamen istis execrandis nugis perniciosissimisque hæresibus, Petrus Apponensis, Rogerius Bacon, Guido, Bonatus, Arnoldus de villa noua philosophi, Alyacensis Cardinalis & Theologus, & plerique alij Christiãi nominis doctores, haud absque hæreseos infamia subscribunt & sese vera hæc expertos esse testari atque tueri audent. Scripsit autem aduersus astrologos recentiorib. annis duodecim libris Ioannes Picus Mirandula copia tanta, vt vix vllum pererit argumentum: tanta autem efficacia, vt hactenus nec Lucius Bantius acerrimus astrologiæ propu-

gnator, nec alius quiſquam huius ar
tis defenſor, hanc ab adductis à Pico
rationibus potuerit ſaluare. Is enim
probat validiſſimis argumētis illam
non hominum, ſed malorum dæmo
num fuiſſe inuentum, quod idem et
iam Firmianus ait, per quam illi om
nem Philoſophiam, medicinam, le
ges atque religionem in humani ge
neris exterminium niſi ſunt abolere.
Nam primùm quidem religioni fi
dem adimit, miracula extenuat, pro
uidentiam tollit, dum omnia conſte
lationum vi prouenire, & à ſyderibus
fatali neceſſitate pendere docet: inſu
per vitijs patrocinatur, excuſans qua
ſi cælitùs in nos deſcendentibus, bo
nas quaſcunque artes contaminat at
que euertit, imprimis philoſophiam
rerum cauſas à veris rationibus ad fa
bulas traducens, deinde medicinam
à naturalibus efficacibuſque reme
dijs ad vanas obſeruationes, peruer
ſaſque & corpori & animo exitiales
ſuperſtitiones conuertens. Porrò le
ges, mores, & quaſcunque humanæ
prudentiæ artes in totum peſſundant,
cum quo tempore, qua ratione, qui
bus medijs qnid agendum, ſola aſtro
logia

gia consuleretur, solaque vitæ &
orum & Reipublicæ, & priuatæ
eptra teneret, tanquam de cælo o-
nium trahens authoritatem, va-
aque putarentur cætera omnia, quæ
anc non agnoscerent patronam. Di-
nissima profectò ars, quàm olim
tiam dæmones profiterentur in fal-
aciam hominum, & in iniuriam di-
initatis. Iam verò & Manichæo-
um hęresis arbitrij libertatem in to-
um tollens & auferens, non aliundè
manauit, quàm ex astrologorum de
fato falsa opinione atque doctrina.
Ex eodem fonte & Basilidis hæresis e-
manauit, qui trecẽtos sexagintaquin-
que cælos, per successionem & simili-
tudinem abinuicem factos pronun-
ciauit, & horum ostensionem esse nu-
merum dierum anni, atque singulis
eorum certa principia, & virtutes, &
angelos assignans, atque illis nomina
adfingens: esse autem omnium prin-
cipem Abraxas, quod nomen, iuxta
Græcam literaturã, continet in se ter
centũ sexaginta quinq;, quod videli-
cet sunt illorũ cælorum locales posi-
tiones ab illo cõmentę. Hæc ideò nar
rata sunt, vt cognoscatis astrologiam

etiam hæreticorum progenitricē esse. Porrò Astrologiam hanc diuinatoriam, sicut splendidissimi quiq; explodunt Philosophi, sic Moyses, Esaias, Iob, Ieremias, cæterique antiquæ legis detestantur prophetæ, & Catholicis doctoribus Augustinus illam à Christiana religione expellendam censet. Hieronymus hanc idololatriæ genus esse disputat. Rident eam Basilius & Cyprianus: refutant Chrysostomus, Eusebius & Lactantius: inuehuntur Gregorius, Ambrosius, atque Seuerianus, sanctumque Toletanum Cōcilium eam prohibet atque damnat: etiam in synodo Martini, & abs Gregorio iuniore, & Alexandro tertio Pontificibus anathematizata, & à ciuilibus Imperatorum legibus punita. Apud veteres Romanos sub Tiberio, Vitellio, Diocletiano, Constantino, Gratiano, Valentiniano, Theodosio Imperatoribus vrbe prohibita, eiecta atque punita, ab ipso etiam Iustiniano capitis supplicio percussa, quod ex Codice eius manifestum est.

DE

DE DIVINATIONIbus in genere. Cap. XXXII.

ADmonet hic locus etiam de cæteris diuinationum artibus dicere, quæ non tam obſeruatione cæleſtium, quàm rerum inferiorum quandam cęleſtium vmbram & imitationem habentium, vaticinia præbent, vt illis intellectis melius cognoſcatis hanc aſtrologicam arborem, de qua tales fructus deſcendunt, atque abs qua velut Lernæa hydra, multorum capitum fera generata eſt. Inter artes itaque ad diuinandum quæſtum properantes, phyſiognomia, metopoſcopia, chiromantia, (de qua etiam ſupra diximus) aruſpicia, ſpeculatoria, & onirocritica, quę eſt ſomniorum interpretatio, ac furentium oracula hic ſedem ſibi vindicarunt. Omnia autem hæc artificia nullius ſolidæ doctrinæ ſunt, nec vllis certis rationibus conſtant, ſed de rebus occultis, aut fortuita ſorte, aut ſpiritus agitatione, aut apparentibus quibuſdam coniecturis inquirunt,

quæ ex quotidianis & longi temporis sumptæ sunt obseruationibus. Solen enim omnes illi diuinationum prodigiosæ artes, non nisi experientiæ titulo se defendere, & se obiectionum vinculis extricare, quoties aliquid supra fidem ac prȩter rationem doceant pollicȩanturq;, de quibus omnibus sic in lege præceptum est: Non inueniatur in te, qui collustret filium, ducens per ignem & ariolos sciscitetur. aut obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, quoniam hæc abominatur dominus.

DE PHYSIOGNOMIA. Cap. XXXIII.

HArum itaque physiognomia, naturam (vt ait) ducem secuta ex totius corporis inspectiōe, quæ sunt animæ & corporis affectiones, quæ hominis fortuna, probabilibus signis se assequi posse præsumit, quatenus hunc Saturnium aut Iouistam, illum Martium aut Solarem, alterum Venereum, Mercurialem, aut Lunarem pronunciat: & ex corporis habitudine illorum horoscopia colligit,

git, ex affectibus paulatim, vt aiunt, ad causas videlicet astrologicas transcendens, ex quibus postea nugatur quicquid libet.

DE METOPOSCOPIA. Cap. XXXIIII.

Metoposcopia autem ex solius frontis inspectiõe omnia hominum initia, progressus & fines sagacissimo ingenio ac docta experientia se præsentire iactat, ipsa se etiam astrologiæ alumnam faciens.

DE CHIROMANTIA. Cap. XXXV.

Chiromantia autem in vola manus pro numero planetarum septem montes effingit: atque ex lineis, quæ ibi conspiciuntur, quæ hominis complexio, qui affectus, quæ vita, quæ fortuna, sese posse cognoscere arbitratur per linearum harmonicã correspondentiam, ceu per cælestia quædam stigmata nobis à Deo & natura illic impressa, & quæ Deus authore Iob, posuit in manib. hominũ,

vt inde noſcat vnuſquiſq; opera ſua, quamuis reuera diuinus propheta illic non de chiromantica vanitate, ſed de arbitrij libertate locutus fuerit. Præterea tuentur ſe prædicti diuinatores, quòd, licet non per rerum cauſas, tamen per ſigna ab eiſdem, ſimilibúſue cauſis impreſſa, quę ſemper ſint eadem rebus eiſdem, ſimiliaq; ſimilibus de effectibus poſſent iudicare: dicuntq; ijs artibus vſum quondam Pythagoram, qui adoleſcentum mores, naturas, ingenia, ex oris & vultus, totiusque corporis filo ac habitu coniectabatur: quemque idoneum iudicabat, hunc in diſciplinam recipi iubebat. Idem conſueuiſſe Pharaotem Indorum regem, narrat Philoſtratus: verum harum omnium artium errorē non alia ratione nobis impugnare neceſſe eſt, niſi ea ipſa, quòd deficiunt videlicet omni ratione. Scripſerūt tamen de iſtis permulti ex antiquis viri grauiſſimi, Hermes, Alchindus, Pythagoras, Pharaotes Indus, Zophyrus Helenus, Ptolemæus, Ariſtoteles, Aſpharabius: præterea Galenus, Auicenna, Raſis Iulianus, Maternus, Loxius Phylemon, Palæmon, Conſtā

inus, Africanus: ex Romanis deniq;
principibus, L.Sylla, & Cæsar Dicta-
tor eius studiosissimi fuére. Ex poste-
rioribus verò, Petrus Apponensis, Al-
bertus Teutonicus, Michaël Scotus,
Antiochus Bartholomæus, Coclitis,
Michaël Zauonarola, Antonius Cer-
misonus, Petrus de Arca, Andreas cor
uus, Tricassus Mantuanus, Ioannes
de Indagine, & plerique alij illustres
Medici: omnes tamen vltra coniectu-
ras, & experientiæ obseruationes tra-
dere queunt nihil. Non esse autem cõ
iecturis illis, & obseruationibus vllã
veritatis regulam, ex eo manifestum
est, quia figmenta sunt voluntaria, &
super quibus ipsi etiam æqualis do-
ctrinæ, & authoritatis illarum Docto
res non concordant. Quare vehemen-
ter delirant, errantque omnes, qui per
hæc signa, vltra corporis complexio-
nem, & naturæ dispositionem, mores
quoque ipsos, & fortunæ, animiq; af-
fectus prædicere volunt: quod in Zo-
pyri iudicio, de Socrate satis compro-
batum est. Nec vobis fidẽ faciat, quod
Appion Grammaticus scriptum reli-
quit, Alexandrum quendam, tam dis
cretè imaginũ similitudines pinxisse,

vt ex his Metopoſcopus, futuræ a[illegible] præteritæ mortis annos dixerit: quo[illegible] quidem poſſe ijs artibus ſciri, non ta[illegible] incredibile eſt, quàm impoſſibile, ſe[illegible] ſolet hoc nugiuendum hominum g[illegible] nus, inſtinctu malorum dæmonu[illegible] ſic delirare, trahentium illos ab erro[illegible] re in ſuperſtitionem, & ab hac paula[illegible] tim in infidelitatem.

ITERVM DE GEOMAN[illegible] tia. Cap. xxxvj.

GEomantiam etiam, de qua s[illegible] in Arithmetica locuti ſumus[illegible] quę proiectis punctis, vel caſu[illegible] vel vi quadam deductis, ex quib⁹ pe[illegible] pares & impares numeros, figura[illegible] quaſdam cęleſtibus attributas comp[illegible] nit, per quas diuinatur: idcircò omne[illegible] illius ſcriptores Aſtrologiæ filiam te[illegible] ſtantur. Eſt & alia Geomātiæ ſpecies quam Almadal Arabs introducit, quę ipſa per coniecturas quaſdam à ſimi- litudinibus ſumptas ex terræ crepitu, motu, ſciſſura, tumore, vel ſponte, vel ab æſtu & caumate, aut tonitruis pro- uenientibus diuinatur, quæ ipſa etiā

inani

nani Aſtrologiæ ſuperſtitione fulci-
ur, horas, & lunationes, & ſyderum
ortus, figuraſq; coobſeruans.

DE ARVSPICIA.

Cap. xxxvij.

AVgurium verò, cuius multæ admodum ſunt ſpecies, ars ipſa priſcis temporibus in magna obſeruatione fuit, ac tanta, vt nihil eorum, quæ ad publica, vel ad priuata pertinerent, inauſpicatè perfecerint. Hæc ars antiquiſſima eſt, vt tradit Pomponius lætus, à Chaldæis ad Græcos, apud quos Amphiareus Tyreſias, Mopſus Aphilotes, & Calchas ſummi augures habiti ſunt, à Græcis ad Hetruſcos venit, ab illis ad Latinos. Et ipſe Romulus augur fuit, & magiſtratus inſtituit augurijs confirmari: & Dionyſius tradit antiquā augurandi artē fuiſſe, etiam Aboriginū, & Aſcanium, priuſquam aciem contra Mezentium educeret, augurium captaſſe: qđ vbi felix cōſpexit, pugnauit atq; vicit. Deniq; Phrygij, Piſidæ,

Cilices,

Cilices, Arabes, Vmbri, Thuſci, & multi alij populi auguria ſecuti ſunt. Lacedæmonij etiam Regibus ſuis augurem aſſeſſorem dederunt, & publico intereſſe cõcilio voluere, & apud Romanos augurum collegium. Huic arti fidem fecerunt, qui docuerunt à cæleſtibus corporibus, quædam præſagiorũ lumina ſuper animantia, quæque in hæc inferiora deſcendere: velut ſigna quædam in eorum motu, ſitu, geſtu, inceſſu, volatu, voce, cibo, colore, opere, euentu cõſtituta, quibus tanquam inſita quadam vi occulta, ac tacito quodam conſenſu, cum cæleſtib. corporibus, quorum viribus afficiuntur, ſic conueniant, vt poſſint omnia hæc præſagire, quæcunq; cæleſtia corpora cogitârunt facere. Ex quo patet hanc diuinationem non niſi coniecturas ſequi, partim à ſyderum, vt aiunt, influentijs, partim à parabolicis quibuſdam ſimilitudinib. ſumptas, quibus nihil eſt fallacius. Quare ridẽt eam Panætius, & Carneades, Cicero, Chryſippus, Diogenes, Antipater, Ioſephus, & Philo: damnant Lex & Eccleſia. Atque huiuſcemodi ſunt illa Chaldæorum, Aegyptiorumque myſteria,

eria, quæ quondam Hetruſci, dein-
e Romani, & hodie adhuc ſuperſti-
oſum hominum vulgus velut ora-
ula adorat.

DE SPECVLATORIA Cap. xxxviij.

EX eodem fundamẽto prodit Spe-
culatoria, quæ fulmina, & fulgu-
ra, cæteraſque elementorum im-
reſſiones, inſuper oſtenta, portenta,
rodigia interpretatur, non tamen a-
ia via, quàm coniecturæ & ſimilitu-
linis, quam equidem plurimum er-
rare manifeſtum eſt, quòd hæc om-
nia naturalia opera ſunt, non pro-
gnoſtica.

DE SOMNISPICIA. Cap. xxxix.

ACcedit Onirocritica, quæ eſt
ſomniorũ interpretatio, quo-
rum interpretes propriè conie-
ctores vocantur, quemadmodum ca-
nit Euripedes:

Qui benè coniectat, is vates optimus
eſto.

Cui

Cui artificio etiam, & quidem magni Philosophi haud parũ tribuerũt, præcipuè Democritus, Aristoteles, & eius sectator Themistius, atque Sinesius Platonicus, sic innitentes exemplis illis somniorum, quæ casus aliquis vera fecit, vt inde nihil frustrà somniari suadere conentur. Dicunt enim, quòd quemadmodum cælestis influxus in corporali materia formas producant diuersas, sic ex eisdem influxibus in potentia phantastica, quæ organica est, phantasmata imprimi cælesti dispositione, effectui cuipiam producendo consentanea: maximè verò in somnijs, quia animus tũc à corporeis, exterisque curis relaxatus, liberius diuinos illos suscipit influxus: vnde multa dormientibus in somnijs innotescunt, quæ latent vigilantes. Hac itaque potissimum ratione ipsis somnijs veritatis opinionem conciliare nituntur. De causis tamẽ somniorũ tam intrinsecis, quàm extrinsecis, non omnes in vnam sententiam conueniunt: nã Platonici illas referũt in species & notiones animæ cõcretas. Auicenna in intelligentiã vltimam mouentẽ lunam, medio illius

lius luminis, quo irradiatur phanta a hominũ dum dormiunt. Ariſtot. efert in ſenſum communem, ſed phã aſticum. Auerroes in imaginatiuã. Democritus in idola à rebus deciſa. Albertus in influxum ſuperiorũ, meliis tamen quibuſdam ſpeciebus, qua ontinuò defluunt à cælo: medici in apores & humores hæc referunt, alij n affectus & curas vigilię, aliqui Ara es in potentiam intellectualem, alij licunt à potẽtijs animę & influxu cæ i & ſimulachris ſimul dependere, Aſtrologi illa à ſuis cõſtellationib. cauſari volunt: alij cauſas illorum in aerem circundantem, penetrantemque referunt. Scripſerunt præterea de ſomniorum interpretatiõe Daldianus, & Arthemidorus, & circunferũtur libri ſub Abrahã nomine, quẽ Philo in libris de Gigantib. & de ciuili vita aſſerit ſomniorũ ſolutiões primùm adinueniſſe, & alij ſub Salomonis & Danielis nominib. in hanc rem conficti, in quib. de ſomnijs nihil niſi mera ſomnia traduntur. Sed ipſe M. Tull. in ſuis diuinationum libris aduerſus hanc vanitatem, eorumque ſtultitiam, qui ſomnijs fidem habẽt, validiſ-

ſimis

ſimis rationibus diſputat, quas hîc e numerare omitto.

DE FVRORE.
Cap. XL.

SEd (quod ferè prçterieram) iſtis ſomniatoribus, eos etiam adnumeremus, qui furentium vaticinijs diuinitatis fidem prçbent, eoſq́ue qui & præſentium notitiam, & prçteritorum memoriam, omnemq́ue humanum ſenſum perdiderunt, diuinam futurorum prçſcientiam aſſecutos putant, & quæ ſapientes, vigilanteſq́ue neſciunt, videre inſanos, & dormientes, ac ſi plus, quàm ſanis vigilãtibus, intelligentibus, & præmeditantibus, Deus ſit propinquior: infelices profectò homines, qui his vanitatibus credunt, illiſq́ue impoſturis obediũt, qui huiuſmodi paſcũt artifices, illorumq́ue ventri ingenia ſua, ſuamq́ue fidem ſubmittunt. Quid nanque aliud putabimus furorem, quàm alienationem humani animi, ab ipſis malis dçmonibus exagitati, aut per aſtra, aut per inferiora inſtrumenta, ab immundis ſpiritib. deducta? quod ita expreſ-

ſſe videtur Lucanus, dum inducit
ruum Thuſcum vatem:
ulminis edoctum motus, venasque
calentes,
ibrarum, & motus errantis in aere
pennæ.
Poſt luſtratam vrbem, poſt mactatã
ictimam, poſt inſpecta exta, tandem
gulum in hæc verba protuliſſe ſen-
entiam.
Quod cladis genus, ô ſuperi, qua peſte
paratis
æuitiam? extremi multorum tẽpus
in vnum
Conuenêre dies, ſummo ſi frigida
cælo
Stella nocens nigros, Saturni accen-
deret ignes,
Deucalionæos fudiſſet Aquarius im-
bres,
Totaque diffuſo latuiſſet in æquore
tellus,
Si ſæuum radijs Nemæum Phœbe
Leonem
Nunc premeres, toto fluerent incen-
dia mundo,
Succenſusque tuis flagraſſet curribus
æther. (nacem
Hi ceſſant ingẽs. Tu qui flagrãte mi-
Scor-

Scorpion incendis cauda Chelasq́ue peruris.
Quid tantùm Gradiue paras? nam mitis in alto
Iuppiter occaſu premitur, Veneriſq; ſalubre
Sydus habet, motuq; celer Cyllenius hæret,
Et cælum Mars ſolus habet, cùm ſigna meatus
Deſeruêre ſuos, mundoq; obſcura feruntur,
Enſiferi nimiũ fulget latus Orionis,
Imminet armorum rabies, ferriq; poteſtas
Confundet ius omne manu, ſceleriq; nefando
Nomen erit virtus, multoſq; exibit in annos.

Omnia itaq; hæc diuinationum artificia in ipſa Aſtrologia ſuas radices & fundamẽta habent. Nã ſiue corpus, vultus, manus inſpecta ſunt, ſiue ſomniũ, ſiue prodigium viſum ſit, ſiue auſpiciũ, ſiue furor afflauerit, cæli figuram erigendam conſulũt, ex cuius indicijs, vnà cum ſimilitudinũ, ſignorumque coniecturis ſignificatorum venantur opiniones: ita diuinatio-

us omnes Astrologiæ artem, vsum
ue sibi deposcunt, vt hanc veluti cla
em, ad omnium arcanorum noti
am necessariam fateantur. Quare
mnes hæ diuinationum artes, quan
um absint à veritate, palam sese offe
int ex eo, quod principijs vtantur,
m manifestè falsis ac Poetica teme
tate confictis: quę cùm nec sunt, nec
ierunt, nec erunt vnquam, tamē cau
s & signa eorū esse solent, quæ sunt
rum euentus, contra apertam veri
tem in illa referentes.

DE MAGIA IN GENERE. Cap. xlj.

EXigit etiā hic locus vt de Magia dicamus: nam & ipsa cum Astrologia sic coniuncta, atq; cognata st, vt, qui Magiā sine Astrologia pro teatur, is nihil agat, sed tota aberret ia. Suidas Magiam à Maguseis, & no nen, & originem traxisse putat. communis opinio est nomen esse Persi um, cui adstipulantur Porphyrius, & Apuleius, & significare eorum lin gua, idem quod sacerdotem sapientē, siue Philosophum. Magia itaque om

nem Philoſophiam, Phyſicam, & Mathematicam cōplexa, etiam vires religionum illis adiungit: hinc & Goëtiam, & Theurgiam in ſe quoq; continet. Qua de cauſa Magiam plerique bifariam diuidunt, in naturalem videlicet & cæremonialem.

DE MAGIA NATVRA. Cap. XLII.

NAturalem Magiam non aliud putant, quàm naturalium ſciētiarum ſummam poteſtatem, quam idcircò ſummum Philoſophię naturalis apicem, eiusq; abſolutiſſimam conſummationem vocant: & quæ ſit actiua portio Philoſophiæ naturalis, quæ naturaliū virtutum adminiculo, ex mutua earum, & opportuna applicatione opera edit, ſupra omnem admirationis captum. Magia Aethiopes maximè & Indi vtebantur, vbi herbarum & lapidum, cęterorumq; ad id ſpectantiū facultas ſuppetebat. Eius meminiſſe volunt Hieronymū ad Paulinum, vbi ait, Apollonium Tyanæum fuiſſe magum ſeu Philoſophum, vt Pythagorici. Eius

etiam generis fuiſſe magos, qui Chriſtum natum muneribus inuiſentes adorauerunt, quos euangeliorum interpretes exponunt Chaldæorum philoſophos: quales fuêre Hiarchas apud Brachmanas, Teſpion apud Gymnoſophiſtas, Budda apud Babylonios. Numa Pompilius apud Romanos, Zamolxides apud Thracas, Abbaris apud Hyperboreos, Hermes apud Aegyptios, Zoroaſtes Oromaſi filius, apud Perſas. Nam Indi, & Aethiopes, & Chaldæi, & Perſę hac maximè pręcelluêre magia: qua idcirco (vt narrat Plato in Alcibiade) imbuuntur Perſarum regum filij, vt ad mundanæ reipublicæ imaginem, ſuam & ipſi rempublicam adminiſtrare, diſtribuereque condiſcant: & Cicero in diuinationum libris ait neminem apud Perſas regno potiri, qui prius magiam non didicerit. Magia itaque naturalis ea eſt, quæ rerum omnium naturaliũ atque cæleſtium vires contemplata, earundemque ſympathiam curioſa indagine ſcrutata, reconditas ac latentes in natura poteſtates ita in apertum producit: inferiora ſuperiorum dotibus tanquam quaſdam illecebras

ſic copulans per eorum mutuam ap-
plicationem ad inuicem, vt exinde
ſtupenda ſæpè conſurgant miracula,
non tam arte, quàm natura, cui ſe ars
iſta miniſtram exhibet hæc operanti.
Nam magi vt naturæ accuratiſſimi
exploratores, conducentes ea, quæ à
natura præparata ſunt, applicando a-
ctiua paſſiuis, ſæpiſſimè ante tempus
à natura ordinatum effectus produ-
cunt, quæ vulgus putat miracula; cũ
tamen naturalia opera ſint, interue-
niente ſola temporis præuentione: vt
ſi quis in menſe Martio roſas produ-
cat, & maturas vuas, aut ſatas fabas
vel petroſelinum intra paucas horas
excreſcere faciat in perfectam plantã,
& ijs maiora, vt nubes, pluuias, toni-
trua, & diuerſorum generum anima-
lia, & rerum tranſmutationes quàm
plurimas, cuiuſmodi multas feciſſe ſe
iactat Rogerius Bachon pura & natu-
rali magia. Scripſerunt de illius ope-
ribus Zoroaſtes, Hermes, Euantes rex
Arabum, Zacharias Babylonius, Io-
ſeph Hebręus, Bocus, Aaron, Zenote-
nus, Kirannides, Almadal, Thetel, A-
chindus, Abel, Ptolemæus, Geber, Za-
hel, Nazabarub, Tebith, Aerith, Salo-
mon,

non, Aſtrophon, Hipparchus, Alcmeon, Apollonius, Tryphon, & plerique alij, quorum aliqua opera adhuc integra, & pleraq; fragmenta adhuc extant, & ad manus meas aliquãdo peruenerunt. Ex recentioribus verò ſcripſerunt in naturali magia pauci, & illi quidem pauca, vt Albertus, Arnoldus de villa noua, Raymũdus Lullus, Bachon & Aponus, & author libri ad Alphonſum, ſub picatricis nomine editus, qui tamen vna cum naturali magia plurimum ſuperſtitionis admiſcet, quod quidem fecerunt & alij.

DE MAGIA MATHEMATICA. *Cap. XLIII.*

SVnt præterea alij naturæ ſagaciſſimi æmulatores, inquiſitoresque audaciſſimi, qui abſque naturalibus virtutibus ex ſolis mathematicis diſciplinis, adſcitis cælorum influxibus, ſeſe naturæ operum ſimilia producere poſſe pollicentur, vt corpora euntia vel loquentia, quæ tamen non habeant virtutes animalis qualis fuit columba Archytæ lignea,

quæ volabat, & statuæ Mercurij, quæ loquebantur, & caput æneum ab Alberto magno fabricatum, quod locutum perhibent. Excelluit in istis Boetius vir maximi ingenij, & multiplicis eruditionis: ad quem de istiusmodi scribens Cassiodorus. Tibi, inquit, ardua cognoscere, & miracula monstrare propositum est, tuæ artis ingenio metalla mugiunt. Diomedes in ære grauius buccinatur, ęneus anguis insibilat, aues simulatę sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emittere, parua de illa referimus, cui cælũ imitari fas est. De istis puto artificijs dictum est, quod apud Platonem legimus in vndecimo de legibus: Ars data est mortalibus, qua res posteriores quasdam generarent, non quidem veritatis & diuinitatis participes, sed simulachra quędam sibijpsis cognata deducerent atque eousque progressi sunt magi homines audacissimi omnia perpetrare fauente maximè antiquo illo & valido serpente scientiarum pollicitatore, vt similes illi tanquam simię, Deum & naturam ęmulari conarentur.

DE

DE MAGIA VENEFICA. *Cap. XLIIII.*

EST præterea naturalis magiæ ſpecies, quam veneficam ſiue pharmaciam vocant, quæ poculis, philtris, varijſque veneficiorum medicamentis perficitur, cuiuſmodi Democritus confeciſſe legitur, quò boni, felices, fortunatique filij gignātur: & aliud, quo auium voces ritè intelligamus, ſicut de Apollonio narrant Philoſtratus atque Porphyrius. Virgilius etiam de quibuſdam herbis Ponticis locutus, dixit:

His ego ſæpè lupum fieri, & ſe condere ſyluis
Merim, ſæpè animas imis exire ſepulchris,
Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.

Et Plinius narrat quendam Demarchum Parrhaſium in ſacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humana hoſtia faciebant, immolati pueri exta deguſtaſſe, & in lupum ſe conuertiſſe: propter quam hominum in lupos immutationem, putat Auguſtinus Pani Ly

cæo, & Ioui Lyceo nomen esse impo-
situm. Narrat idem Augustinus, d
esset in Italia, quasdam fœminas ma
gas, Circes instar, dato viatoribus ve-
neficio in caseo, eos in iumenta ver-
tisse, cumque portassent, quæ placuis-
sent, onera, rursus in homines resti-
tuisse, idq; patri cuidam Præstantio
tunc accidisse. Sed & ne quis hæc pu-
tet omninò deliramenta esse & im-
possibilia, is recordetur quomodo sa-
cræ literæ narrant Nabuchodonosor
Regem mutatum in bouem, & septé
annis fœno vixisse, tandem Dei mise-
ricordia in hominem redijsse: cuius
corpus post mortem illius filius Euil-
merodach in escam dedit vulturibus,
ne quando resurgeret à mortuis, qui
iam de bestia redierat in hominem, &
huiusmodi plura de magis Pharao-
nis narrat Exodus. Verùm de ijs, siue
magis, siue veneficis loquitur Sapiẽs,
dũ dicit: Exhorruisti illos Deus, quia
horribilia opera tibi faciebãt per me-
dicamina. Illud præterea vos scire vo
lo non solum naturalia scrutari hos
magos, verumetiam ea, quæ naturã
comitantur, ac quodam modo exuũt,
vt motus, numeros, figuras, sonos, vo
ces,

ces, conuentus, lumina, & animi affectus atque verba. Sic Psylli & Marsi conuocabant serpentes, alij alijs deprimentes fugabant: sic Orpheus Argonautarum tempestatem hymno compescuit, & Homerus narrat Vlyssi sanguinem verbis restrictum: & in lege duodecim tabularum, ijs, qui messes excantassent, pœna constituta est, vt non dubium sit, magos etiam solis verbis & affectibus, alijsq; similibus non in seipsos modò, sed etiam in res extraneas sæpè mirum aliquem producere effectum. Quæ omnia non secus vim insitam in res alias profundere, illasque ad se trahere, vel abs se repellere, seu alio quouis modo afficere putant, quàm magnes ferrum, & succinum paleas trahũt, siue adamas & allium magnetem ligant, sicque per hanc rerum gradariam ac concatenatam sibi simpathiam non solum dona naturalia & cælestia, sed etiam intellectualia & diuina Iamblichus, Proculus, atque Sinesius ex magorum sententia desuper suscipi posse confirmant: quod Proculus in libro de sacrificio & magia fatetur, scilicet per huiusmodi rerum cõsensum

magos etiã numina euocare solitos.
Ad tantam enim quidam eorum de-
uoluti sunt insaniam, vt ex diuersis
stellarum constellationibus, per tem-
porum interualla & quadam propor-
tionum ratione ritè obseruatis con-
structam imaginem cælitum nutu vi-
tæ intellectusq; spiritum accepturam
putant, quo consulentibus illam, re-
spondeat: & occultæ veritatis arcana
reuelet. Hinc patet hanc naturalem
magiam nonnunquam in goetiam
& Theurgiam reclinatam, sæpissimè
malorum dęmonum vatramentis er-
roribusq; obretiri.

DE GOETIA ET NE-cromantia. Cap. XLV.

CAeremonialis autē magiæ par-
tes sunt goetia atque theurgia.
Goetia, immundorum spirituū
commercijs inauspicata, nefariæ cu-
riositatis ritibus, illicitis carminibus
& deprecamentis concinnata, omni-
legum placitis est exterminata, & exe-
crata. Huius generis sunt, quos necro-
manticos & maleficos hodiè nuncu-
pamus.

Gens inuisa deis, maculandi callida
cæli.

Quas genuit natura, mali qui sydera mundi,
Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nūc stare polos & fulmina mittere norunt,
Aethera sub terras adigunt, montesq; reuellunt.

Hi sunt ergo, qui defunctorum inclamant animas, & illi, quos veteres dicebant epodos, qui excantant pueros, & in eloquium oraculi eliciunt, & qui dæmones paredros circunferūt quale quiddam de Socrate legimus, & qui, vt dicitur, spiritus pascunt in vitro, per quos se prophetare mentiuntur. Et hi omnes bifariam procedunt, nam alij dęmones malos virtute quadam maximè diuinorum nominum adiuratos aduocare & cogere student quippe cum omnis creatura timet & reueretur nomen illius, qui fecit eam non mirum si Goetici, & quiq; etiam infideles, Pagani, Iudæi, Saraceni, & cuiuscunque prophani collegij siue sectę homines, diuini nominis inuocatione dæmones astringant. Alij autem nefandissimi, detestando & omnibus ignibus plectendo scelere se dæ

monibus submittentes, illis sacrificant & adorant, idololatriæ & vilissimæ deiectionis rei effecti sunt; quibus criminibus etsi priores non sunt obnoxij, tamen manifestis periculis se exponunt. Nam etiam coacti dæmones inuigilant, semper quo errantes nos decipiant. Ex horum verò Goeticorum anagyri profluxerunt omnes isti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Vlpianus iurisconsultus appellat, protinusque corrumpendos esse statuit. Cuiusmodi primùs excogitasse dicitur Zabulus quidam illicitis artibus deditus, deinde Barnabas quidam Cyprius, & hodie adhuc confictis titulis circumferuntur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Salomonis: item Pauli, Honorij, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hieronymi, & Eboracensis cuiusdam, quorum nugas stultè secuti sunt Alphonsus rex Castellæ. Robertus Anglicus, Bacon, & Apponus, & plerique alij deplorati ingenij homines. Præterea non homines modò, & sanctos, & patriarchas, & angelos Dei tam execrabiliũ dogmatum fecerunt authores, sed &

libros

libros à Raziole & Raphaële, Adamī & Tobiæ angelis traditos ostentant: qui libri tamen acutius inspicienti, suorum præceptorum canonem rituum consuetudinem, verborum & characterum genus, extructionis ordinem, insulsam phrasim, apertè sese produnt, non nisi meras nugas ac imposturas cōtinere, ac posteriorib. temporibus ab omnis antiquæ magiæ ignaris perditissimis perditionum artificibus esse conflatos, ex prophanis quibusdam obseruationibus nostræ religionis cæremonijs permixtis, insitisque ignotis multis nominibus & signaculis, vt perterreant rudes & simplices, & stupori sint insensatis, & his, qui nesciunt bonas literas. Neque tamen propterea patet has artes fabulas esse: nam nisi reuera essent atque per illas multa mira ac noxia fierent, non tam arctè de illis statuissent diuinæ ac humanæ leges, eas exterminandas esse de terra. Cur autem Goetici illi solis malis vtantur dæmonibus, ea ratio est, quia boni angeli difficile comparēt, quia Dei iussum expectant, nec nisi mundis corde & vita sanctis hominib. congrediuntur:

mali autem faciles se exhibent ad inuocandum, falsò fauentes & diuinitatem mentientes, semper præstò vt astu suo decipiant, vt venerentur, vt adorentur. Et quia mulieres secretorum auidiores sunt, ac minus cautæ, atque in superstitionem procliues faciliusque illuduntur, adeò illis se præbent faciliores, faciuntque ingentia prodigia: cuiusmodi de Circe, de Medea, de alijs canunt poetæ, testatur Cicero, Plinius, Seneca, Augustinus, & multi alij tum Philosophi tum catholici doctores & historici, ipsæ etiam sacræ literæ. Nam in libris Regum legimus Phytonissam mulierem, quæ erat in Endor, euocasse animam Samuelis prophetæ, licet plerique interpretentur non fuisse animam prophetæ, sed malignum spiritum, qui illius sumpserit imaginem. Tamen Hebrȩorum magistri dicunt, quod etiam Augustinus ad Simplicianum fieri nõ potuisse nõ negat, quia fuerit verus spiritus Samuelis, qui ante completum annũ à discessu ex corpore facilè euocari potuit, prout docent Goetici. Quinetiam magi necromantici illud naturalib. quibusdã viribus

rib.ac vinculis fieri posse autumãt, sicut nos in libris nostris de occulta Philosophia tractauimus: ideoq; antiqui Patres rerum spiritualium periti, non sine causa ordinauerunt, vt corpora mortuorum sepelirentur in loco sacro, & luminibus socientur, aqua benedicta aspergantur, thure incenso suffumigentur, & expiẽtur orationibus, quousq; super terram extiterint. Nam, vt aiunt magistri Hebręorum, omne corpus nostrum & carnale animal, quicquid in nobis super materia carnis malè disposita innititur, relinquitur in cibum serpenti, &, vt ipsi vocant, Azazeli, qui est dominus carnis, & sanguinis, & princeps huius mundi, & vocatur in Leuitico princeps desertorum, cui dictum est in Genesi: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et in Esaia: Puluis panis tuus, hoc est, corpus nostrum creatũ ex puluere terræ, quamdiu non fuerit sanctificatum & transmutatum in melius, vt non amplius serpentis, sed Dei effectum, videlicet ex carnali spirituale, iuxta verbum Pauli dicentis: Seminatur quod animale est, & resurget quod spirituale est. Et alibi: Omnes

quidem resurgent, sed non omnes immutabuntur, quia multi remansuri sunt in perpetuum cibum serpentis. Hanc itaq; turpē & horridam carnis materiam, ac serpentis cibum morte deponimus, illam aliquando in meliorem sortem, & spiritualem transmutatam reassumpturi, quod erit in resurrectione mortuorum. Et iam factum est in his, qui primitias resurrectionis degustārunt, & multi hoc ipsum virtute deifici spirit⁹, in hāc vita consecuti sunt: Enoch, & Helias, & Moyses, quorum corpora transmutata in naturam spiritualem, non viderunt corruptionem, nec, sicut cætera cadauera, potestati serpentis relicta sunt. Atque hæc est illa disceptatio Diaboli cū Michaële de corpore Moysi, cuius meminit in Epistola sua Iudas. Sed de Goëtia & Necromantia hæc satis.

DE THEVRGIA.
Cap. XLVI.

THeurgiam verò pleriq; putant, haud illicitam, quasi hæc bonis angelis, diuinoq́; numine regatur: quum sæpissimè tamen sub Dei

ne angelorum nominibus malis dæmonum fallacijs obstringatur. Non solùm siquidem naturalibus virib⁹, sed etiam certis ritibus, ac cæremonijs cælestes, & per illas diuinas virtutes nobis conciliamus, & attrahimus, de quibus multis regulis antiqui magi editis voluminibus pertractant. Omnium autem cæremoniarum pars maxima in mũdicia seruanda consistit: primùm quidem animi, deinde etiam corporis, & eorũ quæ circa corpus sunt, vt in cute, in vestibus, in habitaculis, in vasis, in vtensilibus, obligationibus, hostijs, sacrificijs, quorum munditia ad diuinorum consuetudinem & contuitum disponit, & in sacris summoperè efflagitatur iuxta verba Esaiæ: Lauamini, & mũdi estote, & auferte malũ cogitationum vestrarum. Immunditia verò, quæ aerẽ frequenter & hominẽ inficit, mundissimum illũ cęlestium & diuinorũ influxum disturbat, & mundos Dei spiritus fugat: Verùm nonnunq̃ immũdi spiritus & deceptrices potestates, vt venerentur & adorentur pro dijs etiam hanc munditiam exquirunt, ideò hic maxima opus est cautela, de

quibus latè in libris nostris de occulta Philosophia disseruimus. Verùm de hac Theurgia, siue diuinorum magia plura disputans Porphyrius, tandem concludit Theurgicis consecrationibus, posse quidem animam hominis idoneam reddi, ad susceptionem spirituum, & angelorum, ad videndos deos: reditum verò ad Deum, hac arte præstari posse, inficiatur omninò. Ei⁹ itaque scholæ sunt ars Almadel, ars notoria, ars paulina, ars reuelationũ, & eiusmodi superstitionum perplura, quę eo ipso sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diuiniora.

DE CABALA.
Cap. xlvij.

VErùm occurrunt hîc mihi verba Plinij, qui, est & alia, inquit, magices factio, à Moyse etiamnum & Latopæa Iudæis pendens, quæ verba me de Cabala Iudæorum commonefaciunt, quã in monte Sina à Deo ipso Moysi datam, penes Hebræos constans opinio est, ac deinceps successionem gradus citra literarum monumenta, vsque in Ezræ tempora poste-

osterioribus ſola viua voce tradita,
uemadmodū Pythagorica dogmata
lim ab Archippo & Lyſiade, qui in
ræcia Thebis ſcholas habuêre, trade-
antur, in quibus diſcipuli memori-
er doctorum præcepta tenentes, inge
io & memoria pro libris vtebantur:
ic & Iudæi quidam literas aſpernati,
n memoria & obſeruatione, ac voca-
i traditione hanc collocârunt: vnde
abala ab Hebræis, quaſi ſolo auditu
vnius ab altero receptio nūcupata eſt.
Ars, vt refertur, peruetuſta, nomen au
tem non niſi recentibus temporibus
apud Chriſtianos cognitum. Eius ve-
rò duplicem tradunt ſcientiam, vnā
de Breſith, quam & Coſmologiam vo
cant, videlicet rerum creaturarum, na
turalium, & cæleſtium vires explican
tem, & legis, Bibliæque arcana Philo-
ſophicis rationibus exponentem, quæ
profectò hac ratiōe nihil differt à ma-
gia naturali, in qua Salomonem Re-
gem præſtitiſſe credimus. Legitur
namque in ſacris Hebræorum Hiſto-
rijs, illum diſputare ſolitum à Cedro
Libani vſque ad Hyſſopum: nam de
iumentis, volucrib. reptilib. & piſci-
bus, quæ omnia magicas quaſdam na
turæ

turæ vires præ se ferre possunt. Ipsi quoque inter posteriores, Moyses Aegyptius in expositionibus suis super Pentateuchum, & plures Thalmudistæ hanc insecuti sunt. Alteram vero eius scientiam vocant de marcana, quæ est de sublimioribus diuinarum angelicarumq; virtutũ, ac sacrorum nominũm, & signaculorum contemplationibus quædam quasi symbolica Theologia, in qua literæ, numeri, figuræ, res, & nomina, & elementorũ apices, ac lineæ, puncta & accentus, omnia sunt profundissimarum rerum & magnorum arcanorum significatiua. Hanc rursus bifariam secant, in Arithmantiã, videlicet quæ notariacon vocatur, de angelis, virtutib. nominibus, signaculisq; etiam dęmonũ ac animarum conditionibus tractãs, atq; in theomãtiam, quæ diuinæ maiestatis mysteria, emanationes, sacraque nomina & pentacula scrutatur, quam qui norit, hunc aiunt admirandis pollere virtutib. ita quòd dum velit, futura omnia præsciat, toti naturę imperet, in dæmones, & angelos ius habeat, & miracula faciat. Hac putãt Moysen tot signa edidisse, virgã in co-

lubrem

rubrem,aquas in sanguinem vertisse:
ranas,muscas,pediculos, locustas, bru
chos,ignem cum grandine, vesicas &
nubes Aegyptijs immisisse,primogeni
tum omne ab homine, vsq; ad pecus
interemisse, suosq; deducentem mare
aperuisse, fontem de petra,coturnices
de cælo produxisse: aquas amaras dul
corasse,fulgura & nubes per diem,co-
lumnam ignis per noctem suis præ-
misisse,vocem Dei viuentis ad popu-
lum è cælis deuocasse, arrogantes ig-
ne,murmurātes lepra percussisse, ma-
lè merentes subita strage, alios terræ
hiatu absorptos affecisse,populum cæ
lesti cibo pauisse,serpentes placasse,ve
nenatos curasse, numerosam turbam
ab infirmitate, vestes eorum à cor-
rosione conseruasse , & hostium vi-
ctricem reddidisse: hac denique mira-
culorum arte & Iosue stare solem prę-
cepisse. Eliam ignem in aduersarios
è cælo deuocasse, puerum mortuum
vitæ restituisse : Danielem leonum
ora perstrinxisse, tres pueros in cami-
no æstuantis incendij carmina succi-
nisse. Porrò hac arte astruunt perfidi
Iudæi etiā Christū tam admirāda sę-
pè fecisse: Salomonem quoq; hāc per-
calluisse,

ealluiſſe, atque ex ea artem contra dæ-
mones, eorundemque vincula, & con-
iurationum modos, ac contra morbos
excantamēta tradidiſſe, vt author eſt
Ioſephus. Verùm ego Deum Moyſi
cæterisque Prophetis multa, quæ con-
tinerentur ſub cortice verborum le-
gis, prophano vulgo non communi-
canda myſteria retexuiſſe, vt non du-
bito: ſic hanc, quam iactant Hebræi,
cabali artem, quam ego multo labore
aliquando ſcrutatus ſum, nō niſi me-
ram ſuperſtitionis rapſodiam, ac the-
urgicam quandam magiam agnoſco.
Quòd ſi (quod Iudæi iactant) à Deo
profecta, ad vitæ profectionem, ad ho-
minum ſalutem, ad Dei cultum, ad
intelligentiæ veritatem conduceret:
profectò ſpiritus ille veritatis, qui re-
pudiata Synagoga, venit ad nos do-
cere omnem veritatem, hanc vſque in
hæc poſtrema tempora ſuam non cę-
laſſet Eccleſiam, quæ profectò omnia
nouit quę ſunt Dei, cuius benedictio,
baptiſmus, cæteraque ſalutis Sacramē-
ta reuelata, & perfecta ſunt omni lin-
gua, vniuſcuiuſque enim linguæ par
eſt, & eadem virtus, modò par ſit, &
eadem pietas: nec eſt aliud nomen in
cælis,

ælis, nec in terra, in quo oporteat nos saluos fieri, & in quo operemur virtutem, pręter vnum nomen Iesu, in quo recapitulantur & continētur omnia. Hinc Iudæi in diuinis nominibus peritissimi, parum aut nihil post Christum operari possunt, sicut prisci illorum Patres. Quod autem experimur, & videmus huius artis, vt vocant, reuolutionibus sępè miras, magnorum mysteriorum à sacris literis extorquei sententias, totum hoc nihil aliud est, quàm lusus quidam allegoriarum, quas otiosi homines, in singulis literis, & pūctis, & numeris occupati, quod hæc lingua, & scribēdi ritus facilè patiuntur, pro eorū arbitrio fingūt atq; refingunt: quæ etsi nōnunquam magna sonēt mysteria, nihil tamē probare, nec euincere queūt: quin iuxta verba Gregorij, eadem facilitate contemnere liceat, qua asseruntur. Confinxit simili artificio pleraq; Rabanus monachus, sed latinis characterib. & versibus, insertis varijs imaginibus, qui quaque versus lecti, per quælibet superficiei, ac imaginum lineamenta sacrum aliquod enunciant mysterium, depictæ illic historiæ repræsentatiuū,

quæ

quæ etiam ex prophanis literis extor-
queri posse nemo ignorat, qui Valeriæ
Probæ, ex Virgilij carminibus compo-
sitos de Christo centones legerit: quæ
omnia & eiusmodi sunt speculatiões
ociosorum hominum. Quod autem
ad miraculorum operationẽ attinet,
neminem vestrũ puto tam stolide con-
uicis, qui de ijs credat aliquam habere
artẽ vel scientiã. Est itaq; nihil aliud
hæc Iudæorũ cabala, quàm pernicio-
sissima quædam superstitio, quæ ver-
ba & nomina, & literas sparsim in Scri-
ptura positas, pro arbitrio suo colli-
gunt, diuidunt, transferunt: & alterũ
ex altero facientes, soluunt membra
veritatis, sermones, inductiones, & pa-
rabolas hinc inde ex proprijs fictioni-
bus construentes: aptare illis volunt
eloquia Dei, infamantes Scripturas &
dicentes sua figmenta ex illis consta-
re, calumniantur legem Dei per impu-
denter extortas supputatiões dictio-
num, syllabarum, literarũ, numero-
rum, tentant violẽtas & blasphemas,
perfidiæ suæ inferre probationes. Præ-
terea ijs nugis inflati, ineffabilia Dei
mysteria, & quæ sunt supra Scripturã
arcana, sese inuenire & scire iactant,
per

r quæ etiam prophetare, & virtutes
miracula sese perficere, sine rubore,
ugnaq; audacia mentiri non erube-
unt. Sed accidit illis, quod cani Ae-
pico, qui pane relicto, & in vmbram
us inhians, perdidit escam: sic perfi-
um hoc, & duræ ceruicis hominum
nus, semper vmbris scripturæ occu-
tum, & circa illas vanitates sua ar-
iciosa, sed superstitiosa cabala impe
faciens, amittit panē vitæ æternæ,
inanibus nominib. depastum, per-
t verbum veritatis. Ex hoc cabalisti-
: superstitionis Iudaico fermento
odierunt (puto) Ophitæ, Gnostici, &
alentiniani hæretici, qui ipsi quo-
ue cum discipulis suis Græcam quā-
m Cabalam commenti sunt, om-
ia Christianæ fidei mysteria peruer-
ntes, & hæretica prauitate ad Græ-
as literas, & numeros protrahentes,
x illis construentes corpus, quod vo-
unt veritatis, docentes absque illis
terarum & numerorum mysterijs
on posse in Euangelicis literis in-
eniri veritatem: quia variæ sunt &
licubi sibi repugnantes, plenæque
arabolis scriptæ, vt videntes non
ideant, & audientes non audiant,
&

& intelligentes non intelligant, s
cæcis & errantibus, iuxta suæ cæcit
tis & erroris capacitatem proposita
latentẽ verò sub illis syncerã verit
tem solis perfectis non perscripta, s
per viuæ vocis successiuam pronu
ciationem esse creditam, atque ha
esse illam alphabetariam, & Arithn
ticam Theologiam, quã Christus s
cretò manifestauit Apostolis, & q
Paulus se loqui dicit, non nisi int
perfectos. Cùm enim hæc altissim
sint mysteria, ideò nec scripta es
nec scribi, sed in silẽtio scrutari ap
sapientes, in abscondito secum illa c
stodientes. Sapiens autem apud e
nemo, nisi qui maxima hęreseos m
stra fabricare nouit.

DE PRAESTIGIIS. Cap. xlviij.

SEd redeamus ad magiam, cui
particula etiam est Præstigioru
artificium, hoc est, illusionũ, q
secundum apparentiam tantùm fi
quibus magi phantasmata edũt, m
taq; miracula circulatorijs fraudib
ludunt, & somnia immittunt: qu
n

on tam Goeticis incantamentis &
nprecationibus dæmonumq; falla-
is, quàm etiã certis fumigiorum va-
pribus, luminibus, phyltris, collyrijs
ligationibus, & suspẽsionibus præ-
rea annulis, imaginibus, speculis, si-
ilibusq; magicæ artis pharmacis &
strumentis, naturali cęlestiq; virtu-
perpetratur. Multa & manuũ prõ-
a subtilitate & industria fiunt, cu-
smodi ab histrionibus & ioculato-
bus quotidiè fieri videmus, quos id-
rco chirosophos, hoc est, manu sapiẽ
s appellamus. Extant de hoc artifi-
o libri præstigiorum Hermetis &
orundam aliorum: legimus quoq;
isceten quendam præstigiatorẽ, re-
rtissimum conuiuium hospitibus
onstrare solitum, idque cum libuit
rsum euanuisse, discumbentibus o-
nibus fame ac siti elusis Numam
ompilium etiam istiusmodi præsti-
ijs vsum legimus. Sed & doctissimũ
ythagoram id ridiculum aliquãdo
ctitasse, vt quæ collibuisset, sangui-
e perscriberet in speculo, quo ad ple
luminis lunæ orbem obuerso, stan
à tergo res exaratas in disco lunæ
mmonstrasse. Huc spectat etiam

quidquid de hominum transmuta-
tionibus legitur decantatum à poeti-
creditum ab historicis, & à nõnulli-
Christianis Theologis, insuper à sa-
cris literis adsertum. Sic appareat h-
mines asini vel equi, vel alia anima-
lia oculis fascinatis, aut perturbat-
medio, idque arte naturali. Nonnu-
quam etiam hæc fiunt à bonis & ma-
lis spiritibus, seu ad bonorum prec-
ab ipso Deo, sicut in sacris literis leg-
mus de Helisæo propheta, obsesso a-
exercitu regis Syriæ, vallantis Doth-
in: verùm puris & apertis à Deo ocu-
lis ista non possunt illudere. Sic mu-
lier illa, quæ à vulgo iumentum i-
dicabatur, Hilarioni non iumentu-
sed quod erat mulier, videbatur. Ea-
gitur, quæ hoc modo secundum ap-
rentiam fiũt, præstigia dicuntur: qu-
autem fiunt permutantium aut trã-
ferentium, vt de Nabuchodonoso-
aut messibus ad alios agros traducti-
de his diximus superius. Verũ de h-
præstigiorum arte sic ait Iamblichu-
Quæ præstigiati seu fascinati imag-
nantur, præter imaginatiua nulla-
habent actionis essentiæ veritatẽ.
iusmodi namq; artificij finis est, n-
faco-

cere ſimpliciter, ſed vſque ad appa-
entia imaginamẽta porrigere, quorũ
ox nullum compareat veſtigium.
m itaque ex his, quæ dicta ſunt, pa-
t, non aliud eſſe magiam, quàm cõ-
exũ idololatriæ, aſtrologiæ, ſuper-
tioſęque medicinæ. Iamque etiam
magis magna hæreticorum caterua
Eccleſia orta eſt, qui, ſicut Iamnes
Iambres reſtiterunt Moyſi, ſic illi
ſtiterunt Apoſtolicæ veritati. Ho-
um princeps fuit Simon Samarita-
us, qui Romæ ſub Claudio Cæſare
opter hanc artem ſtatua donatus
t, cum hac inſcriptione: Simoni ſan
o DEO. Eius blaſphemias copio-
narrant Clemens, Euſebius, & Ire-
æus. Ex hoc Simone tanquam ex
æreſum omniũ ſeminario, per mul-
s ſucceſſiones monſtroſi Ophitæ,
irpes Gnoſtici, impij Valentiniani,
erdoniani Marcioniſtæ, Monta-
iani, & multi alij hæretici prodie-
int propter quæſtum & inanem glo
am, mentientes aduerſus Deum, v-
litatem nullam, neq; beneficia ho-
inibus præſtantes, ſed decipiẽtes, &
pernicien & in errorem mittentes
qui credunt illis confundentur in

iudicio Dei. Verùm de magicis scripsi
ego iuuenis adhuc libros tres, ampl
satis volumine, quos de Occulta phi
losophia nuncupaui, in quibus quid
quid tunc per curiosam adolescenti
erratum est, nunc cautior hac palino
dia recantatum volo · permultum e
nim temporis & rerum in his vanita
tibus olim contriui. Tandem hoc pr
feci, quod sciam quem ijs rationibu
oporteat alios ab hac pernicie dehor
tari Quicunque enim non in verita
te nec in virtute Dei, sed in elusion
dæmonum, secundum operationem
malorum spirituum, diuinare & pro
phetare præsumunt, & per vanitates
magicas, exorcismos, incantationes
amatoria agogima, & cętera opera dæ
moniaca, & idololatriæ fraudes exer
centes, præstigia & phantasmata ost
tantes, mox cessantia miracula sese o
perari iactant: omnes hi cum Iamni
& Mambre, & Simone mago æterni
ignibus cruciandi destinabuntur.

DE PHILOSOPHIA naturali. Cap. XLIX.

CAeterum nunc ad vlteriora p
cedamus, ipsiusq; philosophi
pla

placita, & quæ naturam ipsam scrutantur, rerumq; principia & fines variis syllogismis inquirunt, scientias inuestigemus. Quæ profectò quam habeant certitudinem aliam à doctorum suorum fide, omnis homo ignorat. Hanc primò poetæ professi sunt, quibus Promethæus, Linus & Musæus & Orpheus, porrò Homerus primi inuentores numerantur. Philosophia itaque nunc quam nobis veritatem præstare poterit, quæ ipsa ex poetarum nugis fabulisq; progenita est, quod ita esse manifestis indicijs probat Plutarchus, omnes videlicet philosophorum sectas ab Homero principium sumpsisse: ipseq; Aristot. fatetur etiam philosophos natura philomytos, hoc est, fabularum studiosos esse. Sectas philosophorū alij nouem, alij decem, sed multo maiori numero illa Varro partitus est. Quòd si quis etiam omnes philosophos in vnum congregauerit, adhuc inter eos constare non poterit, quæ secta potior dicenda sit, quorum dogmatibus potius parendum: adeò circa singula inter se pugnant atq; dissentiunt, perpetuamq; hanc per sæcula litem alunt: & quod

 (ait

(ait Firmianus) vnaquæque secta om-
nes alias euertit, vt se suaque confi-
met, nec vlla alteri sapere concedit, ni
se desipere fateatur. Cumq; de singu-
lis philosophia disputat & opinatur,
de nullis certa est: vnde philosoph-
an inter bruta, an inter homines nu-
merem planè nescio: brutis siquidem
præstare videntur, eò quòd rationem
habeant & intelligentiam: homin
autem quomodo erunt, quorum ra-
tio nihil constans persuadere potest
sed semper in lubricis opinionibus va-
cillat, quorum intellectus ad omnia
incertus non habet, quod teneat au
sequatur: idq; nunc ita esse, diffusiu
ostendamus.

DE PRINCIP. RERVM naturalium. Cap. L.

NAm in primis de rerum natu-
ralium principijs, super quib
tota hæc facultas fundatur, a-
cerrima pugna inter grauissimos phi-
losophos certatur, & adhuc sub iudic
lis est, quis eorum melius dixerit: ac
modum persuadibiles, inuincibilesq

de contrarijs adferunt rationes. Nam Thales Milesius primus, sapiens ab oraculo iudicatus, ex aqua omnia constare voluit: ei⁹ auditor & in schola successor Anaximãder, rerũ principia dixit infinita: illius aũt discipulus Anaximenes, infinitum aerẽ esse rerum principium astruit. Hipparchus, Heraclitus Ephesius ignem, his ambobus quodammodo adsentit Archela⁹ Atheniensis, Anaxagoras Clazomenius, infinita principia tanquam particulas minutas & confusas, sed diuina mente in ordinem postea redactã: Zenophanes vnum esse omnia, neq; idipsum motabile: Parmenides calidum & frigidum tãquam ignem qui moueat, & terram, quæ formet: Leucippus, Diodor⁹, & Democritus plenũ & vacuum: Diogenes Libertus aerem diuinæ tamen rationis cõpotem: Pythagoras Samius numerum statuit rerum principium, quem sequitur Alcmeon Crotoniates. Empedocles Agrigentinus litem & amicitiam, ac quatuor elementa: Epicurus atomos & inane: Plato ac Socrates Deum, Ideas materiam: Zeno Deum, materiam & elementa, Aristoteles

materiam ad appetitum formæ per priuationem, quam ipse inter principia tertium ponit, contra id, quod alibi docuit, æquiuoca non debere annumerari: quare alij recentiores Peripatetici loco priuationis motum quendam vtraque cogẽtem posuerunt, qui cum sit accidens, quomodo erit principium substantiæ, aut quis erit eius motus motor? Ideo Hebræorum philosophi materiam, formam & spiritũ statuerunt.

DE MVNDI PLVRAlitate, & eius duratione.

Cap. LI.

CAeterum cum de mundo disputãt, nihilominus dissentiũt. Thales vnũ mundũ censuit, illũque Dei facturã asserit, Empedocles similiter vnum, sed vniuersi tantum exiguam esse particulam, Democritus & Epicurus contra, mundos esse innumerabiles, quos sequitur Metrodorus horum discipulus, dicens innumerabiles esse mundos, quia causæ eorum innumerabiles sint, nec minus absurdum esse, tantum vnum in vniuerso

uerſo eſſe mundum, quam in agro v-
nam duntaxat naſci ſpicam. De mun-
di autem duratione locuti Ariſtotel.
Auerroes, Cicero, Xenophanes illum
æternum, omnis corruptionis exper-
tem dicunt. Nam cùm nō poſſent in-
telligere, (vt Cēſorinus ait) ouá ne an
aues antè generatæ ſint, cùm & ouū
ſine aue, & auis ſine ouo gigni non
poſſet: hinc arbitrati ſunt mundum
hunc, & vniuſcuiuſque geniti initiū
ſimul & finem perpetua reuolutione
ſempiternum: Pythagoras & Stoici
à Deo genitum, & aliquando, quan-
tum ex ſui natura eſt, corrumpēdum:
quibus conſentiunt Anaxagoras, Tha-
les, Hierocles, Auicenna, Algaſel,
Alcmæus, & Philo Hebræus, ſed Pla
to aſſerit à DEO illum ad ſui ex-
emplar fabricatum, nunquam deſi-
turum. Epicurus contrà planè inte-
riturum. Democritus ſemel mun-
dum genitum docet & interiturum,
nec vnquam reparandum. Empedo-
cles & Heraclitus Epheſius non ſe-
mel, ſed ſemper, mundum generari
& corrumpi aſſerunt. Agamus liceat
de re quapiam, quam illi à cauſa na
turali potiſſimum procedere dicunt,

puta de terrę motu, adhuc ipsum v-
nanimiter adinuenire nequierũt, se
per multa vagati, causam eius Anaxa-
goras æthera dixit, Empedocles ign-
Democritus & Thales Milesius aqu-
Aristot. Theophrast. & Albert. vent-
vel vaporem subterraneũ: Asclepia-
des casum vel ruinã. Possidonius, Me-
trodorus, Calisthenes parcas: Senec-
& alij in diuersa distracti, causam e-
ius effectus frustra inquisiuerunt: p-
pterea veteres Romani, vbi terram t-
muisse senserant, nunciatúmue esse
ferias quidẽ impetrabãt, sed cui Deo-
rum seruari illas oporteret, non edi-
cebant: quoniam qua vi, & per quem
Deorum terra tremeret, adhuc incer-
tum esset.

DE ANIMA, Cap. LII.

QVOD si de anima ab illis ali-
quid sciscitemur, multo min-
conueniunt: nam Crates The-
banus nullam esse animã ait, sed cor-
pora sic à natura moueri. Qui aũt ani-
mam fassi sunt, pleriq; illam corporũ
tenuissimum opinati sunt, huic cras-
so corpori suffusũ: sed illorũ alij aliud

esse igneum dixerunt, vt Hipparchus & Leucippus, quibus quodammodo consentiunt Stoici, dicentes animam esse spiritum feruidum, ac Democritus, dicens illam esse spiritum mobilem & ignitum atomis insertam. Alij dixerunt esse aerem, vt Anaximenes & Anaxagoras, Diogenes Cynicus, & Critias, quibus adstipulatur Varro inquiens: Anima est aer conceptus ore, deferuefactus in pulmone, temperatus in corde, diffusus in corpus. Alij aqueum, vt Hippias. Alij terreum, vt Heliodorus & Pronopides, quibus quodammodo assentiunt Anaximander & Thales, ambo conciues Milesij. Alij mixtum ex igne & aere spiritum vt Boetes & Epicurus: Alij ex terra & aqua, vt Xenophontes. Alij ex terra & igne, vt Parmenides. Alij sanguinē, vt Empedocl. & Circias. Alij spiritū tenuem per corpus diffusum, vt Hippocrates medicus. Alij carnem cum sensuum exercitio, vt Asclepiades. Multi autē alij arbitrati sunt animā non corpusculū illud, sed illius quandam qualitatem vel complexionem, per illius particulas sparsam, vt Zeno Cithicus: & Dicearchus animam defi-

niens quatuor elementorum compl-
xionē:atq; Cleāthes, Antipater, Possi-
donius dicentes illā esse calorē siue co-
plexionē calidam, quibus adhæret G-
lenus Pergamenus. Sunt & alij, qui di-
xerunt animam non eam esse quali-
tatem seu complexionem, sed tanqu-
ad eius punctum aliqua certa corpo-
ris parte, vt corde vel cerebro residen-
tem, & exinde totum corpus guber-
nantem: ex quorū numero sunt Chry-
sippus, Archelaus & Heraclitus Pont-
cus, qui animam vocauit lucem. Sun-
rursus alij, qui adhuc liberius quodd-
opinati sunt, animam vt punctum a-
liquem liberum, nulli corporis parti
alligatum, sed ab omni determinato
situ seclusum, & totum cuiq; corpo-
ris parti præsentem, quem siue com-
plexio genuerit, siue Deus creauerit,
tamē ex materiæ gremio eductus sit,
Huius opinionis fuerunt Xenopha-
nes, Colophonius, Aristoxenus & As-
clepiades medicus, dicentes animā es-
se sensuum coercitationem, & Crito-
laus peripateticus, dicens eā esse quin-
tam essentiam, ac Thales Milesius, di-
cens animam esse naturam irrequie-
tam sese mouentem, & Xenocrates vo-
cans

ans eam ſeſe mouentem numerum,
quem ſequuntur Aegyptij, dicentes,
nimam eſſe vim quãdam in omnia
orpora tranſmeantem, & Chaldæi,
nquientes eam virtutem abſque de-
erminata forma, omnes tamen exte-
as ſuſcipientem: omnes quidẽ in hoc
onueniẽtes, quòd anima ſit vis quæ-
dam agilis ad mouẽdum, vel eſſe par-
ium corporalium ſublimem quan-
dam harmoniã, ſed tamen ab ipſa cor
oris natura dependentem. Atq; ho-
um veſtigia ſequitur dæmoniacus
Ariſtoteles, qui inuẽto nouo vocabu-
lo, animam vocat entelechiam, ſcili-
cet perfectionem corporis naturalis
organici, potentia vitam habentis, dã
tem illi principium intelligendi, ſen-
tiendi, & mouendi. Atque hæc recep-
tiſſimi Philoſophi animę futilis defi-
nitio, quæ non eſſentiam, naturam,
aut eius originem declarat, ſed affe-
ctus. Porrò ſupra hos omnes ſunt alij,
qui dixerunt animam eſſe diuinam
quandam ſubſtantiam, totam ac indi
uiduam, ac toto ac cuiq; corporis par-
ti præſentem, ab incorporeo authore
taliter productam, vt ex ſola agentis
virtute, non ex materiæ gremio depẽ-

 deat.

deat. Eius opinionis fuerunt Zoroastes, Hermes, Trismegistus, Orpheus Aglaophemus, Pythagoras, Eumenius, Hammonius, Plutarchus, Porphirius, Timeus, Locrus, & diuinus ille Plato dicens: animam esse essentiam sui motricem intellectu præditã. Eunominius Episcopus partim Aristoteli, partim Platoni consentiens, definit animam esse substantiam incorpoream in corpore factam, super qua definitione deinde reliqua sua dogmata fabricauit. Cicero, Seneca, Lactantius quid sit anima, dicunt penitus ignorari. En videtis de animæ essentia quàm inter se dissident, nec minùs ridiculè de eius sede inter se variant: nam Hippocrates, & Hierophilus in cerebri ventriculis illam ponunt, Democritus in toto corpore, Erasistratus circa membranam epicranidem. Strabo in superciliorum interstitio, Epicurus in toto pectore, Diogenes in cordis arteriato ventriculo, Stoici cum Chrysippo in toto corde ac spiritu circa cor versante, Empedocles in sanguine, cui adstipulatur Moyses, idcircò prohibens vesci sanguine, quia animalis anima sit in illo. Plato &

Aristo-

Aristoteles, & reliqui nobiliores Phi-
losophi in toto corpore, Galenus au-
tem in quauis corporis particula, suã
esse animam putat: sic enim ait in li-
bro de partium vtilitate: Multæ ani-
malium etiam particulæ, hæ quidem
maiores, illæ minores, aliæ verò om-
nifariam in animalium speciem in-
diuisibiles, necessariò autem ijs om-
nibus anima quæuis indiget: corpus
enim huius organum, & propterea
multum à se inuicem animalium par
ticulæ differunt, quia & animę. Neq;
verò hic prætereundum censeo Bedæ
Theologi sententiam, qui scribens su
per Marcũ, Animæ locus, inquit, prin
cipalis, non iuxta Platonẽ in cerebro,
sed iuxta Christum in corde est. De a-
nimæ autẽ duratione, Democritus &
Epicurus, vnà cũ corpore interituram
aiunt. Pythagoras & Plato omninò
immortalem, sed egressam corpore ad
sui generis naturam deuolare. Stoici
tanquam inter hos medij animã cor-
pus relicturam, sic vt quæ in vita hac
nullis sublimata virtutib. infirmior
sit, vnà cũ illo emori: sin aũt heroicis
formata virtutibus, permanentibus il
lam naturis sociari, & ad sublimiores

sedes

ſedes euadere putant. Ariſtoteles qu
dam animæ partes, quæ corporeas ſ
des habeant, ab illis inſeparabiles e
ſe, vnaque cum illis interire dicit: i
tellectum autem, qui nullius ſit co
porei organi, velut perpetuum à co
ruptibili ſeparari, ſed adeò nihil ma
nifeſti dicit, vt eius interpretes adhu
de ea re diſputent. Alexander Aphro
diſæus ait manifeſtò, eum mortalem
poſuiſſe animam: idem ſentit ex no
ſtris Gregorius Nazianzenus. Contr
hos Pleton, & ex noſtris Thomas A
quinas, pro Ariſtotele digladiantu
illum de animæ immortalitate rectè
ſentire. Porrò Auerroes eximius ill
Ariſtotelis commentator, hominem
quemque propria anima pollere pu-
tat, ſed mortali: Mentem verò huma-
nam, ſeu intellectum dicamus eſſe vſ-
quequaq; ab omni, tam anteriori, quã
poſteriori parte æternam, ſed omnib9
hominibus, ſeu humanæ ſpeciei vnã,
qua tantùm in vita vteremur. Themi
ſtius verò ait, Ariſtotelem mentem
quidem agentem vnicam, capacẽ au-
tem multiplicem poſuiſſe, atq; vtran-
que perpetuam. Horum pręterea Phi
loſophorum opera factum eſt, vt etiã

[i]nter Christianorum Theologos de [a]nimarum origine ortũ sit dissidiũ, [q]uorum aliqui à mundi origine fa[ct]as in cælo omnium hominum ani[m]as putãt, inter quos est vnus de mul[ti]s doctissimus Origenes, Augustinus [q]uoque primi parentis animam cæ[li]tùs ortam putat corpore antiquio[r]em, idq́; postea, tanquam aptum sibi [c]ontemplatum domicilium volun[t]ario motu expetisse: quanquã ne hoc [q]uidem satis constanter affirmare vi[d]eatur.

Alij ex traduce animam propaga[r]i putant, sic animam ab anima gene[r]ari, quemadmodum à corpore corp⁹: [i]n qua opiniõe fuit Apollinaris Lao[d]iceæ Episcopus, & Tertullianus, Cy[r]illus, & Luciferianus, contra quorũ [h]æresim disputat Hieronymus. Alij [à] Deo animas quotidie creari tradũt, [q]uos sequitur Thomas, eo Peripatetico [a]rgumento pugnans, quod, cùm ani[m]a sit corporis forma, eam non seor[s]ũm, sed in corpore creari debere: quã [o]pinionem sequitur iam ferè omnis [r]ecentiorum Theologorum schola. Mitto gradus animarum, ascensiones [&] descensiones, quas Origenistę indu

cunt,

cunt, sed diuinis Scripturis non cor-
boratas, nec Christianorum dogma-
bus conformes: adeò nihil neq; ap-
Philosophos, neque apud Theologo-
de anima certũ. Nam Epicurus & A-
stoteles mortalem putant. Pythag-
ras in gyrum ducit, Et sunt (vt quo-
loco ait Petrarcha) qui eam contrah-
ad suum corpus, sunt qui etiam spa-
gunt in corporibus animantiũ, sun-
qui cælo reddant, sunt qui circa terr-
exulare cogant: sunt qui inferos asse-
runt, sunt qui negẽt: sunt qui vnam-
quamq; per se, sunt qui omnes sim-
animas creatas putent, hæc ille. Fu-
& Auerroes, qui mirabilius quidda-
dicere ausus: vnitatem vt dixi, attul-
intellectus. Manichæi hæretici dixe-
runt vnam solam esse omniũ seu vni-
uersi animam, in singula corpora
animata, quàm inanimata dispertit-
sed minus participare quæ nobis vi-
tur anima expertia, magis aũt quæ a-
nimata, maximè verò cælestia: atqu-
sic tandẽ concludunt, non nisi vniu-
salis animæ partes esse singulares a-
mas. Plato etiam vnã quidem vniu-
si animã astruit: particularium ve-
alias, quasi separatim vniuersum su-
anim-

nima existat animatum, diuisim itẽ
articularia. Præterea alij vnam ani-
arũ speciem, alij non vnã, sed duas,
tionalem & irrationalem: alij mul-
s, & tot, quot sunt animaliũ species
firmant. Galenus medicus diuersis
ixta speciem, diuersas item esse ani-
nas sentit: insuper & multas in eodẽ
orpore animas ponit. Sunt & qui in
omine duas animas ponunt, vnam
ensitiuam à generante, aliam intelle
tiuam à creante, inter quos est Occã
Theologus. Plotinus aliam esse ani-
nam, & aliũ asserit intellectũ, quem
equitur Appollinaris. Quidam non
listinguunt ab anima intellectum,
ed illũ substantiæ animæ principalẽ
artem esse dicunt: verùm Arist. hunc
otentia adesse huiusmodi, atq; actu
le foris illi superuenire opinatur, ne-
que ad naturã hominis & essentiã cõ-
erre, sed ad perfectionẽ cognitionis
& contemplationis. Ideoq; paucos ho
mines, & solos Philosophos illũ qui
ctu intellectus dicitur, habere affir-
mat. Quippe etiã grauis inter Theolo
gos disputatio est, an (quę Platonico-
rum opinio est) in animabus exutis,
eorum quæ in vita gesserint, relique-
rintq;

rintque, memoria, ſenſuſque ſupe
ſint, aut iſtorum cognitione omnin
careant, quod Thomiſtæ cum ſuo A
riſtotele firmiter tenent, & Carthu
ſienſis exemplo confirmant, de Par
ſienſi illo Theologo ab inferis reue
ſo, qui interrogatus, quid illi reſtar
de ſcientia ſua. Reſpondit, nihil ſe ſ
re niſi pœnam, & citato Salomon
verbo: Non eſt ratio, non ſcientia, n
opes apud inferos, concluſiſſe ill
videbatur nullam mortuis ſupereſ
cognitionem. Quod tamen manif
ſtè eſt, non tam contra Platonicoru
aſſertionem, quam contra Scriptur
authoritatem, veritatemque, cùm d
cat Scriptura, viſuros, & ſcituros im
pios, quia ipſe Deus eſt: quin & om
nium, non modò factorum, ſed & ve
borum ocioſorum, & cogitatuum ra
tionem reddituros. Sunt etiam qu
de animarum ſeparatarum appari
tionibus, plura ſcribere, & referre au
dent, eaque non rarò ab Euangelic
doctrina, & ſacro Canone aliena, atq
cùm præcipiat Apoſtolus, nec angeli
de cælo credendum eſſe, ſi quid renun
ciarent aliud, quam quod traditum
eſt: adeò penes iſtos antiquatum e

Euange

uangelium, vt citiùs, magisque cre-
ant vni ex mortuis renunciāti, quā
ophetis, quàm Moysi, quàm Apo-
olis, quàm Euangelistis. Talis profe
o fuit doctrina atque sententia di-
tis sepulti in inferno, qui putabat
nc credituros superstites fratres, si
uis ex mortuis iret, & testificaretur
is. Cui sic opinanti in Euangelijs cō
adicit Abraham, inquiens: Si Moysi
Prophetis non credant, neq; si quis
mortuis mittatur credituros. Neq;
men propterea pias defunctorum
pparitiones, admonitiones, & reue-
tiones omninò inficior, sed valdè
spectas esse admoneo, Sathana sese
epissimè in lucis angelū & animarū
figiem transfigurante. Quocirca
edendi anchora in illis non est figē-
a, sed ad ædificationem piè acceptan
a sunt, sicut alia, quæ extra sacrum
anonem, vel inter Apocrypha sunt.
ircunferuntur de his nugis, multi
abulosi libelli Tundali, & qui Con-
olationis animarum inscribitur: &
lij, quorum exemplis concionato-
es quidam imperitam plebeculam
erritant, & munuscula contorquēt.
cripsit etiam recentib. diebus de spi-
ritu

ritu quodam Lugdunẽsi fabulã Pro-
tonotarius quidam Gallus, homo ne-
quã & impoſtor. Ex laudatis aũt Scri-
ptoribus agit, de iſtis Caſſianus & Ia-
cobus, de Paradyſo Carthuſianus, ve-
rùm nihil vnquam ſolidæ veritatis
aut abditæ ſapientiæ, quę veram cha-
ritatem & animarũ noſtrarum ſaluti
ædificarẽt, ab his animarũ apparitio-
nibus reuelatum eſt, ſed dũtaxat elee-
moſynæ, peregrinationes, orationes,
ieiunia, & reliqua popularis pietatis
opera perſuaſa ſunt: quæ tamen mul-
to melius, ſalubriuſq; docent Sacrę li-
teræ, præcipitque Eccleſia. Verùm de
his apparitionibus latè ſcripſimus in
Dialogo noſtro de Homine, & in li-
bris de Occulta Philoſophia: ſed mo-
dò redeamus ad Philoſophos. Eth-
nici omnes, qui animam immortalem
aſſeruerunt, animarum tranſmigra-
tionem communi cõſenſu aſtruunt:
& rationales animas ad rationis ex-
pertia corpora, & ad plantas vſq; trãs-
meare per temporum quaſdam perio-
dos, vel vtaliter contigerit, harum
tranſmigrationem authorem ferunt
Pythagoram, de quo in Transfigura-
tionibus ſic cecinit Ouidius:

Morte

rte carent animæ, semperq; priore
relicta
e, nouis dotibus viuũt, habitantq;
receptæ.
e ego nam memini Troiani tem-
pore belli,
nthoides Euphorbus eram, cui pe-
ctore quondam
esit in aduerso grauis hasta mino-
ris Atridæ,
gnoui clypeum læuæ gestamina
nostræ,
uper Abantæis templo Iunonis in
Argis.

Multo plura de hac Pythagorica mi
ratione scripserunt Timõ, Xenopha-
es, Cratinus, Aristophon, Hermip-
us, & Lucianus, & Diogenes Laer-
ius: verùm Iamblichus & pleriq; alij
um Trismegisto, non ab hominibus
d rationis expertia animalia, neq; ab
is, item ad homines, sed ab animali-
us ad animalia, & ab hominibus ad
omines transmigrationes duntaxat
eri consentiunt. Sed & sunt Philo-
phi, ex quorum numero Euripides
naxagoræ consectator, & Archi-
us Physicus, atque post eos Auicen-
a, qui primos homines olerũ more

ex terra natos tradant, eo ipso non minus ridiculi poetis, qui homines quosdam satiuos ex serpentum dentibus progerminasse fabulantur. Sunt qui generationem omninò negent, vt Pyrrho Eliensis: sunt & qui negent motum, vt Zeno.

DE METAPHYSICA. Cap. LIII.

SEd ad vlteriora progrediamur, ostendemusque Philosophos illos non solùm de ijs, quę in rerum natura videntur, sed etiam de figmentis cogitationum suarum digladiari, atque de ijs rebus, quæ nullis principijs firmantur: neq; certum est, an sint, vel non sint, vt quas absq; corpore & materia subsistere opinantur, quasq; formas separatas vocant. Quæ quoniam in rerum natura non sunt, sed supra illam esse putantur, idcircò trãsnaturalia, seu metaphysica vocãt. Hinc illę innumerabiles, de dijs, & vndiq; sibi repugnantes, nec minùs impiæ, quàm indoctæ opiniones prodierunt: nam Diagoras Milesius, & Theodorus Cyrenaicus, nullum prorsus Deum esse

xerunt, Epicurus autem eſſe quidē
eum aſſeruit, ſed nulla inferiorum
ra teneri. Protagoras, eſſet nec ne,
hil ſciri poſſe dixit. Anaximander
tiuos deos putabat, longiſque in-
ruallis orientes occidenteſque. Xe-
ocrates octo eſſe deos dixit. Antiſthe
s multos quidem deos populares,
d vnum naturalem ſummum to-
us artificem. Sed in tantam inſaniā
ulti eorum prolapſi ſunt, vt quos
dorarent deos, proprijs manibus ipſi
bi fabricarent: vt erat ſtatua Beli a-
ud Aſſyrios, quos tamē factitios deos
irum, quàm extollat Hermes Triſ-
egiſtus in ſuo Aeſculapio. De diui-
a autem eſſentia locuti, Thales Mi-
ſius mentem dixit Deum, qui ex a-
ua cuncta formauerit: Cleanthes &
naximenes aera Deū dixerūt: Chry-
ppus naturalem vim ratione prędi-
m ſeu diuinam neceſſitatem: Zeno
uinā naturalēq; legē: Anaxagoras,
nfinitam mentē per ſe mobilem. Py-
agoras animum per naturam rerū
mnium intentum & commeantem,
x quo omnia vitam capiunt. Croto-
iates Alcmeon ſolē, lunam, cæteraſ-
ue ſtellas deos dixit. Zenophanes o-

 mne

mne quod esset Deum esse voluit, Parmenides continentem quendam lucis orbem, quem stephanon, hoc est, coronam pro Deo statuit. Aristoteles quasi ex cælorum motu satis explorata Deorum cognitio haberi posset, ex illorum natura deos commentus est, ac diuinitatem modò menti tribuit, modò cæli authorem Deum dicit, modò mundum ipsum Deum statuit, modò alium illi DEVM præficit. Hunc eadem inconstantia sequitur Theophrastus. Transeo quid Strato, Perseus, Aristo Zenonis discipulus, Plato, Xenophon, Speusippus, Democritus, Heraclites, Diogenes Babylonius, Hermes Trismegistus, Cicero, Seneca, Plinius & reliqui censuerunt, quorum opiniones tamen à prioribus illis & iam recitatis, non longè discedant. Possem etiam reliquas illorum lites, & verborum portenta percurrere de ideis, de incorporeis, de atomis, de hyle, de materia, de forma, de vacuo, de infinito, de ęternitate, de fato, de transcēdētibus, de introductione formarũ, de materia cæli, an ex elementis sydera constant, an ex quinta Essentia, quam

Aristot.

ſtoteles introducit, deque ſimili-
quæ inſanis hominibus opinan-
c dubitandi, contendendique ma
am præben::ſed ſatis me indicaſſe
tror, quam nihil inter Philoſo-
s de veritate ipſa cõueniant, qui-
quò quis redditur propinquior,
nagis à vero ipſo longiuſq; abeſt,
tholica religione aberrat. Hinc
ſſe ſcimus Ioannem viceſimum
ndum Romanum Pontificem,
entem animas beatas non viſuras
em Dei ante diem iudicij Scimus
anum apoſtatam Chriſtum abne
e, non alia cauſſa, quàm quod phi
phiæ ſtudioſior, humilitatem fi-
Chriſtianæ irridere ac contemne-
epit. Eadem cauſa Celius, Porphy
, Lucianus, Pelagius, Arrius, Ma-
ęus, Auerroes, multique alij tan-
bie aduerſus Chriſtum & Eccle-
n eius oblatrarunt. Hinc natum
d apud vulgus prouerbium, Ma-
os quoſque philoſophos, maxi-
t eſſe hæreticos ſolere: ſed & Hie-
mus vocat eos patriarchas hæ-
orum, & primogenita Aegypti,
ctes Damaſci, nimis verè dicta.
quicquid hæreſum vnquã fuit,

totum hoc & omne ex philoſophiæ fontibus ceu primo ſeminario ſcaturijt. Ab hac fermè tota theologia adulterata eſt, ac pro euangelicis doctoribus pſeudoprophetæ, hæretici, a philoſophi nati ſunt, qui diuina oracula humanis inuentis æquarunt, a mirabilibus hominum dogmatibus polluerunt, ipſamq; ſimplicem theologiam (vt ait Gerſon) ad verboſam & ſophiſticam loquacitatem, ac Chimerinam mathematicam reduxerũ. Quod præuidens Paulus Apoſtolus toties nos hortatur, ac cauere iubet ne quis nos per philoſophiam depr[illegible]detur vel ſeducat. Auguſtinus ciuitatem Dei ab illa tuetur atque defendit. Reliqui fermè omnes theolo[illegible] & ſancti patres eã à Chriſtianis ſch[illegible]lis procul propellendam penitusq[ue] extirpandam cenſuerunt. Nec d[illegible] ſunt etiam ethnicorũ exempla, q[ui]bus aliquando factitatum legim[us] nam ſuſtulerunt Athenienſes Soc[ra]tem philoſophię parentem, eiecer[unt] vrbe philoſophos Romani, Meſſa[nii] que & Lacones, nec admiſere vnq[uam] qui etiam ſub Domitiano vrbe e[ie]cti ſunt, & tota inſuper Italia in[ter]
di[illegible]

cti. Extat etiam Antiochi regis decretum in adoleſcentes, qui philoſophari auſi ſunt, atque etiam in parentes, qui liberis id admittebant. Nec modò ab imperatoribus regibusque damnati pulſique, ſed à doctiſſimis viris editis libris reprobati, è quorum numero ſunt Phliaſius Timon, qui opus nomine Syllos in deriſionẽ philoſophorum ſcripſit: & Ariſtophanes, qui in eos comœdiam ſcripſit, cuius nomen Nubes, & Dion Pruſæus orationem ſcripſit contra philoſophos omnium eloquentiſſimam. Scripſit etiam orationem Ariſtides contra Platonem, pro quatuor Athenienſium proceribus multò eloquentiſſimam, ſed & Hortenſius Romanus vir nobiliſſima familia & eloquentiſſimus, validiſſimis rationibus philoſophiã inſectatus eſt. Sed de ijs hactenus.

DE MORALI PHILOſophia. Cap. LIIII.

Reliquum verò, ſi qua de moribus (vt aliquibus placet) philoſophia ſiue diſciplina eſt, hanc arbitror ego non tã philoſopho-

rum ratiunculis, qui vario vſu, conſuetudine, obſeruatione, ac communis vitæ conſeruatione conſtare, a pro temporum, locorum, hominumque opinione mutabilem eſſe, quam minæ ac blandimenta pueros, lege atque vindicta maiores docent. Non nulla hominibus natiua addit induſtria, quæ doceri nequeunt, ſed pro tẽporum vſu, hominumque conſpiratione per fas vel nefas inoleſcunt: quo fit, vt, quod aliquando vitiũ fuit, modò virtus habeatur: & quod hic virtus eſt, alibi vitium ſit: quod vni honeſtum, alteri turpe: quod nobis iuſtum alijs iniuſtum ſit, pro cuiuſque temporis, loci, ſtatus, hominum opinionibus, vel legibus. Apud Athenienſes licuit viro ſororem germanam habere in matrimonio, at id quidem apud Romanos nefas habebatur: quõdam apud Iudæos, & hodie apud Turcas licet viro plures habere vxores, inſuper & pellices concubinas: hoc apud nos Chriſtianos non tam nefas eſt, quàm damnabile ſcelus. Laudi in Græcia ducitur, adoleſcentulos, quã plurimos habere amatores. Deni que tam fœminas, quàm viros in ſce-
nam

nā prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini: quæ tamen apud Latinos Romanoſque humilia, infamia, & ab honeſtate remota cenſebātur. Neque tamen pudebat Romanos vxores ducere in conuiuia, illaſque in celebritate verſari, ac primas tenere partes ædium: in Græcia verò neque in conuiuium adhibetur vxor, niſi propinquorum, neque verſatur niſi in interiore parte ædium, quò nemo accedit, niſi propinqua cognatione coniunctus. Furari apud Aegyptios & Lacedæmonios honorificum erat, apud nos fures furca ſuſpenſi ſtrangulantur, inquit Iulius Firmicus in aſtrologicis ſuis ad Lollianum ſcribēs. Quædam gentes ita à cælo formatæ ſunt, vt propria ſint morum vnitate perſpicuæ. Scythę immanis feritatis crudelitate graſſantur. Itali fuerunt regali ſemper nobilitate præfulgidi, Galli ſtolidi, acuti Siculi, luxurioſi ſemper Aſiatici, & voluptatibus occupati, Hiſpani elata iactantię animoſitate prępoſiti. Habēt ſingulæ natiões ſuperis agnata ſibi morū diſcrimina per quę facilè à ſe inuicē diſcernan

 tur, vt cu-

vt cuius quisq; nationis sit oriundus à voce, à sermone, ab oratione, à con-lio, à conuersatione, à victu, à nego-tio, ab amore & odio, ab ira ac militi-similibusque exercitijs facile cogno-scatur. Quis enim vidēs hominem i-gredientem incessu gallinaceo, gest-gladiatorio, vultu effreno, voce bub-la, sermone austero, moribus feroce-habitu dissoluto, laciniatóue, nō mo-indicet esse Germanum, nónne Ga-los cognoscimus ab incessu modera-to, gestu molli, vultu blando, voc-dulcisona, sermone facili, morib. mo-destis, habitu laxo? Hispanos auten ab ingressu & moribus, gestibusque f-stiuis, vultu elato, voce flebili, sermo-ne eleganti, habitu exquisito. Italo verò videmus incessu tardiusculos, g-stu graues, vultu inconstantes, voc-remissos, sermone captiosos, moribu-magnificos, habitu compositos. Iam-que scimus etiam, quia in cantu ba-lant Itali, gemunt Hispani, vlulan-Germani, modulantur Galli. Sun-in oratione graues, sed versuti Ital-culti, sed iactabundi Hispani: prom-pti, sed superbi Galli: duri, sed simpli-ces Germani. In consilijs est proui-

du

us Italus, aſtutus Hiſpanus, inconſideratus Gallus, vtilis Germanus. In victu eſt mundus Italus, delicatus Hiſpanus, copioſus Gallus, inconditus Germanus. Sunt erga exteros officioſi Itali, placidi Hiſpani, mites Galli, agreſtes inhoſpitaleſque Germani. In conuerſationibus ſunt prudentes Itali, cauti Hiſpani, manſueti Galli, imperioſi intollerabilesque Germani. Sunt in amoribus zelotypi Itali, impatientes Hiſpani, leues Galli, ambitioſi Germani. In odijs verò ſunt occulti Itali, pertinaces Hiſpani, minaces Galli, vltores Germani. In gerendis negocijs ſunt circumſpecti Itali, laborioſi Germani, vigiles Hiſpani, ſolliciti Galli. In militia ſunt ſtrenui, ſed crudeles Itali, Hiſpani calidi & rapaces, Germani truces & venales, Galli magnanimi, ſed præcipites. Inſignes ſunt literatura Itali, nauigatione Hiſpani, ciuilitate Galli, religione & mechanicis artificijs Germani. Et habet vnaquæque natio quantulacunque etiam, ſiue ciuilis, ſiue barbara, peculiares mores ritusq; ſibi à cæli influxu à cæteris diuerſos, qui ſub nullam artē

philoſophiamq; cadere queunt, ſed ſo la naturali virtute abſque omni diſci plina hominibus adgenerantur. Sed conuertamus ſermonem noſtrum ad eos, qui nobis harum rerum diſciplinam ſcriptis tradidêre. Hi certè functi ſerpentis officio, eum nobis fructũ dedere, cuius paſtu diſcamus ſcire bonum & malum. Hęc enim prima eorum peſtilens opinio eſt, bonum & malum nõ eſſe ignoranda: ita demũ, aiunt, melius virtutem homines ſequuturos, & vitia fugituros. At quãtò certius & vtilius, quantò etiam felicius foret, mala non modò non facere, ſed & penitus ignorare? Quis neſcit eo ipſo nos omnes miſeros factos, cùm primi humani generis parentes, quid bonum eſſet, quidque malum didicerunt: ac idcirco fortè condonatus eſſet philoſophis hic error, ſi non etiam ſub virtutum ac bonorum nomine, nos peſſima mala, turpiſſimaq; vitia docerent. Sectæ autem illorum, qui ethica tractarunt, haud paucæ sũt vt Academica, Cyrenaica, Eliaca, Megarica, Cynica, Eroitica, Stoica, Peripatetica, & pleræque aliæ. De his inter cæteros ita philoſophatus eſt Theodorus

odorus ille, quem nuncupatum esse Deum memorant scriptores, videli-es furto & adulterio, sacrilegio quo-que cùm tempestiuum erit, dabit o-eram sapiens: nihil quippe horum urpe natura est, sed si auferatur ex hisce vulgaris opinio, quæ stultorum mperitorumque plebecula conflata st, sapientem publicè absque vllo de-præhensionis rubore scortis congres-urum. Talia sunt diuini huius phi-losophi placita, quibꝰ nescio an quid radi posset turpius, nisi quam legi-mus ab Aristotele probatā, & in Cre-a lata quoque lege permissam mascu am venerem, quam & Hieronymus eripateticus ea ratione celebrat, in-quiens, quia eius causæ multi tyran-nides sublatæ fuerunt. Aristotelis au-em verba in Politicis, vbi censet vti-lem esse Reipublicæ, ne sit plebeis ho minibus, numerosa soboles, hæc sunt: Ad cibi temperantiam velut peruti-lem, multa legislator sapienter ac stu diose constituit, & de mulierum di-uortijs: siquidem ne superfluam pa-rerent multitudinem, cum mascu-lis indixit concubitum. Hic est ille Aristoteles, cuius mores à Platone

reprobati: vnde exortum illius in magistrum odium & ingratitudo, qui scelerosæ vitæ iudicium veritus, Athenas clam raptimq; profugit, qui in benefactores ingratissimus, etiã Alexandrum illum Magnum, à quo amplè magnificeq; ornatus extitit, quiq; illi vitam, corpus animamq; credebat ac patriam restituit. Stygiæ aquæ veneno peremit: qui etiã de anima malè sentiens, locum gaudij post mortẽ negauit, qui veterum dicta compilatus, maligneq; interpretatus, ingenij laudem furto ac calumnia quæsiuit: quin iam inueteratus dierum malorum, ex scientia immoderata cupiditate in rabiem versus, sibijpsi intulit necem, ipsis dæmonibus dignum factus sacrificium, qui docuerunt illum scire. Dignissimus profectò hodiè Latinorum gymnasiorũ doctor, & quẽ Colonienses mei theologi etiam diuis adnumerarunt, librumq; sub prælo euulgatum ederent, cui titulum facerent de salute Aristotelis: sed & aliũ versu & metro de vita & morte Arist. quem theologica insuper glossa illustrarunt, in cuius calce concludunt Aristotelem sic fuisse Christi præcursorem

tiem in naturalibus, quemadmodũ annes Baptista in gratuitis. Sed ne giùs digrediamur à proposito, quid felicitate, ac summo bono sentiant ilosophi, audiamus: hanc namque j in voluptate posuerunt, vt Epicu- s, Aristippus, Gnidius, Eudox9, Phi- xenes, & Cyrenaici: alij cum volu- ate honestatem copulârunt, vt Di- machus & Calipho: alij id in pri- ogenijs naturæ collocârunt, vt Car- ades, & Hieronymus Rhodius: alij indolentia, vt Diodorus: alij in rtutibus, vt Pythagoras, Socrates, riston, Empedocles, Democritus, Ze Citicus, Cleantes, Hecaton, Possi- onius, Dionysius, Babylonicus, & ntisthenes, & Stoici omnes, multi- ue ex nostris Theologis, illis quodã- odo adsentientes, adhuc disputant e connexione virtutum, & quod sit llud commune felicitatis fundamen um, in quod omnes virtutes conue- ire debent. Nisi enim omnes in vnũ onfluxerint, nequaquam facient ho minem felicem, etiamsi vna sola de- uerit. Cùm itaque dispares, & quo- ammodo pugnantes virtutes sunt, beralitas & parsimonia, magnani-

mitas & humilitas, misericordia & iustitia, contẽplatio & sollicitum opus in frequenti ministerio, & huiusmodi multæ, nisi omnes in vno cõuenirent concordes, iã non virtutes, sed vitia censeri possent. Illud aũt, in quod conuenire omnes debent, Ambrosius & Lactan. cum Macrobio Platonẽ, in sua Repub. secuti, iustitiã putant: alij temperantiã modum omnib. imponentem: alij pietatem, vt Plato in Epinomide: alij charitatem, sine qua nullus est profectus in virtutib. vt sentit Paulus, & adhuc super istis argumentatur Thomas, Henricus & Scotus, & alij. Sed modò reuertamur: felicitatẽ adhuc posuerũt, alij in fortuna, vt Theophrastus: sed Arist. in fortuna cum primigenijs, virtutibusq; cõiuncta: quin imò in voluptate, sed virtutum bonis fucata, quasi non eisdẽ etiam Epicurus suam voluptatem tueatur: cæteri denique Peripatetici in speculatione. Herillus Philosophus, Alcidamus, & Socratici multi summum bonum putabãt scientiam, verũ Tiberini populi Chalybib. vicini, quorũ meminerunt Appolonius & Pomponius, luxum risumq; summam esse felicitatẽ dixerunt,

t. Sũt & qui ſummum bonum in
ntio poſuerunt, Platonici verò cũ
Platone & Plotino diuina ſem-
redolẽtes in vnione cum ſummo
no felicitatẽ locauerunt, Bias Prie-
us in ſapientia, Bion & Boryſthe-
in prudentia, Thales Mileſius in
rum congerie, Pittacus Mitylenæꝰ
bene agere, Cicero in omnium re-
m vacatione: ſed hæc niſi in ſolo
o inueniri poteſt. Trãſeo reliquos
beios Philoſophos, qui omnem fe-
tatem ſuſtulerunt: vt Pyrrho Eliẽ-
Euricolus, & Xenophanes, & qui
nmam felicitatẽm in gloria, hono
potentia, otio, diuitijs, & ſimilibus
ârunt, vt Periander Corinthus, &
cophron, atque illi, de quibus ait
lmiſta: Quorum os locutum eſt va
atẽ, & dextera eorum dextera ini-
itatis. Quorum filij ſicut nouellæ
ntationes in iuuentute ſua. Filiæ
rum compoſitæ, circũornatæ, vt ſi-
litudo templi. Promptuaria eo-
m plena, eructantia ex hoc in illud.
es eorum fœtoſæ, abundantes
egreſſibus ſuis. Boues eorum
aſſæ. Non eſt ruina maceriæ, ne-
e tranſitus, neque clamor in plateis

eorum.

eorum. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. Iam & de voluptate itidem diuersum sentiunt, quam (vt superiùs audistis) Epicurus summum bonum arbitratur: contrà, Architas Taretinus, Antisthenes, Socrates hãc summum malum dicunt: Speusippus autem, & aliqui veteres Academici dixerunt, voluptatem & dolorem esse duo mala inter se opposita: bonũ autem hoc, quod inter illa mediũ esset. Zeno censuit voluptatem neq; bonũ neque malum, sed esse indifferens. Critolaus Peripateticus, & Plato voluptatem dicunt malam, multorumque malorum escam atque parentem. Longum nimis esset omnium adferre de felicitate opiniones, & congeriẽ facere ex his, quibus alij quamplurimos libros compleuêre: nam octo supra ducẽtas, & octoginta de istis à M. Varrone collectas opiniones meminit Augustinus, quarum famosiores hîc recitasse putamus. Sed videamus nunc quomodo hæc cum Christo conueniant, apparebitque felicitatẽ, beatitudinemque nobis non acquiri per virtutem Stoicam, nec per purgationem Academicam, nec per speculatio-

rem Peripateticam, ſed per fidem &
gratiam in verbo Dei. Audiſtis enim
quomodo felicitatem ſeu beatitudi-
nem Philoſophorum, alij ponunt in
voluptate, ſed Chriſtus in fame & ſiti:
alij in honeſtate & fama, & amplitu-
dine nominis, ſed Chriſtus in maledi-
ctione, & odio hominum: alij in pri-
mogenijs, ſanitate, lætitia, & indolen
tia, ſed Chriſtus in fletu & luctu: alij
in prudentia & ſcientia, ac virtutibus
moralibus, ſed Chriſtus in innocentia
& ſimplicitate & munditia cordis: a-
lij in fortuna, ſed Chriſtus in miſeri-
cordia: alij in gloria belli, & ſubactio-
ne terrarum, ſed Chriſtus in pace: alij
in honore & pompa, ſed Chriſtus in
humilitate, beatos vocans mites: alij
in potentia & victoria, ſed Chriſtus in
perſequutiõe: alij in diuitijs, ſed Chri-
ſtus in paupertate. Docet Chriſtus ab-
ſolutam virtutem, non niſi gratia de-
ſuper data acquiri, Philoſophi hanc
proprijs viribus, & aſſuetudine para-
ri: docet Chriſtus omnem concupiſcẽ
tiam eſſe peccatum, contrà Philoſo-
phi inter medias res numerant, quæ
nec virtutis, nec vitij cenſeantur: eua-
dere autẽ virtutes ſi quis eis mediocri
ter

ter afficiatur. Docet Christus de omnibus benè merendum esse, etiam inimicos diligendos, liberè mutuũ dandum, de nullo vindictam sumẽdam, omni petenti tribuẽdum: contrà Philosophi, non nisi his, qui beneficium compensant beneficio: cęterùm licere irasci, odisse, contendere, belligerari, fœnerari. Porrò ij nobis cum suo libero arbitrio, ac rectè rationis dictamine atq; naturali lumine, Pelagianos hæreticos dedêre. Tota autem moralis Philosophia (teste Lactant.) falsa est & inanis, nec instruens ad iustitiæ munera, nec officium hominis, rationesque confirmans. Tota denique diuinæ legi, ipsiq́ue Christo repugnat, vt eius gloria nulli alij debeatur, quàm Sathanæ.

DE POLITICA.

Cap. LV.

AD hãc Philosophiam pertinet etiam Politica, quæ est ars administrandę Reipub. Eius verò tres sunt species, videlicet Monarchia, quę est vnius regimen: Aristocratia, quæ est paucorum, sed nobilium, diui-

iuitum,ſeu optimatum : Democra-
a,quæ eſt plebis ſiue popularis. His
fines ſunt tyrãnides, Oligarchia, &
narchia: verùm quæ iſtarum præfe-
rnda ſit, inter ſcribentes nondum cõ
enit. Nam qui Monarchiam antecel
re diſputant, naturæ exemplis opi-
ionem ſuam muniunt,dicentes, qđ
cut in vniuerſo vnus eſt ſummus
eus, in ſtellis vnus ſol, rex vnus in a-
ibus, dux vnus in gregibus, in armẽ-
s rector vnus, & grues vnum ſequũ-
r: ſic in Republica oportere vnum
ſe regem tanquam caput, à quo ne-
uaquam membra diſſentiant. Hanc
ræ cæteris probârunt Plato, Ariſtote
s, Apollonius: quibus ſubſcribunt
noſtris Cyprianus & Hieronymus.
ui verò Ariſtocratiam extollunt,
unt nihil melius, rebus magnis ad-
iniſtrãdis, quàm plurium, optimo-
mque in vnum conſentientium cõ
ltationes. Nam ex pluribus opti-
is, neceſſe eſt optima conſtare conſi-
a: neminem autem ſolum ſatis ſa-
re: ſolius Dei hoc munus eſſe. Huic
oque opinioni ſubſcribunt Solon,
ycurgus, Demoſthenes, Tullius, &
rmè omnes illi veteres Legiſlato-

res, etiam Moyses: quibus consent
etiam Plato, eam Rempublicam &
uitatem inquiens, in optimo feliciss
moque statu videri constitutam, qu
à sapientibus regeretur: cui, si place
adijciamus etiam à nobilibus, siqui
hæc opinio est multorum consen
firmata. Qui autem popularē Rem
publicam prætulerunt, hanc omni
pulcherrimo nomine appellârunt I
nomiam, hoc est, iuris æqualitaten
Nam omnia illic in commune ref
runtur, & consilia omnia à multit
dine, cui haud dubiè omnia insunt,
piuntur certiora. Denique vox Pop
li, vox Dei, hinc quicquid omnib
placet, quicquid cōmunis populi co
sensu statuitur, hoc tanquam à De
ipso ordinatum, optimum atque i
stissimum esse præsumatur necesse e
Hoc deniq; regimen tutius esse aiū
quàm optimatum, ex eo quod min
mè subiacet seditioni: populus enin
nunquam vel rarò inter se dissidet, o
timates autem maximè & sæpissim
Præterea in populari regimine om
nis inest æqualitas atque libertas nu
lorum tyrannide oppressa, vbi pa
res honorum gradus: nec quisquā v

cin

quo præſtat, ſed vnuſquiſque & om-
nis multitudo per vices imperat, &
imperatur. Hanc igitur præ cæteris
laudârunt Othanes Perſa, Eufrates, &
Dion Syracuſanus, & nos videmus
hodie hac democratia Venetos & Hel
uetíos, præ omnibus Chriſtiani orbis
principatibus maximè florere, prudẽ-
tiæque & potentię, diuitiarum & iu-
ſtitiæ laudem, atq; victoriæ palmam
obtinere: quin & Athenienſium Reſ-
publica olim latiſſimè, potentiſſime-
que imperans, ſola democratia rege-
batur, omniaque agebantur à populo
& apud populum. Atque Romani o-
lim omnes has adminiſtrationes per-
peſſi, maximam imperij partem, ſub
populari democratia adepti ſunt, nec
unquam peius habuêre, quàm ſub re-
gibus & optimatibus, peſſimeque ſub
imperatoribus, ſub quibus omnis eo-
rum potentia naufragium fecit. Ita-
que quæ iſtarum trium melior, po-
tiorque, non facilè dijudicari poteſt,
cùm quæque ſuos aſſertores habeat,
& impugnatores. Reges enim, quibus
pro libidine omnia licet impunè face
re, rariſſimè bene imperant, nec vn-
quam ſine bellorum ſtrepitu regnãt.
Habet

Habet quoq; hoc in se regalitas pesti-
ferũ malum, vt etiam ij, qui olim fue-
rint viri optimi, omniumq́; consensu
probati, mox regiam adepti tanquam
peccandi licentiã, insolentes pessimi-
que euaderẽt: quod in Caligula, Ne-
rone, Domitiano, Mithridate, & ple-
risq; alijs visum est, quin etiam in Sau-
le, Dauide, Salomone electis à Deo re-
gibus sacræ literæ produnt, atq; ex o-
mnibus regibus Iudæ, vix pauci sunt
probati, ex Samariæ regib. nullus, sed
q̃ hodie Reges & Imperatores & Prin-
cipes habẽtur, non pro populo, pro ci-
uibus, pro plebe, pro iustitia, sed pro
nobilitate tuenda confirmandaq́; na-
ti constitutiq; sibi videntur. Atq; sic
regunt, vt non eorum custodiæ tradi-
tæ, sed rapinæ, & depopulationi datæ
ciuium omnium fortunæ videantur,
omnia ab omnibus auferẽtes: ac subie-
ctis vtũtur pro arbitrio, interdum et-
iam pro placito, & cõcessa eis desuper
potestate in subditos abutũtur, ciues
mutuationibus, plebem indictioni-
bus, alios exactionibus, cæteros vecti-
galibus alijs super alijs, sine modo, si-
ne fine onerantes. Quod si qui mode-
stiores hæc remittant, tamen non in

commu-

mune bonum, sed in sua commo
lud faciunt, permittentes subdi-
bene esse, quod ipsis benè sit, habeāt-
cùm velint quod rapiant: quin &
iustitiæ laudem aucupētur, leges
sanciunt, sed auaritiam & crude
rem iustitia vestiunt: Præuarica-
is reos terribilibus supplicijs, bo-
um proscriptionibus & multis e-
nib. afficiunt, in hoc tyrannis nō
iores, quo cupiunt quāplurimos
prævaricatores. Nā vt scelera de-
uctium vires sunt tyrannorum,
ultitudo transgressorum diuitiæ
Principum. Erat mihi olim in I-
cū potente Principe consuetudo
odum familiaris, quem cū horta
liquando, vt Gibellinorū ac Guel
m factiones in dominatu suo cō-
eret, fassus est mihi, illius factio-
occasione, ad duodecim millia du
rum in mulctis fisco suo quotan-
nferri. Verùm de hoc latiùs in li-
de Nobilitate Politica disserem9.
autem Reipub. regnum optima-
enent, in eadem cum ipsis Repu-
degunt ira, odiū, ęmulatio. Qua-
ter rarissimè inter se concordes
ant, & dum vnusquisque suam
senten-

ſententiam præferri, ac primus eſ vult, odia inter ſe priuata excitantu vnde ſæpè factiones, ſeditionesque cædes, & ciuilia bella, in Reipublic perniciem exoriũtur. Cuius mali in nita exempla, & Græcorum & Lat norum hiſtoriæ commemorant, & h die adhuc plures Italiæ ciuitates m ſera illorum ſpectacula præbent. A miniſtrationem verò popularẽ per de ac peſſimam cenſent fermè omn Hanc multis rationibus Veſpaſian diſſuadet Appollonius, & Cicero a non eſſe rationem in vulgo, non co ſiliũ, non diſcrimen, non diligent vt Poeta canit:

Scinditur incertum ſtudia in contr
ria vulgus.

Et Othanes Perſa ait, populari mu titudine nihil eſſe inſolentius, nih inſipientius, propriumque plebi n hil intelligere, ſed ad res obeundas ne conſilio præcipites ruere, torren flumini ſimiles. Demoſthenes qu populum malum beſtiam vocat, Plato hunc beluam multorum ca tum nominat, cuius meminit Ho tius, & Phalaris ad Egeſippum ſc bens: Populus omnis, inquit, teme

ri

ais est, demens, desidiosus, promptis-
mus in quodcunque contigerit mu-
te sententiam, perfidus, incertus,
vox, proditor, fraudulentus, voce
tum vtilis, & ad iram & ad lau-
m facilis, hinc est, vt qui in agenda
publica populo placere annititur,
nestis pereat contumelijs. Sed & Ly-
gus legislator Lacædemonius in-
rogatus aliquando, quum in repu-
ca statum popularem non consti-
isset, respondet interroganti : Tu
us in domo tua efficito principa-
m popularem. Aristoteles quoque
ethicis censet administrationẽ po-
li esse pessimam. vnius verò opti-
m. Est enim plebs errorum prin-
s, & prauarum cõsuetudinum ma-
ra, ingensque maiorum cumulus.
c rationibus, nec authoritatib. nec
sionibus flecti potest, quum illas
n intelligat, has aspernetur: ad per-
siones verò indocibilis est & obsti-
a, cuius mores inconstantissimi,
per noua cupiens, & odiens præ-
tia, nec sapientum doctrina, nec
rum disciplina, nec magistratuũ
horitate, nec maiestate principum
tineri potest, quam penes nunquã

 sine

ſine periculo, aut fruſtra ſapientu
conſilia audita ſunt, ſemper ferè mu
titudinis ſtultitia præualente. Sicu
notum eſt in Socrate de Deorum op
nione ad Athenienſes in Capy Tr
iano, de equi introductione: in Mag
Campano, ne Hannibal in vrbem r
ciperetur, conſulenti: in Paulo Aem
lio, pugnam Cannenſem detrectan
deniq; in tot prophetarũ Domini p
dictionibus, à populo Iudaico min
mè exauditis. Proinde populi ſtatu
ac plebis placita, quomodo poterint
ſe bona, cum popularis illa multitu
do ferè ſemper, quæ optima ſunt, i
noret? cum maior illius pars manu
rij ſunt opifices, tum quia non in i
ſtitiæ & æquitatis ratione, ſed in n
mero conſiſtant, in quo ſemper pl
res ſunt mali quam boni: nec exact
rerũ ducitur iudicio, ſed ſtudio mul
tudinis & numero, ſicut ait Plinius
le iunior: Numerantur enim ſente
tiæ, non ponderantur. Nõ enim qu
prudentioribus, ſed quod plurib. vi
eſt, in populari conſultatione mai
res obtinet vires. Inter quos quũ o
nes ſibi habeantur æquales, nihil
tam inæquale, quàm æqualitas ipſ
Pr

[co]miscuo itaq; plebis impetu nihil
[sal]ubriter instituitur, nihil eorū, quæ
[p]eius collapsa sunt, in melius resti-
[tu]itur: quin, quæ optima instituta
[su]nt, plebis licentia potius conturbā-
[tu]r, tolluntur què. Inter has autē tam
[di]uersas Reipub. administrationes,
[pl]uriq; mixtam ex duabus speciebus
[pol]itiam delegerunt: vt qualem Solō
[ex] optimatibus & populo instituit, o-
[m]nibusq; eo modo suos honores cō-
[mu]nicauit. plerique etiam mixtam
[ex] omnibus, cuiusmodi erat Lacedæ-
[mo]niorum. Rex enim apud eos erat
[per]petuus, sed qui tantùm bellorum
[tem]pore dominaretur, eratque opti-
[ma]tum senatus è potentioribus & di
[uit]ibus. Ephoros quoq; ex plebe crea-
[ba]t decem perpetuos, qui vitæ necis-
[q]; haberent potestatem, statum ple-
[bis] repræsentantes. Apud Romanos
[eti]n democratiæ propter senatus au-
[cto]ritatem mixta erat aristocratia,
[mu]lta enim apud populum, nonnul
[la a]pud senatum imperabantur) ho-
[die] multis locis reges & principes pro
[arbi]trio imperant, tamen optima-
[tes p]rouinciarum ac magistratus cō-
[silii]s rebusque gerendis adhibent.
 Atque

Atque hinc oritur quæstio, quæ Re-
pub. tutior sit an in qua princeps ma-
lus & consiliarij boni, siue vbi prin-
ceps bonus probusque, sed consiliarij
praui. Marius Maximus, & Iulius Ca-
pitolinus, ac multi alij priorem e-
gunt: quibus tamen alij multi graui
authores non adsentiunt, cum expe-
rientia ipsa videamus sæpius à bono
principe malos corrigi, quàm malum
principem à bonis emendari. Tan-
verò vt Respubl. optimè administ-
tur, nulla philosophia, nulla ars, n-
la scientia præstat, sed probitas re-
rum. Optimè enim vnus, optimè p-
ci, optimè populus imperant si pro-
sint: pessimè autem, si sint impro-
Sed quod omnem vincit improbi-
tis temeritatem, cum agrum col-
gregem pascere, nauim regere, fa-
liam gubernare, filios educare, m-
se aut ignorare, aut nescire, aut n-
posse fateantur, tamen magistrat-
in vrbibus agere, regem & princip-
se gerere: & quod difficillimum
populis & nationibus imperare,
mo sibi à natura negatum putat. C-
terum quod spectat hic ad ciuili-
legum scientiam, quibus omnes R-
publ-

ublicæ & ciuitates conſtant, regun-
r,augentur,atque ſeruantur, dice-
us inferius.

DE RELIGIONE IN *genere.Cap.* LVI.

AD Reipubl. integritatem per-
tinet etiam religio, quæ eſt di-
ſciplina quædam exteriorum
crorum ac cæremoniarum, per quā
rum internarum & ſpiritualium,
nquam per ſigna quædam admone
ur, quā Cicero definit diſciplinam,
r quam reuerēti famulatu cęremo-
iæ diuini cultus exercentur: quam
uidem ciuitatibus maximè vtilem
neceſſariam eſſe teſtatus eſt cùm
icero, tum etiam Ariſtoteles. Sic e-
m ait in Politicis: Oportet princi-
m præ alijs deicolam videri. Minus
im putant ſubditi talibus pati ali-
uid iniquum, & minus machinan-
r contra talem, tanquā habeat pro-
gnatores etiam deos. Religio au-
m à natura ſic hominibus inſita eſt,
plus illa, quam rationalitate à cæ-
ris animātibus diſcernamur. Quòd
tem nobis naturaliter inſita ſit re-

ligio, ipſe fatetur Ariſtoteles : tum
eo liquet, quòd quoties in ſubitane
periculis & timoribus aliqua pertu
batione obruimur , confeſtim ant
quam aliquid perſcrutemur & an
omnem electionem, ad diuinam i
uocationem confugimus, natura v
delicet nos abſque alio præceptore
uinum auxilium implorare edoce
te, iamq́ue ab initio creationis mu
di Cain & Abel ipſi Deo religioſè ſ
crificarunt, ſed & Enoch primus fui
qui, quo ritu Deus inuocandus eſſe
inſtituit. Quare de eo dicit ſcriptur
Tunc tandem cœpit inuocari no
men Domini. Poſt diluuium à m
tis multæ, quàm multis gentibus r
ligionem leges datæ ſunt. Nam M
curius & Menna Rex Aegyptijs: M
liſſus Iouis nutritor , Cretenſibu
Faunus & ante illum Ianus , La
tinis: Numa Pompilius, Romani
Moyſes & Aaron , Hebræis : Or
pheus Græcis. Tum Cadmus Ag
noris filius, ex Phœnice myſteria
ſolemnitates Deorum, ſimulachr
rum conſecrationes & hymnos, cæt
raque ſacra, pompas & celebritate
quibus dijs honores impenderentu

Græc

ræcis primum tradidiſſe legitur. uinetiam furtorum & ſcelerum nu ina eſſe tradiderunt: nec tantum omina Deorum dederunt, ſed etiam ſtaurarunt ſacra. Coluerunt Ro- ani Iouem adulterum & ſtuprato- m, & Febri publicum phanum in latio dedicarunt, & aram malæ rtunæ in Exquilijs. Quin etiam a- ud inferos inuenerunt quos colerẽt: eos, ipſumque infernorum princi- em omnium infimum & miſerri- um Sathanam ſub Ditis, Plutonis, Neptuni nominibus venerantes, aſ gnantes illi cuſtodẽ tricipitem Cer- erum, hoc eſt, carniuorum, qui ſem- er circuit quærens quem deuoret, ulli parcens, omnibus nocens, o- nes accuſans: hinc diabolus quaſi iminator appellatus. Vnde Poeta nit:

Dux Erebi populo poſcebat crimina
vitæ.
Nil hominum miſerans, iratus omni
bus vmbris,
tant furiæ circum, variæque exordia
mortis,
euaq; multiſonans exercet pœna ca
tenas.

Coluerunt quondam Aegyptij cum
dijs ſuis etiam animalia bruta & mon
ſtra, & ſunt adhuc hodie, qui Idola &
ſimulacra colunt. Quin Turcę, Sara
ceni, Arabes, Mauri, & magna pars or
bis hodie Mahumetum colunt, abſur
diſſimæ religionis conditorem: & Iu
dæi in ſua perfidia adhuc perſeueran
tes, venturum eorum Meſſiam perti
naciter expectant. Et nobis Chriſtia
nis diuerſi diuerſis temporib. & reli
gionib. pōtifices noſtri, religionū mo
res prę ſcripſerunt, nimirū quod legib
inter ſe diſſidentes circa cæremonias
circa cultum, circa cibos, circa ieiunia
circa veſtitū, circa quęſtus, circa pōpas
circa mitras, circa purpurā, & eiuſmo
di. Sed vnū admirabiliū vincit admi
rationē, quòd illi his ambitioſis mo
ribus ſe cælum poſſe aſcendere putāt
quibus Lucifer olim cælo deciderit.
Ac tandem omnes iſtæ religionum
leges nullo alio fundamento incum
bunt, quàm ſuorum inſtituentium
placitis: nec aliam inſuper certitudi
nis regulam habent, niſi ipſam credu
litatem. Conſiderate ab initio mun
di, quot ſunt, quot fuerunt in religio
ne ſtudia, quot cæremoniæ, quot cul-
tus,

us, quot ritus, quot hæreses, quot pla-
ita, quot vota, quot leges, & nondũ
tot sæculis homines ad rectam fidẽ
roducere potest religio absque verbo
Dei? quo incarnato, & in cruce de ho-
tibus triumphante, deiecta sunt tem-
la & idola, & deorũ potestates ablatę
lefeceruntq́; oracula.

Ablata est Pythij vox haud reuocabi-
lis vlli.
Temporibus longis etenim iam ces-
sat Apollo,
Clauibus occlusis silet: ergo ritè per-
actis,
Discedas patria, & redeas ad limina sa
cris.

Ex quo enim verbum Dei per Eu-
ngelij nunciũ elucescere cœpit mun
lo, omnes dij gentium veluti fulgu-
e tacti corruerunt, sicut apud Lu-
am ait CHRISTVS: Vidi satha
nam sicut fulgur de cælo cadentem.
Verùm quod hic ad fidem, & ad theo-
ogiam, & ad canonum decreta per-
inet, discutiemus inferius, nos hic
le religione loquimur, quantum ad
as artes, quæ ad sacerdotum quæ-
tum, & ad rempublicam suis simu-
achris, statuis, imaginibus, templis,

phanis, ſacellis, faſtis, pompis, & ſacerdotiorum magiſtratibus ornandam attinet, de quibus alibi inter placita theologica, anno milleſimo quingenteſimo decimo, per me Coloniæ declamata amplo ſermone diſputaui. quocirca ea iſtic breuiſſimo ſermone tranſigemus, oſtendentes etiam in illis, quæ honeſtandæ religionis cauſa, & ad hominum ſalutem inuenta ſunt, ſæpè non minimam inueniri cum vanitate malitiā. Quod ita eſſe, nunc per ſingula diſcurrentes monſtrabimus.

DE IMAGINIBVS. Cap. LVII.

IMaginum itaque cultum, iam ab antiquo non omnes populi admiſerunt. Siquidem Iudæi (vt narrat Ioſephus) nihil magis exhorruerunt quàm ſimulachra. nec aliquam effinxerunt imaginem eius, quod coluerunt, neque eorum, quorum memoriam tenuerunt. Lex ſiquidem Dei per Moyſen prohibuit illis ſimulachra fieri, aut in templis poni, aut adorare coram eis. Apud Seres popu-

os(teste Eusebio)etiam lege cautum erat,ne simulachra venerarentur. In Romanorum quoque templis apud Clementem & Plutarchum,ex decreto Numæ annis centum & septuaginta,ab Vrbe condita, nullam imaginē neque fictam,neq; pictam esse conspectam legimus. August. quoque idem testatur,authore Varrone: cuius, inquit,verba clarissimè testantur, nullum fuisse in vrbe simulachrū Deorum per annos centum sexaginta, factumque deinceps, vt ex imaginum ac statuarum multitudine,religionis cultus negligeretur atq; contemptui haberetur. Persæ etiam (testibus Herodoto & Strabone)statuas nō extruebant. Aegyptiorum autem in istis summa erat impietas & stultitia, exinde in omnes gentes deriuata. Qui quidem corruptus gentilium mos & falsa religio,quum ipsi ad Christi fidem conuerti cœperunt,nostrā quoq; religionem infecit,& in nostram Ecclesiam simulachra & imagines, multasq; pomparum steriles cæremonias introduxit,quorū nihil omninò fuit apud primos illos & veros Christianos. Nec dici potest quāta superstitiōe

ne dicam idololatria penes rudem & indoctam plebem alatur in imaginibus, conniuentibus ad ista sacerdotibus, hinc non paruum lucri quæstum percipientibus. Atque hic tuentur se Gregorij verbis, dicentis imagines esse libros vulgi, vt possit rerum memoria retineri: atque in his legant, qui literas non didicerint, illisque conspectis, ad DEI contemplationem trahantur. Verùm hæc sunt excusantis Gregorij humana commenta, licet sanctus ille vir imagines probet, non cultum. Non enim decet nos ex vetito imaginum libro discere, sed ex libro Dei, qui est liber scripturarum. Qui ergo cupit Deum nosse, non requirat ab imaginibus pictorum & statuariorum, sed (vt inquit Ioannes) scrutetur scripturas, quæ testimonium perhibent de illo: qui autem nesciunt legere, ij audiant verbum sciptura. Fides enim eorum (vt ait Paulus) ex auditu est. Et CHRISTVS apud Ioannem ait, Oues meæ vocem meam audiunt. Iamque etiamsi (quod ait CRISTVS) nemo potest venire ad eum, nisi pater traxerit illū, & nemo venit ad pa-

m nisi per ipsum Christũ: cur aufe-
mus gloriam Deo, tribuentes illã pi
ūris & statuis, ac si possent trahere in
ntemplationem Dei? Accedit istuc
iam reliquiarum cultus immodera
s. Fatemur enim, nec quisquam ne-
re poterit, sanctas esse Sanctorũ re-
quias, & quæ æternitatis gloria ful-
bunt aliquando: ideoque à nobis
mma reuerentia colẽdos fateamur,
iam sanctos ipsos, licet in omnibus
cis exaudiant, piè inuocantes, ma-
s tamen, vbi aliquid reliquiarũ sua-
m velut pignus habent: sed quia nõ
mniũ certitudo eadẽ est, cũ varijs in
cis putantur sanctorum eorundem
dem retineri pignora, necesse est ho
m aut illorum stultam confidentiã
è oportere. Ne igitur in idololatriã
l superstitionem incidamus, tutius
fidem rebus visibilibus non affige-
sed colere sanctos in spiritu & veri-
e per Dominum nostrum Iesum
ristum, illorum opem implorãtes.
rtiores itaq; reliquias & digniores
n habemus Sacramento corporis
risti, quod vnicũ sanctum sancto-
m in omnibus templis nostris ser-
tur, quia corã Christũ veneramur,

& adoramus pręsentem: qui licet vbi-
que præsens sit, ibi tamen etiam cor-
poraliter præsens est. Sed auarum sa-
cerdotale genus, auari homines non
modò ex lignis & lapidibus, sed eti-
ex mortuorum ossibus, & sanctorum
martyrum reliquijs materiam auari-
tiæ suæ captantes, suæ rapinæ instru-
menta fecerunt: attollunt sepulchr-
Confessorum, exponunt reliquia-
Martyrum, vendentes illorum conta-
ctus & oscula, exornant illorum si-
mulachra, & festa illorum magni-
pompis decorant, prædicant illos san-
ctos, & extollunt magnis præconijs:
vitam autem illorum, quos tantoper-
laudant, longissimè fugiunt. Nón-
ne istis loquutus est Saluator, Væ
vobis qui ædificatis sepulchra Pro-
phetarum, similes illis, qui occide-
runt eos? Proinde gentilium more
sanctis ipsis officia distribuunt, &
hunc cum Neptuno aquarum peri-
culis subuenire, illum cum Ioue ful-
men incutere, aut cum Vulcano ig-
nem: alium messes curare cum Cere-
re, alium præesse vitibus cum Bac-
cho. Et habent mulierculæ suas Di-
uas, à quibus ceu à Lucina aut Vene-

liberos petant, & quæ cum Iunone
atos placant vel vindicant maritos.
an verò etiam ſunt, qui furta & a-
iſſa ſeu perdita recuperare faciunt,
que nullum morbi genus eſt, quod
ter diuos non habeat ſuum medi-
m: quæ cauſa eſt, quò minus lucran
r medici, quàm cauſidici, cùm nulla
lis tam puſilla, tam iuſta, quæ di-
um aliquem habeat patronum. Ve-
n ſicut anima noſtra per diuerſa
mbra, diuerſos explicat actus, & il-
pro diuerſitate diſpoſitionum ſua-
m, diuerſas ſuſcipiunt potentias, vt
uli viſum, aures auditum, ita Do-
nus noſter IESVS Chriſtus in cor-
e ſuo myſtico, cuius ipſe anima eſt,
diuerſos ſanctos ſuos, velut accom
data ad hoc membra, diuerſa ſuæ
tiæ munera, in iſtis inferiorib. ad-
niſtrat atque diſtribuit, & ſinguli
cti peculiare cooperandi munus
iuntur, & ſinguli certas gratias
partiuntur. Iuxta quam multi-
mem gratiarum diſtributionem,
tim hominibus reuelatam, par-
pijs coniecturis adſecutam, varijs
ibus, & inuocationibus ſanctos
oloramus. Putamus equidem
quemad-

quemadmodum Chriſtus morte ſi
mortem noſtram redemit, in cuiu
morte cœperunt ſanctæ mortes, on
niumque fidelium mortes ſanctific
tur: ſic martyres eos, qui certo quoc
morborum genere, aut huic ſimili to
mento cruciati perierint, ab illo ip
tanquam id pro nobis paſſi, nos lib
rare: & habet id quidem rationen
non inualidam. Sed ridendi ſunt, qu
à nominis ſimilitudine, & vocun
confuſione, & per ſimilia futilia in
uenta ſanctis illa adſcribunt: vt Ge
mani caducum morbum Valentino
quia hoc nomen cadere ſignificat, &
Galli Etropio addicant Hydropicos
ob vocis conſimilem ſonum. Ni
hil ergo hîc diuinæ potentiæ, & San
ctorum meritis derogatum volo. Im
pius enim eſt, quiſquis de pietate Chri
ſtiana ac Sanctorum miraculis perpe
ram ſentit, ſed ſuperſtitioſus & impro
bus eſt, qui pro miraculis prodigioſa
quæque mendacia ceu portica nuga
menta vertunt in hiſtoriam, & ſimpli
cib. oraculi loco credenda proponũt,
magniſque clamoribus inculcãt: ſtul
tiſſimi quoque ſunt, qui ijs fabulis &
ſomnijs fidem habẽt. Atq; hîc vos ſci-

re

..volo, quod, quemadmodum imagi..um exuperās, cultus idololatria est, ..a illarum pertinax deteſtatio hære..s eſt, de qua olim Philippus, & Leo ..rtius Imperatores damnati ſunt. Sic ..iam quemadmodū reliquiarū abu..s execrabile ſcelus eſt, ita earundem ..reuerentia deteſtāda hæreſis eſt: quæ ..ondam à Vigilantio Gallo proge..ita, ab Hieronymo profligata, nunc ..rſus vnà cum imaginum expugna..ribus à proximis annis apud Germa..os repullulaſcere cœpit.

DE TEMPLIS.

Cap. LVIII.

CAeterùm nunc de Templis ſcimus hāc maximam olim fuiſſe gentilium ſuperſtitionem, ſin..ulis dijs ſuis, ſua templa fabricantiū: ..uorum imitatione cœperūt deinde ..hriſtiani, ſuis diuis templa inſcribe... Multę tamen gentes tēplis omni..ò carebant, & Xerxes quondam ſua..entibus Magis omnia templa per to..m Græciam combuſſiſſe traditur, ..uia impium, & nefarium eſſet, deos

ipſos

ipsos parietib. includere. Verùm de tẽplis quondam Zeno Citicus in hæc verba philosophatus est, inquiens: Sacella ac templa construere, nihil quidem necesse est, nihil enim sacrum iure existimandum, neque pro sancto habendum, quod ipsi homines construxerint. Apud Persas nulla olim templa erant. Hebræis autem in tota natione, non nisi vnicum templũ religiosum erat, à Salomone Hierosolymis extructum, de quo tamen legitur apud Esaiam: Hæc dicit Dominus, Cælum sedes mea, Terra autem scabellum pedum meorum. Quæ est ista domus, quam ædificas mihi? Et Stephanus Protomartyr ait: Salomon ædificauit illi domum, sed excelsus in manufactis non habitat. Et Paulus Apostolus ait Atheniensibus: Deus non in manufactis templis habitat, qui cùm sit Dominus cæli & terræ, manibus hominum non colitur tanquam indigens aliquo. Docet autem humanam naturam, ipsosque homines, sed puros, pios, sanctos, religiosos, Deoq; deuotos esse acceptissima Deo templa: quemadmodum scribens Corinthijs, inquit: Templum Dei estis, &

[illegible]: spiritus Dei habitat in vobis, tem-[illegible]um Dei sanctum est, quod estis vos. [illegible]ræterea in prima illa nostra religio-[illegible]e, ab ipsis Christianæ fidei incuna-[illegible]ulis, & diu post Christum passum, [illegible]on fuisse nostris sacris templa con-[illegible]ructa, fatetur ipse Origenes contra [illegible]elsum, docens multis rationibus, [illegible]hristianis illa ad verum Dei cultũ, [illegible]eramque religionem nihil cõueni-[illegible]. Et Lactantius ait: Nõ templa Deo [illegible]ongestis in altitudinem saxis struen-[illegible]a sunt, sed suo cuique conseruandus [illegible]st pectore, in quod se conferat, cùm [illegible]dorat Deum.

[illegible]on habitat templis manuum moli-
mine factis
Omnipotens, ædes aurea verus ho-
mo.

Et Christus suos adoraturos non in [illegible]emplũ remittit, nec in synagogas, sed [illegible]n cubiculũ orare in abscondito. Atq; [illegible]pse, quod legitur apud Lucã, nunq̃ [illegible]d turbas, ad vrbes, ad templũ, ad syn-[illegible]gogas accessit orare, sed exiuit in [illegible]ontem orare, & ipse erat pernoctans [illegible]n oratione. Verũ Ecclesia, quæ nihil [illegible]git, nisi acta spiritu Dei, cũ multipli-[illegible]ato Christiano populo Ecclesiã iam
ingressi

ingressi essent cum fidelibus peccato res, cum firmis, infirmi, & tanquam in arcam Noæ, cum mundis animalibus, simul & immunda: sacras quasdam ædes, & templa, & basilicas, loca sacrata, ab omni prophano commercio libera instituit, in quibus Christianæ multitudini, verbum Dei publicè prædicaretur, cęteraque religionis sacramenta, & commodiùs, & castiùs administrarentur: quæ à populo Christiano, summa semper in veneratione habita, etiam à Principibus immunitate munita, nunc in tantam excreuêre multitudinem, accedentibus illis, tot fratrum oratorijs, priuatisque sacellis, vt maximè necessarium foret, multa ex illis tanquam superflua & indebita membra resecari. Accedit ad hæc structuræ superba magnificentia, in quam multæ admodum sacræ pecuniæ, & eleemosynæ indies profunduntur, quibus, quod & superiùs diximus, multi Christi, pauperes vera Dei templa, imaginesque, fame, siti, æstu, algore, labore, debilitate, egestate periclitantia sustentari deberent.

DE FESTIS.
Cap. LIX.

FEstorum etiam dies tam apud Gentes, quàm apud Iudæos magna religione semper celebres fuê[re], qui omnes distributim, per certa [a]nni tempora, per certos, & statutos [di]es, Deum colebant: quasi liceret ali[q]uando à diuino cultu discedere, aut [fo]rsan Deus plus alio, quàm alio tem[po]re se coli velit. quod idcircò vt pro[b]rum Paulus obiecit Galatis, ad eos [h]c scribens: Dies obseruatis, & men[se]s, & tempora, & annos, timeo ne vo[b]is frustrà, & sine causa laborauerim. [D]e qua re etiam Collossenses admo[n]ens, præcepit illis dicens: Nemo vos [i]udicet de cibo & potu, in parte diei [f]esti, aut neomeniæ, aut sabbatorum, [q]uæ sunt vmbra futurorum. Veris [e]nim & perfectis Christianis nulla [e]st dierum differentia, qui sunt sem[p]er in festiuitate, semper conquie[s]centes in Deo, & sine intermissione [v]erum Sabbatum agentes. Sicut [v]aticinatus erat Esaias ad Patres Iu[d]æorum, fore aliquando, vt Sabba[t]um eorum tolleretur, cumque venerit

merit Saluator, futurum Sabbatu
perpetuum, perpetuasq; neomenia
rudiori autem populo , ac infirm
multitudini, ac imperfectiori Eccl
siæ parti, à sanctis Patribus, eiusmo
dies statuti sunt, quibus conueniar
ad sacram verbi Dei concionem aud
endam, & ad cultum diuinum cel
brandum, ac communicandorum sa
cramentorum causa: ita tamen, vt n
Ecclesia diebus seruiat, sed dies inser
uiant Ecclesiæ. Sunt itaque constitu
ti dies à Patribus in Ecclesia, quibu
ab omnibus externis negotijs, atqu
corporeis actibus plebem abstiner
deceat, quo liberius seruiat Deo, vace
orationibus & contemplationibus
intersit diuinis officijs, & verbi Dei cō
cionibus, & quęcunq; eiusmodi sunt
quæ tunc ob æternæ salutis commo-
dum fiunt. Sed ille distortor æquita-
tis, labefactor omnis ordinis & pul-
chritudinis, author omnium malo-
rum Diabolus, quidquid Spiritus san
ctus ædificat, assiduè demoliri nitens,
etiam hanc artem propè diruit. Adeò
maxima pars Christiani populi sa-
crum hoc dierum Festorum otium
non ad orandum, non ad Dei verbū
audi-

adiendum, non ad cætera, quorum
ausa instituta sunt, impendit: sed ad
mnifariam bonorum morum, ac
hristianæ doctrinæ corruptelam, in
oreis, in Comœdijs, in Histrionibꝰ,
cantilenis, in ludis, in compotatio-
ibus, in pompis, in speculis, in qui-
uscunque mundanis, carnalibus, spi
tui, sanctitatique contrarijs operi-
us consumit: & (quemadmodum in-
uit Tertullianus de Cæsarum solen-
ibus) solent tunc grande officium a-
ere, focos & choros in publicum du-
ere, vicatim epulari, ciuitatem taber-
æ habitu obolefacere, vino gulam
ogere, certatim cursitare ad iniurias,
d impudentias, ad libidinis illece-
ras: sic exprimitur publicum gau-
ium, per publicum dedecus. Nonne
rgo meritò damnandi sumus, qui
oc ritu Christi & Sanctorum eius so-
ennitates celebramus? Cæterùm à
iebus festis, præter Manichæorũ in-
nam blasphemiam, & Cataphry-
um pestifera dogmata, aut nullas,
ut paucissimas hæreses compertas
abemus: veruntamen maximi in
cclesia schismatis occasionem præ-
titerunt, cùm Victor Romanus
Ponti-

Pontifex omnes fermè Orientales, & Australes Ecclesias à cõmunione am putasset, ea sola de causa, quòd in di Paschatis obseruatione morem à Romana consuetudine sequerentur d uersum: cui tunc inter cæteros excellentissimos viros restitit Polycrat Asię Episcop9. Præterea Irenæus Lugdunensis Episcopus, quãuis ipse Romano ritu Pascha celebrauit, magn tamen libertate, Victorem Pontific obiurgare ausus est: quòd præter exẽplum prædecessorum suorum paci perturbator abscidisset Ecclesias non in fide errantes, sed in solis ritibu quibusdam à Romana Ecclesia dissidentes. Multa deinceps super ha Paschatis obseruatione Conciliorun & Pontificum decreta, ac Patrum rationes, & quæ vocantur Ecclesiastic computa, emanârunt. Neque tame in hunc vsque diem veram, atque pe vniuersum orbem eandem Paschati diem constituere potuerunt: & in hũ diem vsque consultis Astrologis d Calendarij reparatione, sed de Inde ciso negotio disputatur. Digna profectò res, pro qua ob vnius Romani Põtificis pertinacem religionem

ntum Ecclesia pateretur naufra
gium.

DE CAEREMONIIS. Cap. LX.

EX membris denique religionis non minima sunt rituum & cæremoniarum pompæ in vestib. vasis, in luminibus, in campanis, organis, in concentu, in odoribus, sacrificijs, in gestibus, in picturis ›eciosis, in ciborum & ieiuniorum ›lectu similibus (magna cum admi›tione, tum veneratione ab imperi› plebe & hominibus, qui nihil ad›rtunt, quàm quæ ante oculos ob›rsantur) receptis eiusmodi. Numa ›mpilius primum Romanis cære›onias indixit, quorum prætextu ›dem adhuc & ferocem populum, ›i vi & iniuria imperium occupa›rat, ad pietatem, fidem, iustitiam, › religionem inuitaret, feliciusq; gu›rnaret. Testantur hæc ancylia ac ›lladium, sacra imperij pignora, Ia›us bifrons belli & pacis arbiter, i›is Vestæ, cui flamina custos impe› iugiter vigilaret, ipseq; ann⁹ fasto-

 rum

rum & nefastorum dierum varietat
per duodecim menses diuisus, facer
dotiorumq; magistratus in pontifi
ces & augures partitus, varijque sa
crificiorum & supplicationum, spect
culorum, processionū, delubrorum &
officiorum ritus, quorum magna pa
(Eusebio teste) exinde in nostrā quoc
religionem migrauit. Verum Deus i
pse, quem nō delectant caro, & cor, &
sensibilia signa, has exteriores carna
lesq; cæremonias despicit, atque con
temnit. Non enim in corporalibus a
ctionibus & sensibilibus operibus, cu
tuque carnali vult coli Deus, sed i
spiritu & veritate per Iesum Christ
Ipse enim spectator fidei est, consid
rans intimum spiritum & occulta l
minum, scrutator cordium, qui intu
tur intima mentis. Quapropter car
les illæ & externę cæremonię nequ
unt homines promouere ad Deum,
pud quem nihil est acceptum præt
fidem in Iesum Christum cum ard
ti imitatione illius in charitate, ac
ma spe salutis & præmij. Hic eni
est verus, & nulla externorum car
liumq; rituum inquinatione vio
tus Dei cultus: quod nos instruens

omnes, ait, ſpiritum eſſe Deum, & eos qui volunt adorare, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Cognouerunt hoc aliqui gentium philoſophi: hinc Plato in veneratione ſummi Dei externas omnes cæremonias auferri iuſſit. Nihil enim deeſt ei, qui ipſe eſt omnia, aut in eo ſunt omnia, ſed nos agentes gratias adoremus. Hæc enim ſunt ſummæ incenſiones Dei, quando aguntur gratiæ à mortalibus. Neque præterea habemus quicquam aliud, quod reddamus Deo magis acceptum, quàm laudem, gloriam, & gratiarum actionem. Neque verò hic quiſquam obijciat Moſaicæ legis ſacrificia, ritus, & cæremonias, quaſi Deus in illis delectatus ſit: non propter hoc eduxit eos de Aegypto, vt ſacrificia illi offerrent & adolerent incenſa, ſed vt obliti idololatriæ Aegyptiorũ, audirẽt vocem Domini, & obedirent illi in fide & iuſtitia propter ſuorũ ſalutẽ. Quòd aũt Moſes illis ſacrificia & cæremonias inſtituit, morẽ geſſit infirmitati & duriciei cordis eorum aliquid indulgẽs errori, vt eos ab illis reuocaret, ne gẽtiũ ritu ſacrificia immolarẽt dęmonib. & non Deo. Nõ

enim principaliter hæc, sed secundũ consequentiam concessa sunt, nec ali. ter eos obligare potuit lex illa, nisi quatenus populi consensu fuerat cõ. probata. Quin & Moyses ipse laturu has cæremoniarum leges, seniorum & populi collegit suffragia, quo illo sibi magis haberet obnoxios. ideoq; lex illa pro temporum & rerum vicis situdine potuit immutari, & aliquan do in totum erat abroganda: lex aut Dei, quæ in lapideis tabulis tradita e rat, perpetua est. Sic enim locutus e Dominus per Ieremiam: Quo mil thus de Saba affertis, & cinamomu de terra longinqua? Holocaustomat & sacrificia vestra non delectaueru me. Et iterum per eundem ait: Ha dicit Dominus, Holocaustomata v stra colligite cum sacrificijs vestris, manducate carnes, qui non sum loc tus ad patres vestros, nec de holoca stomatibus, nec de sacrificijs præce eis, qua die eduxi vos de Aegypto, sermonẽ hunc præcepi eis, dicens: A dite vocem meam, & ero Deus vest & vos eritis populus meus: ambu te in omnibus vijs meis, quæcunq præcepero vobis, vt benè sit vobis.

iteru

terum apud Esaiam ait Dominus:
Non obstulisti mihi oues holocau-
tomatis tui, nec in sacrificijs tuis cla-
rificasti me, non seruisti mihi in sacri-
ficijs, nec aliquid laboriosè fecisti in
thure, nec mercatus es mihi argento
incensum, nec adipem sacrificiorum
tuorum concupiui, sed in peccatis
tuis ante me stetisti. Super quem igi
tur, ait, aspiciam, nisi in humilem &
quietum & trementē sermones meos?
Non enim adipes & carnes pingues
auferent antè iniustitias tuas, hoc e-
nim est ieiunium, quod ego elegi, di-
cit Dominus. Solue omnem nodum
iniustitiæ, dissolue connexus vio-
lentorum commerciorum, dimitte
quassatos in requiem, & omnem cō-
scriptionem iniustam conscinde.
Frange esurienti panem tuum ex a-
nimo, & peregrinum sine tecto, in-
duc in domum tuam. Si videris nu-
dum, adoperi eum, & domesticos se-
minis tui ne despicias: tunc erumpet
matutinum lumen tuum, & sanita-
tes tibi citò orientur, & præcedet an-
te te iustitia, & gloria Dei circunda-
bit te: & adhuc te loquente dicam, Ec-
ce adsum. Non inficior, quemadmo-

dum olim in synagoga Moyses & A-
ron, & per successionem cæteri ponti-
fices, iudices, prophetæ vsq; ad scribas
& pharisæos, sic postmodum in Eccle-
sia ab apostolis, euangelistis, pontifi-
cibus, sacerdotibus, & doctoribus fa-
ctum, vt illam pijs quibusdam cære-
monijs, elegantibusq; ritibus & insti-
tutis tanquam sponsam ornatam vi-
ro suo decorarent: multa insuper sta-
tuta, & decreta ediderunt posteriores
iuxta hominum imbecillitatem. Sed
quod solet sæpè contingere, vt quod
prouisum est ad remediũ, tẽdat ad no-
xam, sic accidit vt crescentibus ijs cæ-
moniarum legibus, pluribus consti-
tutionibus hodie onerentur Christia-
ni, quàm olim Iudæi: quodq; magis
dolendum est, cùm ipsę per se, nec bo-
næ sint, nec malæ, plus illis fidat po-
pulus, arctiusq; obseruet, quàm tradi-
ta à Deo præcepta, dissimulantibus il-
la nostris episcopis, & sacerdotibus,
abbatibus, & monachis, ac suo ventri
interim egregiè consulentibus. Cære-
moniæ autem, etsi nullas contra fidem
hæreses dederint. innumeras tamen
in ecclesiam sectas introduxerunt, ma-
ximorumq; scisinatũ semina fuerunt.
Hi-

Hinc primùm Græca Ecclesia à nostra abscissa est, quòd illa non in azimo consecraret, sed infermento, cum tamen illam verè consecrare fateamur. Deinde etiam Bohemorum Ecclesia separata est, quia sub vtraq; specie communicaret Eucharistiæ, vt ait Apostolus circũcisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei: sic & cæremoniæ nihil sunt, nisi obseruatio præceptorum ecclesiæ. Nefas ergo est vtrobiq; propter modicas & quaslibet causas, quę Christianæ fidei nihil officiunt, vnitatem ecclesiæ scindere, & corpus Christi diuidere: & quod pharisæis Saluator improperat, excolare culicem, & camelũ glutire, atq; turbata pace ecclesiæ in illis pugnare, vnde plus obsit scismatis pernicies, quàm prosit correptio. Potuissent Romani Pontifices multa mala sustulisse, pacatamq; & integrã seruare ecclesiam, si tolerassent Græcorum fermentum, & Bohemorum calicem. Neq; verò maiora hæc sunt, quàm quod Innocẽtius octauus (Volaterrano teste) concessit Norvvegijs, vt liceret illis sine vino sacrificare calicem.

DE MAGISTRATI-tibus Ecclesiæ. Cap. LXI.

IAm verò & magistratus & varia hominum sectę sunt in ecclesia, ci ad ornamentum religionis, tum pro conseruando sacrorum ordine, n fiat confusio. Quidquid autē agitu in Ecclesia, siue ad ornamentum, siu ad ædificationē religionis, tam in de. ligendis magistratibus, quàm institu. endis ministris Ecclesiæ, nisi id fiat d uini spiritus instinctu, qui quasi ani. ma est Ecclesię, vanum est & impiū Quicunq; enim ad magnum Dei of. ficium, & Apostolatus dignitatem à spiritu Dei vocatus non fuerit, sicut Aaron, & qui non ingressus fuerit pe ostium, quod est Christus, sed aliundè in Ecclesiam ascenderit per fenestram per fauores hominum, per emptitia voces, per imperium principum: cer tè hic non est Christi vicarius & Apo. stolorum, sed fur & latro, & vicarius Iudæ Iscariotis, & Simonis Samarita ni. Hinc ab antiquis patribus de ele. ctione prælatorum (quod sacer Dio. nysius vocat nominationis sacramen

tum

um)tam arctè statutũ est, quòd Pon-
ifices & Apostoli, qui præessent mi-
nisterijs in Ecclesia, nominarentur vi-
i moribus & vita integerrimi, poten
es in doctrina sana de omnibus ra-
ionem reddere: sed antiquis patrum
onstitutionibus paulatim à sua ma-
estate cadentibus, ac recentiore pon-
ificio iure cum damnabili consuetu-
line inualescente, tales plerique su-
er sedem Christi conscendunt Ponti
ices & Apostoli, quales olim super se
lem Moysi sedebant scribæ & phari-
æi, qui dicunt, & non faciunt, alligã-
es onera grauia in humeris populi,
psi autem nolunt digito mouere. Hy
ocritæ sunt, omnia opera sua faciũt,
t videantur ab hominibus, ostentã-
es religionem suam in scenis: cupiũt
rimas stationes in choro, in gymna-
js, in synagoga, & vbique in foro, in
lateis Rabbi, & magistri, & doctores
ocari volunt: claudunt viã cælorum
c ipsi non introeũtes, etiam alios ex-
ludunt, nec sinunt intrare: comedũt
omos viduarum, orationes longas
ctitantes, circumeuntes mare & ari
am, seducunt, & furantur pueros, vt
acto vno proselyto, exaugeant per-

ditum eorum numerum, vt ipsi per-
diti, & addicti gehennæ igni alios si-
mul secum multo magis disperdant:
suis commentis & traditionibus piis-
simas Christi leges labefactant, veri
Dei templum ac viuas Christi imagi-
nes, & aras animarum populi negli-
gentes, aurum & oblationes auaro o-
culo curant, leuiora & quasi sinistra
legis facientes, de decimis collectis, ob-
lationibus & eleemosynis accurat
noua cudunt, & leges cæremoniari
arctè sanciunt, decimantes fruges, pe-
cora, pecunias, & etiam quæuis mi-
nima, mētham, anethum, cuminum,
& de his canum more collatrantes
suggesto confligunt cū populo. Quæ
verò grauiora & dexteriora sunt ope-
ra Euangelij & legis, & iustitiæ Chri-
stianæ iudicium, misericordiam, & fi-
dem omninò negligunt, excolant cu-
licem, deglutiunt camelū, cespitan
ad lapidē, ingens saxum transiliun
duces cæci, falsi & dolosi, genimina vi-
perarum, tersi calices, sepulchra deal-
bata, foris in mitris, in pilis, in habitu
in vestitu, in cucullа ostentantes san-
ctimoniam, intus pleni spurcitia, hy-
pocrisi, iniquitati, scortatores, salta-
tore

ores, histriões, lenones, aleatores, hel uones, temulenti, venefici, qui iam anteà (quod notat Ioannes Camoten sis Episcopus) non ex virtutum meri tis, sed aut per turpe obsequium, aut intuitu munerum, aut fauore prin cipum, aut vi amorum ad sacerdotia, ad beneficia, ad episcopatus conscen derunt, aut sub hypocrisis fuco hæc ad se traxerunt ex bonis Ecclesiæ quæ pauperum sunt, sibi priuatas diuitias cumulantes, monopolia & nundinas constituentes, in eleemosynis paren tum nostrorum, abutẽtes illis in scor tis, in alea, in venatione, in omni lu xu & spurcitia.

Gaudent equis canibusq́; & aprici gra
mine campi.

Concutiunt populos, vexant reg na, sollicitant bella, diruunt ecclesias, quas religiosorum patrum cõstruxit deuotio, ipsi extruentes palatia, ince dentes in vestibus purpuratis & de auratis, magno plebis detrimento, & religionis infamia, ac reip. insuppor tabili onere: quos non mercenarios pro pastoribus, nõ lupos pro mercena riis, sed pro lupis diabolos. Beatus ille

Clareuallensis Bernardus in sermon
ad generalem Remensem synodum
præsente Romano Pontifice defini
uit. Iam etiam ipse Romanus sum
mus pontifex(quod idem sanctus E
piscopus Camotensis conqueritur)o
mnibus grauissimus & intollerabili
est, cuius pompam & fastum nullu
vnquam tyrannorum æquauit: atq
ij, interim in se solis iactant religio
nis & Ecclesię statum consistere, cùm
religionis onera, & verbum Euange
lij, quod verum pontificium munu
est, in alios reijcientes ipsi in conden
dis proprijs legibus occupati, Ecclesi
accipiunt emolumenta, ociosi simu
& flagitiosi. Et quia, vt aiunt, sedes i
psa pontificia aut sanctos recipit, au
sanctos facit, hinc sibi nihil nō licer
putant, adeò vt etiam sacris Ecclesia
cæremonijs, quas sancti patres ad in
struendos mortalium animos, & pr
conferenda nobis Dei gratia, magn
obseruātia instituerunt nefaria volu
ptate pro sua libidine impudenter fl
gitiosissimeq; abutuntur: cuiusmod
exemplum de Bonifacio octauo pon
tifice in Porchetum cardinalem legi
mus apud Crinitum. Hic est ille ma
gnu

ius Bonifacius, quia tria magna &
andia fecit, primum, falſo oraculo
luſo Clemente, perſuaſit ſibi cede.
Apoſtolatum: ſecundum, condidit
xtum Decretalium, & Papam aſſe.
it omnium dominum: tertium, in.
tuit Iubilæum, indulgentiarum
ndinas, illasque primus in Purga.
rium extendit. Tranſeo cætera illa
omanorum Pontificum monſtra,
ales Formoſus Papa, & nouem ſe.
ientes olim Eccleſiæ turpiter præ.
ierunt: taceo etiam poſteriores illos,
iulum, Sixtum, Alexandrum, Iuliū
imoſos Chriſtiani orbis perturbato.
s. Prætereo Eugenium, qui ob vio.
tum Turcæ iuſiurandum, Chriſtia.
am Rempub. in tot funeſtiſſima bel
coniecit, ac ſi non etiam hoſti fides
ruanda ſit. Alexander VI. quanto
hriſtianæ Reipubl. damno, Zizimū
zaithæ, Turcæ fratrem veneno ſu.
lerit, omnibus notum eſt. Iamque
ſi etiam Romanorum Pontificum
egati (quod ait Camotenſis, & quo.
diana experientia notiſſimum eſt)
interdum in Prouincijs debacchan
r, ac ſi ad flagellandum Eccleſiam
reſſus ſit Sathan à facie domini: cō.

mouent & conturbant terram, vt videantur habere, quod oporteat sanare, lætantur cũ mala fiunt, exultante in rebus pessimis, vixq; tenent lachrymas, cùm nil lachrymabile cernunt. Siquidem peccata populi comedunt, & vestiuntur, & nutriuntur, & luxuriantur in eis. Sed habent vitiorum suorum efficacissimos titulos, nec quicquam illis obijci potest, quod nõ alicuius sanctorum exemplo constantissimè excusent, aut tueantur. Nam si improperetur illis, quia indocti & illiterati, dicent tales CHRISTVM delegisse Apostolos, qui nec Magistri legis, nec Scribæ fuerint, nec Synagogas, nec Scholas vnquam frequentauerint: si linguæ barbaries obijcitur, dabunt Moysen impeditæ linguæ, & Ieremiam nescientem loqui, quin & Zachariam quòd mutus esset, à sacerdotio non exclusum. Quòd si etiám sacrarum literarum ignorantia, aut infidelitas, aut error, aut hæresis obijciatur, dicent Ambrosium nondum Christianum, sed Catechumenum adhuc, in Episcopum electum: & Paulum non ex infideli modò, sed ex

perse-

...rſecutore ad Apoſtolatum voca-
...m : Auguſtinum quoque ali-
...ando Manichæum fuiſſe, & Mar-
...llinum martyrem in Papatu idolis
...ura odoleuiſſe. Quod ſi obijciatur
...is ambitio, exemplo illis erunt filij
...ebedæi: ſi timiditas, timidi erant Io-
...as, & Thomas: ille ad Niniuitas, hic
... Indos accedere metuentes: ſi perfi-
...a, Petrus perfidiæ addidit periuriū:
... fornicatio, Oſeas meretricem, & Sā-
...on ſcorta complexi ſunt: ſi percuſ-
...o, ſi homicidium, ſi militia, Petrus
...alcho auriculam amputauit, Mar-
...nus Iuliano militauit, & Moyſes
...egyptium interfecit, & abſcondit
... ſtabulo. Adeò nihil penes eos
...fert, qualis quiſque ſit, qui accedit
...d ſacerdotia, atque tunc horum ma-
...ſtrorum gladio oportet vt quiſ-
...ue ceruices ſuas ſupponat: gladio,
...quam, non gladio verbi Dei, cu-
...s illi cuſtodes & miniſtri eſſe de-
...ent, ſed gladio ambitionis, gladio
...aritiæ, gladio mulctæ, & extortio-
...s, gladio mali exempli, gladio ſan-
...inis & occiſionis, quo armantur
...ntra omnem veritatem & iuſtitiā,
... honeſtatem.

Sceptrorum vis tota perit, si pende[...]
iusta
Incipit, euertetque aras respectus h[...]
nesti.
Libertas scelerum est, quę regna inu[...]
sa tuetur:.
Sublatusq; modus gladij facere o[...]
nia sæuè:

Non impunè licet eorum placi[...] contradicere, nec libidini eorum re[...] stere, nisi quis paratus sit martyriu[...] subire pro Christo: hoc erit excrema[...] pro hæretico, quemadmodum Hie[...] nymus Sauonarola Prædicatorij O[...] dinis Theologus, simul ac Prophe[...] cus vir, olim apud Florētiam exust[...] est. Verùm quoniam omnis potest[...] bona est, quia à Deo est, à quo sunt [...] mnia, & omnia bona, & licet vte[...] tibus, aut patientibus aliquando m[...] la sint: vniuersitati tamen semper b[...] na sunt, prouidente sic illo, qui be[...] vtitur malis nostris. Propter multit[...] dinem enim delinquentium super[...] ducit Deus tyrannos, & peccata pop[...] li faciunt regere Hypocritam. Quic[...] que igitur à Domino constitutus e[...] Episcopus in Ecclesia, dignum & iu[...] stum est obedire illi, & in nullo co[...]

·dicere. Qui enim Episcopo, & Sa-
rdoti obedire contemnit, non illũ,
si Deum contemnit, quemadmodũ
de contemptoribus Samuelis, ipse lo-
ctus est, inquiens. Non te spreuerũt,
si me. Et Moyses, aduersus murmu-
ritem populum, ait: Non aduersus
os murmurastis, sed aduersus Domi
num Deum. Non igitur inultus per-
manebit à Domino, qui se contra Epi
scopum, & Prælatum suum posuerit.
athan, & Abiron restiterunt Moy-
si & terra viuos absorbuit. Multi cum
hore conspirauerunt aduersus Aa-
ron, & igne consumpti sunt. Achab,
Iezabel persecuti sunt Prophetas,
canes comederunt eos. Egressi sunt
peri, vt illuderent Helisæo, & vrsi di
laniârunt illos. Ozias rex contra sacer
dotes, sacerdotium arrogare ausus, le-
prosus factus est. Saul quia præter Sa-
muelem, sacerdotum principem, sa-
crificare præsumpsit, regia vnctione
simul & Prophetico spiritu priuatus
Deo, datus est spiritui malo. Infide-
est Scripturis sacris non credere, im
pi est sacerdotes spernere: boni sunt
sacerdotes, melior Episcopus, super o-
mnes sanctissimus summus Pontifex

&c.

& princeps Sacerdotum, cui cre[illegible]
sunt claues regni cęlorum, & com[illegible]
sa sunt secreta Dei, princeps quis[illegible]
cundum Deum, Pontifex secun[illegible]
Christum, quem qui honorat, h[illegible]
rabitur à Deo : qui inhonorau[illegible]
inhonorabit illum Deus, & vl[illegible]
nem euadere non poterit.

DE SECTIS MONAS[illegible] cis. Cap. LXII.

SVnt adhuc in Ecclesia diuers[illegible]
sectarum populi, Monachi, & a[illegible]
tres anachoritæ, quibus vetu[illegible]
omninò caruit. Caruit etiã Eccl[illegible]
eo tempore, quo fuit optima, nec[illegible]
cæremoniarum retib9 implicita. [illegible]
hodie religiosorum nomen sibi [illegible]
vendicant, arduas profectò viuẽd[illegible]
gulas, & officia sanctissima prof[illegible]
laudabiliumq; virorum, sanctissim[illegible]
rumq; Patrum nomina, putà Bas[illegible]
Benedicti, Bernardi, Augustini, Fr[illegible]
cisci, & similium præ se ferẽtes: sed [illegible]
die est inter eos ingens malorum t[illegible]
ba. Siquidem huc tanquam in ma[illegible]
rum omnium asylũ confluunt, qu[illegible]
cunq; scelerũ conscientia terret, q[illegible]
leg[illegible]

lum vindictam nusquam alibi tuti
fit, qui crimina cōmiserunt suppli-
cexpianda, quos vitę turpitudo ab-
flixit ad infamia, quos reb. suis scor-
t alea, ingluuie pro fusis, ęs alienum
turpis egestas mēdicare cōpellunt,
quos laborem subterfugientes, spes
cj, ac fraudatæ cupidinis impatiens
desperatio, aut circumuēta iuuentus,
at iniusta nouerca, aut iniqui tuto-
rhuc impegerunt: quorum omniū
amen iungit simulata sanctimonia,
cucullatus habitus, & valida mendi-
cas. Atque illud mare magnum, in
quo cum cæteris piscibus habitant Le
uiatham, & Behemoth, cætegrandia,
belluæ & reptilia, quorum non est nu
merus: de quo exiliunt tot Stoicæ si-
mæ, tot insolentissima poscinūmia,
tot palliata mendicabula, tot cucul-
lata monstra, barbigeri, funigeri, re-
ferri, saccogeruli, loripedes, lignipe-
des, nudipedes, atrati, nigritæ, griso-
ri, albichlamydes, versicolores, mul-
telles, linostolij, retiarij, palliati,
clamydati, pullati, paludati, præcin-
cti, bracchati, ac id genus aliorum tur
histrionum, qui cùm de rebus hu-
manis nullā fidem habeant reliquā:

ob

ob monstruosæ vestis habitum cr
tur illis diuina, hodieque sacrum
ligionis nomen sibi soli vsurpant
se Christi sodales, Apostolorumq;
tubernales iactant: quorum vita s
scelestissima est auaritia, libidine,
la, ambitione, temeritate, petulan
& omni scelere referta, sed religio
prætextu semper inulta. Romana
nim Ecclesiæ priuilegijs muniti su
& à iurisdictione omnium Eccles
rum exempti sunt, quò plura illis i
punè liceant: quumque ipsi pro fo
rei alios quosq; vbique conuenia
ipsi tamen conueniri nō possunt, n
aut Romæ, aut Hierosolymis. H
vanitates & errores, si mihi calan
explicandi forent, non caperent o
nes pelles Madian: eorū, inquam, q
non pietatis causa, professi sunt re
gionem, sed ventris gratia, cuculla
induerunt. Neque verò bonos offe
det hic sermo, quem de solis impro
dictum volo, qui sub pellibus agni
sunt lupi rapacissimi, & in vestibus
uium, astutam gerūt sub pectore vu
pem: adeò dissimulantes artes falla
suæ, vt nihil aliud professi videant
quàm scenicam quandā hypocrisi

erum quæstum pietatis imagine
onatum, dum pallido vultu men
tur ieiunia, & obsequentibus la-
mis profunda à pectore trahunt
iria, & mobilibus labris, frequen-
rationes simulantes, & gressu in-
euque composito, gestibus tran-
illis.
bstipo capite figentes lumina ter-
ræ,
Modestiam sibi vendicantes, fuca-
abitu humilitatem, & suspensa à
o cuculla, sanctimoniã foris pro-
i, intus autem detestandos mores
um ferentes: atque cum inter hæc
eratissima quęque nonnunquam
mittant, seruantur, vincuntq; re-
ionis titulis, cuculla veluti clypeo
ncta fortunæ spicula repercutien-
, & ab omnibus mundanis pericu-
ciuilibusque molestijs securi, pa-
n otiosum & emẽdicatum pro eo
i laboribus acquiritur, vescentes,
uri, & sine sollicitudine dormien-
: hancq; tamen Euangelicam pau-
rtatem putant, in otio & mendici-
e vesci alienis laboribus. Cumque
mmam humilitatem profiteantur,
cedentes vili vestitu, vt rustici, nu-
di pedes,

di pedes, vt hiſtriões retiarij, cincti fu
nibus, vt capti latrones, raſo toto ca
pite, vt fatui, cuculla, auriculis ac tin
tinabulis tenus morionibus ac laru
carniſpriuialibus quàm ſimilimi, c
teraq;, quæcunque contumeliæ, & ab
iectionis ſigna propter Chriſtum a
religionem ſeſe ſuſcipere fateantu
vincuntur ambitione, & omnem in
ſtituti ſui rationem in arrogantiſſi
mos titulos referunt, ac paranymph
rectores, gardiani, præſides, priores, v
carij, prouinciales, archimandritæ, ge
nerales vocari gloriantur, vt nullu
hominum genus tam videatur prim
loci appetens, quàm iſtud. Non de
ſunt, quæ de iſtis perplura mala ma
lè dici poſſent, ſed iam præceſſerun
qui de ijs ampliſſimis maledictis con
cionati ſunt: adeò vt non ſolùm mu
tos probos, & integræ vitæ, verè reli
gioſos Patres ſed ipſas etiam ſanctor
Patrum benè viuendi inſtituta, & re
gulas contemptui expoſuerint. Quo
circa nihil ego hîc in ſugillationes eo
rum dixiſſe volo, qui rectè in profeſ
ſionibus ſuis ambulantes, ſanctorum
illorum Patrum veſtigia ſequentes,
ad cumulum aſpirant perfectionis.
Fateor

ror regulas & professiones illorũ
tas, fateor esse in hunc diem san-
monachos, sanctos fratres, mendi
res, sanctos anachoritas, sanctos ca
icos regulares: tamen inter hos
imos infideles, & reprobos, & apo
as, quibus religionis professio de-
natur. Atque hoc est propositum
rum voluisse ostendere, nullam
quam cuiusuis religionis professio
n tam castã extitisse, in quam non
psérit erroris & malitiæ macula.
uidem & Angelos apostatas legi-
s, & primos fratres parricidas, Pro-
tas reprobos, Apostolos prodito-
& discipulos Christi perfidos, at-
inter Rom. Pontifices supra mul-
schismaticos, & reprobos, & etiam
reticos: aliquando etiam mulierẽ
anti apicis culmen conscendisse,
vocata est Ioannes octauus, rexit-
sedem Apostolicam, laudata ab
nib. annos duos, cum aliquot men
us atque diebus: & quod mulieribus
Ecclesia negatum est, contulit sa-
s ordines, promouit Episcopos, mi
rauit Sacramenta, cæteraque Ro-
n. Pontificum exercuit munera: &
ta eius in Ecclesia nõ fuerũt irrita,

commu-

cõmuni videlicet errore faciente iu
Quo præualente, puto Ecclesiam ti
coactam multa dissimulare, quæ rel
gionis rigor aliàs non tulisset: ad
nec in religionibus quicquam int
grum, stabile & perpetuum reperi
potest. Quicunq; autem in Ecclesia
Dei sectas introducunt, & tanqua
sibi placentes, quæstus causa, aut fict
sanctitatis gloria secedunt à Princi
Romana Ecclesia, ij tanquam Nada
& Abiu alienum ignem offerentes
altare Dei, ab eo comburentur. Q
verò elati, & peruersæ sententiæ ex
gitatis hæresibus, exurgere audẽt a
uersus Ecclesiam Dei, cum Dathan
Abiron, voragine terræ absorpti vi
descendent in infernum. Qui a
tem scindunt vnitatem religionis,
Christi membra diuidentes, affligu
Ecclesiam Dei, eadem pœna, qua Ie
boam, exterminabuntur.

DE ARTE MERETRICI
Cap. LXIII.

Reliquum nunc, quia apud Æ
gyptios primos religionum
thores, neminem olim sacer

tn fieri licebat, qui Priapi ſacris non
pus initiatus fuiſſet, atque in noſtra
Ecclesia receptum ſit, quod carens te-
ſtibus Papa eſſe non poſſit, prohibe-
anturq; ſpadones, eunuchi & caſtrati
ſacerdotes ordinari, palamque vi-
demus vbicunq; ſunt magnifica iſta
templa, & ſacerdotū monachorum-
que collegia, vt plurimum in proxi-
mo eſſe lupanaria: quin & plurimæ
monialium & veſtalium ac beguina-
rum domus, priuatæ quædam mere-
triculárum fornices ſunt, quas etiam
monachos & religioſos (ne diffame-
tur eorum caſtitas) nonnunquam ſub
monachali cuculla, ac virili veſte in
monaſterijs aluiſſe ſcimus. Viſum eſt
non præter ordinem de arte meretri-
cia ſermonem hic ſubnectere, quam
quidem ad benè inſtitutæ Reipubli
adminiſtrationem non ſolùm vtilem, ſed
& neceſſariam eſſe plerique ſapien-
tiſſimi arbitrati ſunt. Nam Solon il-
le magnus Athenienſium legiſlator,
atque vnus de ſeptem ſapientibus A-
pollinis oraculo iudicatus (vt teſtes
ſunt Philemon & Menander) emptas
iuuentuti meretriculas comparauit,
primus Veneris Pandemi templū

ex prostitutarum capturis dedicauit, lupanariaque instituit legem sanciuit, immunitate etiã meretricibus cõcessa roborauit. Tantæ quoque reuerentiæ habitæ sunt meretrices in Græcia, vt cum Perses in Græciam expeditionem faceret, Corinthiæ meretrices pro salute Græciæ in templo Veneris supplicarent. Mos quoq; is erat apud Corinthios, vt de re magna supplicaturi Veneri, meretricibus id committeretur. Meretricum templa constructa plurima apud Ephesum, & aliud celebre ædificarunt Abydeni, quòd libertatem sibi ademptam meretrici opera recuperarunt. Ipse præterea sapiens Aristoteles non dubitauit etiam meretrices diuinis honoribus dignas, quando Hermiæ pellici sicut Elusinæ Cereri sacra fecit. Inuentum autem huius artis Veneri tribuitur, quæ idcirco etiam inter dea relata est. Hæc enim impudica, omnibusque prostituta libidinibus, author mulieribus in Cypro fuit, vt vulgato corpore quæstum facerent, vnde apud Cyprios, narrante Iustino, mos inoleuit, vt virgines eorum ante statutas nuptias in quæstum ad littus

rris prostituerent dotem lucraturas
ro reliqua pudicitia Veneri liba-
nta soluturas. Apud Babylonios
am, teste Herodoto, consuetudo
, vt qui rem domesticam consum-
sent, filias suas adigerent ad quę-
m corpore faciendum. Verùm As-
ia Socratica meretrix vniuersam
æciam (vt scribit Athenæus) me-
icibus impleuit: ob cuius amo-
, eiusque ministras à Megarensi-
raptas, ait Aristophanes, bellum
opõnesiacum à Pericle susceptum.
ulit autem hanc meretricandi ar-
permultum imperator ille He-
gabalus, qui (vt testis est Lampri-
dis) lupanaria domi amicis, clienti-
, & seruis exhibuit, conuiuia de-
d ad viginti duo fercula ingentia e-
arum, sed vt per singula conuiuæ
ent & lauarent: iuramentoq; adi-
antur, quòd voluptatem hãc per-
rent: sæpe etiam meretrices à leno
us cunctis redemit & manumisit,
ib. meretricem quandã notissimã
ulcherrimã triginta argẽti libris
misse legitur, fertur & vna die ad
circi, & theatri & amphitheatri, &
iũ vrbis locorũ meretrices ingres-

ſus,& ſingulis aureum donaſſe. A
quando etiam omnes de circo, de th
tro, de ſtadio, & omnibus locis & b
neis meretrices collegit in ædes pu
& apud eas concionem habuit qu
militarem, vocans commilitones, d
putauitq; de generibus ſchemat
& voluptatum: poſt concionem p
nunciauit ijs, quaſi militibus ter
aureos donatiuum. Etiam matros
Romanis meretricari volentibus
ſolū impunitatem, verumetiam i
munitatem conceſſit, ſalariaq; ex
blico ærario meretricibus ſtatuit.
iam ſenatuſconſulta quædam amo
ria & meretricia ſiue futuaria in
gauit. eaque de nomine matris
coniugis ſuæ Semiramida iuſſit ap
lari: inſuper & genera quædam lilli
num adinuenit, quibus etiam C
næ meretriculæ (quæ Dodecamec
na, quoniā in Venerio vſu duode
excogitaſſe modos, quibus in ſcen
iucundius redderetur, libidinis p
luuium cognominata eſt) num
ſuperat, ac veteres omnes Triba
Hoſtias, Aphias, Spinctrias, Gaſa
das, Caſaritas, proſtipulas, cætera
ſcortilla vinceret. Tranſeo Iudā l
lim

lam patriarcham scortatorē, & Sam-
pnem populi Dei iudicem, qui non
nisi scorta duxit vxores, ac Salomonē
ldæorum regem sapientissimū, qui
gges meretricum penè innumera-
tium habuisse proditur: quin & cū
esarem dictatorem virum strenuis-
simum hanc ob causam omnium mu
lrum virum nuncupatum, tum &
rdanapalum Babyloniorum mo-
archam, cæterosque innumeros me-
tricum potentissimos patronos: ip-
etiam Proculus Imperator in hac
te non postremam gloriam repor-
tuit, qui (vt testatur eius ad Metia-
um epistola) ex captis centum Sar-
maticis virginibus decem prima no-
ctē iniuit, omnes autem intra quinde
cim dies constuprauit. Sed maius illo
c, quod Poetæ narrant de Hercule,
qū quinquaginta virgines vna no-
ctē omnes mulieres reddidisse. Nar-
it etiam Theophrastus grauis autor,
herbulam quandam Indicam tantæ
virtutis, vt quidam, ea comesta, ad se-
ptuagesimum coitum processerit. Re
uum verò non parum hanc artem
marunt Sappho poetes Phaonis ad-
matrix, & Leontium Metrodori scor

 tum

tum in philosophia eruditissima, ad co vt aduersus Theophrastum contr coniugium pro tuendo meretricat libros ediderit. Accedit istis Sempro nia Græcè & Latinè elegantissim nec prætereunda hic est Leæna Ari stogitonis Atheniensis probatissim fidei scortum, quæ torta à tyrannis v amicum proderet, tormenta omni cum constanti silentio perpessa es Nobilitarunt præterea hanc arten Rhodope meretrix, Aesopi fabulato ris conserua quondam & contuberni lis, quæ tantas opes meretricio quæst consecuta est, vt inter mundi specta cula tertiam ordine condiderit Pyra midem. Sequitur hanc Thais Corin thia, quæ prærogatiua pulchritudin insignis regum duntaxat & princip dignabatur amplexus. Maximè ve rò hanc artem extulit Messalina Cla dij Cæsaris vxor, quæ lupanaria cir cumiens, etiam ancillam nobilissi mam è prostitutis, die ac nocte quir to & vigesimo concubitu superaui & lassata vitia, sed non saciata rece sit. Quibus adiungere poterimus recentiori memória Ioannam Nea politanorum illustrem reginam, plera

plerasque alias principes meretrices, & palatina scorta, si nuncupare eas tutum foret, quamuis vulgata fama notissimæ sint: hoc ipso tamen à cæteris meretricibus discretæ, quòd contra Heliogabali legem non in publicis lupanaribus, vt Messalina illa imperatrix, sed intra limina clanculum futuunt, & quasi per insidias meretricantur. Adscribamus licet etiam Octauiani Augusti vtranque Iuliam filiam & neptem, tum & Populeam & Cleopatram Aegypti reginam, & alias nobilissimas meretrices: quinetiam Semiramidis monarchæ, & Pasiphaë vetustissima libidinis exempla, quarum hæc tanta libidine ardebat, vt non modò filium proprium in cōplexum solicitaret, sed etiam equum vsque ad coitum adamarit: illa verò Minois regis vxor, se tauro supposuerit. Nolimus autem hoc loco illustrium meretricum catalogum edere: sed illud prætereundum non est, meretricios & adulterinos concubitus germinasse nobis splendidissimos heroas, puta Herculem, Alexandrum, Ismaelem, Abimelech, Salomonē, Constantinum, Clodonium Francorum

regem, & Theodoricũ Gothum, Guil-
lermum Normannum, Raymirum
Arragonensem. Sed & qui hodie re-
gnant & imperant reges, pauci admo-
dum ex legitimis matrib. nati sunt.
Tam leuia habentur penes eos ma-
trimonij iura, vt pro libito despon-
satas, iustas, verasque vxores repu-
dient, mutent, atque permutent:
similiter & filios filiasq; tot nuptijs
& sponsalitijs copulant & recopulãt,
vt nescire cogamur, vbi verum co-
hæreat illorum matrimonium. Ex-
empla huius plura suppetunt, sed pau-
ca, quæ à proximis annis sese offerũt,
pro omnibus faciunt. Nónne Ladis-
laus Polonus accepta in vxorem Bea-
trice, cuius nutu Hungariæ regnum
obtinuit, tandem repudiata illa su-
perinduxit aliam ex Gallis pellicem?
Nónne Carolus octauus rex Franco-
rum repudiata Margarita Maximi-
liani Cæsaris filia, illius sponsam ra-
puit, & vxorem sibi copulauit? quam
eandem posteà Lodouicus duodeci-
mus repudiata sua sibi consimili tho-
ro coniunxit, consentientibus illis ac
adiuuantibus regni Episcopis & Pon-
tificibus, quibus visum est pluris faci-
end-

ta iura acquirendæ Britanniæ, quàm iura obseruandi legitimi matrimo-nij. Et hodie adhuc nescio cui regi p-suasum audio, vt liceat sibi iam plus uiginti annorum vxorem dimittere, & nubere pellici. Sed ad meretrices re-uertendum est, harum artes qui nos-se velit, videlicet quo ritu suam pro-stituant pudicitiam, qua oculorum lasciuia, quo nutu faciei, quo corpo-ris gestu, queis sermonum blanditijs, queis impudicis contrectationibus, quo exteriori habitu ac fuco sollici-tent corruptores, cęterasq; meretriciæ artis vafricias, illices, laqueos, stratage mata, apud comœdiarum poetas hæc requirat. Qui aut scire cupit, quo ritu, quo delinimento, quo contuitu, quo affatu, quib. basijs, quib. suauijs. quib. cõtactib. quib. oppressiũculis, quib. af frictionib. quib. luctis, quo accubitu, quo constrictu, quibus motibus, quo impulsu, quo exceptu, quo recessu, qua Veneris protelatione, qua reci-procatione, qua instauratione mere-tricius ludus sit explendus, in medi-corum voluminibus traditum inue-niet. Scripserunt præterea libros de meretricibus Antiphanes, Aristopha-

nes, Apollodorus, Calistratus: parti-
latim verò Laidis meretricis laud-
scripsit Cephalus Rhetor, atque Na-
dis meretricis laudes conscripsit Al-
damus. Scripserunt præterea de form-
carijs amoribus tam Græci, quàm La-
tini, Callimachus, Philotes, Anacr-
ontes, Orpheus, Alceon Pindarus, Sa-
pho, Tibullus, Catullus, Propertiu-
Virgilius, Iuuenalis, Martialis, Co-
nelius gallus, & multi alij, non tam
poetarum, quàm lenonũ officio fun-
cti: sed hos omnes vincit Ouidius i-
epistolis heroicis ad Corinnam dict-
tis, maximè verò de arte amandi, qu-
verius de arte meretricandi aut leno-
cinandi intitulasset, ob quorum eru-
ditionem, quod iuuentutem impu-
dicis documentis corrupisset, ab Octa-
uiano Augusto in meritum exilium
ad Getas vsque relegatus est. Ipse et-
iam Archilochus Lacedęmonius o-
lim omnes amorum libros iussit ex-
cremari, & tamen hęc ars hodie adhuc
à nobis legitur, & ludimagistri hanc
suis prælegunt discipulis, & editis in
eam scelestissimis commentarijs ex-
ponunt: quin & vidi ego nuper atque
legi sub titulo Cortosanæ Italica lin-
gua

gua editũ & Venetijs typis excusum de arte meretricia dialogum, vtriusq; Veneris omnium flagitiosissimum dignissimumque, qui ipse cum authore suo ardeat. Prætereo hic, & consultò quidem, cinædorum & prædiconũ detestandam libidinem referre, etsi illam magnus probet Aristoteles: ac Nero imperator publico thoro honestauit, quo tempore Paulus Apostolus scribens ad Romanos indignationem omnipotentis de illis indicit. Pluet enim super eos Dominus laqueos, vt non effugiant, ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. In hos iubet imperator insurgere leges, & armari iura, & exquisitis pœnis vltore gladio pœnam irrogari capitalem: sed hodiè igne excremantur, quam Moyses in legibus suis crudelibus supplicijs extirpandã censuit, & Plato à sua republica expellit, & in legibus damnat. Antiqui etiam Romani hanc (teste Valerio & alijs) seuerissimè punierunt. Exẽpla huius fuerunt. Q. Flaminius, atq; tribunus ille à Cælio occisus, sed nos honestis aurib. parcentes, ab hac monstrosa libidine, & brutali spurcitia ad mere-

tricesredeamus . Siquidem omnib
hæc libido infeſta eſt, & non eſt, q
ignem illius aliquando non ſenſeri
ſed aliter vruntur fœminæ, aliter vi
aliter adoleſcentes, aliter ſenes, alit
plebei, aliter proceres, aliter paupere
aliter diuites. Quodq; mirabilius e
pro nationum & terrarũ varietate, a
ter Itali, aliter Hiſpani, aliter Galli, a
liter Germani: ita libidines incendi
pro cuiuſq; ſexus, ætatis, dignitati
fortunæ atq; nationis differentia ſib
varios inſaniendi ritus deligente: vi
rorum amor ardentior, ſed fœminar
pertinatior: amor iuuenũ laſciuus e
& ſenum ridiculus: placere ſtudet pa
per obſequio, diues munerib. plebe
conuiuis, proceres pompa & ludis. A
oritur pathicã ingenioſus Italus diſſ
mulato ardore, quadam adornata la
ſciuia, illamq; editis laudat carmini
bus, omnibuſq; præferens extollit: ſi
potitur zelotypus, illam perpetuò re-
cludit ac veluti captiuam obſeruat: ſi
amore fruſtratus de recuperanda pa-
thica deſperauerit, ad maledicta con-
uerſus, illam infinitis conuicijs dete-
ſtatur. Pręceps Hiſpanus, ardoris im-
patiẽs, furibũdꝰ, irrequieta laſciuia ir-
ruit,

rit, miserabilibusq; lamentis incen
dium suum deplorans pathicam in-
uocat & adorat: si potitus fuerit, tan-
dem aut zelotypus perimit, aut satia-
tus ad mercedem prostituit: si frui, de-
sperare cogatur, seipsum excruciat, &
mori destinat. Lasciuus Gallus obse-
quio nititur, cantibus & iocis pathicã
delectat, si capitur zelotypia, mœstus
taget, si frustratur, lacessit contume-
lis, vindictam minatur, vimq; inten-
dit: si potitus fuerit, tandem negligit,
& aliam vrit. Frigidus Germanus len
te inardescit, accensus arte instat, &
donis prouocat, zelotypus liberalita-
tem continet, frustratus contemnit,
potitus refrigescit. Fingit sese amare
Gallus, ardorem dissimulat German⁹,
amatum sese sibi persuadet Hispan⁹,
amare nescit absque zelotypia Italus.
Amat iucundam licet deformem Gal
lus, præfert pulchram, licet inertem
Hispanus, mauult timidulam Italus,
cupit audentiorem Germanus: fit è sa
piente stultus pertinaciter amando
Gallus, rebus omnibus amando pro-
fusis è stulto tandem, sed serò fit sapi-
ens Germanus, ob placendæ amatæ
desiderium magna aggreditur Hispa

nus, vt amata fruatur, maxima qu contemnit Italus. Quin huiusmo amorum libidinumq; passionibus retiti etiam maximi viri, multa pr clara facinora sępissimè negligunt post terga relinquũt: cuiusmodi qu dam in Ponto Mithridatis, in Cap Hannibal, in Alexandria Cæsar, Græcia Demetrius, in Aegypto A tonius: cessat olim ab opere Hercu propter Iolen, Achilles pugnam d trectat propter Briseidem, morat Circi Vlyssem, moritur in carc Claudius propter Virgineam, retin tur Cæsar per Cleopatram, eadem exitio fuit Antonio. Produnt sac literæ propter fornicationē Seth cu filiabus Cain prope vniuersum hu manum genus diluuione extinctum Propter fornicationis impetum del tæ sunt Sichen & domus Emor, & p nè tota tribus Beniamin: populus I rael propter fornicationem extern rum fęminarum quoties percussus e & in seruitutem datus? Iamque pr pter vnius Dauid regis adulterium quanta strages peste, fame, & gladi facta est? Propter fornicarios amore fœminarumq; raptus, Thebani, Pho

censi

enses, Circei expugnati atque deleti sunt, ipsumque, vt diximus, Peloponnesiacū bellum à Pericle susceptum est, ac decennali bello expugnatum Ilium, maximo totius Græciæ atque Asiæ detrimento. Similes ob causas Tarquinius, Claudius, Dionysius, Hannibal, Ptolemæus, M. Antonius, Theodoricus Gothus, Rodoaldus Lōgobardus, Childericus Francus, Aduincelaus Bohemus, atque Manphrodus Neapolitanus mortem, & patriæ ruinam passi sunt. Propter Canā Iuliam Tingitanæ prouinciæ præfecti filiam, per Rhodericum regem stupratam, pulsis Gothis, Saraceni omnem Hispaniam occuparunt. Henricus secundus Anglorum rex, ob stupratam nurum suam Philippi Francorum regis sororem, à filio suo regno pulsus est. Propter virorum fornicationes indignatæ vxores Clytemnestra, Olympia, Laodicea, Beronica, Frigiobunda, & Blancha, ambę Francorum reginæ, & Ioanna Neapolitana, & pleræque aliæ maritos occiderūt. Eadem causa Medecā, Prognem, Ariadnem, Altheā Peristillā materno amore in odium verso, in crudelē filiorum cædem adegit,

gis,

git. Et posteris temporibus multæ a
huc mulieres maritorum stupra in
tos filios vindicârunt, atque ex mit
simis matribus crudelissimæ Mede
furibundæ Altheæ, & impiæ Heris
læ factæ sunt.

DE LENONIA.
Cap. LXIIII.

VErùm quia Lenonum & Len
rum suasu, consilio & opera c
mittunt meretrices, & scorta
res vt plurimum scelera sua, ipsam le
nociniorum artem prosequamur. N
sicut meretricatio ars est prostituend
propriæ pudicitiæ, sic lenocinium a
est oppugnandæ, & prostituendæ pu
dicitiæ alienæ. Quæ tanto quiden
maior est meretricia, quanto scelera
tior: tanto potentior, quanto ipsa re
plurium artium satellitio constipata
tanto autem perniciosior, quanto ip
sa plures cæterarum artium, ac scien
tiarum disciplinas amplectitur, qua
aranearum instar irrepens, quidqui
in singulis artibus & disciplinis vs
piam est veneni, id totum è singuli
haurit, inde sua tela contexens: non

quidem

qidem quales aranearum telæ, quæ
missis auibus, non nisi muscas ca-
pint, nec etiam cuiusmodi illa vena-
rum ingentia retia, quæ grandiores
lluas retinent, pusillas astutioresq;
stiolas elabi sinunt: sed vincula ne-
ct tam fortia, tamque solida, vt nul-
puella, nulla mulier tā sit simplex
ue prudens, tam constans siue perti-
ax, tam verecūda seu timidula, tam
ptens siue pusilla, vt si semel aures
æbeat lenæ, non illicò capiatur &
ereat. Astutia verò ea est, quam nul-
vincit muliebris prudentia, à qua-
ım tēdiculis nulla puella, nulla ma-
ona, nulla vidua, nulla vestalis eua-
ıt indemnis. Cuius inermis militia,
urium mulierum pudicitiam pro-
ernit, quàm vllus vnquam, quantū-
ınq; maximus exercitus, illius tech-
æ, fraudes, doli, versutiæ, astus eius-
ıodi, quæ tradere nullus stylus suffi
at, nullum ęquare possit ingenium.
uumque hæc ars plurimos vtriusq;
exus habeat professores, tamen pau-
os admodū consummatos dedit ma-
istros: nec mirum. Nam licet tot
int lenociniorum genera, quot artiū
: disciplinarum, idcircò absq; omniū
cogni-

cognitione perfici non poteſt. Op-
tet ergo perfectum & conſummatum
lenonem lenamúe omniſciũ eſſe,
ad vnam ſolam diſciplinam, velut
Arcticam ſtellam tantũ reſpicere,
omnes amplecti, eam artem profeſ-
cui cæteræ omnes diſciplinæ ſeru-
& famulãtur. Eſt enim certa quæd-
omnium ſcientiarum ſeruitus len-
nio famulantium. Nam huic in p-
mis Grammatica ſcribendi & loqu-
di diſciplina amatorias largitur e-
ſtolas, illaſq; effectis amatorijs ſalu-
tiunculis, precatiunculis, lamenta-
culis, allectatiunculis, dictari doc-
quarum exempla pleraq; ex recenti-
ribus Aeneas Syluius, & Iacobus C-
uiceus, & pleriq; alij reliquerunt. V-
rùm eſt alia quædam Grammatic-
ratio, de modo occultè ſcribendi, c-
de Archimede Syracuſano legimus
pud Aulum Gell. de quo artificio a-
te paucos annos ſcripſit Trithemi-
Abbas Spanheimenſis duo ingenio-
volumina, quorum vnum nuncup-
uit Polygraphię, alterum Steganog-
phiæ, in quo poſteriore, tam ſecur-
ſecretoſque ad quantamcunq; etia-
diſtantiam explicãdi animi ritus m-
doſq;

ofq; tradidit, quibus nec Iunonis o-
nifcia zelotypia, nec Danae arctifsi-
a custodia queat resistere, nec qui o-
nia peruidens centoculi Argi vigi-
ntia queat explorare. Ars profectò
on tā necessaria regibus, quā lenoni-
us & amantibus omnibus cōmodis-
ma. Succedit huic proximè poesis,
uæ suis lasciuis rythmis atq; fabulis,
c amatorijs bucolicis, epigrāmatibus
pistolis, & præceptiūculis, comœdijs
tq; ex penitissimis Veneris armarijs
lepromptis lasciuis carminibus leno-
inio functa, pudicitiam omnē sub-
ertit, ac adolescentiæ bonā indolem
noresq; corrumpit. Vnde Poetę inter
enones principatum facilè obtinue-
unt, è quorū numero apud Priscos
eritiores extitêre illi, quos superius
n arte meretricia nūcupauimus. Cal-
imachus, Philetes, Anacreontes, Or-
heus, Pindarus, Alceō, Sappho, Tibul-
us, Catullus, Propertius, Virgilius, O-
idius, Iuuenalis, Martialis: & hodiè
dhuc sunt Poetę, qui pestilentissima
armina scribunt. Post istos verò non
nfimum inter lenones locū sibi ven-
licant Rhetores, fraudulentarū blan-
litiarū & persuasionū artifices, illaq;
lenarum

lenarum felicissima, cui propitia e[...] dea Suadela. Superiorem tamen isti locum possident Historici, illi præci puè, qui amatorias illas Historias con texuerunt, Lanceloti, Tristamij, Eu realis, Pelegrini, Calisti, & similium in quibus fornicationi, & adulterijs, teneris annis puellæ instituuntur, & assuescunt. Neq; verò machina quæ uis ad oppugnandum, cùm matronarum pudicitiam, tũ virginum ac viduarum castimoniam validior, quàm lectio lasciuæ Historiæ: nulla tam bonæ indolis fœmina, quæ hac ipsa non corrumpatur, mirumq́ue putarim, si aliqua reperiatur, aut mulier, aut tam exactæ castitatis, siue pudicitiæ, quæ eiusmodi lectionibus, & Historijs peregrina libidine, non sæpè ad furorẽ vsq; accendatur. Atque tamen quę in his libris plurimum edocta puella est, quæq; horum iacere scit dicteria, & ex horum disciplina, cum procis in multas horas facundè confabulari, hęc demùm est probè aulica. Permulti autẽ Historici lenones extitêre, quorũ nomina obscura sunt: multi etiam inter præclaros Scriptores istis operam nauârunt; cuiusmodi ex recentioribus,

Aeneas

æneas Syluius, Dantes, Petrarcha, ocatius, Pontanus, Baptista de Cam fragoso, & alter Baptista de Alber. Florentinus. Item Petrus Hœdus, Petrus Bembus, Iacobus Caniceus, Iacobus Calandrus, Mantuanus, & ulti alij, inter quos tamen Ioannes ocatius, superatis omnibus, lenonū lmam sibi lucratus est, in ijs maxi- è libris, quos Centum nouellorum titulauit: cuius exempla, & tradi- ones nihil aliud sunt, quàm callidis ma lenociniorū stratagemata. Iam erò quando honestatis, ac religionis erecunda, timidulaque fœmina ex- ugnanda est, quantum tunc Diale- icæ argutiæ lenocinijs adiumenti ręstant, ipsa apud Ouidium Myrrhę bula facit. Proinde nunc ex Mathe- aticis disciplinis, Arithmetici ludi nocinijs commodi sunt, & Musica sa non minima lenociniorum cliē- ila est, quæ vocis gratia, & pestilen- bus cantionibus instrumentorum- ue voluptarijs modulis libidinis in- entiua, in omnem lasciuiam & cor- uptionem animum emollit, mores ubuertit, luxuriæ concupiscentiam ffectusq; validissimè incutit. Cui ac-
cedis

cedit chorearum & ſaltationum commoditas, vbi cum pathicis liberè loqui licet, & palpitare oſcula, baſia, & ſuauia figere, & impudicis manibus quam velis contrectare, & nõ rarò ad latebras confugere. Nec deeſt à lenocinijs geometricus architectus, qui ſchanſili machinula per impluuium vel feneſtram ſub noctu congrediatur amatæ, quiq; adulteratis clauibus, ſimilibuſq́;, ceu quale Dędalus fabricauit Paſiphaæ, ingenijs adulteris obſequatur. Iamque etiam in picturis legunt, quæ literas neſciunt, mulieres, pluſq́; ex iſtis intelligunt, quàm aliæ ex literis conſpiciunt, dum intra cubilia nuſquam non videant quod cum ſcelere & flagitio æmulentur, nec minus per oculos, atq; per aures animus corrũpitur. Tã enim hi ad animũ penetrãt, atq; illę; nec minus laſciuis carminibus, quam rerũ pręſentia homines ad libidinem inuitãtur: cuius rei argumẽta ſunt. Venus Gnidia, Praxitelis opera in tẽplo ſtuprata, eiuſdẽq; artificis, Cupido, abs Alchida Rhodio adoleſcẽte corrupta, & quę refertur abs Eliano Fortunæ ſtatua, abs Atheniẽſi iuuene tã ardẽter adamata, vt cũ eme-

re pro-

ohiberetur,apud eandē expirarit.
ent. etiam in Eunucho introducit
escentē ad libidinē incensum, cū
isset tabulā, in qua depictū fuerat,
modo Iupiter per aureum implu
corruperit Danaen: ideoq; nō im
ito Aristo. pęnā publicam statuit
oribus, qui talia proponūt oculis
ltitudini, quibus libido inflāme-
Neq; verò sine causa dicit Sapiēs,
uræ ac statuariæ artes inuentas
in tentationē animæ hominum,
n decipulam insipientiū, & corru-
onē vitæ. Occurrunt nūc astrologi
omantes, geomantes, somniato-
ominatores, aruspices, augures, re-
uusq; diuinatorū populus, qui o-
es lenonū officio fungentes, suis
acijs, ac versipellis astutiæ fraudi-
spondēt illicitos amores, concili-
q; nō rarò, scelestissimas congluti-
nuptias, nimis rarò benè pactas di
unt in adulteria. Ab ijs lenonibus
n modò mulieres, sed quod puden-
m est, viri etiā amorum & cōiugio
n suorū auspicia petunt, & spē po-
ndæ pathicæ puellæ capiūt, & pro
rum non tam stulto, quàm impio
tatu sese connubijs iungūt vel exi

munt.

munt. Cæterùm etiam ad tam insa-
nam crudelitatem plerique induc-
sunt, vt putent Astrologicis imagini-
bus, & horarum obseruationib⁹ amo-
rem cogi posse, sicut de istis Theocri-
tus, Virgilius, Catullus, Ouidius, Ho-
ratius, Lucanus, & multi alij nuga-
ces Poëtę cecinerunt, atque ipsi Astr-
logi Poëtis, non minùs mendaces au-
thores, in suis electionum libris stati
Canonibus tradiderũt: quo vno pro-
fectò lenociniorum obsequio, Astro-
logi omnes, & diuinatores non min
mum faciunt quæstum, quibus in a
iutorium proximè sese offert

Magia, quæ se carminibus promitt
soluere mentes
Quas velit, ast alijs duras immitte
curas.

De qua etiam apud Lucanum:

Carmine Thessalidũ dura in præco
dia fluxit,
Non satis adductus amor.

Et apud Horatium Cadidia, apu
Apuleium Pamphilæ maleficæ su
amatores astringunt, & in Calli
tragica Comœdia, Cælestina lena M
libœam puellam accendit. Accedu
ijs etiam veneficia, & philtra, amat

pocula, ſed admodum periculoſa.
ro amore nonnunquam mortem.
grauem aliquam mortem indu-
H. Horum hauſtu mortuus eſt Lu-
ius, & Lucretius, ſed dilucidis in-
allis ſenſum mentemque amiſit.
imus etiam mulierem quãdam,
amatorio poculo hominem occi
et, ab Areopagitis abſolutã, quia
ris cauſa hoc commiſerat, ſed nul
nocinij accõmodatior ars, quàm
licina, quæ concupitam Venerem
auis pathica puella facilè obtinet
n pollicetur reſarcinato hymenęo
ſſam virginitatem reſtituere, pa-
s ne excreſcant cohibere, vterum
nibere, ſterilitatis venena in lon-
ſecuramq; libidinem miniſtrãs,
quaſſata ſpina conceptum ſemen
re docens, vt canit Lucretius:
ſui cauſa conſuerunt ſcorta mo-
eri,
omplerentur crebrò, grauidęque
acerent,
mul ipſa viris Venus vt concin-
ior eſſet.
Quo vno medicorũ beneficio iam
tæ matronæ ſimul & puellæ au-
etiam dominæ ſecurè futuunt,
 faciunt

faciunt ad hanc rem etiam vetula-
rum incrustationes, & reliqui mere-
tricantium mulierum fuci, qui a-
pud medicos in libris de decoratio-
ne passim traduntur, docenturque
quibus noxias meretricum merces ve
dibiliores reddant, quæ idcirco sacr
literæ vocant vnguenta meretricia
& cum istis alia permulta pharmaca
libidinum incentiua: cuiusmodi o
pe gloriatur Ouidius ad nouenarium
numerum se inscendisse, & Theo
phrastus scriptam reliquit plantam
quandam ad septuagesimum coitum
vires extendentem. Iam verò nullum
lenocinium oportunũ tempestiuum
que magis, quàm quod medicinę pr
textu peragitur, nullæ siquidem do
mus tam clausæ, nulla monasteri
tam reclusa, nulli carceres tam custo
diti, quæ non admittant, quæúe ex
cludant lenonem medicum: è qu
bus, teste Plinio, etiam in principum
domibus adulteria perpetrata sunt
vt Eudemi in Liuia Drusi, & Vect
Valentij in Messalina Claudij. Et
quis philosophos lenocinio inutil
putet, ipse Cyrenaicorum magist
prohibet Aristippus, cui quum esset

ad Thaidem nobile scortũ frequens
alijs riualibus consuetudo, glo-
tur, quòd ipse haberet Thaidem
n alij à Thaide haberentur, quũ-
lli sua bona perderent, ipse gra-
xuriaretur. Sic meretrix philoso-
n illum habuit pro lenone, cuius
plo & authoritate omnem iu-
ntem ad se traheret: nec satis fuit
ppo, sese meretrici lenonẽ exhi-
ed etiam docere publicè libidi-
epi', illasq; de lupanari in scho-
nstulit. Reliquum nunc & me-
cæ artes per plures lenociniorũ
obtinent, inter quas Phrygia
ia, nendi, texendi, suendi, cæte-
uliebria exercitia principatum
:quorum prætextu lenæ dum
, filum, vittas, tiaras, corollia, ce
culos, chirotecas circumferunt,
enculis olim meretricibus iam
mercatrices effectæ, pathicas
s his rebus facilè allectant, &
uendi opportunitatem capi-
ibus tum adsunt subsidio lo-
uibus permissum est domos li
gredi, & filias ancillulasque
bus matribus ad lintea abdu-
unt etiã mẽdacæ, quę eleemo-

 syna-

synarum pietate obseruãt ianuas, d
ferunt, referuntque plena lenocini
rum & nuncia, & literas,
Et ferunt ad nuptam dona, quæ m
tit adulter.
Proinde etiam & virilia nobiliu
exercitia lenocinijs accommoda su,
vt equitia, quæ torneamenta vul
vocant, ludique militares, quoru
astu Romulus olim rapuit Sabin
Iamque etiam venatio ô quoties
syluarum latebris nobilium pot
tumque adulteria conciliauit. L
hoc pulchrè Virgilius in Aenea &
done, à venandi oportunitate de
psu comitum occasione capta. Ips
iam Iupiter vsus est lenonibus pa
ribus. Proinde & nautæ quid co
rant lenocinijs, ipsæ Venetiæ tes
tur, quin etiam lautæ coquina
epulæ oppiparaq; cõuiuia lenocio
rum vicẽ tenent, vt eleganter in
Aeneadibus expressit Virgil.
Postquam prima quies epulis, m
que remotæ,
Crateras magnos statuunt, & vi
ronant.
Hic regina grauem gemmis au
poposcit,

Impleuitq; mero pateram, celebrate fauentes,
Dixit, & immensum laticum libauit humorem,
Primaq; libato summo tenus attigit ore,
Tum Biciæ dedit increpitans, ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro,
Post alij proceres Tyrij, Troesque sequuntur,
Nec non & vano noctem sermone trahebat
Infelix Dido, longumque bibebat amorem.

Sunt adhuc, quæ prætereo, permulta lenociniorum artificia, sed hæc omnia vincit aurum: quo si alchimistæ nobis, vt pollicentur, satisfacere possent, ipsi profectò lenonum futuri sunt omnium inuictissimi. Potentissimum enim lenocinium in auro atque pecunia est.

Scilicet vxorem cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Auro placatur zelotypus maritus,

auro mollitur inexorabilis riualis, au-
ro accuratissimi vincuntur custodes,
auro quæque ianua panditur, auro o-
mnis thalamus conscenditur, auro v-
ctes & saxa, & insolubilia matrimo-
nij vincula franguntur. Quid mirum
quòd auro virgines, puellę, matronæ
viduæ vestales veniunt, si auro Chri-
stus ipse venditur? Denique hac leno
ciniorum duce plurimi ab infima sor
te ad summum propè nobilitatis gra
dum conscenderunt. Prostituit hic v-
xorem, factus est senator: prostituit il
le filiam, creatus est comes: hic aliam
quamuis matronam in adulteri prin
cipis sollicitauit amplexum, mox am
plo stipendio dignus, fit regius cubi
cularius: alij ob desponsata regia sco
ta spectabiles facti sunt, publicisque
muneribus præfecti, eisdem artibus
abs Cardinalibus & Pontificibus mul
ti multa perpinguia venantur bene-
ficia, nec est via vlla compendiosior.
Quantum autem lenocinijs ipsis con
ducat religio, ipsa Paulinæ castissi-
mæ inflexibilisque matronæ histo-
ria ab Aegesippo descripta testatur,
quam Isidis sacerdotes cuidam eque-
stris ordinis adolescenti pro Anube
Deo

[illegible]eo prostituerunt. Quid etiam in i[illegible]
[illegible]is posset auricularis nostra confessio
[illegible]sa Tripartita indicat historia: nec
[illegible]sunt mihi, si referre velim, cognita
[illegible]entia exempla. Habent enim sacer
[illegible]tes, monachi, fraterculi, moniales,
[illegible]quas vocant sorores specialem leno
[illegible]niorum prærogatiuam, quum illis
[illegible]ligionis prætextu liberum sit quo[illegible]
[illegible]enque peruolare, & quibuscunque
[illegible]antum & quoties libet, sub specie
[illegible]sitationis & consolationis, aut con
[illegible]ssionis secretò sine testib. loqui, tam
[illegible]è personata sunt illorum lenocinia
[illegible]sunt ex illis quibus pecuniam teti-
[illegible]sse piaculum est, & nihil illos mo-
[illegible]ent verba Pauli dicentis: Bonum est
[illegible]ulierem non tangere, quas illi non
[illegible]rò impudicis contrectant manibus
[illegible]clanculū confluunt ad lupanaria,
[illegible]uprāt sacras virgines, vitiant viduas
[illegible]hospitum suorū adulterantes vxo-
[illegible]s, nonnunquam etiā, quod ego scio
[illegible]vidi, Iliaci prædonis instar abdu-
[illegible]ent, & Platonica lege cū popularibus
[illegible]is cōmunes prostituunt, & quarum
[illegible]imas lucrari debent Deo, illarum
[illegible]rpora sacrificant diabolo: aliaque
[illegible]s multo sceleratiora, & quæ nefas

eſt eloqui, inſana libidine perpetr
interim caſtitatis voto abundè ſatis
cientes, ſi libidinē, ſi luxuriam, ſi fo
nicationem, ſi adulteria: ſi inceſtu
verbis acerrimè inceſſent deteſtent
que, & de virtute locuti clunes agit
Sed & flagitioſiſſimi lenones, ſcel
ſtiſſimæq; lenæ ſæpè ſub illis religi
num pellibus deliteſcunt. Tales h
bent aulicæ dominę plerunq; ſacro
ſuorum myſtas, & aulicarum nupti
rum ſcortationumq; conſultores. E
rabat olim Romæ in templo Vene
duabus tabulis exſculptum ſenatu
conſultum, & lex futuaria ſcortato
bus & lenonibus admodum fauor
bilis, quam apud Petrum Crinitu
in hæc verba latam legimus: In prim
tabula continebantur Iura viſund
conſectandi, ſuſurrādi geſtiendi, ſu
trudendi, ſalutandi, cōfabulandi, pr
candi, perpetuò interdiu futuarijs p
miſſa ex me ſunto, ex æde, foramin
horto, poſtico, impluuio, cuncta hæ
commoda nemini homini prohiben
to: conſilia ferunto, fidem ſeruant
auxilium operámue danto. In alter
tabula erat: Sub noctu vota tractant
percuſſa iuramenta lamento admi

ento, ſolicitanto, verecundiam timo-
rémq; amouento, triſtitiam ſuppri-
munto, tempori locóue obſecundan-
to, occaſioni ne vnquam cedunto, in-
ternuncias epiſtolas ſuccidunto: ijs
rem, voluntatẽ, expectationem, ne-
ceſſitatem, miſericordiam adfectan-
do, inferunto: fraude, vi, dolo, oſtenta-
tione attemperatè vtuntor, pruden-
tiam, fatuitatẽ habento, tenento, ge-
ranto: ex pathica quicquã ſempiter-
nè quaſi ſtipẽ & pignus capiunto, eius
permiſſo aduehunto, nouã quęrunto,
ſtu, pompaue grandianimem nobi-
lem inſectantor, notas, coniecturas ta
citus nouanto. Erat etiam Lycurgo
lata lex, ſi quis ætate prouectior ac nu
ptijs intempeſtiuior puellulam pri-
mæ pubis duxiſſet huic integrũ eſſet
ex adoleſcentibus aliquẽ deligere, qui
Venere potentior præcurrens feracem
vterũ generoſo ſemine impleret, mo-
dò ipſum quod natum eſſet, mariti aſ
ſeretur. Erat & Solonis lex, quæ ſimi-
liter permittebat vxoribus: ſi mariti
in rem Veneream ignauiores eſſent,
ex neceſſarijs vnum aliquem ſibi de-
licere, quicum colluctarentur, nec id
circo alienum dici, quod naſceretur.

Mitto quòd sunt & cognoscuntur mu-
lieres in hunc diem etiam ex nobili-
ribus, quæ quotannis externo semi-
grauidæ, notos filios maritis supp-
nunt, rursusque post partum redeu-
ad alternam adulterorum satietate
nequiores M. Agrippæ Iulia, quæ ni
plena naui vectorem non recipieba
Atq; surrexit his temporibus ex The
logorum schola inuictus hæreticus
qui has Lycurgi & Solonis leges asse
reret licere etiam in Ecclesia, M. Lu
therus, quod vos ideo scire volo, ne p
tetis non etiam Theologos esse len
nes. Ipsa siquidem sacra bibliorum
loquia (si fas est dicere) lenociniorum
stratagemata habent, in socru Ruth
& in Ionadab, quem vocat scriptur
virum prudentem, atque in Achito
phel potenti consiliario manifestum
est. Quin & Abraham cùm esset ill
vxor Sara pulchra & iuuenis, & pere
grinarentur apud Aegyptios, ait illi
Noui quòd pulchra sis mulier, & c
viderint te Aegyptij, dicent: vxor il
lius est, & interficient me, & te reser
uabunt, dic ergo obsecro, quòd soro
mea sis, vt benè sit mihi propter te, &
viuet anima mea ob gratiam tui, &
ita

ni tandem sublata est Sara in domũ
Pharaonis, & Abraham benè vsi sunt
ppter illam. Eodem stratagemate a-
pud regem Palęstinorum Abimelech
usus est vtrisque regibus, sed diuersis
temporibus coniugem suam ad con-
cubitum vsque permittens. Fecit idẽ
Abrahæ filius Isaac, atque ita etiam
sanctorum exemplis ars lenocinio-
rum illustrata est Proinde à dijs abs
heroibus, à legislatoribus, à philoso-
phis, à sapientissimis viris & theolo-
gis, à principibus ipsisque religionis
capitibus culta & cohonestata. Leno-
nes fuerunt Pan Deus atque Mercu-
rius, ipseque puer Cupido: leno fuit
heros ille Vlysses, leno fuit legislator
Lycurgus, & sapiens ille Solon, qui
prius lupanaria ædificauit, & mere-
triculas iuuentuti prostituit. Sed & re-
centioribus temporibus Sixtus Pon-
tifex Maximus Romæ nobile admo-
dum lupanar extruxit. Imò fuit Im-
perator ille Heliogabalus, qui domi
suæ meretricum cohortes aluit, ami-
cisque & seruis exhibuit. Iam verò
multarum reginarum cæterarumq; prin-
cipum & dominarum nonnunquam
curæ est, atque regum matres non-

nunquam filiorum suorũ lenæ fu
Neque præterea optimates magist
tusq; id officij abhorrent, quippe lo
nes olim fuerunt Corinthij, Eph
Abydeni, Cyprij, Babylonij, & mu
alij magistratus, qui in ciuitatib. s
lupanaria construunt fouentq;, ne
nihil ex meretricio quæstu etiam
rario suo accumulantes emolum
ti: quod quidem in Italia non
rum est, vbi etiam Romana sco
in singulas hebdomadas iulium p
dent Pontifici, qui census ann
nonnũquam viginti millia duc
excedit, adeoque Ecclesiæ procer
id munus est, vt vnà cum Ecclesiar
prouentibus etiam lenociniorum
merent mercedem. Sic enim eg
los supputantes aliquando aud
Habet, inquientes, ille duo benefi
vnum curatum aureorum viginti
terum prioratum ducatorum q
draginta, & tres putanas in Bur
lo, quæ reddunt singulis hebdom
bus iulios viginti. Iam verò nih
minus lenones sunt Episcopi ill
Officiales, qui censum pro conc
natu à sacerdotibus quottannis e
quent, idq; tam palam, vt apud p
ip

ſam in prouerbiū abiret, illa eorū cō
binaria exactio, ſiue lenociniū quo
cunt: Habeat vel non habeat, aureū
luet pro concubina, & habeat ſi ve-
t. Sed in regno auaritiæ nihil turpi-
dini adſcribitur, quod lucrum pa-
at. Mitto tolerantiæ commentum,
ao certa pecunia Epiſcopis ſoluta, ab
ntis mariti vxor præter adulterij, vt
icūt, offenſam alteri cohabitare per-
nittitur: quæ omnia tam manifeſta
int atque frequentia, vt neſcire coga
ur, Epiſcoporum ne impudētia, an
lebis patientia hactenus fuerit inep-
ior: vt tandem opus fuerit Germanię
rincipibus, inter cætera nationis il-
ius grauamina, hæc quoque deferre,
x quibus quæ hic ſilentio premūtur,
icere poteritis. Eiuſmodi itaque pa-
ronos habet ars Lenonia, quiq; tue-
ntur artem meretriciam, cui in hūc
ſq; diem, proh dolor, in Chriſtiana
Republ. locus eſt, & in ciuitatibus pu
lica theatra, immunitates & ſtipen-
ia conceſſa ſunt, vnica illa contra di-
inas leges, atque ipſum Dei verbum
umana ratiuncula, ſiue potiùs leno
io cōmento militante, qua inquiūt,
t iuuentus egeſto, illic libidinis im-

 petu,

petu, peiora conari desistat: Toll aiunt, è Repub meretrices, cuncta st pris, incestis, adulterijs permiscentu nulla matrona integra remanebi nulla vidua pudicitia incolumis per sistet, vix virgines ac vestales inuiol tæ seruabuntur: hinc tandem impos bile esse concludunt, Reipub trāquil litatē sine meretricibus posse cōsiste re, sine quib. tamen populus Israel o lim per tot sæcula continētissimè du rauit, sicut præcepit illis Deus: Non erit meretrix, neque scortator in fili Israel. Atq; præterea hæc spurcitia o lim etiam sub religionis specie Eccle siam insilijt, ac Nicolaitarū hæresin propagauit, qui ob vitandam zeloty piam vxores prostituebant, ac velu Platonica lege communes habenda docebāt. Quicunq; autem Principes Iudices, & Magistratus lupanaria fo uent, siue quouis modo permittunt etiam licet ipsi non scortentur, dice tur eis à Domino, quod ait Psalmista Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam pon bas, hęc fecisti & tacui, existimasti in què quod ero tui similis, sed arguan te, & statuam contra faciem tuam.

DE MENDICITATE.
Cap. LXV.

PErtinet ad Remp. atq; religionē, etiam pauperū & ægrotantiū rationem habere, ne quis delinquat propter paupertatem, & furetur, aut mendicando circumiens, contagiosæ pestis calamitate ciues inficiat, aut fame pereat in opprobriū humanitatis. Quapropter pauperum Xenodochia publico ære insigni pietate pluribus in locis instituta sunt, & priuatis diuitum eleemosynis indies locupletantur. Publicè enim mēdicare, & circumire ciuitates, ab initio semper vbique gentium omnium legibus prohibitum fuit. Nam in vetere lege Iudæis a Moyse præceptum est: omninò egenus & mendicus non sit inter vos. In lege etiam Romana de validis mendicantib. arctè statuit Iustinianus Imperator, vt si quis laborare potens, eleemosynis se immisceat, captiuandus sit, & in seruitutem redigendus. In lege autem Euangelica præcepit Cristus, quod superest dandum pauperibus, vt nullus mendicus, neque egenus in plebe remaneat, sed fiat

æqua-

æqualitas, ſicut ſcribit Paulus Cor
thijs, inquiens: Veſtra abundantia,
lorum inopiam ſuppleat, vt & illo
abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupp
mentum, & fiat æqualitas, ſicut ſc
ptum eſt. Qui multum habuit, n
abundauit, & qui modicum non m
norauit. Et ad Epheſios ſcribens,
Qui furabatur iam non furetur, m
gis autem laboret operando man
quod bonum eſt, vt habeat vnde
buat neceſſitatem patienti. Idem
Theſſalonicenſes iubet laborare m
nibus, & operam dare vt abundẽt, r
quam decretum illis ſtatuens, vt
nolit operari, non manducet: ſecus
tem agentibus communionem fi
lium præcipiens ſubtrahendam, a
in Epiſtola ad Timotheum conde
nat eos, qui mendicitatis quęſtum
bitrantur pietatem. Ipſa enim Ca
nica Pontificũ Decreta, ſolis illis p
peribus erogandas eleemoſynas
cernunt, qui laborare non poſſu
quoſcunque alios illas accipientes,
ter prædones, fures, latrones, & ſac
gos connumerant. Ijs itaque autho
bus docemur, non tam paupertati
dolendum, quàm mendicitatẽ ipſa
deteſta

destandam. Artes verò quas pro ex-
pendo mendicitatis quæstu excogi-
tauerunt, ab omnibus execrãdæ sunt,
dum malunt ante templorum fores
inhumanæ naturæ iniuriam, & con-
tra diuinam legem læthale frigus, dē-
tium stridores, vrentes æstus, ingētes-
que cruciatus, vt vix mortem ipsam
eludant, spontaneè perpeti, quàm
in Xenodochijs pauperum stipe con-
tenti degere, & malis suis mederi.
Quodque magis execrandum est, in-
ter hæc malorum tormenta insuper
blasphemi, maledici, contumeliosi, te-
mulenti, deierantes, nõnunquam au-
tem simulatè orantes, sacra omnia
aut negligentes, aut contemnentes,
nec Christum quidem vlla veneratio-
ne colentes, vt spectãtibus non Chri-
sti martyrum præ se ferãt imaginem,
sed infernalium manium, damnato-
rumque repræsentent cruciatus. Et a-
liud mendicantium scelestissimum
genus minimè miserandum, eorum
videlicet, qui visco, farina, cruore, ta-
bisuper incrustatis vulneribus, & su-
per inductis stigmatibus sese totos vl-
cerosos, cancerososque pingunt. Alij
alijs confictis morbis, varijs prę stigijs,
spe-

ſpectantibus ſe miſerabiles mētiū
Sunt alij,qui votorū & peregrina
nū pretextu prouincias obambula
laborem ex induſtria fugiētes, oti
paupertate oſtiatim mendicātes,
ij interim,ne cum regib⁹ quidem
ſuam commutare velint,modò ill
berum eſt, quolibet & velint,vag
quodcunq; collibitum eſt facere b
& pace. Vbiq; tuti ab exactionib
publicis oneribus,à ſeruitutibus,à
ſuris ciuilibus vndiq; & vbique lib
nec pro fraudibus, dolis, impoſtu
furtis, iniurijs in ius vocati, & ve
dijs ſacri ab omnibus inoffenſi:at
tamen ex illorum ordine non mi
ma naſcitur pernicies , ingentia
prodeunt facinora , dum præte
mendicitatis ciuitatum,&prouinc
rum explorant ſecreta,fraudib⁹ & d
lis exercitati hoſtiles deferunt, re
runtque tabellas, ad omnium pro
tionum genera inſtructi. Ab ijs n
nunquam incenſæ vrbes, quod pr
mis annis ipſa Gallia,atque vrbs T
renſis experta eſt , nonnunquam
ijs corruptæ aquæ,infectæ fruges,
nenata pabula, & ſeminata peſte i
gens hominum ſtrages facta eſt.

adnum

numerandæ sunt gentes illæ, quae
Cnganos vocant.
Cas aliena iuuant, proprijs habitare
molestum.
Fastidit patrium non nisi nosse so
lum.
i enim ex regione inter Aegyptã
Athiopiam oriundi, de genere Chus
Chã, filij Noë, adhuc vsq; proge-
toris maledictionẽ luunt, per vni-
rsum orbem vagãtes, in triuijs ten-
ia erigẽtes, latrocinijs, & furtis, de-
ptionib⁹ & permutationib⁹, atq; ex
iromantica diuinatione oblectan-
homines, ijs fraudibus victũ men-
nt. Volaterranus hos Vxios esse pu-
Persidis populos secutus Scilatem,
Constantinopolitanam scripsit
storiam. Hîc enim dicit Michaelẽ
alum Imperatorem ex vaticinio
orum adeptum fuisse imperium,
secta per Mesiã atq; Europã spar-
issim omnibus futura prędicebat.
dorus Assyrios atq; Cilices affir-
Iam verò hæc validę mendicita-
les, non inter prophanos modò
tremæ fecis vilissimos nebulo-
ospitatur: sed etiam in religio-
in monachorum & sacerdotum
vsque

vſque ordinem conſcendit. Hinc i
fratrum monachorum, cæterorum
quæſtuariorũ ſectæ natæ ſunt: è qu
rum numero ſunt, qui maleficia r
gionis ſpecie diuorum, vt aiunt, r
quias circunferẽtes, aut inſidioſa ſ
ctitate pietatem præ ſe ferentes, c
multis confictorum miraculorum
pendicibus diuorum iras commi
tes, indulgentias & diſpẽſationes p
licentes, eleemoſynarum prætextu
nãtur diuitias: atque prouincias
agrantes, ab incautis ruſticis, ac cr
lis mulierculis ſuperſtitiosè atton
ouem, agnum, hœdum, vitulum, p
cum, pernas, vinum, oleum, butyr
triticum, legumina, lac, caſeos, c
gallinas, lanam, linum, etiam p
nias corradentes, vniuerſam regi
deprædantur, ac onuſti opimis
lijs domum redeunt: vbi à ſuis
gno omnium applauſu accipiun
collaudanturque, quòd ſimplici
bi, pijsque mulierculis tam relig
impoſuerunt, putantque per hu
modi mendicitatis artes, inſignes
fraudum verſutias ſeſe Deo, atq;
ctis gratiſſima offerre ſacrificia, c
ties ad iſtum modum onuſti pr
ma

gno populi diſpendio,ac Reip.de-
mento,ſui famulitij ſatellites ſagi-
nt otioſos, ipſa miſericordię opera,
orum prætextu tanta donaria illis
ferũtur,penitùs poſthabẽtes, ne-
gentes,& contemnentes. Luſit o-
n iſtorum fabulam Appuleius in
o Aſino de ſacerdotibus deæ Syriæ.
cedunt iſtis multæ admodum ex
trum mendicantium,atq; beguar-
orum, vt vocant, numero, qui poſt
rgata profeſſionum ſuarum ſancti-
onia,quęſtum cum pietate commu
runt,ac ſi non in aliud religionem
rofeſſi ſint, quàm vt ſub paupertatis
tulo liceat illis impudenti mendi-
tate quocunque peruolare, & perfri
ata fronte importuna hypocriſi vn-
iq; pecunias corradere, nullius quæ-
tus pudere,ac inſigni ſycophantia in
horo,in foro,in templis,in ſcholis,in
ulis,in pallatijs,in publicis & priua-
is colloquijs,in confeſſionibus,in diſ
putationibus,in concionibus, è ſub-
ſellijs, è cathedris, è pulpitis, è ſugge-
ſtis impudentiæ ſuæ arcibus ſpargere
in vulgus,indulgentiarum merces vẽ
dere, ſua benefacta emetiri cæremo-
nijs,& à mercatorib9, vſuarijs, & à no-

bilibus

bilibus prędonibus malè partorũ prędam extorquere, & à crassis ciuibus & indocta plebecula superstitiosisq; aniculis emungere nummos, ac serpentis exemplo stultas mulierculas primum allicere, & per illas sibi aditum parare ad fallendos viros. Qui cum affectata vestium vilitate ostentant paupertatem, & vociferando prędicant spérnẽdam pecuniam, fugiendam ambitionem, ipsi nihil magis curãt, quàm vt plurimum pecuniæ possideant: atque ob id causę mare & aridam circũeunt, omnium domos & paternas penetrãt, nec sacra nisi pro mercede ministrãt, eleemosynas quàm tyrannicè tanquam tributum postulant, omnium negotijs se miscent, compingunt matrimonia malè cohærentia, interuertunt testamenta, componunt lites, reformant sacras virgines, sed omnia hæc nisi suo compendio. Hæ sunt artes fratricæ, quibus plerique illorum in tantam excreuerunt authoritatem, vt timori sint ipsis Pontificibus & monarchis, diuitiasque plus, quàm mercatorum opes, ac Principum thesauros congesserint, & multis aureorum millibus mitras & capella mercati

na sint, summumque Pontificatum
inentibus pecunijs ambierunt. Tan
ta potest religiosa illa mẽdicitas. Cũ
qui ingentes possideãt pecunias, ple-
nae interim seueram paupertatem
quàm Euangelicam perfectio-
nem praestare ostentant, si hanc nu-
digitis non contrectant, sed habe-
suum Iudam, qui illorum gerat
los, & rationes reddat, interea di-
ausi, sicut Petrus & Ioannes: Ar-
tum & aurum nõ est mecũ. Quod
ic non mentirentur, & fidelis sit
eno illorum, haberent etiam ius di
cedi, Surge & ambula. & cum Beato
re Francisco à pecunijs pariter &
ijs nudato, imperarent creaturis,
bedirent, aquam in vinum cõuer-
ent, flumina siccis pedibus transi-
nt, rabidos lupos mansuetos redde-
t, hirundinum garritum solo ius-
compescerent, falconem veluti gal
m excitatorem redderent, igni prae-
erent, & multa eius generis, quae
ctus ille vir miracula fecit, perage-
nt: sed non faciunt haec omnes qui
ant, Domine, Domine, & velut
icae simię exterius dũtaxat CHRI
T I & Francisci insignia & vestes
gerunt,

gerunt, voluntatem autem & testa mentum illorum non obseruant. Scr pserunt contra istos quondã, Richar dus Episcopus Armachanus, & Mal leolus præpositus Tigurinus, & Ioa nes Episcopus Camotensis, & pleriq alij commeminerunt, quorum script tolerabiliora forent, si non adeò reli giosam hanc mendicitatem, sed illiu abusum duntaxat damnassent. Ve rùm de his modò satis, vt ad vlterior progrediamur.

DE OECONOMIA IN genere. Cap. LXVI.

SVb Reipublicæ administratione continetur etiã Oeconomia, qua est domestica quædam Respubli ca, & non nisi monarchia quædã pri uata: sed eius species plures sunt. Nã quædam regia, siue aulica, ália satra pica, siue castrensis, rursus alia publi ca, seu communitatis, siue conuẽtua lis, siue sodalitia: alia denique priua ta, seu monastica. Hæc itaque docet, quomodo vxor, filij, affines, familia, serui regendi sunt, quomodo tuenda ampliãdaq; domus ac possessio, vnde

ēnptus corradendi. Præterea quid-
quid est astutiæ de prouentibus, mo-
neta, portorijs, vectigalibus, decimis,
vsuris, fœnorib. monopolijs, & quid-
quid est comparandi lucri & vectiga-
li nouarum artium & inuentionū.
Insuper quoque de sodalitijs, fœderi-
bus, litibus & bello, quæ omnia cùm
nec modum habeant nec regulam, id-
eo anomala dicuntur. Quocirca
oeconomia nec verè ars neque scien-
tia dici potest, sed quædam ex homi-
num opinione, vsu, cōsuetudine pru-
dentia, seu etiam astutia constans do-
mestica disciplina, ad quam sellula-
ria opificia & artes mechanicę omnes
referuntur, quæ in lino, lana, ligno,
ferro, ære, metallisq; varijs consistūt:
seruiles quoq; obsecūdationes, tonso-
rum, balneatorum, cauponū, & mul-
tiplices victus acquirendi. & rem pri-
uatam amplificandi formæ, quæ nec
ad præsidendi pertinent authoritatē,
nec reipub. regimini vsquequaq; con-
ducunt, nihil diuinum, nihil liberale
nihil heroicum speculantes: quorum
tantæ sunt, vt numerari nequeant, &
in omnes quidem seruiles sunt. Ple-
raq; etiam sunt cognatis quibusdam
Q vitijs

vitijs infames, sicut aurigæ, nautæ, caupones, loquacitatis vitio infames habentur, quia fabulis gaudent, & rumores spargunt similiter & tonsores & balneatores & pastores: nam hos Midæ fabula, & Syllæ Athenas obsidentis historia: illos verò Batti fabella infames fecerunt. Sic etiam cantores, & tibicines & citharœdi homines mercenarij, qui in conuiuijs in aliorum oblectamentum musica instrumenta sonant, infames sunt: sed nautarum vita omnium cùm infelicissima, tùm pessima, quorũ habitatio instar carceris est, victus asperrimus, id & immundissimus, indumenta spurca, & rerum omniũ incommoditas perpetuũ exilium, semper vagi, profugi, nescij quietis: semper ventorum rabie, incertis vndis iactati, æstus, frigoris, imbriũ, fulgurũ, famis, sitis, squaloris semper obnoxij. Accedũt ad hæc Scyllæ, Charybdes, Syrtes, Symplegades tot infesta maris pericula: prætere tẽpestates quib. nihil est tristius & horribilius, & cũ his omnibus pluribusq alijs malis continuũ vitæ discrimen. Cumque nautæ hominum omnium sint infelicissimi, sunt simul omni

mortalium sceleſtiſſimi. Sed inter
im multas mechanicas artes, mer-
tura, agricultura, militia, medi-
na, cauſidica potiores partes te-
nt, de quibus inferius per ordi-
m dicemus. Sed prius genera-
a œconomiæ fundamenta diſcu-
amus.

DE OECONOMIA priuata. Cap. LVII.

PRiuatæ œconomiæ vis tota in cō
iugio eſt: vnde Metellus Numidi
cus cenſor, cùm populum Roma-
num ad matrimonia capeſſenda ad-
hortatur: Si ſine vxore poſſem⁹, Qui-
tes eſſe, inquit, omnes ea moleſtia ca
remus, ſed quoniam ita natura tra-
didit, vt nec cum illis ſatis commodè
ec ſine illis vllo modo viui poſſit, ſa
ti perpetuæ potius, quàm breui vo-
ptati conſulendum eſt: hæc ita nar
at Aulus Gellius. Neque enim ſi-
e vxore vlla domus aut res dome-
ica ſtare & durare poteſt: nam ſi-
e vxore nec extendi progenies, nec
ocari hæres, nec appellari hæredi-
s, nec eſſe propinqui, nec familia,

nec paterfamilias dici poteſt. Qui vxorem non habet, domum non habet quia domum nō figit: & ſi habet, moratur in ea vt peregrinus in diuerſorio. Qui vxorem non habet, etiam ſi locupletiſſimus ſit, nihil ferè habet, ꝙ ſuum ſit, quia non habet cui poſſit relinquere, nec cui cōfidere, omnia ſua patent inſidijs, furantur illum ſerui, defraudant ſocij, contemnunt vicini, negligunt amici, inſidiantur propinqui filij, ſi quos habet extra coniugiū, ſunt ſibi ignominiæ, neq; nomen familiæ, neq; auorum imagines, neq; opes ſuas vetantibus legibus illis relinquere poteſt: ipſisq; ſimul ab omnibus publicis muneribus, & honoribus legiſlatorum omnium conſenſu propulſus eſt. Neque enim dignus eſt regere ciuitatem, qui domum regere non didicit: nec gubernare rempublicam, qui rem priuatam & familiarem nunquam cognouit, quæ eſt illius veriſſimum exemplar & imago. Nouerant hoc Gręci, qui, cū Philippus Macedo diſſidentes eos pacare ſtuderet, & Leontinus Gorgias de Gręcorum cōcordia librum recitaſſet in olympia, vtrunq; reſpuentes irriſerunt, quod

os concordare studerent, qui domi
æ nullam concordiam stabilire pos
nt. Eránt enim Philippo domi dissi
ntes filius & vxor, Gorgię autem v-
r & ancilla: quorum ergo præsum-
a prudentia & authoritas domesti-
s rixas sedare non poterat, nec illos
teriores discordias sapienter posse
mponere putabant. Qui igitur ci-
tati & reipublicæ præficitur, nisi se-
sum & domum suam, remq́; priua-
m regere sciat, is planè inauspicatò
æficitur. Deniq; hic vnicus vitæ sta
is est, in quo homo in diligenda v-
ore, educandis liberis & regenda fa-
ilia, tuendis rebus, gubernando do-
icilio, propaganda progenie, vitam
mnium ducere potest felicissimam:
qua si quid cadat oneris & laboris
adunt autem permulta, neq; verò vi
vlla sua cruce caret) certè hoc vni-
im illud onus leue, & suaue iugum
t, & quod in coniugio est, si modo
les sint coniuges, quos non auaritia
on fastus, non dolus, non fraus, non
sana libido, sed Deus ipse coniunxe
t, vt relinquat homo patrem & ma-
em & filios & fratres & affines, & ad-
ereat vxori suæ, cuius amor omniũ
 aliorum

aliorum dilectionem superare debe
Sic Hector videns excidendum Ilii
non parentum, non fratrum, non si
ipsius solicitudine angitur, quant
charæ coniugis. Sic enim apud Ho
merum.

Haud equidem dubito quin concide
  Ilium ingens,
Et Priamus Priamiq; ruet plebs ar
  mipotentis,
Sed mihi nec populi, nec charæ cur
  parentis,
Nec Priami regis tantum præcordi
  rodit,
Nec Germanorum, quamuis multiq
  probiq;
Ense sub hostili vitas in puluere po
  nent,
Quàm me cura tui coniunx clarissi
  ma vexat.

Fateor peruersas nuptias multas c
mitari angustias & mala multa, cu
iusmodi quondam recensuit Socra
tes perpetuam solicitudinem excru
ciantem zelotypiam, cõtextum quæ
rularum, exprobrationem dotis, gra
ue affinium supercilium, alieni ma
trimonij subcensuras, varios sum
ptus, incertos liberorum euentus, nõ
nun.

nunquam orbitates, interitum generis, hæres alienus, & dolores innumeri adde nullam vxoris electionem, sed qualiscunque euenerit habenda, si iracunda, si stulta, si peruersis moribus, si superba, si sordida, si deformis, si impudica, quodcunque vitij est, post nuptias discitur, vix aut nunquam emendatur. Sunt peruersarum nuptiarum non modica exempla. Marcus Cato Censorius, ætate sua Romanæ Reipublicæ facilè princeps, & qui bello & pace parem vix habebat, cùm iam senex Salomoni cuiusdam viri inopis & obscuri filiam adolescentulam duxisset vxorem, illa sese contumaciter gerente, domi suæ omni authoritate carebat. Tiberius cum Iuliam Augusti filiam manifestis adulterijs infamem haberet vxorem, eamque nec castigare, nec deferre, nec repudiare, nec retinere auderet, Rhodum secedere, non sine famę ignominia, vitæque periculo coactus est. M. Antonius Philosophus, Antonij Pij filia Faustina in vxorē acceptam, adulteram illā, ne de dote & imperio in certamen veniret, retinere coactus est. Verùm omnia hæc incommoda nō tam

vxorum, quàm maritorum culpa proueniunt nullis enim nisi malis maritis vxor contingere solet improba. De ijs ita philosophatus est Varro apud Gellium, inquiẽs: Vxoris vitium aut tollendum, aut ferendum est, qui enim tollit, hanc sibi commodiorem præstat: qui fert, ipse sese meliorẽ reddit. De ijs in declamatione nostra de sacramento matrimonij latius locuti sumus. Iam verò & filiorum educatio non omnibus rectè cedit, quorum plurimi malè audientes vel rebelles parentibus, alij eisdem etiam infesti, alij insani, & vecordes contingunt, & alij hebetes & crassi, alij per vitiorum omnium præcipitia vitam agunt, patrimonia luxu, libidine, & alea euertunt, alij parricidæ, quales Alcmeon & Orestes & P. Malleoles, qui matrẽ occiderunt. Ipse etiam Artaxerxes Minemon susceptis centum & quindecim liberis, magnam eorum partem illi insidias parantem de medio sustulit. Quocirca non nescire Euripides ait, & noster Bernardus assumpsit, bonum esse incognitum carere liberis. Ipse etiam Augustus felicissimus Imperator, propter filiam & neptem

sæpè

...è Homericum versiculum excla-
...re coactus est.
...niuge non ducta, natis vtinam ca-
ruissem.
De seruis etiam ait Euripides: Do-
... nullus maior inimicus, neq; peior
...q; inutilior seruo. Et Democritus
...quit: Seruus necessaria possessio, nõ
...tem dulcis. Et Petracha alicubi scri
...t: Sciebam me cũ canib. viuere, ve-
...m venatorem esse nisi admonitus
...sciebam. Serui vocantur canes, sunt
...ordaces, sunt gulosi, sunt latratores.
...autus in Pseudolo naturas eorum
... verbis exprimit: Plagigera homi-
...um genera, quorum haud quicquã
... mentem venit vt rectè faciant: at
...m est occasio data, tene, clepe, rape,
...c est eorum opus, vt malis lupos a-
...d oues relinquere, quàm hos domi
...stodes. Et Lucianus in Palinuro ait:
...ruorũ in dominos semper prompta
...aledicta, furta, impositiones, fuga,
...rogantia, negligentia, temulentia,
...acitas, somnolentia, tarditas, igna-
...a. Hinc iactatũ illud prouerbiũ, To
...dem domi hostes habemus, quot ser-
...os. Sed nos illos sæpè nõ tã habemus
...ostes, quã facimus, cũ in illos superbi

auari, cõtumeliosi, & crudeles sumus, & domi induimus animos tyrannorum, & non quantum decet, sed quantum lubet, exercere volumus in seruos. De ijs ita loquitur Strophilus seruus apud Plautum in Aulularia.

Iniquè Domini seruis vtuntur suis.
Et serui iniquè dominis nunc parent suis.
Sic fit neutrobi, quod fieri iustum foret.
Penum, popinas, cellas, promptuarias
Occludunt mille clauibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt
Serui furaces, versipelles, callidi,
Occlusa sibi mille clauibus reserant,
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt,
Centena nunquam furta dicturi cruce.
Sic seruitutem vlciscuntur serui mali,
Risu, iocisque, sic ergo concludo, quod
Seruos fideles liberalitas facit.

Multæ respublicæ olim à seruis ingentia mala perpessæ sunt: testantur

d ſeruilia bella à multis hiſtoricis de-
ſcripta, ſed Volſinenſium vrbis opu-
lenta diuitijs, ornata moribus & legi-
bus, olim ſeruorum inſolentiæ miſe-
rabile ſpectaculum præbuit, quæ vbi
cum ſeruis laxis frenis familiarius e-
giſſet, nonnunquam etiam conſilijs
admiſiſſet, tandem ſenatorum admo-
dum pauci ordinē intrare auſi, mox
vniuerſam rempublicam occupaue-
runt, teſtamenta ad arbitrium ſuum
ſcribi iuſſerunt, conuiuia cætuſq; in-
genuorum fieri vetabant, ducebant fi-
lios dominorum, poſtremò lege ſan-
xerunt, vt ſtupra ſua in viduis pariter
atque inuptis impunita eſſent, ac ne
qua virgo ingenuo nuberet, cuius ca-
ſtitatem non ante aliquis de numero
ipſorum delibaſſet. Sic opulentiſſima
vrbs, & quæ caput Cariæ habeba-
tur, ob nimiam in ſeruos indulgen-
tiam clemētiamq; in profundum in-
iuriarum & turpitudinis decidit. Sub-
lata enim ſeruorum diſciplina, (vt
inquit Ariſtoteles in politicis oratio-
nibus) Domini in inſidias veniunt,
ſicut Hilotæ in Lacedæmonios, &
Præneſte in Theſſalos fecerunt.

DE OECONOMIA REgia siue aulica. Cap. LXVIII.

SVperest vt regiam œconomiã, hoc est, aulicam breuiter explicemus. Est igitur reuera aula nil aliud quàm collegium gigantum, hoc est nobilium famosorumq; nebulonum conuentus, theatrumq; pessimorum satellitum, morum corruptissimorum schola, & execrabilium scelerum asylum, vbi superbia, fastus, tumor, rapacitas, libido, luxus, liuor, ira, crapula, violentia, impietas, malitia, perfidia, dolus, malignitas, crudelitas, & quæcunque vspiam sunt vitia, moresque corruptissimi habitant, imperant atque regnant. Vbi stupra, raptus, adulteria, fornicationes principum & nobilium ludi sunt, vbi etiam principũ regumque matres nonnunquam filiorum lenæ sunt, ibi scelerum omnium procellæ, virtutumq; omnium inenarrabile naufragiũ: probus quisque illic opprimitur, pessimus quisq; prouehitur, simplices irridentur, iusti persequuntur, audaces & impudentes eriguntur. Soli illic prosperantur adu-

lores, susurrones, detractores, renun
ctores, calumniatores, sycophantæ,
rudoli, famicidæ, supplãtatores, in-
ntores malorum, cæteriq; tempe-
stum populi, quibus peruersissima
cæq; facinora in professo sunt: quo-
rm vita omnis turpissima, quicquid
piam est teterrimarum belluarum
ruersitatis, tota hęc & omnis in au-
lum gregem, quasi in vnum corpus
afluxisse videtur. Illic ferocitas leo-
is, sæuitia tigridis, truculentia vrsi,
meritas apri, superbia equi, rapaci-
s lupi, obstinatio vituli, fraudulen-
a vulpis, versutia chamæleontis, va-
rtas pardi, mordacitas canis, despera
n elephantis, vindicta cameli, timi-
tas leporis, petulantia hirci, immũ-
tia suis, fatuitas pecudis, stoliditas
ani, scurrilitas simiæ: ibi furẽtes Cẽ
uri, ibi pernitiosæ Chimerę, ibi insa
ẽtes Satyri, ibi fœdæ Harpyę, ibi im
obæ Syrenes, Scyllæq; biformes: ibi
rridi struthiones, ibi voraces griphi
aidiq; dracones, & quicquid fataliũ
onstrorum, infelicisq; portenti vs.
um stupet coacta natura, illic habi-
tat atque visitur: ibi omne virtutum
enus suos patitur carnifices atque
 tyran-

tyrannos, in summa aut nequitiæ, m
litiæ, impietati insistendum, aut au
cedendum. Non impunè licet, n
cum fatis: exeat aula, qui vult esse p
Nullum ciuitatibus exitialius ma
contingere potest, quàm potentis au
la. Hæc vbi mouetur, tanquam Con
tes malorum omnium prænuncia,
veluti contagiosissima pestis, quocu
que applicat, perniciosissimam clad
secum fert, vndecunq; migrat, insan
bilia, veluti eorum, quos rabidus ca
nis momorderit, relinquit veneni su
vestigia. Comitatur illam perpetu
rerum caritas, dum quisque ex ea lu
crum captare nititur, ex aucto rerum
precio, quod nonnunquam postea re
mitti potest magno detrimento: com
tatur & luxus cibariorum, quo intro
ductis peregrinis epulis populus ips
patrios cibos fastidire incipit, passim
que popinæ & gulæ indulgens, re
suas turpiter absumit: comitatur & f
stus, quem dum ciues, mulieresq; imi
tari conantur, & singulæ domus dis
positionis suæ formulam, habitumq;
inde mutuantur, omnia sua in vestes
& pompam profundũt. Sequitur cor
ruptio morum, introductis pessimis
vitijs

...ijs pernitiosissimum malum. Iam
...ò recedens è ciuitate, aula, heu quã
...lam caudam post se relinquit? hi
...alteras comperiunt vxores, illi stu-
...tas, & vel abductas in scortam fi-
...ij: alij supplantatos filios, alij corru
...s seruos, & ancillas. Quid multa?
...uctus ingens, totaque ciuitatis fa-
...s immutata facta est, sicut facies
...retricis. Scio ego famosam Gallia-
...n vrbem ea causa sic peruersam, vt
... aliqua ibi matrona pudica sit, vix
...æ nubant virgines: quin & Palati-
...m scortum fuisse summi honoris
... & seniores matronæ iuniorum le-
... sunt, eaq; turpitudo sic inualuit,
...nullus verecundiæ locus sit, vix ma
...s ipsis vxorum meretricatus curæ
...modò (vt ait Abraham ad Saram)
...è sit illis propter illas, viuantque
...gratiam illarum.

DE NOBILIB. AVLI. Cap. LXIX.

AVlicus popul9 duplex est: Prio-
res partes tenent satrapæ, nobi-
les, inquã, illi Thrasones, qui fa
...,luxu, & põpa insaniũt, induti pur
...a & bysso & opere plumario, vestib.
deaura-

deauratis, & circundatis varietat
quibus
Scorta placent, fracti curuiq; è corp
regressus,
Et laxi crines, & tot noua nomina ve
stis.

Hi vires omnes in Venerem fran
gunt, tum illorum ingeniosa gula e
& gustus, per omnia cultum quærũt
epulantur splendidè, dant & accipiũ
conuiuia. Inter hos laudi plerumqu
ducitur, si illustri cõuiuio sic sua pro
digant semel, vt trimestri toto impu
denter mensas circumeãt alienas. A
istos vndiq; confluũt citharœdi, tibic
nes, & omne genus musicorũ mim
histriones, parasitæ, meretrices, leno
nes, saltatores, venatores, & huiusmo
di prodigia hominum, aluntur q; ca
nes, equi, lupicernarij, accipitres, cæte
ræq; armatæ aues, simiæ, psittaci, &
qua monstra sunt, ac naturæ probra
vrsi, leones, leopardi, tigrides. Collo
quia eorum meræ nugæ, & otiosæ fa
bulæ: obtrectant, deferunt, effutiunt
mentiuntur, ac vera falsis commiscẽt
Hi de canibus, de venationibus, de sy
uæ ambitu, de ambage lustrorum, d
venationum euentibus multa fabu
lantur

ntur: illi de equis, de militia, & for-
ter ab ſe factis multa mentiuntur.
adeſt qui inuideat æmulus, alio-
m ſermones obſtrependo diſcutiat,
ias inſerendo nugas, & quæ ſibi pu-
t laudem gignere, ſua inſolenter
rrabit facinora: hunc alius ſæpè de
endacio conuincit, & varijs ſcom-
atibus explodit. vnde totum tunc
nuiuij colloquium frequenter in
am & contumeliã deſinit, & veluti
centaurorũ conuiuijs Bacchi mu-
era non ceſſant, donec eliciant ſan-
uinẽ. Ita & in iſtorũ aulicorũ cõui-
ijs ſępè hoſpites redeunt cũ cicatrici-
us, ac ſi hoc edicto inuitati videãtur:

Quod ſupereſt, læti benè geſtis corpo-
ra rebus
rocurate viri & pugnam ſperate pa-
rati.

Proinde verò ſumma iſtorum diſci-
lina eſt obſeruare tẽpora principum,
e quid intempeſtiuè illis ingerant,
q; non ab aſtris, à cælis, ab ephimeri
ibus captant, ſed à vino, à prandio, à
õuiuio, à venatione, ab accubitu, dũ
xhilaratus eſt princeps, & voluptatis
licuius compos, & quos alios molles
ditus & tẽpora norũt: tunc nouitatũ
re-

remusculos primum aspergunt, qu
bus Principis aures titillant, dein
paulatim ad ea, quæ cupiunt, proc
dunt, inscriptum à natura sua habe
tes Aristotelis ad Calisthinem disc
pulum consilium, hortantis, vt cu
Rege, aut nunquam, aut iucundis
mè loqueretur, quo scilicet apud r
gias aures, vel silentio tutior, vel se
mone esset acceptior. Quod si tu
cuiuis illorum Princeps, aut Rex ar
serit, & ad id quod loquitur, annua
si gratum quid quod dixerit, aut fec
rit, si illi quid crediderit, si illum co
fabulatorem secum secretò abdux
rit, atq; alijs non ita: profectò magn
tunc erit ille in oculis hominum, iā
que omnia audebit, mordebit omne
ridebit omnes, flocci pendet omne
detrahet clanculum, repræhendet pa
lam, loquetur grandia, nihil non au
debit, quo metuant eum omnes, co
culcabit inferiores, contemnet pare
superiores dedignabitur, honorem &
adorationem exiget etiam per contu
meliam, totus tumet & effertur, & pc
tentiam adfectat,

Libertas scelerum est virtus, & summa potestas.

Quiſquis illi non arridet, non ap-
pudit, etiam cùm malefecerit, illicò
ris eſt: nam aut fortunę eius inuide-
raut officio eius non deferre iudica-
tur, neque ij tunc ſolum paribus in-
rioribusque infeſti ſunt, ſed & prin-
cibus ipſis ſuis ſępè perniciosiſſimi,
cibus ſe veritatis, prudentiæ, corre-
ionis, & conſiliorum imagine per-
ciſſimè adulantur, & in nefanda ſce-
la ſæpiſſimè impellunt: quemadmo
em apud Lucanum, Curio inſtigat
ſarem:

uid tam lenta tuas tenuit potentia
vires
onquerimur, deerátne tibi fiducia
noſtri?
um manet hic calidus ſpirãtia cor-
pora ſanguis,
dum pila valent fortes torquere la-
certi,
egenerem patiêre togã, regnumque
ſenatus?

imiles Alexander Magnus habuit
ſtigatores, qui illum ſuapte natura
ſanientem, magis magisq; in bella,
cædes incenderent. Tales habuit &
oboã Salomonis filius conſultores,
les habent & noſtri ſęculi principes,
qui

qui morem gerentes illorum cupiditatibus, illis ad omne ſcelus parent, hortanturque, aut ſic diſſuadent, vt fortius impellant, dum rationes ſuas tam futiles & infirmas opponunt: vt ſic ſe conuictos paſſi, credulorũ principum confirment errorem, vtrobiq; ſic decipientes, vt non poſſint argui, ſed de proditionis perfidia inſuper gratiam mereantur. Tales hodie habet Gallorum rex Franciſcus, ad mala conſilia nimium promptus, qui illum contra Cæſarem in omnem perfidiam ac tyrannidem libenter impellerent, atque ij interim optimi habentur atque fideles. Hæc de nobilibus aulicis hactenus, quorum qui vnum offenderit, omnium cæterorum reus eſt.

DE PLEBEIS AVLICIS Cap. LXX.

SVnt adhuc quidam plebei aulici, homines improbi animi, qui nulli in vita præeſſe ſciunt, ſed ipſi ſubiectione continua gaudent: ij circumeunt nobilium domos, illisq; paraſitantur, menſis viuentes alienis.

Et bona ſumma putant aliena viuere
quadra.
omnibus idcircò obſequuntur, o-
mnibus adulantur, omnibus paraſitā-
tur, & omnibus omnia fieri ſtudent,
plures quam Protheus ſpecies menti-
entes, atque in plures formas ſeſe ver-
tentes, quo potentiorum fauorem ſi-
bi concilient, conuiuarum ſermones
excorare ſtudent, vt habeāt quod re-
nuncient: diſſidentium autem ſecre-
ta remuſculos vulpina aſtutia inqui
runt, eoſdemq́; nunc ad amicos, nunc
ad inimicos perferunt, vtriſque ſe gra
tos præbentes, dum ſunt vtriſque per-
fidi, eoque magis proditionibus ido-
nei, quo ob imaginem ſimplicitatis
minus habeantur ſuſpecti. Quumque
nullum facinus ſceleratius habeatur,
quam proditio, nullum tamen ad di-
uitias & dignitates in aula compa-
randas, vtilius ac compendioſius, ip-
ſiſque aulicis, etiam regibus acceptū
gratumq́; magis: adhærent itaq; nobi
lium liminibus, &c. Scire volunt ſe-
creta domus, atque inde timeri.
Quòd ſi ſemel fuerint turpitudinis
aut proditionis alicuius conſcij, iam
creſcerunt, iam caput extulerūt. Nam
charus

charus erit Verri, qui Verrem tempore quouis, Accusare potest.

Iam familiaritas, imò necessitudo quædam nobiliorũ contracta est, quibus freti, ad ea quæ desiderant, facilè accedunt. Primum itaq; quærũt, vt in matricula aulicorum inscribantur, idq; illis vel sine stipendio satis est: siquidem sola inscriptio, etiã absq; solatio quæstuosa est, & suam prędam habet: deinde potẽtes quoscunq; captare nõ diffidunt, quos tunc sollicitant blanditijs, instant obsequijs, & se muneribus ingerunt ratione consortij, aut alia quauis arte, & quæcunque ab alijs aut periculorum metu, aut laborum intollerantia, aut lucri penuria relinquuntur, isti auidissimè quærunt, vigilant dies & noctes, peregrinantur, & susceptas ferunt, referuntque legationes & literas, labores immensos aggrediuntur, & perferunt, & audent quid breuibus Gyaris & carcere dignum, donec ijs meritis aut scrinijs præficiantur, aut consignandi suscipiant officium, aut ærarij custodiam obtineant, aut census varia ratiocinatione illis committãtur. Iamque egressi laborum angustias, nullũ

obsc-

uium eorum amplius gratuitũ
omnia deinceps ad precia vena
bent: & cum nouo honore mu-
moribus omniũ, quæ retrò ſunt
li, in anteriora tendentes, priora
ontemnunt, vlteriora concupi-
t, auaritiaque contracti ad præ-
ſtrepitumque lucri omnia ver-
, fide parci, verborũ prodigi, blan
riter & inſidioſi, ſermone obſcu-
oraculorũ inſtar ambigui, quid-
vident, quidquid audiũt, quid-
agitur: coniectãt omnia in peio-
partem, ſibi ſoli fidunt, ſe ſolos a-
t, ſibi ſoli ſapiunt, nullius fidei
amicitię credunt, ſoliditatem nul
niſi lucri cauſa colunt, commo-
proprium omnibus præferunt,
cos, hoſpites, propinquos, ſocios,
unq; lucrum non adferunt, tan-
m ſteriles arbores deſpiciunt, pri-
os ſodales, ſi quis eorum occurrat,
tereũt, quaſi ne norint quidem Si
s illorum implorat opẽ, hunc ver-
& promiſſis abundè paſcũt, plusq́;
mittunt quàm præſtãt: ſi nihil at-
rit, auxilio deſtituunt, & vel cau-
poliant, Grammaticam omnem
alem habent, virtutem omnẽ con
temnunt,

temnunt,aliorumque laudes diue
ſententijs frangunt,& poſt terga a
ficioſè cuilibet detrahunt, ipſi nen
nem ſine exceptione laudant. que
admodum orator ille, Iulium fort
natum, aiebat, fateor virum forte
& quem conſtat ſtrenuè egiſſe qua
plurima : quo tamen pacto iudici
repetundarũ apud iudices iuſtos e
ſerit,mirarer quidẽ, ſi vis eloquij e
mihi eſſet incognita. Et alius:

Felix & nato, felix & coniuge P
theus
Et cui, ſi demas iugulati crim
Phoci,
Omnia contigerant.

Pręterea aulicis munerib. vultur
inſtar ſemper inhiant, vndecunq;
nantur prædã, eamq́; quibus poſſu
veluti Phineo obſoniũ, vel ipſis è
cib9, Harpyarum inſtar,præripiũt.
mulorũ calamitatibus gaudẽt, nu
malo cõpatiuntur, nulli promiſſa
debere putãt,niſi pro ſua libidine,
li gratiã referũt,ſed omnes pariter
beneficio indignos iudicãt, aut n
gentia prætereunt, nonnullos o
compenſant.Sed in odio gratiam
gunt &diſſimulãt irã,præter prin

tegem nullum alium obſeruant
erentur: ſed ne hos quidem, niſi
netu aut pro compendio. Cumq́;
ad canos vſque in proditionibus,
audibus, in ærumnis & laboribus
ati, anxijs his ſordibus ingentes o-
e ublimesq́; honores corripuerunt,
fasque nefasq́; confundunt, vt ſi
non tam honoris, quàm rapinæ
ul & iniquitatis relinquant hæ-
s.

erpente ciconia pullos
trit, & inuenta per deuia rura la-
certa,
eadem ſumptis quærunt anima-
lia pennis,
leporem aut capream famulæ Io-
uis, & generoſæ
altu venantur aues, tunc prȩda cu
bili
nitur inde autem cùm ſe matura
leuabit
genies, ſtimulante fame feſtinat
ad illam,
am primum rupto prȩdam guſta-
uerit ouo.

tque hæ ſunt plebeiorum aulico-
m artes, quibus multi ex infima ho
num fece ad ampliſſima munera,

quæſturas, dignitateſque conſcend
proximamque apud principes &
ges ſuos authoritatem adepti, di
tias principibus pares conflant, reg
que extruunt pallatia: dum intem
nobiliores illi aulici ſua omnia
ſcorta, in aleas, in venationes, in eq
tia, in conuiuia, in pompas, in veſ
in faſtum profundunt, terras, caſt
poſſeſſiones, patrimonia decoquens
quæ tunc plebei iſti emunt, in no
lium locum his ſuis ſceleſtiſſimis
bus ſuccedentes.

DE MVLERIBVS AV licis Cap. LXXI.

HAbent & aulicæ mulieres
vitia. Omninò. n. non pa
videmus corporis dotibus
formæ elegantia ſpectandas, ſcitu
& nitidas & venuſtas, inſuper ve
mentis purpureis & aureis, & g
meis monilibus exornatas, ſed no
mnibus eſt cernere, quam turpiſſi
monſtra ſub formoſis illis pellibu
pè latitent. Hinc aptiſſimè Lucia
illas Aegyptijs templis comparat.
lic enim ipſum delubrum forinſ

pl-

pulcherrimũ est, simulatq; maximũ, sumptuosis lapidibus extructum atque compositum: cæterùm si intus deum requisiueris, aut simiam inuenies, aut cinonimum, aut hircum, aut felem. Ita est de illis aulicis puellis atque dominabus, quę à prima ætate, teneris annis in molli ocio, saltationibus, & omni luxu enutritæ, pessimisq; disciplinis ex aulicis illis amorum libris, prauissimisq; luxus, libidinum, adulteriorũ, fornicationum, lenociniorum historijs, comœdijs, nouellis, facetijs, cantilenis imbutæ, vel iam ex nutrice pernitiosissimos mores hauserũt, leuitatem, insolentiam, arrogantiam, morositatem, impudentiam, obscœnitatem, contentionem, contradictionem, pertinaciam, vltionem, astum, vafriciem, petulantiam, loquacitatem, procacitatem, & turpem concupiscentiam: habent linguas, quibus silentium pœna est, habent labia ad omnem loquacitatem armata, quib⁹ sermones producunt otiosissimos ineptissimosque, & non rarò ijs, qui audire coguntur, molestos. Quid enim illas in tam multas horas inter se loqui putabimus, nisi stulta

 & ociosa?

& ociosa? puta quomodo componenda coma, quomodo pectenda, quomodo tingendi capilli, quomodo fricanda facies, qualiter complicanda vestis, qua pompa incedendum, assurgendum, decumbendum: quibus quo vestitu fas sit incedere, quæ quibus locedere debeant, quot inclinationibus salutare, quæ ad quorum oscula venire fas aut nefas sit, quæ asino, quæ equo, quæ sella, quæ curru, quæ lectica vehi debeant: quæ aurum, quæ gemmas, quæ corallia, quæ torques, quæ inaures, quæ armillas, quæ annulos, quæ monilia ferre possint, cæteraque Semiramidarum legum nugamenta. Nec desunt seniores matronæ, quæ narrent à quot procis olim adamatæ, quibus muneribus dignatæ, quibus blanditijs ambitæ: hæc de eo loquitur quem amat, altera ægrè silet de illo quem odit, & quæuis putat se cum aliarum admiratione dicere, nonnunquam intempestiuis dicterijs, aut impudentissimis mendacijs sermones insulciũt. Nec desunt inter illas infestissima odia, & acerrima iurgia calumniæ, detractiões, sycophantię, & quæcunq; sunt malæ linguæ vitia: hæc

oc-

ecellos habent vultus, habēt visus ple
n illecebris, habēt nutus, habēt gest9
genos lasciuia, habēt astus, habēt ver-
li quibus decipiendos procos sollici-
nt & munuscula extorquent: si il-
s annulus est, si gemma, si monile, si
tenula, quidquid est, subtrahūt blā-
itijs, aut extorquent precib. reddūtq;
ro illis basia, suauia, oscula, ample-
us, contactus, confabulationes, quæ
llis publica merx & aulici amoris a-
menta sunt. Pudet referre, quæ secre
a intra cubile probra sæpè gerantur,
onsecrato Hymenæo naturæ contu-
nelia, quæ cum vestem induerunt, o-
nnia contexisse & occuluisse existi-
nant. Tales itaq; qua fide & integri-
ate postea erga maritos putabimus
futuras vxores? O quanto dolore affi-
ciunt bonos coniuges, dum genus, dū
dotem, dum formam, dum aliena ma
trimonia illis continuò obijciunt, &
iurgijs ac contumelijs obtundunt vi-
ros, conqueruntur semper dum dome
sticam & frugalem mensam spernūt,
& aulicum luxum viris exprobrant,
ac delicijs & pompa assuetæ, ornamē-
torum ambitione exhauriunt illorū
opes, labefactant domos, nonnunquā

ad turpes & malos quæstus miser maritos impellunt, quibus dies n. ctesque insidiantur mille fraudib simulatione, proditione, hypocri Taceo externos amores, occulta ad teria, supposititios partus & aheno mine conceptas proles: quod si sem ad odium vertantur, zelotypiam pa bunt, aut venena: Familiares enir (vt ait Hieronymus contra Iouinia num) malarum fœminarū artes sun doli, fraudes, veneficia, mala medica menta, & magicę vanitatęs. Sic Liui virum suum interfecit, quem nim odit. Lucilia suum peremit. zeloty pia illa sponte miscuit aconitum, h improba furorem pro amoris pocul propinauit. Adeò tutius est (quod a Ecclesiasticus) cōmorari leoni & dra coni, quàm cum muliere nequam Quisquis morigeram cupit habere v. xorem, ne ducat talem aulicam. Quę cunque mulier velit probum haber maritum, ne nubat aulico. Sed iam nimium progressus est cum lingu sermo, dixi tamen, & iam non dixis se non possum. Cæterum autem po nam manum meam super os meum & ijs alia non addā: quin de aula m

gredientes, reliquas œconomiæ
es, & quas diximus, mechanicarũ
ores disciplinas, mercaturam, agri
uram, militiam, & reliquas exa-
iemus.

DE MERCATVRA. Cap. LXXII.

MErcatura ipsa quidem laten-
tium lucrorum astutissima
indagatrix, manifestæ prædę
dissima vorago, nunquam haben-
ructu felix, semper autem quærē-
upiditate miserrima: hanc tamen
a modico reipubli. auxilio esse, &
externorum regum, populorum-
e amicitias contrahendas accom-
dam, atque etiam priuatæ homi-
m vitæ perutilem ac quodammo-
necessariam pleriq; arbitrati sunt
in & Plinius illam victus causa in-
ntam putat. Quocirca etiam multi
ilstres simul ac sapiētes viri hāc exer
e nō sunt aspernati, cuiusmodi, te-
Plutarcho, fuêre Thales, Solon,
ippocrates. Verũ sicuti quascunq;
entias & artes alias propter volup-
em admittimus, alias ꝓpter labo-

rem æstimamus, alias propter vir-
tem honestatemque sectamur, al
propter veritatem iustitiamq; ven
mur: non tamen omnes illę quam
necessariæ, lucrosæ iucundæ, labor
sæ, idcirco statim honestæ, laudabil
que ac iustæ sunt. Sic & mercatoru
institorum, fœneratorum, trape
tarum, colybistarum exercitia nec
saria, vtilia, & laboriosa sunt, tamen
liberales, sordidi & improbi quæst
vocantur: quia illorum operosæ fi
des, non artes venduntur emuntur
quod quidem, vt ait Cicero, non a
non simplicis, nō ingenui, non iu
non boni viri, sed versuti, obscuri,
stuti, fallacis, & callidi officium
Mercatores enim omnes & instito
hic emunt, vt alibi carius & supra s
tem vendant, atque ille melior, qui
cratur magis, quibus passim pecul
re est mentiri, peierare, fraudare &
ponere, nec vlla illis lucrādi ratio t
pis: quin & legibus id sibi licere dic
decipere secum contrahentes ad di
dium iusti precij. Nec dubium esse
test, cùm omnis eorum vita ad qu
stum, ad lucrum, ad diuitias adorn
ta sit, illos earundē occasione turp
p

pessima & dignas supplicio fraudes committere. Nulli enim sine fraude ditescunt, &, vt ait Augustinus, lucrum habere non poterit, nisi fraudem fecerit. Et plenius equo laudat venales, quas vult extrudere merces. Aelius poeta canit:

Periurata suo postponit numina lucro
Mercator, Stygijs nō nisi dignus aquis.

Hinc emit ille, vendit alter, hic portat, ille asportat, hic creditor, ille debitor, hic soluit, ille recipit, alter rationes scribit, omnes autem peierant, fraudant, fallunt, nec animæ, nec corporis, nec fortunæ vllum periculum excludunt, modo lucrum sperent, nec cognationes, nec affinitates, nec amicitias vlla fide, nisi sola vtilitate colunt, sicque omnes per omnem ætatem post lucrum, post diuitias currunt, ac si alibi laborum requies vitæq; solatium nequeat inueniri.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, pe[illegible]
per ignes.

At vero cuiusmodi fraudes com[illegible]
tant mercatores in lana, in lino, [illegible]
rico, in panno, in purpura, in gem[illegible]
in aromatibus, in cera, in oleo, i[illegible]
no, in frumento, in equis, in an[illegible]
libus, denique in omnium merc[illegible]
genere, nemo est, qui nesciat, [illegible]
non videat, qui non palpitet, nisi [illegible]
forte illorum damna nō senserit. [illegible]
que hæc minora mala sunt, long[illegible]
maiora supersunt. Ipsi sunt, qui [illegible]
ctis damnosis mercibus, & quæ ob[illegible]
ritatem vel delicias à mulieribu[illegible]
pueris appetuntur, quæ ad nullam [illegible]
tæ faciunt necessitatem, sed duntax[illegible]
ad luxum, ad pompam, ad fucum [illegible]
ludum, ad mollitiem, ad volupta[illegible]
ab ipsis vsque terræ finibus, veluti [illegible]
queos importantes. Prouincias ad[illegible]
gna quotannis immensa spoliant [illegible]
cunia, corrumpunt bonos mores [illegible]
troductis peregrinis vitijs: ac sub[illegible]
to patrio ritu, semper nouis & ex[illegible]
nis rebus studentes, eam perditissi[illegible]
implicant consuetudinibus. Ipsi su[illegible]
qui initis sodalitijs contra ius. fas, [illegible]
leges monopolia exercent, omnia [illegible]

tanto[illegible]

ntes, excogitantes, explorantes, qui-
bs multitudinis opes ad ſe contra-
lnt, dum collectis pecunijs alios
macunt, alios præueniunt, alios
aucto rerum precio deterrent ac ſo-
emunt omnia, quæ deinceps pro
o libito ſoli vendunt quàm ma-
mi. Ipſi non raro ingenti ære alie-
o conſarcinato, conſtituto alibi do-
icilio, inde verò proſtituta fide,
erſo ſolo, proſugi & ſerò aut nun-
uam redeuntes, creditores fraudant,
t ad deſperationem ac laqueum adi-
unt. Ipſi ſunt, qui chirographis &
piurgationibus implicant & expli-
nt ciues, debitorumque radices ad-
o profundas, laborioſas, funebres &
ieuitabiles plantantes vt euelli ne-
ueant: ſed in gyrum pullulantes, &
x debitis debita germinantes, ciui-
ates ſuffocant & euertunt, ipſi in-
erim fœnori & vſuris inceſſanter de-
iti, totius plebis ſubſtantiam de-
orant, ipſi nonnunquam numiſ-
nata præcidunt, ſemper autem mo-
etæ valorem vtcunque ſuo lucro cō-
ucere viſum eſt, nunc intendunt,
unc demittunt, non abſque totius
eipubli. detrimento. Ipſi explorata
 prin-

principum secreta, ciuitatumq; consi-
lia, & patrios rumores hostibus renũ-
ciant: nonnunquam etiam pacta me-
cede principum vitæ insidiantur, a
nihil non pecuniæ studio attentan-
tes, facientes, patientes, & venale ha-
bentes. Omne eorum institutum no
nisi mendacia, fuci, sermonum nebu-
læ, explorationes, insidiæ fraudes, de-
ceptionesq; manifestæ. Hinc Cartha-
ginenses mercatoribus distincta sta-
tuerunt diuersoria, nec ea illis cum ci-
uibus volebant esse communia: cæte-
rum patebat illis in forum via, ad na-
ualia autem & secretiora vrbis loca
ne aspectus quidē concedebatur. Græ-
ci autem nequaquam intra vrbes re-
cipiebant, sed quo ciues à periculi su-
spicione essent immunes, à pomerij
non longè forum venaliũ statuebāt
Pleræque aliæ gentes mercatores ad
se accedere prohibuerunt, quòd mo-
res deprauarent. Epidaurij (teste Plu-
tarcho) cùm ciues suos Illyricorum cõ-
mercijs improbos fieri animaduerte-
rent, veriti à peregrinorum contagio-
ne, corruptis ciuium suorum morib
res nouas ciuitati suæ excitari, vnum
in primis grauem & circumspectum

omni ciuium multitudine virum
singulos annos eligebant, qui ad Il-
los accederet, & quæ quisque suo-
n mandasset, mercaretur atque cō-
meret. Vituperat mercatores Plato,
quod optimos inquinent mores, & a-
pd bene constitutam Rempub. lege
aendum censet, ne externarum gen
m deliciæ in vrbem comportētur,
ne quis à ciuibꝰ, minor quadragin-
annis peregrè proficiscatur, exteri
tem ad suos remittantur, eo quod
iusmodi peregrinorum contagijs,
ies veterem patrum parsimoniam,
iscosque mores dediscant, & odisse
cipiant: ex quo vno vrbes plerunq;
dduntur deterrimæ, omnique for-
icationum, adulteriorum, luxus &
bidinum genere inquinatissimæ: cu
smodi Lugdunum, & Antuerpia
matissima hodie mercatorum em-
oria, de se exempla præbent. Ipse et-
m Aristoteles iubet omninò curam
abendam, ne quid ciuitates aduenti
iorum admixtione vitientur, mer-
atores autem etsi sunt necessarij,
on tamen in ciuium numero reci-
iendos: quos ideò etiam detestatur
naximè, quod gaudeant mendacijs,

& in ciuitatibus fora vexant, tum[...]
tus excitāt, feruntq; discordias. Q[...]
apud plerasque Respub. antiqua [...]
erat, ne quis mercator magistratū[...]
reret, nec in senatum, nec in consi[...]
admitteretur. Porrò mercatura à th[...]
logicis sententijs planè damnata,
& à canonicis decretis (authorib. G[...]
gorio, Chrysostomo, Augustino, C[...]
siodoro, Leone) omnibus verè Ch[...]
stianis interdicta: nam, vt ait Chrys[...]
stomus, Mercator Deo placere n[...]
potest. Nullus ergo Christian[...]
sit mercator, aut si esse velit, proij[...]
tur ab Ecclesia. Augustinus quoq[...]
mercatores pariter ac milites, ait, [...]
ram pœnitentiam agere non poss[...]

DE QVAESTVRA.
Cap. LXXIII.

MErcatoribus non multò m[...]
riores sunt Quæstores, fur[...]
quoddam hominum genu[...]
& vt plurimum seruile, ac mercen[...]
rium, aut quod sub stipe operam l[...]
cârit, rude ac ignauum, sed audax, [...]
impudens, nec nisi tenuia quædai[...]
artificia, qualia par est, tales homin[...]

nſſe, didicit, ſcribendi videlicet, & ſputandi: maximè autem furandi ſormulas, haud inſcitas, ingenioſio- rque, quæ in vulgares competant la ones. Ideoque omnium, qui viuunt ominum furaciſſimi ſunt, & à ſolis gitis, quibus talenta & milliones pputant, opulenti, quos adeò viſco- s habēt, ac infinitis vncis hamis ſic nbutos, vt pecunia omnis quãtum- nque leuis, fugax, labilis, anguilla- ım, & ſerpentum inſtar lubrica, ab is contacta illicò hæreat, neque faci- quéat auelli. Hoc ipſo tamen mi- us mali ſunt, cùm quod non niſi re- um, principumque, ac potentum æ- rijs inſidiãtur, tum quæ inde ſuffu- ıntur, in ſcorta, in aleas, conuiuia, ę- ificia, atque alendis paraſitis, equis, anibus, hiſtrionibus, non illibenter xpendunt. Aut ſeniores, prudentio- esq; facti, non raro filios nobis tales elinquũt, qui, quæ iſti multis ex per- urijs, rapinis, furtis, flagitijs paula- im & minutatim corraſerunt, conui- ando, ſcortando, venando, aucupan- lo, veſtiendo, & ne quicquam ad ex- plendas voluptates omittendo, rur- ſus in multa fragmenta diſſecãtes, ſi-
mul

mul omnia, infeliciter profunda
Cæterùm verò & quæstores ipsi fœ
accipiunt, & dona extorquent pro
stinando, debita compilant, cum ca
taneis colludunt, falsum supputa
chirographa adulterant, & literas
fictis sigillis resignant, numism
nonnihil detrahunt, nonnunqua
fucato metallo vitiant: ideoque alc
mistis plurimum amici sunt, artisq
illius vt plurimùm sectatores, aut
desit ingenium, saltem fautores sun
Verùm cùm dicat Cicero mercatu
ipsam, si magna sit & copiosa, mul
vndique apportans, & sine vanita
importans, non esse admodum vit
perandam, mercatores autem & qu
stores tunc posse optimo iure lauda
si aliquando satiati quæstu, tande
ad colendos agros, possessionesq; se
tulerint: ideoq; de Agricultura qu
sentiendum sit, hic subiungemus.

DE AGRICVLTVRA.
Cap. LXXIIII.

AGricultura itaque, cui & pasti
annexa est, & piscatio atq; ve
natio, tãto apud Priscos in ho
nor

...re fuit, vt nec Romanos Imperato-
...re potentissimosque Reges, & Duces
...pluerit agros colere, semina tracta-
... arbores inserere. Ad hanc se contu-
... deposito imperio Diocletianus, &
...missa regni administratione Atta-
... Cyrus quoque, magnus ille Persa-
...m rex gloriari plurimùm solebat,
...em venientibus ad se amicis, hortū
...tenderet suis manibus consertum,
... arbores sua manu in ordinem posi
...s. Sed & Seneca plantauit platanos,
...a manu piscinas effodit, aquas didu
...t, nec alibi lubentius erat, quàm in
...gris, hinc illa nobilissimarum fami-
...arum cognomenta Fabiorum, Len
...ulorum, Ciceronum, Pisonum, à
...ultitudine videlicet horum legu-
...minum.

DE PASTVRA.
Cap. LXXV.

SImili ratione à pecorum pastionibus Iunij, Bubulci, Statilij, Tauri, Pomponij, Vituli, & Vitellij, Porcij, Catones, Annij, & Capre orta sunt. Pastores fuerunt Romulus, & Remus, Romanæ vrbis conditores: è pastori-
bus

bus ad imperium assumptus fuit D
cletianus. Pastor fuit ipse Romæ p
tentiæ tremendus Spartacus. Pastor
erant Paris, & pater Aeneæ Anchise
& à Venere dilectus formosus Endy
mion, Polyphemus etiam, & centu
oculorum Argus. Ex ipsis deniq; di
Apollo Admeti Thessaliæ Regis ar
menta pauit, & Mercurius fistulæ in
uentor, pastorum princeps fuit, atque
eius filius Daphnis. Pan quoq; pasto
rũ Deus, & Protheus pastor atq; Deus
Atq; (vt Hebræorum Patriarchas, Iu
dices, ac Reges aliquos recẽseam) ma
ximi inter eos viri, & Deo gratissim
pastores fuerunt: sicut Abel iustus
Abraham pater multarum gentium
& Iacob pater populi electi, itẽ Moy
ses legislator & Propheta Deo fami
liaris, ac Dauid Rex, secundum co
Domini electus. Quinetiam apud ve
teres Græcos, illustrissimus quisq; pa
stor erat: hinc alios polyarnas, alios
Polymelas, alios Polybutas appellâ
runt, videlicet à multitudine agnorũ,
ouium & boum nomina illis impo
nentes. Sic etiam Italiam à vitulis
nuncupatam (quos antiqui Græci I
talos vocabant) nemo ignorat. Atqui
vter.

rię Boſphorus, Cymmerius, &
ncius atque Aegæum mare, & Ar
,lippion, nónne à bouis trãſitu,
is,ab equis dicta ſunt? Et Numi
phricæ prouincia, à paſcuis hoc
n habet. Prima poſt Adæ lapſum
mnum in terris vita fuit paſtori-
,ec nobis pręter pecudum carnes,
s etiam lac,caſeum, butyrum, in
n,ac pro veſtitu,lanam, pelles,&
, omnia profectò humanæ vitæ
neceſſaria, tum vtiliſſima laigi-
uæ omnia,ſed poſt caſum homi-
nceſſa ſunt, cùm antea ijs ſolis,
a terra ſponte prodibant, fructi-
Deus illum in Paradyſo veſci
rat.

DE PISCATIONE. Cap. LXXVI.

Ccedunt ad hæc Piſcatio, atq; venatio. Piſcationis ſtudiũ apud Romanos tanto in precio lebritate habitũ eſt, vt peregrinos alis littoribus ignotos, piſces è pinquis prouincijs aducctos na- s in mari Italico tãquam in ter- ges ſeminarent, arbitrantes non

modicam

modicam in his Reipublicæ
tem versari. Prȩterea piscinas &
ria preciosissimis piscibus refe
gnis sumptibus instruxerunt, qui-
bus demùm plerique Romani
pes, familiæque agnomina tra
Licinij, Murenæ, Sergij, Oratæ
& Cicero Lucium, Philippum
Hortensium piscinarios appel
videlicet à Piscinis. Legimus
Octauianum Augustum, hamo
ri solitum, & Neronem (scribit
nius) piscatum reti aurato, è pur
& cocco nexis funibus. Modi
piscationum non admodum
nam retibus, hamo, nassa, iacu
stro, veneno, quotquot sunt pis
piuntur. Verùm piscatio eo
laudes habet, quo pisces duri al
ti, ne stomacho quidem vtiles ne
deorum oblationibꝰ accepti sun
mo enim vnquam piscem in sacri-
cijs immolatum esse audiuit.

DE VENATICA, ET
cupio. Cap. LXXVI

SImilibus quoque, quibus pi
ingenijs, constant venatio &

m additis insuper viribus corpo-
indagine, varijsq; laqueorum,
darum, decipularumque inge-
dhibitis etiam visco, aquilis, ac-
e, canibus, ac Lupo ceruario, &
que alijs mansuetis feris rapinæ,
ionique aptis. Ars profectò de-
bilis, studium vanum, certamen
ix, tantis laboribus & vigilijs de
e ad noctem pugnare, & sæuire in
s. Ars crudelis, & tota tragica, cu
oluptas est in morte & in sangui
quam ipsa refugere deberet huma
s. Hæc ab initio sæculi semper pes
orum hominum, peccatorumque
ipuum exercitium fuit: nã Cain
mech, Nimbrotum, Ismaëlem, E-
m, robustos venatores sacræ literæ
iderunt, nec vllos in veteri lege
aticam exercuisse legimus, nisi Is
elitas, Idumæos, & gentes quæ nõ
nouerunt Deum. A venatione ty
nidi initium fuit, quia cõmodio-
non repperit authorem, quàm eũ
in cæde & carnificato ferarum, &
utabro sanguinis Deum naturã-
contemnere didicisset. Hanc ta-
n Persarum reges tanquam veris-
mam rerum bellicarum meditatio-
nem

nem coluerunt: quia habet in se v
tica bellicum quiddam & truculen
dum rapacibus canibus obiecta ra
effuso sanguine, laniatis viscer
voluptatem præstat, acerbissima
mortem, tanquam iocum summa
voluptate spectat: interimq; ridet
delis venator, prostratamq; canun
ercitu, aut laqueorum fraude, inf
cem prædam triumphantis, instar
gna comitatus caterua domum red
cit, vbi tunc feralis instruitur carn
cina, solennique chironomia, præ
ptisque vocabulis (neque enim ali
fas est) bellua laniatur. Insignis pr
ctò venatorum stultitia, insigne b
lum, cui dum nimium insistunt, i
abiecta humanitate feræ efficiunt
morumque prodigiosa peruersita
tanquam Acteon mutantur in nat
ras belluarum. In tantam quoq
plurimi illorum prorupêre insania
vt hostes naturæ fierent, quemadm
dum de Dardano narrant fabulæ. I
uentores tam infelicis artificij exti
se narrantur Thebani, gens frau
furtis, periurijs insignis, parricidijs,
incestibus detestanda: à quibus ei
exercitij præcepta ad Phrygios tran

nii sunt, gentemque æquè impudi
m sed stultam atque leuem, quos
verò contempserunt Athenienses,
& Lacedæmonij populi grauiores.
Tota verò, quam Athenienses inter-
iecti venationis legem soluissent, ar-
temque cum exercitio publicè admit
tentes, in Rempublicam suam intro-
duxissent, tunc primum Athenæ ca-
ciderunt. Hinc miror venationem à
Platone ipso Academiarum principe
commendatam, nisi fortè quod euen-
it, ut propositi honestas, necessitásque
hanc commendat, non voluptas:
quemadmodum aprum Calydoniæ
vastatorem confixerit Meleager, non
voluptati suæ, sed vtilitati Reipubli-
cæ, patriam abs vastatrice bellua libe-
rans. Et Romulus venabatur ceruos
non voluptatis causa, sed necessita-
te alendi se, & socios. Est & aliud ve-
nandi exercitium, quod aucupium
dicunt, minoris quidem crudelita-
tis, sed non minoris vanitatis: hinc
aucupes dicti, qui videlicet, aut aues
capiuntur, aut per aues ludentes,
quemadmodum ait Baruch Prophe-
ta, in auibus cæli, Authorem illius
ferunt Vlyssem, quem primum post
captum

captum Ilium armatas edoctasque i
venationem aues, Græciam intulis
narrant, vt videlicet essent nouæ vo
luptatis solatia his, qui amissis paren
tibus, Troiani belli damna sentirent
tamen filium Thelemachum ab ha
viuere iussit expertem. Tandem hæ
exercitia in se reuera seruilia & me
chanica, eo vsque euecta sunt, vt posi
tis quibusque liberalibus studijs, *ho-*
die prima nobilitatis elementa sint
atque progressus, illis ducibus ad sum
mum nobilitatis gradum peruenia-
tur: hodieque ipsa Regum & Prin
cipum vita, ipsa etiam (proh dolor
Abbatum, Episcoporum, cæterorum
que Ecclesiæ præfectorum religio, to
ta inquam venatio est: in qua se pot
simum experiũtur, virtutemq; suan
ostendunt.

Spumantemq; dari pecora inter ine
tia votis.
Optat aprum, aut fuluum descender
monte leonem.

Et quos decet esse exempla patien
tiæ, quotidie quærunt habere, quo
vincant & venentur: & quæ natura
bera sunt animantia, & decernente i
re occupantium fiunt, nobilium ty
rannid

ædes ſibi temerarijs interdictis v-
ſurpunt: à noualibus ſuis arcentur
agricolæ, ſubtrahuntur prædia rusti-
cis, agri colonis, præcluduntur ſyluæ
& prata paſtoribus, vt augeantur paſ-
cuaris in ſagimen & delicias nobi-
lium, quos ſolos has edere licet: de qui-
bus ſi colonus quiſpiam guſtauit aut
agricola, is maieſtatis reus factus, ſi-
mul cum belluis illis fit præda vena-
torum. Scrutemur ſcripturas, certe in ſa-
cris literis, etiam in gentium hiſtorijs
nullum ſanctum, nullum ſapientem,
nullum Philoſophum legimus vena-
torem: paſtores verò plurimos, & ali-
quos piſcatores. Et Auguſtinus artem
venandi dicit omnium nequiſſimam, ſa-
craque Elibitanum & Aurelianenſe
concilia hanc in clero prohibuerunt
damnaruntq́;, in ſacriſq́; canonibus
non modo prohibetur venatoribus
acceſſus ad ſacros ordines, ſed etiam
ſummi ſacerdotij gradus admittitur
quondeptus. In eiſdem legitur, Eſau
venator erat, quoniam peccator erat.
Neque verò vſpiam venationis vo-
cabulum ſcriptura ſacra in bonum aſ-
ſumpſit. Quare venationē ipſam repro-
batam eſſe, iā nemini in ambiguo ſit,
S quæ

quæ omnium ſapientum atq; ſanct
rum turba exploſa eſt atq; damna
Antiquitus etiam cum in innocen
viuerent homines, nulla illû anim
tia fugiebant, nulla infeſta erant, n
la noxia, omnia illi ſubdita obedi
tiam præſtabant: cuius exempla
iam poſterioribus temporibus, in h
qui optimam vitam agerent, mani
ſta ſunt: quomodo ferarum inſid
ſuperiores extiterunt, ſicut Dani
leonibus, & Paulus Apoſtolus vip
ræ. Heliam prophetam, Paulum
Antonium eremitas nutriuit cor
& Aegidium cerua. Helenus ab
præcepit onagro, & paruit belua,
ſancti viri onera portauit: præcepi
nim Crocodilo, & ab eo flumē tran
ctus eſt Anachoritæ multi habita
in deſertis, & ſtabant in ſpeluncis
cauernis ferarum, non timentes n
leones, nec vrſos, nec ſerpentes. Cu
peccato enim animalium noxa ſim
& perſecutio & fuga ſubintrauit,
artes venationum excogitatæ ſu
Non enim (vt Auguſtinus ait te
ſuper Geneſ.) animalia fuêre à pr
cipio producta venenoſa, ininica
moleſta humano generi, ſed poſt p
catu

...u infesta inimicaque constituta ...tuod ex diuina sententia in pœ... iniustæ rebellionis primorum ...um factum est, cuiusmodi sen... lata est ad serpentem, dum di... Deus: Ponam inimicitias inter ...ulierem, & inter semen tuum ...en illius. Ex hac sententia vena ...orta est pugna, hominũ scilicet ...æteris animalibus.

DE AGRICVLTVRA *residium.* Cap. LXXVIII.

...d modò reuertamur. Scripserũt ...his iam dictis agriculturæ, pa...onis, piscationis, venationis, au... partibus Hiero, Philometer, At... & Archelaus reges: Xenophon & ... duces, & Oppianus Poeta: præ... Cato, Varro, Plinius, Columel... ...rgilius, Crescentius, Palladius, ...rique his recentiores. Cice... ...s nihil melius, nil vberius, nil ...lus, nil libero homine dignius ...atur. Non pauci summum bo... ...summamque beatitudinem i... ...llocarunt. Hinc agricolas for... ...os Virgilius, Horatius beato-

 vocant-

vocant. Hinc Delphicum oracul
Aglaum quendam felicissimum p
nunciauit, qui in Arcadia paruũ p
dium colens, nunquam id egressus
sicq; minima cupidine minimum
vita mali expertus fuerit: sed mi
homines tam altum de agricultura
pientes, ignorant hanc esse effect
peccati, ac summi Dei maledictio.
Eijciens enim hominem de parad
voluptatis, in agros misit ad præua
catorem Adam, sic dicens: Maledi
terra in opere tuo, in laboribus co
des ex ea omnibus diebus vitæ t
spinas & tribulos germinabit tibi
comedes herbas terræ, in sudore v
tus tui vesceris pane tuo, donec re-
taris in terram de qua sumptus es.
nulli hoc magis sentiunt, quàm ag-
colæ & villici, qui dum arant, se-
nant, occant, putant, pastinant, m
sant, metunt, vindemiant, pascũt, t
dunt, venantur, piscantur: post m-
tos labores, hic agris à grandine, te
pestateque vastatis amittit pane,
huic oues moriuntur, aut boues, a
à militibus abiguntur, ille perdit f
alter piscem, & domi plorat vxor,
lachrimantur filij, & tota esurit fa-

[..]arsusque spe incerta dubium re-
[..]t in laborem. Ante hanc maledi
[..]em nulla fuisset opus artificio-
[..]luris cultura, non pastione, non
[..]tione, non venatione, non aucu-
[..]nam sponte omnia productura
[..]terra hybernis, æstiuisque frugi-
[..]u odoris suauitate, pratorumque
[..]tu semper florescens. Denique ni-
[..]oxium terra progerminasset, nō
[..]am vllam veneno pestilentē, nul
[..]arborem sterilitatis vitio inutilē
[..]estrataq; etiam natricum & vipe
[..]m, cæterarumq; reptilium viru-
[..]ia (author nobis Beda) ipseque ho
[..]m animantium omnium adeptus
[..]cipatum, ipsis etiam feris, vt iu-
[..]tis pecudibusque onera imposi-
[..]us imperasset piscibus maris aues
[..]utum aduolassent: moxq; natus
[..]no omnium membrorum, vsum
[..]citiumque consecutus fuisset, ac
[..] corporis tegumentis, sine tectis,
[..] conditis obsonijs, sine medicamē
[..]elicissimam vitam egisset, cū spon
[..]a illi suppeditura essent, vt ait
[..]ta ille: Terra cibum pueris, vestē
[..]or, herba cubile. Sed peccati noxa
[..]tisque necessitas, omnia nobis in-

 festa

festa fecit:iam non terra quicqu
tra labores sudoresque nostros p
cit:quin & lætifera, & venenosa
palam nobis, quod viuimus
brans)generat, nec reliqua ele
nobiscum mitius agunt, multo
re sęuientibus procellis obruit,
strosæq; bellue absorbent, toni
fulgure, tempestatibus contra n
gnat aer: & pestilentiarum lue
quoque in nostrum interitum c
rat. Iamque etiam animãtia ex
fesso nobis infesta sunt, & ipse
homo(vt est in prouerbio)hom
est, circunsistunt nos innu
scelerum illecebris tentantes im
di spiritus, quo nos in supplici
tenebrosa conceptacula protra
æternis ignibus ac diris crucia
perpetuè cruciandos. Atque hi
tet non nisi optimarum rerum i
ram, malorum inuentionem, ac
incommoda esse agriculturam,
cæteris illi adhærentibus pascen
candi, venandique exercitijs, qu
luris infœcunditatem & victus
statem, ac ex pellium amictu al
quibus mortis fata admonita hu
nitas, saltem pro tempore effug

ur vel potius mitigaremus. Habe-
tatem agricultura hanc necessita-
s u calamitatis nostræ laudem nō
edicam, si inter hos mansisset ter-
nios, nec prætergressa doceret tot
rodigiosas plantarum fabricas, tot
ortentosas arborū insitiones ac me-
amorphoses. Quin & equos asinis
ungere & canibus lupos, sicq; multas
&pisciscas, aliaq; prçter naturę legem
nstrosa animalia procreare. Sed &
ibus natura, cælum, maria, terras li
a assignauit, auiarijs, piscinis, viua
& carceribus coercere, etiam exem
s luminibus, mutilatísue membris
ergastulo saginare: tum in lino, la-
n pellibus, bombyce, & quæ natura
hominum vestitum largitur, tot
turarum infectionum, & similia
n nisi ad luxum & fastum artificia
pissimè etiam ad hominum perni-
em excogitata. Quod de vno lino
nqueritur Plinius tam paruo semi-
nato, quod nunc planta, mox ve-
lm, leuissimo vētorum statu orbē ter
rum vltro citroq; portat, hominesq;
sos (ac si parum sit in terra etiā peri-
)cogat in aquis, ac à marinis belluis
rari. Prætereo mille agricolarū, pa-

storum, piscatorum, venatorum, a cupum obseruantiarum decreta, nc tam stulta & ridicula, quam superst tiosa, & diuinę legi aduersa: quibus pestates auertere, sementa fœcunda re, noxia quæque propellere, lupos & feras abigere, fugacia animalia sister pisces auesque manibus præhendere, morbos pecudum incarminare se pos se autumant, de quibus cum magna credulitate, & seriose scripserunt sapientes illi viri, quos supra nominauimus.

DE ARTE MILITARI. Cap. LXXIX.

SED iam ab agricolis ad milites transeamus, quos ex agris delectos, aptiores pugnę ait Vegetius ex quibus etiã Cato viros fortissimos, & milites strenuissimos gigni adserunt. Quin & testibus sacris literis, primus ille pugnator Cain, agricola fuit atq; venator. Et Ianus atq; Saturnus pugnacissimi dij & antiquissimi, hanc simul cũ agricultura vitã in terris egerunt. Ars itaq; militaris minimè contemnenda videtur, quæ (vt ait Valerius)

rincipatum Italiæ Romano im
peperit,multarum vrbium ma-
imq; regum, validiſſimarũ gen
regnum largita eſt,frauces Pon-
risq; ſinus patefecit. Alpiũ Tau-
montis cõuulſa clauſtra tradi-
pſe Aphricanus Scipio apud En-
gloriatur,quòd per ſanguinem
ſum atq; cædes viam ſibi ad cælũ
it. Cui & Cicero adſentit, in-
ns & Herculem eadem via cælos
endiſſe. Hanc Lacedæmonij pri-
n tradidiſſe dicuntur: hinc Han-
l Italiã petiturus, Lacedæmonẽ
iuit armorum ducem. Hac duce
tituta ſunt regna & imperia,illa-
neglecta potentiſſima quæq; rur-
emolita. In manibus enim teme
rum ducum ceciderunt bellico-
umantia,ornatiſſima Corinthus
rba Thebæ,docta Athenæ,ſancta
ſalem,ipſaq; Romani imperij æ-
a Carthago,tandem etiam poten
ma Roma . Hæc ars plurimo &
quam Draconis leges humani ge
s ſanguine ſcripta docet , pugnæ
nem eleganter conſtituere,aciem
modè inſtituere,adoriri hoſtem,
are,premere, circumuenire, læua

dextraque ferire, ad ducum signa
micare, proferre gradum, sustine
impetum, resistere vrgentibus, pre
re cedentes, ictus incutere, incusso
uitare, aut clypeo excipere ac conte
nere, acriusque in hostem consurg
re, inuehi equo, vrgere stimulis, m
derari frenis, & omnem in partē c
cumflectere, ingerere tela, vibrare l
ceas, torquere hastas hostium vultu
latera terga, pro loco & tempore ad
riri, nec priusquam desperata victo
ria de fuga cogitare: fugientes autem
insequi, mactare, capere, exarmare, d
ripere, profligere, suos reducere, reco
ligere, exercitum instaurare, & desp
rata victoria ad spem vindictæ an
mum succendere, & quæ reliqua sun
militum ducumque officia. Instrui
quoque de apparandis classibus, ex
truendis arcibus, muniendis castris
locandis præsidijs, extruendis valli-
bus, compingendis aggeribus, eua-
cuandis fossis, suffodiendis cuniculis,
fabricandis machinis, deligendis ar-
mis, oppugnandis mœnibus, compor
tandis commeatibus, confingendis
dolis, locandis insidijs, varijsque sci-
re vti stratagematibus. Præterea ob-
sidere

ſtare ciuitates, iacere tela, fremere, tonentis admouereq; machinas, perficere muros, concutere turres, occuare mœnia, parare incendia, diruere arces, ſpoliare templa, diripere vrbes, ſubuertere oppida, vaſtare agros, conculcare leges, adulterari matronas, ſtuprare viduas, rapere virgines, ciues alios vulnerare, alios incarcerare, alios deportare, alios trucidare. Tota denique diſciplina hæc non niſi in hominum pernicie occupata, hunc finem quærit, vt famoſos vrbis euerſores, ſtrenuosque homicidas faciat, transformetque homines in ritus ferarum moresq; belluarum. Hinc bellum nihil aliud eſt, quàm cõmune multorum homicidium, ac latrocinium, nec aliud milites, quàm ſtipendiarij, & in reipublicæ exitium armati latrones. Præterea cùm bellorum euentus ſemper ſint incerti, & fortuna, non ars largitur victoriam, quid proſunt ſtratagemata, & inſidiæ, & reliqua artis militaris præcepta? nunquid omnis ars inanis eſt, vbi fortuna dominatur? Atq; nihilominus laudauit hanc diuinus ille Plato, vt pueros hãc diſcere, adultosq́, ſtatim
 armatæ

armatæ militiæ tradi iubet. Et Cyr
inclytus ille rex, illam non ſecus at
agriculturam ſummè neceſſariam
iebat. Ipſeque Auguſt. atque Berna
dus Catholici in Eccleſia doctore
hanc alicubi probauerunt, & pontif
cia decreta illam non improbant, lic
Chriſtus & Apoſtoli longè aliter ſen
tiant. Tandem vel repugnante Chri
ſto non infimum in Eccleſia gradum
obtinuit, obortis tot ſacrorum mili
tum ſectis & ordinibus, quorum o
mnis religio in ſanguine, in cædibus
in rapinis, & piratica ſita eſt, prætextu
defendendæ & ampliandæ fidei: ac ſ
Chriſtus Euangelium ſuum non præ
dicatione verbi, ſed armis, non cõfeſ
ſione cordis & martyrio, ſed oſtenta-
tione & comminatione armorum, vi
bellorum, & hominum cædib. ac ſtra-
ge voluerit innoteſcere. Nec ſatis iſtis
militibus in Turcas, in Saracenos, in
Paganos arma ferre, niſi etiam con-
tra Chriſtianos pro Chriſtianis claſ-
ſes ducant. Denique bellum & mili-
tia multos gignunt Epiſcopos, & nõ
rarò pro ſummo pontificatu pugna-
tum eſt, & (vt ait ſanctus ille Camo-
tenſis Epiſcopus) non ſine fratrum

ſaguine ſancta ſanctorum ingreſſus
Pontifex: atque hoc tunc vocatur
conſtantia martyrij, ſi pro cathedra
magna Chriſtianorum cæde fortiter
fuerit dimicatum. Scripſerunt de arte
militari Xenophon, Xenocrates, Ono-
ſander, Cato Cenſorius, Cornelius
Celſus, Iginius, Vegetius, Frontinus,
Aelianus, Modeſtus, & antiquiores
multi: ex recentioribus Volturius, Ni
colaus Florẽtinus, Iacobus comes Pur
liarum, & alij pauci. Hi artis Docto-
res, ſed ſpeculatiui, non tam periculo-
ſi vt ſunt practici. Tituli verò ac di-
gnitates, diſcipulorumq́; gradus non
ſunt baccalaureatus, magiſtratus, do-
ctoratus: nec modò etiam ſunt, quib⁹
dicuntur Imperatores, Duces, Comi-
tes, Marchiones, Equites, Capitanei,
Centuriones, Decani, Signiferi, & cõ-
ſimilia nobilitatis nomina ex ambi-
tione, aut iniuria nata, ſed latrones,
perfoſſores, raptores, ſicarij, fures, ſa-
crilegi, gladiatores, ſtupratores, leno-
nes, ſcortatores, adulteri, proditores,
peculatores, abigei, aleatores, blaſphe
mi, venefici, parricidæ, incendiarij,
prædones, piratæ, tyranni, & eiuſmo-
di. Quos omnes qui vno nomine velit

 expri-

exprimere, dicat milites, hoc est, reuera barbaricas sceleratorum hominum feces, quos mala mens, malus animus ad omne facinus extimulat: quos penes dignitatis & libertatis nomen habet licentia delinquendi & latrocinādi, vndiq; quærētes, vt noceant, ipsamque innocentiam, veluti mortis quandam imaginem odientes, omnesque quasi vnum corpus sunt ex patre diabolo, cuius illi sunt mēbra, de quo ait Iob. Corpus illius quasi scuta fusilia, & compactū squamis se prementib9: vna vni coniungitur, & ne spiraculū quidem incedit per eas, vna alteri cohæret, tenentes se nequaquam separabuntur: assistunt sibi, quia conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Insignia autem militiæ sunt non purpura, torques, annuli, tiaræ: sed aduerso pectore vulnera, & deformata cicatricibus corpora. Exercitium nō nisi cum plurimorum exitio, doloreque coniunctum, morum, legum, ac pietatis pernicies, cum Christo, cum beatitudine, cum pace, cum charitate, cum innocentia, cum patientia, ex diametro pugnans. Præmia eius sunt gloria no-

litatis, humani sanguinis effusio, parta, imperij propagatio libidine dominandi & possidendi, cum multorum animarum perpetua damnatione. Nam cùm omnis belli finis sit victoria, nemo potest esse victor, nisi homicida: nemo contrà victus, nisi malè perierit. Mors igitur militum pessima, malum epithaphium sibi inducente peccato. Qui autem occidūt, iniqui sunt, etiamsi iustum sit bellū. Non enim propter hoc, sed quia lucri & prædæ gratia militârunt, impij homicidæ, in eos, quos malè occidunt. qui autem iustè ab illis perimuntur, ipsi qui occiderunt, in carnificum ordinem seipsos statuentes, nobilitatem hanc commeruerunt: quumque reges alioqui in prædones, incendiarios, raptores, homicidas, sicarios, pœnis sæuiant, tales nomine militiæ habentur nobiles & honesti.

DE NOBILITATE.
Cap. LXXX.

EX militia itaque ortum habet nobilitas gentilitia, videlicet claritas, ex cruore hostium & cędib.

strenua

ſtrenua carnificina acquiſita, & pu-
cis honorum inſignijs cohoneſta
Hinc apud Romanos tot coronaru
genera ciuilium, muralium, obſidi
nalium, naualium, tot militaria d
na, armillæ, haſtæ, phaleræ, torqu
annuli, ſtatuæ, imagines nata ſun
quibus prima nobilitatis initia auſ
cabantur. Apud Carthaginenſes t
donabantur annulis, quot interfu
ſent prælijs. Iberi tot circa defuncti
pulchrum erigebāt obeliſcos, quot i
le interemiſſet ex hoſtibus. Apud Sc
thas in celebri conuiuio, ijs tātum c
cumlatam pateram accipere licitu
erat, qui hoſtem occidiſſent. Apud M
cedonas lex erat, qui nullum hoſte
interemiſſent, capiſtro cingi, in oppr
brium ignobilitatis. Apud Germa-
niæ populum neminem vxorem du
cere licebat, qui non prius caput hoſt
occiſi ad regem detuliſſet, ipſaque in
dignatio non dati debiti honoris ijs
qui ſtrenuè militârunt, contra patri
multos induxit, vt ſubuerterent eiu
libertatem. Exēplo ſunt Coriolanus
Gracchi, Sylla, Marius, Sertorius, Ca-
tilina, & Cæſar. Si itaque nunc nobi-
litatis primordia requiramus, compe-
riemus

ideus hanc ne a in, perfidia & crude
litate partam: si ingressum spectem⁹,
periemus hanc mercenaria, militia,
latrocinijs auctam: quod si etiam
tenorum & imperij originem quæ-
ramus, occurrent impia fratrum, pa-
terúmve parricidia, funesta coniu-
gia, & pulsi regno patres à liberis, aut
trucidati principes, in cuius verba iu-
ratum erat. Sed ipsam nobilitatem
hanc à primis vnguibus exploremus.
Ea reuera nihil aliud est, quàm robu
sta improbitas, atque dignitas, non ni
si scelere quæsita benedictio, & hære-
ditas pessimorum quorumcunque fi-
liorum. Quod ita esse primum nobis
sacræ literæ, deinde etiam antiquæ gē
tium, & recentiores historiæ notum
faciunt. Nam cùm ab initio creatio-
nis mundi genuisset transgressor A-
dam primogenitum suum Cain agri-
colam, & alterum Abel pastorem o-
uium, in quibus humana familia bi-
fariam fecit, videlicet in Abel plebis, in
Cain nobilium, qui cùm secundum
carnem crudelis & superbus esset, de
more persequens eum, qui secundum
spiritū humilis erat, interfecit Abel:
sed reparata fuit plebeia familia Zeth
tertio

tertio filio Adæ, ipse itaque Cain
ricidio fratris primus militiæ, & n
litati initium dedit, ac contem
Dei & naturæ legibus, confidens
tem in proprijs viribus, vsurpans
dominationem, primus condidi
bes, constituit imperium, ac creat
Deo liberos homines, & filios ge
rationis sanctæ, vi, rapina, seruit
& iniquitatis legibus opprimere
pit, donec illi etiam contempto I
iudicio, & corrupta omni carne, p
miscua libidine inquinati, genue
gigantes, quos interpretatur Scrip
ra potentes à sæculo, viros famo
Atque hæc est vera, & commodissi
nobilium definitio. Opprimeban
nim inopes, extollentes se latrocin
& superbientes opibus, celebrãtes n
mina sua, imponentes ea regionib
& vrbibus, & montibus, & flumi
bus, & aquis, & mari, quorum prim
parens Cain natura malignus, int
no odio inuidus, à diuina correpti
ne incorrigibilis, dissimulata ira pr
ditor, in proprium sanguinem par
cida, maledictione vagus & profu
etiam maledictioni superaddens bl
sphemiã. Atq; hæc sunt illa antiqu
sin

a & primæua nobilitatis munia, virtutes, hæc ingenia, quibus vsq; nunc diem ipsa ornatur nobilitas, us architectus, pater ille gigãtum, os deleuit Dominus in diluuio a-rum, vno solo reseruato Noha, vi custo in generationibus Zeth, cum familia: cui cùm tres essent filij, nus, Iapetus, & Chamus, atque illi taurato post diluuium sæculo, pri-rum gigantum, exemplo etiam vr conderent, & regna constituerent: circò scriptura à Noha vsq; ad Abra-mum nullam facit mentionem iu-rum, omnes siquidem ad Abraha-m vsque nobilitatis artifices exti-unt, robustæ videlicet improbita-, impietatis, confusionis potentiæ, litiæ, violentiæ, oppressionis, vena-nis, luxus, pompæ, & vanitatis, & ilium nobilitatis stigmatum, quę ohæ filij huic impresserunt: è quo-m numero Chamus, eò quòd cæte-rum esset nequissimus, atque in pa-ntem impius primum, & super o-nia regna dominatricem, monar-iam promeruit. Ipse genuit Nim-otum, quem Scriptura describit tentem in terra, & robustum ve-
natorem

natorem aduersus dominum, hîc
ficauit Babylonem illam magna
& linguarum confusioni initiũ f
tradiditque regnandi disciplinam
bilitatumque gradus, honores, dig
tates, officia, imaginesque discre
Exinde in plebem leges sancitæ, in
ducta seruitus, & exactiones à po
lo, conscripti exercitus, gestaque c
delia bella. Abs eodem Chamo pr
cesserunt Chus, à quo Aethiopes,
Mizraim, à quo Aegyptij, & Chana
à quo Chananæi, nobilissimæ qui
gentes, sed deterrimæ, reprobatæ, &
DEO maledictę. Exacto tãdem mu
to tempore, rursus elegit DEVS h
minem iustum, Patriarcham illu
Abrahamũ, ex quo suscitaret sibi s
men, ac populum sanctum, quem ci
cumcisionis signaculo ab aliarũ gen
tium multitudine distinxit. Hic duos
ab initio genuit filios, vnum ex anci
la, spurium, Ismaelem, alterũ ex vxo
re legitimũ, cui nomẽ Isaac. Factus est
aũt Ismael homo ferus, & sagittarius,
vir nobilis & potens, princeps Ismae
litarum, genti nomen suum perpetuũ
relinquens, benedixitque illi Deus, &
confirmauit nobilitatem eius in ra-
pina

n & militia, inquiens: Manus eius
a omnes, & manus omnium cō-
um, & è regione fratrum ſuorum
tabernacula. Iſaac autem perſe-
ns in iuſtitia patris ſui, illius gre-
paſcebat, atq; hic ex Rebecca ſua
genuit filios, Eſau, & Iacob. E-
taq; odioſus Deo, homo rufus &
dꝰ, venator, & ſagittarius, heluo,
ntri deditus, adeò vt pro vno pul
to vendiderit primogenita, factꝰ
ir potens, atq; princeps Idumæo-
, benedictionem accipiens nobi-
is in pinguedine terræ, & rore cæ
gladio & excuſſione iugi. Iacob
em iuſtus profugus apud auuncu-
ſuum Laban, oues illius paſce-
cuius vtraſque filias, quatuorde-
annorum ſeruitute cùm prome-
ſet vxores, duodecim ex illis filios
epit, vocatumq; eſt nomen illius
el, quod poſteris ſuis deinceps reli
t, vt vocaretur populus Iſrael. E-
t Iacob (quod diximus) duodecim
, videlicet Ruben, Symeon, Leui,
das, Iſachar, Zabulon, Ioſeph, Ben-
nin, Dan, Nephtalim, Gad, & Aſar,
quorum numerum, duodecim tri-
; Iſrael numerati ſunt. Verùm Io-

ſeph

ſeph à fratribus ſuis vēditus in Aeg
ptum, omni Aegyptiorum diſcipli
imbutus eſt, & factus eſt ſomnioru
interpres peritiſſimus, & augurab
in calice: œconomicæ diſciplinę ad
peritus erat, vt ingenij calliditate n
uas artes parandarum diuitiarum,
vectigalis augendi inueniret, qua
ob cauſam Pharaoni regi gratiſſim
conſtitutus eſt ab eo princeps ſuper
mnem Aegyptum, atque ex ſerui
mancipio, ſolenni Aegyptiorum rit
nobilis creatus eſt. Poſuit enim r
annulum in manu eius, & torque
in collo eius auream, & induit eu
purpura, fecitque aſcendere curru
clamante pręcone, vt omnes deince
tanquam nobilem & principem r
uerentur illum. Similis per omni
nobilitandi mos erat apud Perſas, ſic
uti de Mardochæo Hebræo nobilita
te ab Artaxerxe rege, legimus in libr
Heſter. Inde in hunc vſque diem hæ
nobilium creandorum conſuetud
permanſit, penes Reges & Cæſares,
quibus alij pro pecunia emunt nobi
litatem, alij illam lenocinio, alij ven
ficijs, alij parricidijs hanc commerue
runt. Multis proditio nobilitatem cō
ciliauit,

luit, simul atque diuitias peperit, quemadmodum de Euthicrate, Philo ... , Euphorba, & Philagro historijs proditum est. Plerique adulatione, de... atione, calumnijs, sycophantia: plu... ob prostitutas regibus vxores & fi... nobiles facti sunt, multos vena... ces, rapinæ, cædes, præstigia, & aliæ ... æ artes ad nobilitatem promoue... t. Sed ad Ioseph reuertamur. Hic ... potens esset in domo regis, & sus... cit filiū primogenitum Manassen, ... us euentitia hac nobilitate, in in... iam & contemptum paternæ do... s, non sine culpa locutus est, dicēs: Obliuisci me Deus fecit laborū meo... m, & domus patris mei, quapropter ... benedictionibus, postpositus fuit Manasse, & prælatus illi iunior E... phraim. Ipse deniq; Ioseph, licet esset ... ius Iacob, tamen propter hanc no... bilitatis Deo odibilem conditionem, ... n meruit ferre nomen tribus in Is... ael, sed datum est filijs suis Ephraim, & Manasse. Neq; illi in tribubus suis ... abuerunt Prophetam, & omnia mi... ima benedictione benedicuntur, vi... delicet in fortitudine, & multitudine ... miliæ suæ. Habitauit autē populus

Israel

Iſrael in Aegypto annis multis, er‑
que paſtores pecorum in terra Geſſ‑
cùm verò creſcerent in gentem m‑
gnam, & potentem, ſuſpecti, & odi‑
les facti ſunt nobilibus, & regibus A‑
gyptijs: quare affligebant eos operi‑
duris, luti & laterum, & omni ſerui‑
te operum terræ, & pueros eorũ ma‑
culos occiderunt, mergentes in flu‑
ne, vt non ſupereſſet illis ſemen in t‑
ra. Horum itaque vnus, eo quod eſ‑
puer elegans, ſaluatus eſt à filia reg‑
quæ adoptauit illum in filium, & v‑
cauit illum Moyſen, quia de aquis e‑
puiſſet eum. Creuit itaque Moyſes i‑
domo regis, omnique Aegyptia d‑
ctrina imbutus, tanquam regis fili‑
habitus, potens factus eſt, & dux m‑
litiæ Pharaonis, contra Aethiope‑
Deſponſauit autem ſibi filiam reg‑
Aethiopum in coniugem, vnde co‑
tracta Aegyptiorum inuidia & odi‑
exulare coactus, profugit in Madian‑
vbi apud puteum quendam contra r‑
gionis illius paſtores, pro puellis qui‑
buſdam certamen ſuſcipiens, eo ben‑
ficio vnã ex illis meruit habere vxor‑
filiam ſacerdotis, tandem prouectu‑
ætate & ſapientia, agnoſcens genu‑
ſuun

sum de gente Hebræorum, reuersus
in Aegyptum & renunciata Aegy
a nobilitate, confortatus à Deo, du
ca se præbuit populo Israel, & mul-
tis miraculis eduxit illum de Aegy-
pto, cumque peccasset populus aduer-
su Deum in vitulo aureo, iratus Mo-
ses iunxit sibi viros fortes filios Leui,
& præcepit illis, inquiens. Ponite
gladios super femur vestrum, & eun-
tes & redeuntes, occidat vnusquisque
fratrem & amicum & proximum suū
itaque hac memorabili cæde, qua-
draginti trium millium hominum
benedixit illis, inquiens: consecra-
stis manus vestras hodie in sangui-
ne vnusquisque in filio & fratre suo
completaque est benedictio Iacob &
Simeon & Leui vocantis eos vasa ini-
quitatis bellantia, quorum furor
maledictus & pertinax, & indigna-
tio dura. In hoc itaque insigni par-
ricidio initium cepit nobilitas in Is-
rael: nunc enim constituit illis Moy-
ses principes, & duces, & capita exer-
citus tribunos & centuriones, & quin
quagenarios, & decanos viros bellico-
sos & pugnatores egregios per tribus
cognitiones suas: è quibus, qui bel-

lo & fortitudine alios præcellere vi
debatur, huic tribuerũt principatum
iudicandique potestatem. Reges
enim habent, sed iudicibus reg
tur, à quib. Iosue vir nobilis, rob
& bellicosus victor regum, & ne
mens quenquam post Moysen tu
principatum, post cuius obitum
principe sub democratia vixeru
seditiosi facti pugnarunt in se i
& propè deleuerunt tribum B
min, vt non superessent nisi sex
viri. Cumque abiurassent illas
suas, datæ sunt illis quadringen
gines captiuorum Iahis Galaad
quis ducentis permissum est
virgines à Silo. Atque hoc mod
pleta est benedictio nobilitatis
min, in imagine lupi mane ra
tis prædam, & vesperè diuident
lia. Post hæc rursus ad aristocr
& principum regimen conuer
è quibus tandem Abimelech f
Hieroboal de tribu Manasse, in
ctis solenni parricidio super vn
de septuaginta fratribus suis
mis, primus regnum obtin
Sichem. Porrò vniuerso popu
rael petente sibi regem, in furo

mi dati sunt illis reges paucissimi
q dem boni, plures autem mali. I-
ratus enim est Dominus, & dixit il-
lius regis, quia tolleret filios & fi-
li eorum, faciens sibi aurigas, pa-
nicas, & agros, & greges, & præ-
d, & seruos & ancillas & optima
que illorum pro libito addeci-
ret sibi, & distribueret seruis suis
ulumque totum seruitutis pre-
retiugo, & quoties rex peccaue-
i, & iniquè egerit, populus plecte-
tur pro eo. Constituit autem illis
em adolescentem de tribu Benia-
n, nomine Saul, virum fortem ro-
e, statura procerum, adeo vt ab hu-
ro sursum, altior esset omni popu-
oncussitque DEVS timorem o-
nibus vt eum quasi ministrum do-
mi venerarentur. Hic antequam
nare cœpisset, tanquam filius v-
s anni innocens erat, & optimæ
olis: adeptus autem regni nobi-
tem, effectus est vir nequam, & fi-
Belial. Sustulit ergo Deus regnũ
omo Saul, & dedit illud Dauid fi
sai de tribu Iuda. Atq; hic è pasto
uiũ constitutus rex, eadem nobili
s pestifera contagione infectus, fa

ctus est homo peccati, sacrilegus, adulter & homicida, tamen non declinauit misericordia Dei ab illo. Regnauit autem ab initio in Hebron quum Hisboseth filius Saul regnaret post Iordanem tandem cõfirmatum est, illi regnum vniuersi populi in Hierosolymis. Veruntamen pacifice Israelitarum monarchiam non obtinuit. nam eo viuente, filius eius Absolon, regnũ inuasit in Hebron, quo occiso, rursus inuasit regnum Siba filius Bochra: Porrò ambiuit regnum filius Dauid, Adonias ipse autem Dauid moriturus hæredem instituit minorem natu Salomonem filiũ Bethsabeæ adulteræ, atque hic primus Hebræorum monarchiam obtinuit, quam Adoniæ fratris natu maioris parricidio confirmauit, adeptusque rerum summam etiam ipse à via recta declinauit post mulieres in fornicationes & idololatriam, derelinquẽs legem Dei: successitq; illi filius malus Roboã, etiã ille nequã & peccator aduersus Deũ: ideoq; scissa est ab eo monarchia populi, & defecerunt ab eo decem tribus, & constituerunt sibi regem Hieroboam virum nequissimũ

bu Dan, qui venauit totum Iſ-
bducens decem tribus ad idolo-
m, erectis vitulis in Samaria, vt
retur benedictio: inquiens: Dan
ber ſuper viam, ceraſtes ſuper ſe-
m, mordens calcaneum equi, vt
ceſſor eius retrorſum. Tribus
n Iuda quieuit ſub ſemine Da-
uemadmodum benedixit illi Ia
on auferendum ſceptrum à Iu-
nec veniret Meſſias. Erat autem
das filiorum Iacob peſſimus, &
rum ſuam inceſtuoſus: erantq́;
lij nequiſſimi & ſceleſtiſſimi:
rca benedictionem nobilitatis
t in ſceptro regni & fortitudi-
nis, tandem quoq; receſſerunt à
is Iſrael populus Edom & Lob-
conſtituerunt ſibi reges pro ar-
ſuo, quemadmodum benedi-
us Eſau de excutiendo iugo. In-
nes autem reges Iuda & Iſrael,
uatuor inuenti ſunt boni. Exa-
que regibus, cum tota nobili-
udæi in captiuitatē & ſeruitutē
yloniam traducti ſunt: iterūq́;
multa tempora miſerante Deo
i in Hieroſolymam, aliquam-
ſacerdotibus & optimatib. &

populari magiſtratu Rempublicam ſuam feliciter adminiſtrarunt, do nec Ariſtobolus Hyrcani filius diade ma ſibi impoſuit, regumque Iudęorum & matris & fratrum parricidi refecit, quod deinceps per plures re ges, poſtremo ſub Archilao inſolent & obſcœno rege finiuit, Iudęa tota i Romanorum prouinciam redacta, a tandem ſub Tito & Veſpaſiano del ta, vniuerſo populo per vniuerſum o bem ad hunc vſque diem in perpetu ſeruitutem relegato. Hæc itaque e ſacris literis proſequi libuit, vt oſte derem ab initio mundi nullam fuiſſ nobilitatem, quæ non ſceleratum ha buerit initium, etiam in populo De nec aliud eſſe nobilitatem, quam gl riam & præmium publicæ iniquita tis: in qua quò pollutior vita, eò pra clarior: quo plus ſcelerum, eò pl præmij & gloriæ, ſicut non inſcitè c præhenſus Diomedes pirata ille a ad Alexandrum, inquiens: Ego, qu vno nauigio latrocinor, accuſor p rata: tu quia ingenti claſſe id agis, v caris imperator: ſi ſolus & captiu eſſes, latro eris, ſi mihi ad nutum p puli famulentur, vocarer imperat
Na

Iam quo ad cauſam non differimus
iſi quia deterior eſt, qui capit im-
robius, qui iuſtitiam abiectius deſe-
t, qui manifeſtius impugnat leges.
uos enim ego fugio, tu perſequeris:
uos ego vtcunque veneror, tu con-
mnis, meæ fortunæ iniquitas & rei
miliaris anguſtia, te faſtus intolle-
bilis & inexplebilis auaritia furem
cit. Si fortuna mea manſueſceret,
erem fortè melior: at tu quo fortu-
atior, nequior eris. Miratus Alexan-
er hominis conſtātiam, iuſſit adſcri-
i militiæ, vt poſſet deinde ſaluis le-
bus militare, hoc eſt, latrocinari. Iā
erò progredientes ad ethnicorum hi
orias, ſimiliter oſtendamus ipſam
obilitatem non aliud eſſe, quàm im
obitatem, furorem, latrocinium, ra
nam, homicidiū, luxum, venatio-
em, violentiam à peſſimis vbiq; prin
pijs ortam, peioribus proſequutam,
rpiſſimum ſemper habuiſſe exitū:
uod in illis quatuor famatis monar
ijs, deinde in cæteris quoque nobi-
um regnis conſtabit. Prima itaque
ſt diluuium monarchia fuit Aſſy-
orum, cui initium dedit Ninus pri-
us, qui prior omnium nō contentus

ſuis limitibus, propagandi imperij li-
bidine arma foras extulit, & cruent
bella vicinis inferens, totius Orient
populos ſubegit, magnitudinemque
quæ ſui imperij, ſequentibus ſempe
nouis victorijs, continua prouinciar
acceſſione, adauxit, ſubacta Aſia, pe
domito Ponto. Porro Zoroaſten Ba
ctrianorum regem parricidiali pug
na oppreſſum interfecit. Vxor erat N
no nomine Semiramis, hæc (vt refe
Dinon hiſtoric9) petit à viro, vt quin
que dies impetraret: quo conceſſo im
petratoq́;, ſtolam ac coronam ſibi a
tauit, ac in ſellam regiam conſcendi
imperauitque ſatellitibus vt Ninu
virum ſuum regijs ornamentis ex
tum interficerēt: quo ſic extincto, ipſ
ſucceſſit in imperio: nec contenta re
gni terminis, Aethiopiam imperi
ſuo adiecit, in Indiam bella extulit
Babyloniam muro auguſtiſſimo ci
xit, poſtremò à filio Nino ſecundo
quem flagitioſe conceperat, impiè ex
poſuerat, inceſtuosè cognouerat, occ
ditur. His itaque parricidijs Aſſyrio
rum monarchia obtinuit principat
donec ſub Sardanapalo rege viro o
ni muliere corruptiore deficeret, qu
Arb

...ctus Mediæ præfectus inter ſcor-
...m greges compræhenſum inter-
...ipſeq; ſe conſtituens regem, im-
...um omne ab Aſſyrijs tranſtulit
...Medos, idque Cyrus tandem detu-
...d Perſas, penes quos filius eius
...mbyſes nouæ Babylonis conditor,
...ctis multis regnis, ſecundam mo-
...chiam obtinuit, quam & fratris &
...parricidio conſecrauit: hæc tan-
...n in Narſo Ochi filio inclinauit,
...interfecto eo abs Bageo Eunucho
...ogatus eſt Darius Perſa Arſoi filius
...lemanus antea vocatus, qui abs
...xandro Magno deuictus, Perſarũ
...narchiam ſimul cum vita finiuit,
...m idem Alexander paternæ cędis
...cum adultera matre conſcius &
...ſultor hoc ipſo famoſo parricidio
...nſtulit in Macedonas, atque hæc
...ia fuit monarchia, quę extincto A
...andro mox & ipſa corruit. Succeſ-
...quarta Monarchia Romanorum,
...a nulla in rebus humanis poten-
...r, ſed ſi temporum ſeries abs vrbe
...ndita repetatur, illam inuenimus
...eſſimis initijs ortam, & à peſſimis
...quentius geſtam, ideoque hæc no-
...s paulo altius, & à primis vrbis cõ-

ditoribus repetenda est. Vrbs Ro[ma] à
geminis fratribus Remo, & Romulo,
ex incestuosa Vestali genitis, à me[re-]
trice educatis in Italia primum co[n-]
dita est: cuius regnum Romulus p[ar-]
ricidio fratris instar Cain vitia[uit.]
Cumque se deorum filium dici p[ro-]
retur, collecta sceleratorum satel[li-]
manu, promissa illis impunitate, [ra-]
puit filias Sabinorum & constitu[it]
illis vxores ex omnibus quas el[ege-]
rant, genuerunt gigantes, illos[que]
quam, Romanæ nobilitatis reges[,]
que proceres toto orbi formidab[iles.]
Iamque Sabinorum fœminis & fi[li-]
bus fraudulento fœdere proditor[io]
ludo pellectis, nefariè raptis, crud[eli-]
bus nuptijs sibi suisque sociatis, [pa-]
rentum ac maritorum nece obter[si-]
nonis insuper parricidijs defendit[.]
soceri sui sanguinis incontinens,
iam Titum Tacium, pium sene[m Sa-]
binorum honestissimum ducem,
societatem regni assumptum mis[era-]
biliter occidit. Hæc fuere Romani [re-]
gni primordia, quod perductos q[ua-]
draginta tres annos sub crudelibus [re-]
gibus rectum, sub Tarquinio Sup[er-]
bo flagitio stupratæ Lucretiæ de[f-]

Quemadmodum successio Cain in
[illegible] enaria generatione perijt sub di-
luuio aquarum : sic & isti Romuli
successores in septenario regum nu-
mero à populari tumultu obruti sunt
& licet Romana vrbs regum exuisset
imperium, non tamen euasit tyran-
nidem. Exactis namque regibus, cum
[illegible] tumultuantis populi inundatio-
ne, regnum ad optimates translatū
[illegible], Brutus quidam vir nobilis, pri-
mus Romanorum consul dignatus
est. Hic quo tantum stabiliret im-
perium, primum illius conditorem
[illegible]emque Romulum, non solùm
æquare parricidio, sed & vincere
[illegible]luit, quippe duos filios suos adole
scentes, totidemque vxoris suæ fra-
[illegible] Vitellios, medio foro virgis cæ-
sos securi percussit. Cumque impe-
rium hoc sub optimatibus & plebe
[illegible] diuersos magistratus, priuatasque
tyrannides, permulta sæcula stetisset,
[illegible] Iulio Cæsare, viro difficilè dictu
[illegible] bello fortiore, aut libidine corru-
ptiore, atque deinceps sub Antonio
[illegible] itidem libidinis mancipio termi-
nauit, totaq; Romani imperij summa
[illegible] Octauiano Augusto Imperatori

collata est, in hoc quarta illa orbis m
narchia initium cepit. Neque ver
absque parricidio, quamuis Augustu
hic principium omnium mitissimu
haberetur, tamen auunculi Cæsaris,
quo adoptatus fuerat in imperiun
& hæres institutus, filium atque pu
lam ex Cleopatra susceptas proles in
teremit, neque nomini, neque bene
cio, neque affinitati, neq; pueritiæ pa
cens. Iamque Romanorum principe
orbis monarchiam tenuerunt, atqu
Neronem, Domitianum, Caligular
Heliogabalum, Galienum, aliaqu
crudelitatis & turpitudinis monst
produxerunt, sub quibus totus orb
concussus est, quousque Magnus il
Constantinus interfecto Maxenti
qui ob libidinem & crudelitatem R
mano populo infensus erat, à Sena
Augustus declararetur. Hic cùm By
zantium instauraret, vrbemque R
mæ æmulam faceret, atq; exinde n
uam Romam & ex nomine suo C
stantinopolim vocari iuberet, hãc I
peratorum sedem esse voluit, Rom
numq; imperium transtulit ad Gr
cos, ipsumq; Constantinopoli, quei
admodum Romę Romulus, duc
Li

...iniorum, sororis suæ viri; & filij,
...priæq; prolis & vxoris, parricidijs
...rauit: perstititque imperium apud
Græcos vsque ad tempora Caroli Ma-
gni, in quem nomen duntaxat impe-
rii translatum est ad Germanos. Sed
hæc de monarchijs hactenus. Cætero-
rum aliquot regnorum initia, finesq;
perscrutemur, & comperiemus auspi-
ciis, non melioribus incepta, nec infe-
rioribus flagitijs parta, nec minori lu-
xu rursus dissoluta. Prçteream Darda
... parricidia, & quo facinore ille per-
suasus in scelus Achiuis, Græcorum re
gni initia dedit. Taceo etiam mulie-
rum imperia, virorum parricidijs par-
ta, quemadmodum de Amazonibus
narrant historiæ. Ad recentiora tem-
pora, nostraque confinia vadamus.
In Hispania tempore Theodosij Im-
peratoris, primus regnauit Atanaric⁹
Gothus, sed eo tempore etiam Alani,
& VVandali Hispaniam possidebāt.
Primus autem ex Gothorum regibus
Hispaniæ monarchiam adsecutus est
Luytilla, quam postremò Rodericus
Rex, quòd filiam Iuliam Tingitanæ
prouinciæ præfecti stuprasset, amisit,
finem adferens Gothorum imperio,

Saracenis Hiſpaniā occupantibus, deinde ſub Pelagio rege, recuperatis aliquot locis, tūc primū Hiſpanię reges, at non vltra Gothorum dici cœperūt, titulo regni apud Legionem oppidū manente, vſq; ad tempora Ferdinādi Sanctij filij, qui primum ſe Caſtellę regem pronūciauit, ac interfecto fratre Garſia, eo parricidio etiam Nauarræ regnum adiecit. Illorū autem frater Romanus, quem pater illorū ex concubina genuerat, vir bellicoſus, & ferus, primus Aragonenſium rex euaſit. Luſitanorum autem rex primus fuit Alphonſus, Henrico Lotharingo, & Tyreſia Alphonſi Caſtellę regis notha filia genitus, vir in armis ſtrenuus, & qui quinq; Saracenorum regulos vno prælio ſuperauit, hinc quinque ſcutorum inſigne, Luſitanorum reges ferunt in clypeis: fuit tamen Alphonſus hic in matrem parricidialis animi, quàm propterea, quòd ſecundario nupſiſſet, in perpetua vincula coniecit, vt nec dimitteret vllis precibus flecti, nec Eccleſiaſticis cenſuris impelli potuit. Denique omnia hæc Hiſpaniarum regna, aut ingentibus ſceleribus parta ſunt, aut illis artibus

confir-

confirmata. Iam verò & Anglorum regni pia initia ferè fabulosa sunt. De inde hæc insula varijs sub regibus, & multis gētibus Pictis, Scotis, Danis, Saxonibus, passim habitata, & subacta. Postremò sub Guilhelmo Normāno monarchiam obtinuit quietam, quam ille Atolli regis Vuestosaxonū consanguinei sui parricidio, sibi posterisque suis confirmauit, cuius successio manet in hunc vsque diem, semper famosis parricidis admodum insignis. Transeo Burgundiorum & Lōbardorum regna, experitissimis Germaniæ populis in Gallia, & Italia, hinc rege Gondaico, inde verò Alboyno primum incepta, crudelissimisque parricidijs propagata, Francorum in Gallia potentissimum regnum spectemus. Huius prima initia à Pharamundo Merouei Ducis filio ortum habent, qui primus è Germania in Galliam migrans, primus rex constitutus est Francorum, omni crudelitate & truculentia superior. Huius series durauit vsque ad Childericum tertium, qui ob segnitiem in administranda Republica, & propter libidinem in matronas deiectus regno

in

in cœnobium monachorũ detrusus est, Pippino maiore domus, in regnũ surrogato, quòd ille sibi, posterisque suis proditione partum, insuper Grifonis fratris parricidio stabiliuit, vsq; ad Lodouicum sextum, Lotharij filium, qui ob adulterij crimen à Blancha coniuge, veneno sublatus est, inuadente Francorum regnum Hugone Capeto, viro gladiatore & sanguinolento, strenuoq; pugnatore, & qui his artibus apud Parisiensem populũ magnus habitus est, aliàs verò ignobilis, atque è lanione progenitus. Hic contra Carolum Lodouici patruum ac verum regni hæredem rebellis, collecta sceleratissimorum nebulonum manu, acieq; pessimorum satellitum dictum Carolum apud Aurelianum sibi in manus proditum, in carcerem coniecit, ibique mori compulit, quo nefandissimo in regem & principem suum perpetrato parricidio, & ipse sibi diadema imposuit, & carnificina pro regno commutata, Gallis deinceps, cum posteris suis imperauit: Cuius successio in hunc vsque diem durat, donec illa rursus in aliquo meretricũ libidinis mancipio ruitura sit.

Nimi

mis longum foret hoc loci, regno-
n omnium initia recenſere, & per
ines antiquitatum hiſtorias diſcur
re. Ego hanc rem, quam hic ſumma
conceptu tetigi, ampliore volumi
deſcripſi alibi, ipſam nobilitatem
is coloribus, & lineamentis exactè
preſſi, oſtendiq́;, non fuiſſe, nec eſ-
aliquod in orbe regnum, inſigné-
principatum, quæ non inceperint
rricidio, proditione, perfidia, crude-
tate, ſtrage, cædibus, alijſque horren
s ſceleribus, artibus inquam nobili-
tis, cuius cùm talia ſint capita, faci-
cognoſcere poterimus, cuiuſmodi
nt reliqua belluæ illius membra, ea-
ue omnia ad violentiam, ad rapinã,
l cædem, ad venationem, ad libidi-
em, & omnis generis luxum prona,
exercitata. Velit quis nobilis fieri,
rimum venator fiat, hoc primum e-
mentum eſt nobilitatis, deinde mi-
s mercenarius, & precio locet homi-
dia, hæc vera nobilitatis virtus, in
ua ſi ſe fortem latronem exhibuerit,
ulla maior nobilitatis gloria. Qui
d hæc ineptꝰ eſt, hic nobilitatē emãt
ecunia: ſiquidem & ipſa etiam vena
s eſt: aut ſi id non poterit, paraſite-
tur

tur regib⁹, aut alia quauis aulica fra de se intrudat, & palatinarum mer tricum lenonem agat, aut princi prostituat vxorem vel filias, aut ip dominarum expleat libidinem, au regio scorto nubat, aut eorundē spu rias filias ducat vxores, hic summu est nobilitatis gradus: vnum siquid corpus efficitur cum illis. Hæc sunt i tinera, hæ scalæ, hi gradus, quibus ad nobilitatis apicem compendioso tra. mite conscenditur. Qui verò cæteri generosiores, & in genere sui nobilis simi omnium videri volunt, proge nitores iactant eiusmodi, cuiusmod nemo non contemneret, videlicet h mines alienos, Troianos, & Macedo nes, incertis sedibus vagabundos, a transfugos, & mille scelestissimis fa cinoribus coopertos, atque adhuc (s dijs placet) laudare oportet, & extol lere hanc eorum nobilitatem, quæ ti scelestissimos habuit ortus. Alij cum a meretriculis, & scortis ortum habue runt, turpitudinem hanc fabulas re gunt, qualem de Melusina legimus Sunt qui alios sceleratos habuêre or tus, incestus, stupra, raptus, adulteria, & eiusmodi. Sic Balduuinus, ob raptā

Iudith

uith filiã, à Carolo Caluo primus
ndriæ comes creatus eſt. Sic Mar-
ones illi Pedemontium, videlicet
ntis Ferrati, Salutiarum, Senæ, &
eri multi ab Othone Imperatore,
aptam filiam inſtituti ſunt. Solēt
m nonnunquam reges, & Impera-
es, quas ſine ſumma verecundia,
urias vlciſci nequeunt, dignitatis
quo titulo perducere ad gloriam.
rò quatuor principalia ſunt nobi
m iſtorum munera, in quibus om-
eorum ſita eſt felicitas: Primum il
um rapacitas, qua præter fas, & æ-
cum habent, capiunt, & poſſident: al
rum voluptas, qua omni luxus & li
dinis genere inſoleſcunt: tertium li
rtas, qua contemptis legibus, violē-
e viribus ſtipati, omnia pro libito a-
t: quartū ambitio, qua intumefacti
pra ſortē & ſtatum ſuum nullo non
elere altiora petunt. Omnium deni-
ue nobilium ſufficientia in eo pro-
tur, ſi venaticā nouerint, ſi in alea
erint damnabilius inſtituti, ſi cor-
oris vires ingentib⁹ poculis commō
rent, ſi naturæ robur numeroſiore
enere comprobent, ſi audacter ſtre-
ueque profundant, ſi faſtu, ſi luxu,
omni-

omnique intemperantiæ dediti, i
tutumque hostes obliuiscantur, co
nati, quodque morituri sint. No
res autem, si hæc pernicies à pati
emanârit in filios, magnisq; subi
rit authoribus: vt,

Si damnosa senem iuuat alea, l
 & hæres
Bullatus, paruoq; eadem mouet a
 fritillo.

Hę sunt nobilium insignes vi
tes. Sed habent præterea alias qu
nobilitatis artes, quibus cùm m
mè omnium nocentissimi sunt, i
gunt, vt viri probi, atque boni esse
deantur, & prudentia, libertate, pi
te, iustitia, insignes appareant, a
se præbent faciles, beniloquos, affa
les, & omnium virtutum hypoc
claros, molliunt sermones suos su
oleum, & ipsi sunt iacula, conqui
quotidie conuiuis, epulantur sple
dè, in sermone & colloquijs liberio
disputant de Republica, aliorumq
sententias captantes, ex illis sapien
prudentiæque famam, in principu
concilijs sibi aucupantur, liberalita
etiam famā sibi ex auaritia vsurpa
dum quod auferunt vni, dono dant

te

eimunifici prædones, & quod vete-
eie Sylla scribunt, alios per aliorũ
iuriam locupletare studentes, ipsi
ur quotidianas rapinas semper ino
. Proinde iustitiæ & pietatis nomẽ
i venantur, dum pauperum quæ-
tnes libenter suscipiunt, fouentq;
eundem causas contra ditiores, sed
usque duntaxat afflictis illis suc-
runt, donec interim exhauriunt
culos pleniorum. Neque enim ani
us est, prodesse pauperibus, sed noce
diuitibus, quod cuiuis illorum fa-
ius est, quàm prodesse, atque hac
titiæ pietatisq; vmbra, tantam sæ-
licentiam sibi arrogant, vt ciuita-
us & potentioribus vim inferant,
publica hostilitate vexent, & vnde
um authoritate nullis sperare li-
, veniam isti nobilitatis prætextu
equuntur gloriam, & tanquam an
qui gigantes gloriantur in peccatis
is, & cum veluti mali dæmones vn-
que quærunt, vt noceant, tunc ma-
mè prodesse putantur, quando solũ
ocere desistunt, agentes vt omnibus
nt terrori, amentur à nullo, cum sce-
ratis & flagitiosis omnibus ponen-
s portionem, & qui se custodiæ eo-
rum

rum tradunt, depopulantur, & opi-
munt: nec vllum hominum genu
uitatibus pestilentius, quàm nob
isti, qui sibijpsis placentes, quasi ca
ris generosiores, semper superbo sp
tu turgent. De quibus idcircò nō n
lè cōsulit Aristophanes, inquiens,
oportere in vrbe nutrire leones, sin
tē al i sunt, obsequi illis oportere.
rum tyrannide oppressi olim Helu
tij, nobiles omnes occiderunt, & to
eorum progeniē patria extirpauer
hæc insigni nobilium strage, nom
sua virtute celebre cum libertate a
pti sunt, qua plus quadringētis an
in hunc diem feliciter imperant, a
regnant, semperq; hoc nobiliū hor
num genus oderunt. Olim nulli e
populis gratiores, nec maioribus p
mijs digni censebantur, quàm qui
rannos, eorumq; stipatores, & sate
tes etiam, vel innoxios liberos inte
merunt, quin & iurisconsulti doce
nonnunquā innoxios rectè occidi p
se, si id magnopere prosit Reip. vt e
tincto tyranno, & liberos trucida
ne repullulet noua tyrannis: quem
modum & Græci, post euersum Il
occiderunt Hectoris filium Astyan
ctes

te, ne noui belli ſtaurandi occaſio
..reſſet. Legamus liceat veterum
..porum hiſtoricos, Titum Liuiũ,
..phum, Egeſippum, Quintum
..rium, Suetonium, Tacitum, Se-
..um, Tranquillum, & reliquos, ſem
..icuit tyrannis inſidiari, licuit de-
..re, honeſtiſſimum autem occide-
..iam vel veneno tollere, cuiuſmo-
.. iberius à Iulio tertius Imperator
..mptus eſt: ſed cum veneficium
..ſtabile ſemper fuerit, venenum
..ille extinctus eſt, orbis cenſuit eſ-
..tale. Atteſtantur iſtis etiam ſa-
.. literæ in Eglon, in Siſara, in Ho-
..rne, quos interemerunt Aioth,
..el, Iudith: quod etiam coram
..O licuit, occiſis quoque facinore
..annis iugum excutere, omneſque
.. quorum facinore afflictus popu-
..liberatus eſt, Sacris Bibliorum an-
..ibus pro miniſtris DEI honorati
..t. Iam verò nobilitatem, non tam
.. & conſuetudine, quàm etiam na
..a malam eſſe non ambigimus: ſi-
.. de inter aues, & quadrupedia nul-
..lia nobilitatis prærogatiuam ha-
..t, præter illa, quæ cæteris animan-
..us etiam hominibꝰ non tã infeſta,
quàm

quàm exitio sunt, cuiusmodi aque
vultures, falcones, accipitres, co
milui, struthiões, & fabulosæ harp
gryphi, syrenes, & huiusmodi m
stra. Simili ratione tigrides, leone
pi, pardi, vrsi, apri, dracones, serpen
bufones. Ex arboribus verò nullæ,
paucæ dijs sacræ & nobiles haben
nisi quæ aut steriles sunt, aut null
hominibus edibilem fructum fer
vt quercus, esculus, fagus, laurus,
tus. Inter lapides non marmora,
ædiles, non molares, sed gemmæ,
nullum hominibus vtilitatis v
præbent, habentur nobilissimæ. Si
in metallis, argētum admodum
niciosum, & ferro nocentius aur
nobiliora sunt, & digna habita,
quibus tot cędibus, & humani san
nis dispendio populi dimicent.

DE ARTE HERALDIC

Cap. LXXXI.

ATque hinc processit heroic
la heraldorum ars, & Philo
phia in censendis distribu
disque istis nobilium clypeis ad
dum occupata: quos aut iument

titulum, aut ouem, aut agnum, aut caponem, aut gallinam, aut anserem, aut aliquot horum animantiū, quae hominibus seruitute vel vsui necessaria sunt, in armis gestare nefas est & infame, sed omnes à crudelibus bellis & rapacibus feris nobilitatis suae insignia auspicari oportebit. Sic Romani aquilam auium omniū rapacissimam sibi delegerunt. Phrigij suem perniciosum animal. Thraces autem, antiqui Gothi vrsam. Alani Hispaniam inuadentes, catum rapax animal & fraudulentum animal. Franci veteres leonem, eundem etiam Saxones: sed deinde sumpserunt Franci in Gallia commorantes bufones. Saxones verò equum, bellicosum animal. Cymbri taurum ferebant, fortitudinis & roboris signaculum. Antiocho Regi aquila draconem vnguibus tenērēs in signaculum erat, Pompeio autem ensifer Leo. Attilae coronatus astur. Quin & Romani ipsi, quibus anseres pro capitolio vigilantes salutem contra Gallos praestiterunt, ne tanto quidem beneficio induci potuere, vt anserem inter insignia referret. Fortè gallum & hyrcum, sunt

qui admittunt clypeis, ſiquidem hæ animalia conſtat ſuperba & luxurioſa eſſe, quæ etiam præcipuè nobilium dotes ſunt. Eadem ratione & pauon recipiunt propter faſtum: & vpupam quæ ipſa etiam quid regium habere videtur, & coronam gerit: nec obe nobilitati, quod nidificat in excremetis, nam ipſe quondam Veſpaſianu imperator etiam ex lotio vectigal accepit, inquiēs: Lucri non eſſe malum odorem. Iamque etiam pleraque minuta animalia in iſtis nobilium imaginibus prærogatiuam habent, ſi modo exitij alicuius documenta ſunt, alias non admittenda. Ex horum numero ſunt cuniculi, talpæ, ranæ, locuſtæ, mures, ſerpentes, ſalpegæ, ſcolopendræ, à quibus (Plinio authore) aliquando abactos populos, & deletas ciuitates creditum eſt, atque eiſdem rationibus nos illis etiam culices, cimices, muſcas, quin & ſi velint veſicas, bubes, hulcera, peſtes, libentiſſimè concedemus: quippe iſtis olim Aegyptij ſub Pharaone & Moyſe flagellata e & hodie etiam nobiliores habentu qui præ cæteris ornantur ſcabella g lica. *Sunt etiam qui enſes, pugion*
machi

machæras, bipennes, ſcorpiones, tur-
res, carces, machinas, ignes & quæuis a-
lia homicidiorum & perniciei inſtru
menta clypeis ſuis ingerunt. Quin &
Scytharum fulmen, Perſarum arcus &
pharetræ, Corallorum rotæ inſignia
fuerunt. Similiter inter diuos, Iuppi-
ter fulmen, Neptunus tridentē, Mars
frameam, Baccus thyrſum, Hercules
clauam, Saturnus falcem ſibi delege-
runt. Atque hæc armorum inſignia
neque pro ſuæ crudelitatis, rapinæ,
violentiæ, fortitudinis, temeritatis, cę
terarumque nobilitatis virtutum ex-
preſſione (heraldis decernentibus) a-
lijs cenſentur nobiliora. Quæ ve-
ro clypea ijs carent, & mitiora quæ-
dam, vt arbores, flores, ſtellas & eiuſ-
modi, exprimunt, vt Apollinis cytha-
ra, & Mercurij caduceus, aut ſola co-
lorum varietate diſtincta ſunt, hæc
prioribus illis multo recentiora mi-
nuſque nobilia ſunt, quia non cenſen
tur hæc vlla militię fortitudine alió-
ue ſanguinis aut exitij artificio fu-
iſſe conquiſita, mirum tamen quàm
tanta ſapiētia in iſtis aſtrologicantur
philoſophantur etiam & theologizāt
laudati iſti heraldi, dū fuſcum & ni-

grum Saturno assignant: idcirco pe
seuerantiam, taciturnitatem & pat
tiam illi adscribentes, saphyreum a
tem & azurinum fidem, ac iuxta G
lorum opinionem zelum significa
volunt, Iouem illi præponentes.
rubro irã vindictamq; exponunt,
furibundi Martis dominiũ. Auri fl
uus color Soli dicatus, hũc ob sui m
talli precium, atq; solis lucidissimu
splendorem, desiderium ac lætitia
significare dicunt. Venerẽ præficiu
purpureo ac viridi, purpureum ros
nitore arridentem amorem signifi
re dicunt, sed Galli proditionis as
tiam illi adscribunt. Viridis autem
mnium consensu spem denotat:
rescentibus enim agris, fructus spe
tur. Albus color, lunæ adscribitur,
cum sine mixtione simplex sit, om
tamen mixtionis facilè susceptiu
puritatem, simplicitatem, aptitud
signare volunt. Cæteros omnes m
tos colores adiudicant Mercurio,
vt ipse vagus est & varius, ita om
illos varietatẽ animi exprimere. n
cineritius nigro vicinior, angusti
carneus quasi remissi sanguinis, oc
tum animi dolorem, vel secretum

scon

onditumq; cogitatum: palearis ve-
& clarus & obſcurus velut decidē-
um foliorum, & areſcentium herba
m, deſperationem & ſuſpicionem
o ſignificatis habent: Longum eſ-
t referre, eiuſmodi nænias ex humo
bus, & complexionibus & tempori-
us anni, menſibus & diebus, mundi
ngulis ac ventis, ſignis, planetis, plan
s, lapidibus, ipſiſq; Eccleſiæ Sacra-
nentis & myſterijs, huc affingunt, &
erè totam Apocalypſim ad has fabu
as ſuas demigrare coguntur. Atque
æc eſt illa heroicorum heraldorum
eroica Philoſophia. Hic finem factu
us eram huius negocij, niſi occurriſ-
et mihi præteriſſe me heraldorum
riginem: hunc itaque ſermoni huic
ppendere libet. Heraldos ab heroib.
leducit Aeneas Syluius. Erant autem
Heroes veterani milites, quos ſolos
eraldos eſſe decent, atque ſic, herald,
Teutonicum vocabulum ſignificat,
videlicet, ſenem in armis, ſiue vetera-
num militem. Sed hodie ſeruiles qui-
dam homines, caduceatores & nuncij
eciales, etiam qui nunquam milita-
uerunt, id officij aſſequuntur. Pri-
uilegia autem officiaque heroaldorū

ex antiquiſſimis ſæculis in hunc v
diem durati. Primus eorum auth
fuit Liber pater, qui ſubacta India
los in hæc verba initiauit: Ego vos
die militiæ laboribuſque abſoluo,
teranos milites eſſe volo, heroasq; v
cari: munus veſtrum erit reipublic
conſulere, ſontes arguere, laudare
bos: cæteris muneribus vacabitis, qu
cunque gentium terrarumque vene
ritis, victum vobis reges veſtitumqu
dabunt, honoratiores apud omn
eritis, xenia vobis principes effaren
ſuasque veſtes condemnabunt, ſta
bit fides dictis veſtris, mendacia ho
rebitis, proditores iudicabitis: q
fœminas malè habent, infames h
aſſeuerabitis: in omni terra libert
vobis eſto, ſecuruſque vobis tranſ
tus & incolatus. Si quis vos, veſtrun
que verbo factóue angariauerit qu
piam, gladio ferietur. Adiecit po
multa tempora iſtis heroum priuil
gijs Alexander Magnus, vt auro, pu
pura, coccineiſque veſtibus & palu
damentis vti poſſent: quin & arm
regia & inſignia deferre, quouis ge
tium terrarumque loco fuerint.
quis hos manu pulſaſſet, aut verbo l

fi:t,eum proſcriptis bonis etiam ca-
pis reum eſſe. Sic Thucydidem, He-
dotum, Didymum, Megaſthonem,
& Xenophontem tradere, idem Ae-
nus refert. Tertiò deinde Octauia-
ns Auguſtus, conſtituta Romana
onarchia, illos hac lege decorauit:
uiſquis es, qui per decennium no-
cum militaueris, ſi modò quadra-
narius fueris, ſiue eques, ſiue pe-
s ſtipendia merueris, militia poſt
c vacato, heroes eſto veteranuſque
les: nemo te ciuitate, foro, templo,
ſpitio, domo prohibeat: nemo tibi
men adſcribat, onus imponat, pecu
am ex te quærat: ſi quid peccaueris,
lam Cæſaris vindictam expecta-
, quidquid turpitudinis admiſerint
mines, te iudicem propalatorem-
e timeāt, ſeu priuati, ſeu principes
erint: quod dixeris affirmaueriſque
mo falſum arguet, libera & aperta
i omnia itinera locaque ſunto, in
dibus principum menſa tibi cibi po
ſque eſto, ſtipendia quibus te tuā-
e domum ſerues, ex quo publico
otannis habeto: quam legitima fa-
e duxeris vxorem, cæteris fœminis
æferatur: quē exprobraueris infamē
que

que dixeris, hic reprobatus homo
infamis esto, arma insignia, nom
& ornamenta heros ferto, quæ re
decent, quæ dicere aut facere velis,
biuis gentium, locorum nationun
facito. Si quis iniurius fuerit, ceru
careto. Postremò Carolus Magn
translato ad Germanos imperij n
mine, post deuictos Saxones & Lo
gobardos Cæsar & Augustus appell
tus, illos hoc honore donauit, inqui
Milites mei vos heroes vocabimi
socij regum & iudices criminum,
uite post hac laboris expertes, con
lite regibus publico nomine, tur
corripite, fauete fœminis, iuuate p
pillos, concilio circundate princip
ab his victum, vestitum, stipendiu
que petite: si quis negauerit, inglo
infamisq; esto: si quis iniuriam vo
intulerit, reum se læsæ maiestatis
gnoscat: Vos autem caueritis, ne ta
tum decus, tantumq; priuilegium
sto bellorum labore partũ, aut ebr
tatis, aut scurrilitatis, aut alio quo
vitio maculetis, ne quod vobis lar
mur ad gloriã, redundet ad pœna
quam de vobis sumendam si forsit
excesseritis, nobis & successoribus n

...bus Romanorum regibus, perpetuo seruamus. Atq; hæc est Heraldorū magnificentia, quibus antiqua consuetudine temporum magnos sese æstimant, quia impunè maximis obtrectare illis permissum est.

DE MEDICINA IN GENERE. Cap. LXXXII.

SEd iam à militia & nobilitate ad medicinam properemus, quæ ipsa etiam quædam homicidiorū ars est, prorsus mechanica, licet philosophiæ titulo se traduci posse præsumat, ac supra iuris prudentiam proximus theologię sedes ambiat, vnde magna inter medicos & iuristas contentio est. Argumentantur enim medici: Cum triplicia sunt bona ex ordine, animæ, corporis, & fortunę: priora curat theologus, secunda medicus, tertia iurisconsultus, hinc medicis medias quoque sedes deberi supra iurisconsultos, quantum corpori robur & sanitas, fortunæ diuitijs præstat. Sed hanc litem nescio, quis prætor lepida interrogatione diremit, quæsiuit enim ex litigantib. illis, quis mos

& ordo seruaretur in educēdis ad su-
plicia reis, vter præcederet & seque-
tur, latróne an carnifex? Cum respo-
derent, præcedere latronem, sequi a-
tem carnificem, dedit ille sententia
præcedant ergo iuristæ, sequātur m-
dici: horum insigne latrocinum, ist-
rum temeria homicidia notans. S
ad medicinā redeamus, eius plures h-
reses sunt: Nam est vna, quam r-
tionalem, siue sophisticam, siue d-
gmaticam vocant, eamque Hippo-
crates, Diocles, Chrysippus, Car-
stinus, Paraxagoras, & Herosistr-
tus secuti sunt, quam etiam Gale-
nus his longo tempore posterior ap-
probauit, qui præ cæteris insequutu-
Hippocratem, totam medendi arte-
ad causarum agnitionem, signoru-
notitiam, rerum qualitates, & corpo-
rum diuersas habitudines gradusqu-
reuocauit. Sed hæc hæresis cum circa
voces potiùs, quàm circa res ipsas ver-
setur, naturalis philosophiæ fateo-
non infima pars est, medendis tame-
ægrotantibus non admodum neces-
saria, ne dicam vel perniciosa, vt qua
hominum salutem sanitatemq; ad cō-
torta quædam sophismata relegat po-
tius

ns, quàm ad ſyncera, quibus mor-
mederi poſſit medicamina & ſcho
icis ſyllogiſmis occupata, ſolitu-
ium & ſaltuum hortorumque ne-
a, ignorat herbas & medicinã: quo-
a Serapion hanc rationalem me-
inam nihil ad medendi artem per-
nere profeſſus eſt. Eſt itaque alia
dices factio prorſus quæſtuaria &
chanica, à qua vſque in hunc diem
dici ſuum nomen habent. Hanc
irco operatricem vocant, in empi-
am & methodicam diſpartitam,
hac nobis hic ſermo eſt. Empiri-
n itaque ab experimentis appel-
t, cuius principes Serapion, He-
lides, & ambo Apollonij fuêre,
os poſtremò ex Latinis Marcus Ca
C. Valgius, Pomponius, Leneus,
ſſius, Felix, Aruntius, Cornelius
lſus, ac Plinius, & plerique alij ſe-
i ſunt. Ex hac deinde methodi-
n conſtruxit Hierophilus Chalce-
nius, & ex longa rerum omnium
giſtra experientia ad certas regu-
adegit, quam poſtea validiſſimis
gumentis probarunt Aſclepiades,
emiſion, ac Archigenes: comple
autem Theſillus Italus, qui (vt

author eſt Varro) cuncta ſuperioru
placita ſuſtulit, ac velut rabie quad
in cunctos prioris æui medicos perc
rauit. Poſt iſtos verò complures exte
narum gentium barbari philoſoph
de ea ſcripſere, inter quos adeò creu
Arabum gloria, vt huius artis inuen
tores plurimis viſi ſint, facileque id ſ
poſſe contendere videantur, niſi ipſ
originalia Græca & Latina nomin
ab illis vſurpata, aliam artis origin
indicarent. Hinc Auicennæ, Raſis, &
Auerrois volumina pari cum Hipp
cratis & Galeni libris authoritate re
cepta ſunt, tantamq; fidem adepta, v
ſi quis ſine eorum placitis cuiquam
mederi præſumat, is publicam ſalut
palàm decoquere videatur. Hę autem
medicorũ factiones licet paucæ ſint
non tamen minor inter eos conten
tio eſt & opinionum pugna, quam in
ter philoſophos. Nam de ſpermate, q
genitale ſemẽ eſt, audite quibus anil
bus ratiunculis certant: Pythagoras
illud vtiliſſimi ſanguinis ſpumam,
ſiue cibi vtiliſſimum excrementum
dixit, Plato autem ſpinalis medullæ
defluxum, quia nimiũ coeuntes dor-
ſum & renes dolent. Alcmeon autem
cerebri

rebri partē adſeuerauit, ex eo quod
eeuntibus oculi dolent, qui ſunt par
s cerebri. Democritus autem ipſum
omnibus corporis partibus deriua-
um ait, & Epicurus à corpore & ani-
a conuulſum', Ariſtoteles alimenti
nguinei excrementum, quod vlti-
um in membra digeritur. Cæteri pu
nt ſanguinem eſſe teſtiū calore de-
ctum, & dealbatū, ea duntaxat mo-
ratione, quod vltra vires coeuntes,
nguinis guttas eijciunt. Porrò Ari-
oteles, & Democritus, nil dicunt mu
eres ſemen ad generationem confer
e, neque germen illas, ſed particularē
uendam ſudorem emittere. Galen9
las, & ſperma licet imperfectum ger
ien emittere agit, & vtrorumq; viri
mulieris ſemen fœtum conſtitue-
. Cæterùm, Ariſtoteles corpora ani-
aliū, ex ſanguine proximè vult ge-
erari, & immediatè nutriri, ſperma
uoque ex ſanguine generationē ha-
ere. Hippocrates contrà, corpora ani
alium, ex quatuor humoribus pri-
io coagulari. Sed & multi ex A-
ibibus putarunt animalia perfecta
oſſe abſque maris, & fœminæ permi
tione generari, ac ſine ſemine pro-

duci: & propterea dicebant, matrices non esse necessarias nisi per accidens. De causis autem morborum origina libus agentes, Hippocrates illas in flatu sine spiritu collocat, Hierophilus in humoribus. Erasistratus in arteriarum sanguine, Asclepiades ex atomis per corporis inuisibiles poros illapsis illas rimatur, Alcmeon ex corporalium potentiarum exuberantia, vel inopia, Diocles ex inæqualitate elementorum corporalium, aerisque halitu. Strato ab alimenti exuberantia, cruditateque, & eius corruptione omnes morbos fieri solummodo putat. De ciborum autem conuersione non minùs discrepant. Nam Hippocrates, Galenus, Auicenna, in stomacho, cibos per calorem concoqui affirmant, Erasistratus hęc in ventre fieri contendit, Plistonicus, & Paraxagoras non concoqui modò, sed putrescere aiunt: quin etiam Auicenna, & eius expositores, Gentiles, & Iacobus de Forlinio, non sine insigni errore, stercus in stomacho generari tradunt.

Asclepiades autem & eius æmuli non concoqui cibos, sed crudos in corpus omne diuidi putant, qui insuper

omnium

mnium superiorum dogmata vana superuacua esse dicunt. Transeo vnarum iudicia, ab illis necdum perfectè cognita, pulsumque dieses incomprehensas. Iam verò & Hippocras, quem ipsi pro Deo colunt, ab alijs plerisq; non tam diuersum sentit, uam turpiter errauit. Nam in libro natura infantis ait: Generatur ex uteo oui auis, nutrimentum autem, augmentum habet album, quod in uo est: quod falsum probat Aristotes in libro de animalibus, & in libro e generatione animalium, disputãs ontra Alcmeonem, qui cum Hippoate sentiebat, concludit: origo pulli albumine est, cibus per vmblicum luteo petitur. cui sententiæ adhæt etiam Plinius, inquiens: Ipsum amal ex albo liquore oui corporatur bus eius in luteo est. Nón ne etiam c Hippocrates aphorismus mendax t? Mulier non podagrizat, nisi menrua illi defecerint: cùm multæ fœmie, quibus etiam menstrua fluũt, pogras patiantur.

De

DE MEDICINA Operatrice.

Cap. LXXXIII.

TOta prætereà medendi ope[r]trix, ars nullo alio fundamen[to] quàm fallacibus experimen[tis] ſuper extructa eſt, ac tenui ægrota[n]tium credulitate roborata, non m[i]nùs venéfica, quàm benefica, vt ſępi[ſ]ſimè, & ferè ſemper plus periculi ſit [à] Medico ac medicina, quã ab ipſo m[or]bo: quod quidem, & ipſi huius art[is] principes ingenuè fatentur, videlic[et] Hippocrates, dicens artem hanc e[ſſe] difficilem, & experimento fallacem [:] & Auicenna, inquiens, fidem ac ſpe[m] ægri erga Medicum, & medicinam [ſæ]pè plus efficere, quàm ipſam cum M[e]dico medicinam: & Galenus, diffici[le] poſſe reperiri medicamen, quod plu[ri]mum proſit, ac non ſimul in aliqu[o] obſit: atque alius quidam ex illis ai[t,] medicinarum notitia delectabilis e[ſt] vt reliquorum omnium, quæ arte, & regulis conſtant, operatio autem ſe[cundum] cundum medicinam à caſu eſt. Ean[t] igitur nunc fortunati ægri, ac pericu loſi

his experimentis, & casui fidem ha-
bent, sed tam blanda est cuiq; pro se
sperādi dulcedo, vt ait Plinius, vt cui-
cunq; se Medicum profitenti, statim
credatur, cū sit periculū, in nullo men
dacio maius. Hinc est quod sæpissimè
hic quæritur vbi mors est, quippè me
dicorum hic optimus creditur, quem
particeps lucri commēdat pharmaco-
pola, qui cum illo colludit, cuius ser-
uulos etiam Medicus sibi sub stipe de-
uincit, qui lenocinio fungētes, illum
apud miseros ægros collaudando pręs-
tunt: magnæ quoq; præstantiæ Me-
dicus est, quem vsurpata pomposa ve-
stis, & intermicātes crebris hyacinthis
digiti commendant, & cui remota pa
tria, vel longa peregrinatio, aut diuer
sa religio (ceu Iudæus vel Maranus)
ad fallendum efficacissima frōtis im-
pudentia, magnorumq́; remediorum
constans in concussis mendacijs iactā
tia, authoritatem, famam, fidemque
conciliârunt. Et cui pertinax conten-
tio, ac multę semper in ore cum semi-
græculæ, tum barbaræ voces: & mul-
ta authorum suorum nomina do-
ctrinæ fecerunt opinionem, atque
ut instructus, plus quàm plumbea
graui-

grauitate, ſed audacia penè milita
medendi practicam tunc hac hypo
ſi aggreditur. Primùm inuiſit ægru
reſpicit vrinam, tangit arteriam, i
ſpicit linguã, palpitat latera, explo
excremẽta, ſcire vult vict9 conſuetu
nem, & ſi qua etiam ſecretiora ſu
inquirit, ac ſi per hæc libret element
& velut in ſtatera expendat humo
ægrotantis, fabulaturq; egregiè: dei
de magna iactantia præſcribit med
camina, recipe catapotia, mitte ſa
guinẽ, fiant clyſteria, fiant peſſi, fia
vnctiones, fiant cataplaſmata, dent
elinctoria, dentur maſticatoria, gar
riſmata, fiant ſacculi, fiant fumi, d
tur condita, dentur ſyropi, dentur
quæ, exhibeantur teriacalia: quod
leuiuſculus ſit morbus, & æger deli
tulus, excogitabit blandimẽta, & qu
cunq; mulierculis effœminatiſq; v
ris grata atque iucunda putat, mag
authoritate præcipit, iã ſuſpenſo m
li grabatulo, aut fontalis aquæ in pe
uium ſtillantibus guttis, ſomnos all
cit, iam fricationibus, ſtufis, cucurb
tulis, morbum extenuat, iam balnei
thermis, cibiſq; delicatioribus, ac cæ
mutatione extenuatum ægrum ref
ci

...vt autem magnæ authoritatis ha-
...eur, & simul admirationi sit, horas
...ruādo, physicas allegationes sus-
...ionesq; adnecti facit, nec nisi ex
...meride mathematica pharmaca
...onesq; ministrat, quin & in phar-
...opolam sibi imperium arrogat,
... coram omnia dispensari iubet,
...que meliora armata deligere si-
...at, cùm sæpè nesciat sophisticata
...ris discernere, resque ipsas nomi-
...nus penitùs ignoret. Si verò di-
...sit æger, aut magnæ authoritatis,
... quo plus sibi compendij atque
...æ accessurum sit, morbum quan-
... potest protrahit, ac non nisi pau-
... restituit, etiamsi posset semel
... pharmaco morbum depellere,
...umquam verò medicamentis
...exagitato morbo, priusquam il-
...tollat, hominem ad extremum
... discrimen adducit, quo illum
... abs grauissima & periculosissi-
...gritudine liberâsse prædicetur.
...d si quandoq; in manus suas æ-
...ncidat grauiori morbo conflictās
...oueritq; pernitiosum esse malū
...ius dubius sit euentus, tūc istis in
...tur stratogematibus austero vul

tu vi-

tu viuendi leges præſcribit, iubet
ſolita, prohibet conſueta, arguit ol
ta, execratur exhibita, comminat
exitium, & vitam pollicetur, mag
que poſcit præmia. Si dubitat de eu
tu, ſuadet conuocari collegium, &
ſtulat ſocium, quo ſecuriùs medea
aut non rarò cautiùs perimat, ne
perueniens alius, qui ęgrum ſolus
ſtituat, famam ſibi, atque laudem
lucro præripiat. Si ægro quid m
ceſſerit, ſiue illum pręter ſpem, per
ſignem imperitiam occiderit, hi
aut per catarri præfocatiuum def
xũ, aut aliquod aliud ſimile ſub
neum accidens, immedicabilem
caſum apparenter excuſat, & ægri
obedientiam, aut cuſtodum negli
tiam acriter accuſat, aut incuſat co
gas, aut in pharmacopolam culpã
trudit: ſic enim efficit, vt nemo æg
tus, niſi propria culpa periſſe, nem
ſi Medici beneficio reſtitutus vid
tur. Iam verò Medicos plerunque
quam eſſe ſuorummet teſtimonij
probabimus. Ait enim eorum co
liator Petrus Apponus, artem Me
cinę, Marti eſſe adſcriptam, qui Pl
tarum omniũ odioſiſſimus eſt, &

ingratitudinis, iurgiorum, omnisque
iniquitatis, & malitiæ author existat.
Ideoque etiam Medicos, vt pluri-
mum malorum esse morum, cùm ob
Martis, Scorpionisque influxum, tum
quod ait, quia ex vili stipite, & sterili
originem contraxerunt, intumescen-
tes demùm, & cõtumeliosi facti, cùm
fuerint incrassati. Hæc ille edoctus
certè Aesculapij exemplo, quem pri-
mum Medicinæ repertorem ex men-
te Iouis genitum, & per Solis viam in
terris destinatum fabulatur antiqui-
tas. Celsus verò hominem fatetur,
sed in Deorum numerum receptum.
Complures alij asserunt, illum mere-
tricio incestu ex Coronide, venusta
muliercula genitum, quam Sacerdo-
tes in Apollinis templo adulterinis
complexibus sæpè subegerunt, qui fin-
xerunt illum Dei filium. Omnes au-
tem in hoc conueniunt, tam scele-
stum fuisse hunc Deum, vt Iouis ful-
mine in eo coercendo opus fuerit, de
quo Lactantius ad Constantinum
Imperatorem sic scripsit: Aescula-
pius, & ipse non sine flagitio Apolli-
nis natus, quid fecit aliud diuinis ho-
noribus dignum, nisi quod sanauit
Hippo-

Hyppolitum? Mortem sanè hali
clariorẽ, quòd à Deo meruit fulm
ri: hæc ille. At sunt reuera medici
mines omnium sceleſtiſſimi, diſc
dantiſſimi, inuidentiſſimi, menda
ſimi. Sic enim omnes à ſe inuic
diſſentiunt, vt nullus reperiatur n
dicus, qui citra exceptionem, addit
nem, vel permutationẽ, præſcript
ab alio pharmacum comprobet: q
immò qui laceret, mordeat, ne vi
licet ipſe non melior medicus vid
tur, ſi alterius vel optimo conſilio
hil detraxerit, vel his, quæ etiam ſæ
nimis multa ſunt, non aliquid ad
derit: vnde tãdem in prouerbium
ijt medicorum inuidia & diſcordi
Nam quicquid probat vnus, ridet
ter: nec quicquam apud eos certi, ſ
omnia promiſſa eorum, nugæ vol
tiles, & mera mendacia: hinc vulg
cùm vult aliquem inſigniter mend
cem oſtendere, ait illi, mentiris vt m
dicus. Summumque ingenioru
ſuorum opus in his verſatur, vt in c
gitãdis nouis, veterum rectè facta n
gligantur, contemnanturque: tu
quæ pauca ſciunt, recõdunt, aut mo
ſtrare volunt, quaſi neminem doce

i

n uthoritate scientiæ sit, inuiden-
æ alijs, etiam vitam nostram frau-
a: alienis bonis. Sunt insuper pluri-
um superstitiosi, arrogantes, malæ
o cientiæ, superbi, auari, quibus a-
u semper in ore obuersatur, dum
ot accipe, facientes etiam, si suum
compendium expedire crediderint
toleat quod sanum est, sicut legi-
n Petrum illum Apponium (quem
ciliatorem vocant) cùm Bono-
i artem medicam profiteretur, tan
euaritiæ & arrogantiæ extitisse, vt
a vrbem alicubi ad ægrotos vo-
us, non minoris quinquaginta au-
in singulos dies se conduci pate-
r, vocatusque aliquando ad Ho-
um tunc Pontificē, quadringen-
aureos in dies singulos sibi statui
ius est. Quin & AEsculapium,
dicinæ parentem, ait Pindarus à
e fulmine adactum auaritiæ me-
, eò, quòd medicinam nocenter
damnum Reipublicæ exercuis.
Iam verò si casu quouis fortuna-
æger in manibus eorum ea se-
r fit plausus intollerabilis, nemo
tciet gloriam tanti miraculi de-
rare, Lazarum è mortuis resusci-
tatum

tatum narrabunt, illius vitam ſu
munus eſſe, ſibi deberi: ſeſe illū a
co reuocaſſe (vſurpantes ſibi, quæ
Dei ſunt) continuò iactant, nec
præmio ſe cōpenſari poſſe, aiunt
nulli illorū in id tumoris euecti
vt ſe pro dijs coli paterentur, atque
ues ſeſe nuncuparent, ſicut Men
tes Syracuſanus medicus, qui quā
ad Ageſilaum Spartæ regē, in hæc
ba ſcripſiſſe legitur: Menecrates I
ter, Ageſilao regi ſalutem: ſed
ſtultitiam ſubridens Ageſilaus,
dit: Ageſilaus Menecrati ſanitā
Quod ſi verò ægrotorū quiſpiam
felicior (quod plurimum fit) in
dicorum manus expirauerit, tun
turæ inopiam, morbi malitiam
ægri inobedientiam inculpant, a
tis ſuæ remedia ad hoc naturæ ſa
tis arcanum non extendi, ſeſe m
cos eſſe, non deos, curare poſſe ſa
les, non ſuſcitare moribundos,
quicquam ſe debere ægris, præte
perientiam, & huiuſmodi verb
iam in ſiniſtris euētibus ſuperbi
& vltrò qui periêre, arguunt in
perantiæ, & ſimul precium poſc
cùm occiderint ſuis pharmacijs,

sic illis viuere potuissent ægros pa-
rir & fama, & pecunia, & sanitate
& vita spoliantes, secura interim
conscientia: cum, quia error eorum
(quod ait Socrates) terra tegitur: tum
quia irremeabilis est mortuorum re-
gio quo minùs redire possunt, quos il
lusos manibus, verbis, & medica-
mentis noxijs infectos, ante diem in
ara præmittũt, ne contra illos spo-
liatæ vitæ & pecuniæ repetundarum
agant. Sunt præterea medici plerunq;
contagiosi, & ab obiectis vrinis & ster
coribus fœtulenti, lotio lenti, stercu-
lenti, & ipsis obstetricibus sordidiores
sensibus omnibus infecti, dum ocu
lis obscœna quæque & fœtidissima
aspiciunt, auribus pariter & nari-
bus ægrotorum ructus, ventrisq; cre-
pitus, & infecti aeris halitus, flatus pe
dosq; excipiunt, labris ac lingua a-
loetheasque potiones prægustant,
manibus stercora & purgamenta ex-
cipiunt, ægrotorumq; horridæ imagi
nes vmbræ nocte dieq; phantasiæ
eorum obuersantur, innumeraq; ho-
rridia conscientiam eorum pertur-
bant, totum deniq; illorum studium,
animo, ratio, oratio, spiritus, & inge-
 nium

nium non nisi circa tristia, fœda, t
da, horrida, mortis & morborum
nera versatur: totumq; eorum exc
tium est in locis fœtidis, squallidi
vilibus curis, & ob cæno artificio
stat, semper ægrotum matulas, c
cas, & latrinas infamis lucri causa
bientes, atque tanquam vpupa
sordida ex humanis stercoribus
ficantes. An non videtis illos qu
die, quomodo obuinctis digitis, l
sis latifundijs, vultu turbulento
pallenti, continuò obambulant
tatem, ac præcipiti incessu, vili
spelucelli discurrunt ab apothec
apothecam quærentes & mendi
tes, sicubi quis lotium inspectan
vel conchā offerat stercorariā, at
cucullati vultures ad cadauera:
sti ad excrementa homines omn
sunt nasutissimi: quæ etiam pr
stare solitum aiunt Hippocraten
inde morbi naturam melius pe
tiret: quod pleriq; etiam Aescul
adscribunt, quem Aristophanes
cò scatophagum vocat, quo verb
nificantur, qui ciborū vescuntu
perfluitatibus, quod nomē dein
medicos omnes deriuatum est, v
sco-

crohagos & scatomantes, hoc est, mediuoros, & merdarum inspecta-os vocemus. Hinc scatomantia, oro-ntia, drymimantia dicuntur, diui-iones seu prognostica medicorum stercoribus & vrinis deprompta. nc apud multas nationes mecha-i isti medici olim infames habebā-atque adeò, vt (teste Seneca) etiam uissima infamia haberetur medi-ous quærere, & hodie adhuc pleri-upopuli medicos pariter & obste-s & carnifices à mensis & conui-iexcludunt, aut non nisi secretis ratisq; patinis calicibusque exci-ut: quocirca stomachari hic licet tabilem illum multorū princi-morem, qui tam pestilentes ho-es ne dum ad matutina cubicula, quotidianis ægrotantium con-ibus, recentibus semper pestilita-poribus infectos, etiā mensis ad-unt, quin adhibeat quis medicū rio inter ipsos cibos & pocula de re, vrinis, sudorib. sanie, vomitu truis differet, atq; epilepsias, le-s hulcera, scabies, & pestes tra-t, totumque alioqui lautissimis ijs paratissimum conuiuium,

 sermo.

ſermonum ſuorũ impuritate in na
ſeam conuertet. Adhibete etiam m
dicum, ſi vultis ciuilibus conſolati
nibus, nihil illo ineptius inſultiu
idque fortè, cum quia medicorum
ſciplina (quod eorum ait conciliat
non eſt de virtutibus nec bonis mo
bus, tum quod (vt idem ait) natura
ter probus medicus, malorum mo
eſſe debeat: & nos ſcimus apud m
tas ciuitates decretis publicis & p
biſcitis cautum eſſe, ne medici in
cilium admittantur, nec magiſtra
gerant, fortè non tam, quia inepti,
ues, malè morigerati, quàm quia ſe
per ſordidi, & ægrotantium retrim
torumque aſſidua attrectatione a
contagioſi, vt non ſolum propinq
tes ſibi homines, ſed etiam ſubſe
inquinẽt, & marmora inficiant, v
leganter de quodam medico ceci
Lucillus Græco epigrammate, ab
ſonio ſic Latinè reddito:

Alcon geſterno ſignum Iouis atti
ille,
Quamuis marmoreus vim pati
medici.
Ecce hodie iuſſus transferri ex æde
tuſta

Effertur, quamuis sit Deus atque lapis.

Quando verò in suam medicã con- [...]ltationem coeunt, quid ea nocte mi[...]rit & cacauerit æger examinatur, [...]tanquam Laconum Ephori de vi[...] ac nece pronunciaturi sententiam, [...]irum, sed dolendum, quàm tunc mi[...]tis altercationibus, nullo idem cen[...]nte, circa ægri lectulum concertant, [...]asi non ad curandum, sed disputan[...]um conducti sunt, atque ægro ipso, [...]i) iuxta Græcum Menandri versicu[...]lm, Latinè autem inquientis: Medi[...]s garrulus ægrotanti alter morbus [...]rè sermo molestus est, illarum ora[...]one non opera opus sit, ac productis [...]ostẽtationem suam scholastico mo[...] aliquot aphorismis, quos ad omnẽ [...]um semper eosdem paratos habent, [...]uocatisque Hippocrate, Galeno, A[...]cenna, Rasi, Auerroe. Conciliatore, [...]terisq; suis dijs, quorum nomina & [...]tuli illis pro doctrina satis sunt, ad [...]nciliandum sibi apud imperitum [...]lgus fidem, doctrinæque æstima[...]onem, vbi de causis, de signis, de af[...]tibus, de honoribus, de die cretica, [...]quandiu seriose, sed indecisa discor

dia digladiatum est, tandem de adh
bendo remedio. quod caput & cau
totius negotij esse debuerat, frigidi
mo decreto transigunt: atq; vt est d
rum inter se mutua inuidia, nullo
lorum sua secreta (vt vocant) æmu
suis communicare volenti, tanqua
ipsis periturum sit, quod tradideri
alijs, ad communem methodicam m
currunt, quasi illos destituant, ad em
piricam, tãquam ad sacram ancora
confugiunt, vt quem ratio non rest
tuit, adiuuet temeritas, satius esse i
quientes anceps experiri auxiliũ, qu
nullum: vel ægrum ipsum, si mini
sunt illi propitij, atque illos (vt ait E
clesiasticus) languor prolixior gr
uet, prognosticis relinquunt: dicent
quia desperatis Hippocrates vetat a
hiberi medicamina : aut si paulò r
ligiosiores sunt, morbum in diuor
aliquem reijciunt, vel extremum pr
scribunt pharmacum, quod erit. R
cipe tabellionem vnum, testes num
ro septem, adde sacerdotem cum aqu
& oleo benedictis quantum suffici
& dispone domui tuæ, quia morieri
Hinc Rasis conscius profectò ægro
tantium credulæ stultitiæ, tum med
corum

rum contentiosæ inscitiæ, vtrique
ægro & medico non incautè consu-
ns, suadet in aphorismis suis, tantũ
num medicum fore eligẽdum, quia
nius (inquit) error, magnã infamiã
on inducit: & vnius vtilitas, quam
ægro efficit, collaudatur: qui autẽ
uam plures medicorum adhibuerit;
in errorem incidit plurimum, hæc
asis: Attestaturque huic vetusta illa
onumenti inscriptio, turba se me-
icorum perijsse, atque illud Græcum
ouerbium: multorum medicorum
troitus, ægrum perdidit. Illud etiã
oribundi iam Adriani imperatoris
ctum: Medicorum turba principem
rdidit. Nullum igitur pro conser-
nda vita sanitateque vtilius consi-
um, quàm abstinere à medicis. Cor-
ris enim sanitas Deo debetur, non
edicis. ideoq; Asa rex Iuda corripi-
r à Propheta Domini, quia in infir-
itate sua non quæsiuit Dominum,
d in arte medicorum confisus est:
orum quidem consilijs, qui se tra-
derint, sani esse nõ poterunt: nec e-
m vita vlla misera magis, quã quæ
o eorũ auxilij fiducia ducitur. Esto
rũ, sciant medici, atq; vtinã scirent,

omnes vires & poteſtates elemento
radicum, herbarum, florum, fructu
ſeminum, etiam animalium & mi
ralium, omniumq;, quæ parens nat
ra producit, tamen non poſſunt or
nibus ijs virtutibus hominē nedu
immortalem facere, ſed quod min
eſt, nec leui quouis morbo ægrotan
ſemper ſanare. O quoties medicam
quod prodeſſe debuerat, non profu
& quod debuerat excernere non e
creuerit. quoties recidente ægro ren
dicandum eſt, & tandem poſt mult
labores & ſumptus, vel tunc vel pa
lo poſt, etiam vel aſtantibus medic
moriendum eſt. Quæ ergo nunc ſp
nobis in medicis repoſita eſt, ſi (quc
ipſe eorum ſit Hippocrates) experie
tia fallax ſit? Quid certi poſſunt pr
mittere medici, ſi verum eſt, quod P
nius ſcribit, nullam artem medicir
inconſtantiorem eſſe, etiamnum ſa
pius immutari? Multæ gentes oli
fuerunt & adhuc ſunt abſque med
cis degentes, quas videmus vltra de
crepitam ætatem robuſtas, ſupra cer
tenarios annos viuere: contrariè iſt
delicatiores populos, qui medicorur
promiſſis & opera viuunt, vt plurim
med

ndia ætate ſeneſcere & occumbere,
n & ipſoſmet medicos plus cæte-
hominibus, & quaſi ſemper ægro-
, ac immaturiore ætate decedere.
nc ille Lacon cuidam dicenti, ni-
mali habes? reſpondit, quia non v-
medico. Illoq; iterum dicente, ſe-
factus es, reſpondit, quia nunquã
s ſum medico, oſtendens nullam
ad ſanitatem & ſenectutem cer-
em viam, quàm medicis caruiſſe.
od ſi dicat quis, multos medicorũ
ilio conualuiſſe, reſpondebimus
, contrà plures etiam occubuiſſe,
bus medicorum opera nihil pro-
re, obijciemusq; illum Auſonij ver
lum, inquientis:

Euaſere fati ope, non medici.

lim enim Arcades non medicami
us vtebantur, ſed (quod narrat Pli
s) ve no lacte vtebantur, quoniã
c maximè ſuccis herbę turgerent,
derenturq; vberiores paſcuę: alige
t autem præ cęteris lac vaccinum,
a illæ omniuoræ ſunt in herbis.
cones etiam Babylonij, Aegyptij,
ſitani, Herodoto ac Strabone teſti
, medicos omnes reſpuebant: lan
ntes verò in forũ & plateas effere-

 bant

bant, vt qui ſimili morbo tentati
fugiſſent, aliúmue euaſiſſe noſſ
illis expertis in ſe conſulerent re
dijs arbitrantes, quod etiã Corneli
Celſus adſerit, ad ipſam curãdi ra
nem nihil plus conferre, quam ex
rientiam, qua cõſtat doctiſſimos m
dicorum abs ruſtica anu ſæpiſſimi
ctos, illamque vnica planta ſeu h
bula illa perfeciſſe, quæ famatiſſ
medici non potuerunt cum omni
ſuis precioſis elaboratiſq; pharma
Nã illi dũ inexplicabilib. mixtio
(cum tot dederit natura, quæ ſing
ſufficiant remedia) confundentes
compoſitam diuerſarum rerum co
plexionem morbos pellere nitunt
coniectura magis, quàm cauſa aut
tione incedunt, totamque medei
artem, non niſi caſum aut coniec
ram faciunt. Hæc autem vnius ſi
plicis medicinæ vim & qualitatem
gnoſcens, ſolidis expertiſque na
ræ viribus difficiles ſoluit ægritu
nes. Rurſus illi per precioſa &
extremis Indis, aut Gadibus qua
ta, perſuadentes niſi precioſa n
prodeſſe, magno impendio venal
ſanitatem promittunt: hæc inuen
ſa-

filimis, vulgoque paratis, & quas in
hrtis suis quisque facilè habet, do-
msticis plantis, sanitatem non tam
pmittit, quàm restituit. Præterea hi
e fallacibus libris, & pictis codicillis
cocti difficillimam medicandi ope-
rn, audaci quadam temeritate, cul-
que garrulitate ad quæstum vsur-
pnt. Hæc à terris & agris singulas
pntas, earumque colores, figuras, sa-
pres, odores, varietates contemplata
edocta, & quid in morbis reliquis-
qe casibus possint experta, gratis cui-
qe certissima dat remedia. Ipsi etiã
medicorum præcipui confitentur se
mulierculis plurima excellentissi-
m remedia didicisse, & digna quæ
ui libris insererent, & veluti potio-
posteris communicarent, quale cõ-
n capitis dolorem extollit Auicen-
medicamentum. Quod si medici-
n, quæ sanitatis temperamentum af-
re debet, consistit in proportione &
peramento rerũ ad inuicem, cum
er se, tum etiam cum quantitatib.
rporis cui tribuuntur, atq; iniquo-
rm medicorũ hæc diligentissima cu-
fuit in proportionandis & contem-
pandis medicaminibus, per iusta &

harmonica pondera relinquentes po-
sterioribus hæc deinceps proportionã
da ægrotorum corporibus, quæ est i-
sta audacia atque impudentia hęc nõ
solùm immutare, sed illis etiam super
addere, penitúsue negligere aut igno
rarę? Vnde fit, quod sicut consonans
pharmaci temperamentum sanitatẽ
adferre deberet, ita illius dissonantia
dolorem, horrorem, exasperationem
morbi, & nonnunquam mortem in-
ducit, ideoq; tutiùs medetur rustica
anus, vno aut altero hortensi, & na-
turę opera absoluto medicamine, quã
medicus ille cũ suis prodigiosis, sum-
ptuosis, & dubia coniectura conflatis
pharmacis. Fuerunt illius sententiæ
multi & excellẽtissimi philosophi &
medici, videlicet non nisi simplicissi-
mis rebus medendum esse. Hinc sim-
plicium vires perscrutati expertique,
de illis posteris nobis egregia volumi
na relinquerunt, quale Chrysippus
de brassica, Pythagoras de scylla, Mar
chion de rafano, Diocles de rapo, Pha
nias de vrtica Apuleius de Betonica,
& multi alij antiqui de alijs conscri-
pserunt. Sed hos illi officinarum me-
dici non solùm non curant, sed etiam
irridènt

rident, ſimplices appellãtes, qui ſtu-
dent ſimplicibus. Hos igitur medi-
cos (dico quidẽ, qui per ſimplicia me-
dentur) non tam conſulendos, quàm
etiam ſequẽdos eſſe nulli diſſuadeo.
Verùm illos officinarum cultores, tã-
quam ſortilegos, & maleficos conſulo
fugiendos, & propellendos, qui ſuis
prodigioſis compoſitionibus, de ma-
lo noſtris negotiantur, & ſuper vitam
noſtram mittunt ſortes. Nam cũ com
poſita medicamenta ex multis diſpa-
ribus & pugnantibus ſpeciebus cõſta-
re neceſſe ſit, impoſſibile aut ſaltem
difficillimum eſt in illis aliquid certi
poſſe ſtatuere medicum, niſi ſola opi-
nione, æſtimatione, coniectura: cum-
que innumeræ ſæpè res ſint, quæ ſin-
gulæ prodeſſe poſſe videntur, ea ſola
ingerit Medicus, quæ ſors vel caſus
memoriæ ſuæ tunc obtulerit, aut in
quę alio quouis intrinſeco, ſiue occul
to inſtinctu fuerit propenſior, vnde
fit vt compoſitum illud pharmacum
non tam ab ingredientium ſimpliciũ
potentia, quàm à medici fauſta, vel in
fauſta effectione ſortiatur virtutem,
& effectũ, quatenus ille occulto quo-
dam influxu, ſiue naturali, ſiue cæle-

sti, siue dęmoniaco, siue fortuito plu
ad hæc, quàm ad alia eligenda, induc
tur. Atque hoc est, quod communite
dicitur, atque ipsi fatentur, medicum
vnum esse alio fortunatiorem, ac sæ
pissimè indoctum docto feliciorem.
Quin & vidi ego, & noui medicũ vi
rum literatissimum tam infelicem
vt è multis ægris vix paucissimi è ma
nibus eius salui euaderent. Noui & a
lium semisciolum, qui omnes ferm
ægros suos, plerosq; etiã, ab alijs ꝓ de
ploratis derelictos, feliciter sanaret.
Quin & memini me legisse de medi
co, in cuius manibus quicunq; nobi
les & magnates incidissent, euaderẽt
plebei omnes & rustici perirẽt, aut gr
uiter periclitarẽtur. Videre igitur nũ
facilè est, hãc officinariam medicinã
in qua pluris potest medici fortuna
quàm doctrina, totam, aut pro maxi
ma parte sortilegam esse, ideoq; pro
cul pellendam, atque tanquam vene
ficam & sicariam esse damnandam.
Proinde Romani quondam sub Ca
tone Censorio medicos omnes & vr
be tota, & tota Italia pepulerunt, eo
rum funesta mendacia, crudelitatẽq;
auersati, quòd videlicet multò plure
occide

ciderent, quàm ſanarent: tum quod
menorum peritiſſimi, odio, ambi-
one, aut lucro facilè adduci poſſent,
venenum miniſtrent pro remedio,
pacta mercede hominum vitæ in-
dientur: ſicut Pyrrhi medicus, ſiue is
imocharis fuerit (vt vult Gellius)
ue Nicias, vt alij, qui Fabricio pro-
iſerat ſe dominũ interfecturũ medi
na, quod facinꝰ auerſatus Fabricius,
yrrhum, quamuis inimicum, mo-
uit per epiſtolam, caueret à medico,
e quo Claudianus ita inquit:

omani ſcelerũ ſemper ſpreuêre mi-
niſtros,
oxia pollicitum domino miſcere
venena.
ıbricias regi nudata fraude remiſit,
nfeſto quem Marte petit, bellumque
negauit.
er famuli patrare nefas.

Similiter de Græcorum medicis
pud Plinium Cato ſcribit ad filium
iquiens: Iurarunt inter hęc barbaros
mnes necare medicina, ſed hoc ip-
ım mercede faciũt, vt fides eius ſit, &
cilè diſperdãt. Et paulò pòſt ſubiun

git:

git: Vnde testamentorum plures insi
diæ, iam verò & adulteria in princi
pum domibus etiam, vt euidens Eu
demi in Liuia Drusi Cæsaris: hęc Pli
nius. Ipse etiam Socrates apud Plato
nem vetuit, ne medici in ciuitate mu
tiplicentur. Expediret & in hũc dien
Reipubl. nullos esse, aut paucissimo
medicos, quodq́ue lex extaret, quæ e
rum puniret cum inscitiæ, tum negl
gentiæ malitiam capitalem. Capital
enim est, neque refert imperitia, an n
gligentia, stultitia an malitia, perper
an studiosè medicus pro pharmac
venenum porrexerit, hominemq́; i
vitæ discrimen adduxerit, atque no
(quod Plinius ait) medico hominem
occidisse summa esset impunitas. Qu
certè vnus illis atque communis cum
carnifice honos est, homines scilice
accepta mercede occidere: atque ex ho
micidio, vnde supplicium cunctis lex
statuit, nullique concessa impunitas,
ij soli capiunt præmia. Hoc tamen in
terest, quod carnifex non nisi ex iudi
cum sententia necat noxios, Medicu
autem præter omne iudiciũ perimit
etiam insontes. Non ergo insalubri
ter Pontificum constitutiones arcent

à medi-

medicando clericos, cùm ars medica sit adeò cruenta, vt si fas sit sacerdotibus, & clericis medicum agere, licet etiam agere carnificem. Neq; imprudenter Porcius Cato medicis quōdam interdixisse putandus: cùm, quia scientiæ huius famam semper nouitate aliqua aucupantur: tum, & dum publicè, noui nihil adferētes, aliorum inhærere vestigijs, experimenta per mortes agunt, & artem suam nostris periculis discunt, qua de vita nostra negotiantur, malaque hominum, quæ breuissimo tempore tolli possent, producunt, non rarò etiam adaugent maiori compēdio: cui fraudi, vt obuiaretur apud Aegyptios, medici ante diem tertium ægrotorum corpora eorum periculo curabant, post triduum periculo tem suo.

DE PHARMACOPOLIA. Cap. LXXXIIII.

Amque etiam à cocis suis Apothecarios & pharmacopolas vocant, quorum (vt est in Prouerbio) titulis remedia habent, pixides venena, similiter (vt canit Homerus) pharmaca mi-
xta

xta salubria multa, & noxia m
quibus cùm damno esse minim
lunt. nos mortem nostram mag
mere pecunia compellunt: dum
aliud pro alio propinantes, seu pri
dum inueteratumue, & euani
pharmacum miscentes, sæpè mor
ram potionem dant pro salut
dum facta iampridem emplastra
lyria, vnguenta, pastillos, & alia p
maca, non nisi in officinarum c
pendia ex ipsa specierum fece ac
cōflata mercātur: atq; hæc omnia
sciētes discernere, credūt barbaris
catoribus, omnia fraudibꝰ ac soph
catione corrumpentibus. Possem
iam hic ostēdere pernitiosas illor
discordias, de simplicium, quibu
tuntur, medicinarum cognitione
roresque eorum circa medicinal
rerum nomina, ab illis malè int
cta, pessimèque vsurpata: quæ pl
ma Nicolaus Leonicenus amplo
lumine ostendit. Transeo etiam
cere de prodigiosis compositionib
multarumque externarum rerum
xturis, quibus dum omnia confun
tes, vnū, quod omnibus naturis
dret, medicamentum sese effectu

nois persuadere volūt(sicut de com-
pitione tyriacæ ac tyri fabula, deq;
llantidoto Mithridatico statuerūt)
nil aliud efficitur, quàm poeticum
ild chaos:

-Rudis indigestaque moles,
Nc quicquam, nisi pōdus iners, con-
gestaque eodem, (na rerum.
Nn benè iunctarum discordia semi-
-Vbi corpore in vno
Frigida cum calidis pugnant, humen
tia siccis,
Mllia cum duris, sine pondere habē-
tia pondus.

Esto, sint quædam compositiones
antiquis medicis excogitatæ, & v-
ib inuentæ, quæ tanquam experta
at recipere, tamē à vera illa metho
dcunt aliena, & ab ipsismet medicis
rpria conscientia coactis damnata,
& mnibus modis explosa, à Plinio,
à heophrasto, à Plutarcho, ac Hippo
e, Galeno, Dioscoride, Erasistrato,
lo, Scribonio, Auicenna, quorum
oa hic subscribere nimis longū es
nec ab antiquis illis solùm, sed et-
ai à multis recentioribus, è quibus
s Arnoldus de Villa noua inter a
ismos ait, vbi in prōptu habētur
sim-

ſimplicia, dolum eſſe, ſi quis com
tis vtatur. At hodie neglectis,
cognitis quidem ſimplicibus, no
ſi ex duobus illis apothecarioru
minarijs, ac aromatariorum the
ro, tum Meſue, & Nicolai, cætero
que antidotarijs, picturatis, & ina
tis titulis medicamina promuntu
que hinc fit, vt dum medici iſti ſu
tio conſulentes, vitas hominum a
thecariorum fiducia gubernant :
illi ſine literis, ſine cognitione, b
ris mercatoribus confiſi, pro offic
compendio res permiſcēt, multò p
periculi ſit à medicamine, quã à m
bo. Iamque etiam dicamus de pre
ſorum medicinalium ſophiſticat
quæ tantò ingenio ſæpè adſimu
ſunt, vt induſtrios etiam homines
cipiant: plurimumque conducere
luti hominum, ac Reipublicæ, pe
grinis omnibus, exoticisque pharm
cijs, quæ tanto præterea precio à p
donibus mercatoribus in Reipubl
detrimentum adauctæ ſunt, omni
interdicere, ac medicos omnes in o
nem cogere, pharmacopolasq; adſt
gere, ac legem illis præſcribere, cui
modi olim Romæ (dum adhuc n

bi esset) Nero tulisse legitur, qua ijs
diaxat, quę noster gignit orbis, phar
rcijs vti compellantur, cùm hęc no-
stræ cuiusque naturę conueniant ma
g, tum longè recentiora, electiora,
minorique difficultate, ac sumptu ha
beri possunt, minoriq; periculo, quã
peregrina, quorum maxima pars su-
specta est, vt quæ sæpissimè sophistica
ta adulterata, reiectitia, vel in naui
suffocata, vel immersa lacunę, vel ve-
tustate corrupta, vel non debito tem-
pore, & loco (vnde sępè plurimum im
minet periculi) collecta sunt, nã colo-
quintida nõ matura sanguinẽ educit
& interficit, & quę sola, vel vnica na-
scitur, venenũ est similiter, & agaric9
masculus mortiferus est, & qui ãtiqui9
perniciosius, Scamonea omnis sophi-
sticata est, similiter & terra Lẽnia : &
fides sigillorum perijt. Iam quęso quę
necessitas est ijs vti peregrinis, si ea-
dem, similisque consilij efficaciæ nò-
stra terra producit? An nõ egregiè stul
tum est, malle ex India petere, quod
domi habemus? existimãtes propriam
neque terram, neque mare sufficere,
patrijsque rebus peregrina, frugalibus
sumptuosa, ac facilè acquisibilib9 dif-
ficilia,

ficilia, & ab ipsis vsque terræ finib
importata preferentes. An sine arm
niaco splene nemo mederi poterit, n
epati absque sandalis? An si carem
bedellio, hulcera interiorũ nemo c
rabit? nec capiti quis medebitur si
musco & ambra, nec stomacho si
mastice & corallijs? Si hæc peregri
nostris corporibus conuenirent me
camina, procul dubio natura factu
esset, quæ omnibus prouidit abund
ter, vt hæc apud nos quoque nascere
tur. Nónne absque illis & salubri
vixerunt patres nostri? Sunt ergo h
desidiosorum, qui nostra non inqu
runt, nugamenta, & pharmacopol
rum commẽta, qui non communen
salutem, sed suæ negotiationis comp
dium quærunt, persuadentes nob
non nisi preciosa quæque plurimu
prodesse, quibus idcirco improbratu
per Ieremiam: Nunquid non est res
na in Galaad, aut medicus non est ib
Suis quibusq; terris & regionibus, su
genti, suo climati, suo cælo, suo secu
lo natura herbas producit atque con
temperat: esto, quædam alijs atque a
lijs locis, temporibusque acriores ha
beant vires, in quolibet tamen temp
re &

climate, pro ſuo hominumque
peramento eadem operantur, ha-
nt liceat precioſa illa & exotica no
plãtis maiores vires, ſed has non
in ſui climatis hominibus, qui
creata & producta ſunt, putabi-
s ſalubres. At ſunt etiam empiri-
um rapinæ, perſuadentium nobis
nſtroſa quædã pharmaca, & à me-
di vſu exotica, plurimum poſſe
ferre, & ſine ijs ſalutem noſtram
poſſe conſtare, impendio miſero-
n ſua commentaria experiuntes.
c viperas, & ſerpentes, & nocentiſ
a quęque reptilia antidotis admiſ
r, & velut deficientibus remedijs
manam adipem in vnctiones ſub-
nt, humanaſque carnes aromati-
adſeruatas (quã mummiam nun-
ant) nefario naturæ piaculo homi
us edendas præbent.

DE CHIRVRGIA. Cap. LXXXV.

Reſtat chirurgia, altera medicinę pars, quę excutanea corporis vitia curat, cuius opera manifeſta ſecuriora sũt remedia, nã reliquorũ medico-

medicorum cæca consilia sunt. C
rurgi vident & palpitant, quod ag
ac pro opportunitate mutant, ap
cant & auferunt: hęc inter omnes m
dicandi artes prima in vsum ver
Nam cùm homines ab antiquo se
bellis exercerent, & vulnera sibi in
cem infligerent, cœperunt illorn
quærere remedia. Nam quę homo
mini mala inflixisset, ab homini
quoque curari posse putabant. Cæ
ros autem morbos, & interiorum
ciatus, tanquam ira Deorum genit
incurabiles naturalibus viribus æ
mabant. Primus itaque chirurgiæ i
uentor fuit Apis Aegyptiorum rex
vult Clemens Alexandrinus, an
quior illo Mizria filius Cain, nep
magni Nohæ. Scripsit autem prim
medicinam vulnerum Aesculapi
deinde excellentes in ea extiterūt P
thagoras, Empedocles, Parmenid
Democritus, Chiron, Pæon. Nan
Plinius hanc Romæ primum exerc
isse Archagatum Peloponensem,
lumque ob secandi, vrendique sæ
tiam, Vulnerarium publicè vocat
mox transijsse nomen in carnifice
deniq; vniuersam artem tædio hab

ta

m & explosam. Est itaq; chirurgia
on minus reliquorum medicorum
ctionibus excellētium virorum au-
oritate clara, sed virulentarum sor-
um immunditia & sanguinolentia
udelitate infamis.

DE ANATOMISTICA. Cap. LXXXVI.

HAnc tamen crudelitate supe-
rat anatomia vtrorumq́; phar
maceuticorum & chirurgorū
iatrica carnificina, qua damnatos
olicè morti reos, quondam viuos
emanente spiritu, truculentissimis
rciatibus resecarunt. Sed hodie ob
ristianæ religionis reuerentiā pau
nitiores effecti, interempto prius
mine, ipsorum vel lectoris manu,
mortui cadauer, deinde his piacu-
rassantur, humanumq́; corpus di-
antes, membrorum singulorum
m, ordinem, mensuram, opera, na
m & abdita quæq; perquirunt ac
ntur, vt inde quomodo & quib.
curandum sit, addiscant: crudeli
diligētia atq; spectaculo horrēdo
ominabili, nec minus impio.

DE VETERINARIA. Cap. LXXXVII.

EST adhuc alia medicinæ praxis quam Veterinariam vocant, quę brutorum morbis medetur, cæteris longe certior & vtilior, à Chirone centauro, vt fertur inuēta, & à Columella, Catone, Varrone, Pelagonio Vegetio, nobilissimis scriptoribus illustrata: Hanc tamē annulati isti medici, non tam verecundiæ sibi ducunt quam penitùs quoque ignorant & aspernantur, admodum delicatuli, vt tanquam vpupa auis, non nisi humanis stercoribus oblectentur. Vnde si quis ab illis pro asino aut boue suo medicamē requirat, pro remedio mox iniuriam accepturus sit: quasi ad eos non pertineat scire, non solum hominibus, sed etiam cæteris animalibus (præcipuè quæ hominibus commoda referunt) mederi: pro qua re Alphonsus Aragonum rex olim duos expertissimos medicinæ doctores, pro equis & canibus amplo cōduxit stipendio, iussitque sollicitos scrutari, quæ remedia, & quis medendi modus singulis bestiarum morbis conueniret, quod illi

illi facientes, librum de his rebus vti-
lissimū ediderūt. Fecit idem his tem-
poribus Ioannes Ruellus Parisiensis,
vir in vtraque lingua peritissimus ac
physicus primarius, qui de morbis e-
quorum, eorundemque remedijs, ex
vetustissimis authoribus. Apsircho,
Hierocle, Theomenesto, Pelagonio,
Anatolio, Tiberio, Eumelo, Archeda-
mo, Hippocrate, Hemerio, Africano,
& ex Aemilio Hispano & Litorio Be
neuentano, defectum volumen tran-
slulit, veterinarijs omnibus magna
rum reipublicæ commoditate profu-
turum.

DE DIAETARIA. Cap. LXXXVIII.

SVperest adhuc medicina diæta-
ria, cuius princeps præ cæteris
extitit Asclepiades, qui sublato
magna ex parte pharmacorum vsu,
totam medicinæ artem ad victus ra-
tionem, ad quantitatem & naturam
ciborum, obsoniorumque condimen
ta reduxit, à quo cæteri medici non
omninò dissentiunt, sed ita putantes,
quod alterum altero indigeat, victus

 quan-

quandoque pharmacijs, ac illa pariter
victus ratione atq; mensura. Hinc iu-
bent, inhibent, execrantur, accusant c
bos & potus, quos Deus creauit, inob
seruabilesq; victus regulas condunt
& quas alijs escas vel modestè delibar
prohibent, ipsimet tanquā porci glan
des deuorant: & quas alijs viuendi le
ges præscribunt, ipsi omnium prim
præuaricantur, non tam negligente
quàm consultè. Nam si ipsi iuxta hę
sua diætaria decreta viuere deberent
sanitatis non modicam iacturam fa
cerent: si vero vt ipsi viuunt sic ægro
quoque naturę legibus viuere permi
terent, pecuniæ damnum sentiren
Verùm de his diætarijs ita ait Ambr
sius: Cōtraria diuinæ conditioni præ
cepta medicinæ sunt, quæ à ieiuni
reuocant, lucubrare non sinunt, a
intentione meditationis abducunt,
ta, qui se medicis dederit, seipsum sib
abnegat. Et Bernardus scribens supe
Cantica, ait: Hippocrates & Socrate
docent animas saluas facere in ho
mundo: Christus & discipuli eius pe
dere, quem vos è duobus sequi vult
magistrum? Manifestum se facit, q
disputat, hoc oculis, hoc capiti, hoc s
mach

macho nocet: legumina ventoſa ſunt caſeus ſtomachum grauat, lac capiti nocet, potum aquæ pectus non ſuſtinet: quare hoc eſt, vt totis fluuijs, agris, hortis & cellarijs vix inuenire poſſis, quod comedas. Sed eſto, hæc Ambroſij & Bernardi verba ad ſolos monachos dicta ſint, quorum fortè non eſt debere tantam rationem habere de valetudine, quàm de profeſſione: ac ciuiles homines non dedecet cum valetudinis ratione, etiam victus & obſoniorum varietas atque menſæ lautities, primùm diætaria medicina pollicetur, alterum præſtat coquinaria præparandorum ciborum & potuum diſciplina. Quocirca Plato hãc medicinæ adulatricem vocat, pleriq; etiam diætariæ medicinæ partem adnumerant: quamuis Plinius & Seneca & reſidua medicorum ſchola fateantur, ab exquiſitorum ciborum varietate multijugos morbos generari.

DE ARTE COQVINARIA. Cap. LXXXIX.

ARS itaque coquinaria percommoda eſt, nec inhoneſta, ſi modò, di-

dò discretionis limites non egrediatur. Atq; hæc ratio etiam summos & continentissimos viros induxit, vt de coquinaria & obsoniorum condimẽtis scribere non erubescerent. Ex Græcis Pantaleon, Mithecus, Epiricus, Zophon, Egesippus, Pazanius, Epenetus, Heraclides, Syracusanus, Tyndaricus Sicyonius, Symonactides, Chius, Glaucus Locrensis. Ex Romanis Cato, Varro, Columella, Apicus, & ex recentioribus Platina: Asiatici autem his rebus tam luxuriosi atq; intemperantes semper extitêre, vt ipsum nomen eorum in heluonum ac gulonũ transierit cognomentum. Quos inde Asotas nucupamus: Hinc (quod refert Titus Liuius) post Asiaticam victoriam peregrinę luxurię in Romanam vrbem defluxerunt, tunc enim primum epulæ cura & sumptu maiore apparari cœptæ: tunc coquus antiquis vilissimum mancipium, & in æstimatione, & in vsu, & in precio esse, atque è culina adhuc iure madens, fuligine tinctus, cum ollis, patinis, tunstillo, mortario, veru, in scholas receptus, & quod vile ministerium fuerat ars haberi cœpit: cuius tota solicitudo

est

ſt vndecunque conquirere inuitamẽ
gulæ, eduliaque ciborum ad pro-
indam ingluuiem ſatiandam vn-
ecunque locorum inueſtigare: cu-
iſmodi plura ex Varrone enumerat
ellius, videlicet pauũ è Samo, Phry-
am attagenem, grues Melicas, hœ-
um ex Ambracia, pelanum Chalce-
oniam, murenam Tarteſiam, aſellũ
eſſinuntium, oſtreas Tarentinas, pe-
unculum Chium, helopem Rho-
um, ſcaros Cilices, nuces Taſias, pal
as Aegyptias, glandes Ibericas, quæ
mnes edendi inſtitutiones ad impro
m ſatietatis luxuſque laſciuiam re-
rta ſunt. Eius autem artis gloriam
famam ſibi præ cæteris vendicauit
picius, vt ex eius nomine (teſte Se-
mo Floro) cognomentum in co-
os, quo Apiciani dicerentur, qua-
m philoſophorum imitatione pro-
gatum ſit: de hoc Seneca ſic ſcriptũ
iquit: Apicius, inquiens, noſtra
emoria vixit, qui in ea vrbe (ex qua
quando philoſophi velut corrup-
es iuuentutis abire iuſſi ſunt) ſciẽ-
m popinæ profeſſus, diſciplina ſua
ulum infecit: Plinius quoque illũ
potum omnium altiſſimũ gurgitẽ

feueriſſimè nuncupauit. Tot deniq; gulæ inſtrumenta, tot irritamenta libidinum, tot obſoniorum varietates Apicianorum illorum ingenio excogitata & confiєta ſunt, vt tandem opus fuerit præſcriptis legibus popinæ luxus coercere. Hinc veteres illę ſumptuariæ & cibariæ leges latę, videlicet, Archia, Fannia, Didia, Licinia, Cornelia, lex Lepidi, lex Antij Reſtionis: ſed & Lucius Flaccus & collega eius cenſores, Durionium ſenatu mouerunt, quòd legem de coercendis conuiuiorum ſumptibus latam tribunus plebis abrogare vellet, quam impudenter enim Durionius roſtra conſcendit illa dicturus: Freni ſunt iniecti vobis Quirites nullo modo perpetiendi, alligati & conſtricti eſtis amaro vinculo ſeruitutis: lex enim data eſt, quæ vos frugi eſſe iubet, abrogemus igitur illud horridæ vetuſtatis rubigine obſitum imperium: etenim quid opus libertate eſt, ſi volentibus luxu perire, non licet? Erant & pleraq; alia edicta, quæ nunc omnia antiquata ſunt penitusq; ſublata, adeò vt nulla ætas vnquam maiori gulæ cura ac luxu indulſerit, quã hæc noſtra, qui eius cauſa (vt

ã (vt ait Musonius, & post illum noster Hieronymus) terrã percurrimus, & maria & vt mulsum, vinum preciosusque cibus fauces nostras transeat, totius vitę opera, desudamus, tot modò apud nos popinę, tot ganeę, tot gnatonum & luparum taberna, vbi homines edacitate, ebrietate, & libidique perduntur, vt sæpè non absque magno reipub. detrimento tota deuorẽt bsumantq; patrimonia, tot modò reperta ferculorũ genera, tot obsoniorũ condimenta, tot mensarum leges, ritus & cæremoniæ, vt Asiotorum, Milesiorum, Sybaritarum, Tarẽtinorũ: præterea Sardanapali, Xerxis, Claudij, Tyberij, Vitellij, Heliogabali, Galieni imperatorum, aliorumq; illorum veterum heluonũ (quos omnes delicijs, luxu ac voluptate popinæ, cæteris nationibus ac hominibus præstitisse narrant historici) opipara conuiuia penitus sordida, incondita, rusticanaq; euasura sint, si cum ijs nostris cõuiuiorum apparatibus conferantur. Prętera nihil actum est cibi & potus elegãtia, nisi simul etiam adsit abundantia usq; ad fastidium, & quæ vel Herculẽ inebriet, qui eadem sæpius naui & ve

hebatur & potabat, ac cibi facietate Crotomensem Milonem, & Aureliani phagonem expleat, quorum ille triginta panes vna cœna præter reliquos cibos comedere solitus erat, alter vno die ante Aureliani Cæsaris mensam aprum integrum, centum panes, veruecem & porcellum deuorauit: bibit autem in infundibulo apposito plus orca: hęc hodie apud nos receptissima sunt in rusticanis illis publicis conuiuijs, & templorum dedicationibus, cæterisq; eorum festis: diceretis Orgia Bacchi celebrari, tā sunt illic omnia furore, cruore, & multiplicibus gulæ ebrietatisque flagitijs commaculata: tum Centaurorum conuiuia, à quib. sine cicatrice nemo reuertitur, illic spectaretis, & qualem de Erisichthone voracitatem describit Ouid. hoc carmine:

Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poscit & appositis queritur ieiunia mensis.
Inq; epulis epulas quærit, quodq; vrbibus esse,
Quodque satis poterat populo, non sufficit vni,

Plusq́; cupit, quo plura suam dimittit in aluum.
Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosq́; ebibit amnes,
Vtque rapax ignis non vlla alimenta recusat.
Innumerasq́; faces cremat, & quo copia maior
Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est.
Sic epulas omnes Erisichthonis ora ꝓphani
Accipiunt poscuntque simul, cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperq́; locus fit inanis edendi.

Erant olim apud Græcos, deinde etiam apud Romanos athletæ homines voracissimi, sed horum infamia tandem etiam à viris consularibus & imperatoribus victa est: nam Albinus qui quondam rerum potiebatur in Gallia, centum persica, denos pepones, quingentas ficus passurias trecentas ostreas vna cœna deuorauit: & Maximinus Imperator, qui Alexandro Mammeæ filio successit,

quadraginta libras carnis vna die cō-
edit, bibitque vini amphoram: conti-
net autem amphora quadraginta o-
cto sextarios. Geta etiam imperator
tam perditi luxus traditur, vt dapes
per alphabetum inferri iusserit, seseq;
triduanis epulis ingurgitarit. Iam ve-
rò (quod scelus impium magis) cum
Deus & natura cibum nobis potumq;
salutis ac fortitudinis causa præpara-
rent, nos contrà varijs obsoniorum ar-
tificijs illis abutimur ad voluptatem,
& supra humanæ naturæ capacitatē
ingurgitamus corporibus nostris, im-
medicabiles morbos inde contrahen-
tes, quo palàm videmus verum esse q̄
ait Musonius, dominos seruis, vrbes
rusticis, inopes opulentiorib. & quos-
que, qui vilioribus obuiisq; vtuntur
alimentis, cæteris esse robustiores, va-
lentiores, fortiores, labores melius to-
lerantes, minusq; in ijs defatigari, æ-
grotari autem rarissimè, neque vllos
magis vexant graues illę ægritudines
puta, hydrops, podagra, morphea, co-
lica & consimiles, quàm qui simplicē
victum contemnentes, ex coquinarū
officinis viuunt, contrà verò, qui sim-
plici contenti victu magis incolumes
cerni-

rnimus. adstipulatur isti etiam Cor
l. Celsus, qui homini, inquit, vtilis
nus cibus, est simplex, aceruatio so-
rum pestifera, & condita omnia
abus de causis inutilia sunt, quo-
m & plus propter dulcedinem ab-
mitur, quàm modo par est, tum æ-
ùs conqueritur. Multi preterea gra
ssimi viri authoresque, hęc gulæ ir-
amenta, obseruatorumque artifi-
sam voluptatem detestati sunt, sed
alij, qui religionis nomine, nedum
lam, nedum luxum, sed & cibos
nnullos, quos Deus creauit ad ve-
ndum, detestantur, abstinentes car
bus: vino autem, in quo, vt ait Apo
lus, est luxuria, ipsis Epicureis capa
res, abstinere, & ieiunare se dicen-
cum se omni piscium genere, & o-
mo quouis vino oppleuerint, ad
labra, & linguas, & dentes, & ven
armata circumferunt, non tamen
ilos, sed de his satis, quin à cibaria
geberica, hoc est, alcumisticam
oquinam, quę non minores de-
coquit opes, quàm po-
pina, modò va-
damus.

DE ALCVMISTICA. Cap. XC.

ALcumiſtica itaque, ſiue ars, ſiue fucus, ſiue naturæ perſecutio dici debeat, profectò inſignis eſt, eademque impunis impoſtura, cuius vanitas eo ipſo ſe facilè prodit, cùm polliceatur, quæ natura nullo modo pati poteſt, nec attingere: cũ tamen ars omnis non poſſit naturam ſeparare, ſed illam imitatur, & longis paſſibus ſequitur, & multò fortior ſit vis naturæ, quàm artis. Alcumiſtica autem.

Ars ſuſpecta probis, ars ipſa inuiſaque multis,
Inuiſos etiam cultores efficit artis,
Mendaces adeò multi manifeſtè videntur,
Qui ſeipſos, alioſq; ſimul fruſtrantur inertes.

Dum rerum vertere ſpecies tentãt, ac benedictum quẽdam Philoſophorum, vt vocãt, lapidem fabricare præſumunt, quo Midæ inſtar, contracta omnia corpora, ilicò in aurum, argẽtúmve permutẽtur, quin etiam è ſummis inacceſſiſq; cælis quintam quandam

[..]m essentiam deponere nituntur, [..]æ iam nō solùm plures, quàm Croe[..] diuitias, sed & depulso senio reiuue[..]scentiam, perpetuamq; sanitatem, [..]tantum non immortalitatem, vnà [..]m ingentibus opibus nobis polli[..]tur.

[..] nusquam totos inter qui talia cu-
rant,
[..]paret vllus, qui re miracula tanta
comprobet.

Sed medendi aliquot experimētis, [..]n ex cerussa, purpurissa, stibio, sapo[..] consimilibusq; pigmentis, ac mu[..]dibus fucis, vetularumq; incrusta[..]nibus, & cuiusmodi sacræ literæ vo[..]t vnguenta meretricia: stipem cor[..]nt, quo gebericam instituant offi[..]am, vnde in prouerbium demùm [..]jt: Omnis Alcumista, vel medicus, [..] saponista, credulorum hominum [..]es vrbis ditant, pecunia inanes, vt [..]dant loculos. Et quibus ipsi spon[..]t diuitias, ab his drachmas petūt. [..]c se palàm prodit hancartem esse [..]lam, sed ingentes nugas, & insa[..]mentis inania commenta. In[..]iunt tamen tantæ felicitatis per[..]didos homines, quibꝰ miro ingenio

sese

ſeſe maiores diuitias conſecuturos
hydrargyrio, quàm natura prçſtet
auro perſuadeant, & quos iam terq;
quaterq; deceptos, ſemper nouis pr
ſtigijs incautos denuò fallant, & pr
digioſa hac impoſtura cogant folli
aurum impellere fornacibus, nu
dulcior inſania, quàm fixum volat
tum volatile fixum fieri poſſe cred
re: ſic deterrimi carbones, ſulfur, ſt
cus ac venea, lotia, & omnis dura p
na eſt vobis melle dulcior, donec pr
dijs, mercibus, patrimonijs omnib
decoctis, & in cinerem, & in fumu
conuerſis, dum longi laboris præmi
& naſcituros fœtus aureos, perpetu
que cum reiuueneſcentia ſanitate
ſibi molliter pollicentur, deuorat
multo tempore & ſumptibꝰ, tum pr
mum vetuli annoſi, pannoſi, eſurie
tes, ſemper ſulfur olentes, & inter ca
bones atra fuligine ſordidi, aſſidua
argenti viui contrectatione paralyti
ci, ſolius naſi affluentia diuites: cæte
rùm adeò miſeri, vt pro tribus aſſibu
etiam animã venalem habeãt, quam
metallis inferre conabantur meta-
morphoſim, in ſeipſis experiuntur, ef-
fecti iam ex alcumiſtis cacochimici

ex medicis mendici, ex saponistis cau-
poniſtæ, ludibriumque populi, ſtulti-
tiæque patens, & fabula vulgi, & qui
opiniores in mediocritate viuere con-
tempſerunt, per omnem vitam alcu-
miſtarum fraudibus expoſiti, iam ſe-
nis facti, in ſumma paupertate men-
dicare compelluntur, ac in tanta cala-
mitate conſtituti, pro fauore & miſe-
ricordia, inſuper contemptũ, riſumq́;
reportant, paupertateque coacti ſæpè
in malas artes, & monetę adulteratio
nem, aliaq; falſificia degenerãt: ideo-
que hæc ars non modò à Repub. Ro-
manis legibus pulſa, ſed etiam ſacro-
rum Canonum decretis in tota Chri-
ſtiana Eccleſia prohibita eſt, quod ſi
& hodie omnibus, qui abſque ſingula
ri principis indulto alcumiſticã exer-
cer, regno ac prouincijs interdiceretur
addita etiã bonorũ proſcriptione, cor-
porisq́; afflictione, profectò non tot
adulterinos nũmos haberemus, qui-
bus hodie fraudantur fermè omnes
magno Reipublicæ detrimento.
Hanc ob cauſam puto Amaſim Re-
gem Aegyptijs olim legem tuliſſe,
qua cogebatur vnuſquiſque deſtina-
to magiſtratui rationem reddere, quo
ſe

ſe foueret artificio, quod qui non face
ret, pœna illi erat extremum suppli-
cium. Permulta adhuc de hac arte (mi
hi tamen non admodum inimica) di
cere poſſem, niſi iuratum eſſet (quod
facere ſolent, qui myſterijs initiãtur)
de ſilentio. Eoq; præterea à veteribus
Philoſophis, atque ſcriptoribus, tam
conſtantiſſimè religioſeque obſerua-
to, vt nullus vſpiam probatæ authori-
tatis Philoſophus, ac fidus ſcriptor cõ
periatur, qui huius artis alicubi, vel ſo
lo verbo meminiſſet, quæ res pleroſ-
que induxit, vt crederent omnes eius
artis libros, recentiori æuo iam pri-
dem confictos; cui non modicum ad-
ſtipulatur ipſa authorum Giberis,
Morieni Gilgilidis, ac reliquæ eorum
turbæ obſcura, & à nullis alijs celebra
ta nomina, cùm rerum quibus vtun-
tur abſona vocabula, tum ſententia-
rum ineptitudo, philoſophandiq; ra-
tio peruerſa. Sunt tamẽ qui aurei vel-
leris pellem interpretentur fuiſſe li-
brum Alcumiſticum, veterum more
in pelle conſcriptum, in quo auri con
ficiendi ſcientia contineretur, eiuſmo
di libros apud Aegyptios, qui huius
artis peritiſſimi fuiſſe dicebantur, cũ
Dio-

cletianus magna diligentia con-
ſiſſet, omnes exuſſiſſe legitur, ne cō
ntis diuitijs, auriq; copia fidentes
gyptij, Romanis aliquando bellū
rre audirent, atque exinde hanc
m publico Cæſaris edicto, ſemper
itam flagitioſam, verùm nimis
gum foret, narrare omnia huius
ſtulta myſteria, ac inania ænig-
a, de leone viridi, de ceruo fugiti-
de aquila volante, de ſtulto ſaltan
e dracone caudā ſuam vorante, de
one inflato, de capite corui, deq; il
igro nigrius nigro, de ſigillo Her-
is, de luto ſtultitiæ (ſapientiæ di-
debui) ac ſimilibꝰ nugis innume
Deniq; de illo vnico ſolo, præter
d non eſt aliud, vbique tamen re-
s benedicto, ſacratiſſimi Philoſo-
rum lapidis ſubiecto, videlicet, pe
omen rei effutiui, cū periurio ſa-
gus futurus, dicam tamen circū-
tione, ſed obſcuriore, vt non niſi
rtis, & qui huius myſterijs initia
t, intelligant. Res eſt quæ ſubſtā
habet, nec igneā nimis, nec pror-
erream, nec ſimpliciter aqueam,
cutiſſimam, nec obtuſiſſimā qua
em, ſed medicorū & tactu leuem,

& quodammodo mollem vel salt
non duram, non asperam, quin &
stu quodammodo dulcē, olfactu s
uem, visu gratam, auditu bland
atque iucundam, cogitatu latam, p
ra dicere non conceditur, atque s
tamen ijs maiora: sed ego hanc art
(ob eam, quę secum mihi familiar
est) illo honore potissimè dignam
seo, quo probam mulierē definit T
cydides, illam inquiēs optimam e
de cuius laude vel vituperio min
esset sermo. Illud duntaxat addam
cumistas omnium hominum esse
uersissimos, siquidem cum præcip
Deus, in sudore vultus vescēdum e
pane suo, & alibi dicat per Prophe
Labores manuum tuarum quia m
ducabis, ideò beatus es, & benè tib
rit: hi diuini præcepti promissęq; b
titudinis contemptores procul lab
re, &, vt aiunt, in opere mulierum
ludo puerorum aureos mōtes moli
tur. Non inficior ex hac arte multa
modū egregia artificia ortum habe
traxisseq; originē. Hinc acieri, cinn
brij, minij, purpuræ, & quod aurū m
sicum vocāt, aliorumq; colorum te
peraturæ prodierunt, hinc aurichal

metallorum omnium mixtiones, ...timina, & examina, & sequæstra... ...nes debemus, bombardæ formida... ...is tormenti inuentum illius est, ex ... prodijt vitrificatoria nobilissimũ ...ficium, de qua Theophilus quidã ...cherrimum librum conscripsit. ...rrat autem Plinius, Tiberij Cæsa... ...empore excogitatum vitri tem... ...amentum, quo flexibile & ducti... ...e fieret, sed eius officinam à Tibe... ...abolitam, quin ipsum quoque tan... ...industriæ artificem (si Isidoro cre... ...tur) neci datum, idque factum, ne ...rum pro vitro vilesceret, & argen... ...atque æri sua præmia detraheren... ... Sed de ijs satis.

DE IVRE ET LEGIB. Cap. XCI.

Restat nunc de iuris scientia dicere, quæ solam se iactat inter verum & falsum, æquũ & ini...um, fas & nefas scire discernere, cu... facultatis hodie principes sunt Pa..., & Imperator, qui gloriantur se ...ere iura omnia in scrinio pectoris sui

ſui recondita, quib⁹ pro ratione ſ
cit ſola voluntas, cui⁹ arbitrio om
ſcientias, & artes, & ſcripturas, & c
niones, & quęcunq; hominū oper
dicare, & regere præſumunt. Hinc
miter præcipit Leo papa omnib. C
ſti fidelibus, vt nemo in Eccleſia
quicquam vel quenquam iudicare
ſtificare, aut aliquid diſcutere præ
mat, niſi ſanctorum conciliorū ca
num, & decretaliū (quorum capu
Papa) authoritate: atq; ne nobis v
ceat, nec doctiſſimorū, nec quoru
cunq; etiam ſanctiſſimorū theolo
rum determinatione, niſi in quan
Papa permittit, & ſuis canonib. aut
rizauerit: ſed & alibi adhuc præci
canon, ne aliud volumen, vel quic
que liber per theologos (imò per v
uerſum mundum, ait) recipiatur: n
ille, qui per Eccleſiā Romanam Pa
canonib⁹ comprobetur. Simile ius p
tendit Imperator in philoſophiam,
medicinam, cæteraſq; ſcientias, nu
diſciplinæ permittens aliquid auth
ritatis, niſi quantum illis conceditu
per ſui iuris peritiam, ad quam, vt a
quotquot ſunt ſcientiæ & artes, ſi cō
parentur, ſunt tanquam viles, & pa
vtile

les. Hinc Vlpianus ait: Lex est rex
nium humanarũ, & diuinarũ re-
n, cuius virtus est, vt ait Modestin⁹,
perare, permittere, punire, vetare,
bus dignitatibus nullum munus
ius inuenitur: & Pomponius in le
us definit eam esse inuentũ, & do-
m Dei, & dogma sapientum om-
um: quia prisci illi legislatores, quo
retis suis apud rude vulgus au-
ritatem conciliarent, finxerunt se
s edoctos illis præscribere. Sic Aegy
js Osiris à Mercurio, Zorastes Ba-
tianis & Persis ab Oromazo, Cha-
ndas Carthaginensibus à Saturno,
lon Atheniensibus à Minerua, Zan
stastes apud Arimaspos à bono nu-
ne, Zamolxis Schytis à Vesta, Mi-
s Cretensibus à Ioue, Lycurgus
cedæmonijs ab Apolline, Numa
mpilius Romanis à Nympha
Egeria. En videtis modo cuiusmo-
hæc iuris scientia in omnes alias si-
imperium arrogat, exerceatque ty-
nnidem, ac quomodo se omnibus
iquis disciplinis, tãquam Deorum
mogenitam præferens illas tan-
am viles, ac inanes aspernatur, cũ
men ipsa tota atque omnis non ni-

si ex caducis infirmissimisq; homi
commentis & placitis constituta, o
nium quæ sunt tenuissima, & ad o
nem temporis status principis mu
tionem, conuertibilis existat: quę p
mam suã ab ipso primi parentis (o
nium malorum nostrorum causa) p
cato traxit originem. A quo lex co
ptæ naturæ (quod ius naturale dici
prima prodijt, cuius egregia illa de
ta: Vim vi repellere licet. Frangent
dem, fides frãgatur eidem: Fallere f
lentem non est fraus. Dolosus dolo
in nullo tenetur. Culpa cum culpa
pensari potest. Male meriti nulla d
bent iustitia, nec fide gaudere. Vole
ti non fit iniuria. Licitum est contr
hentibus se decipere. Tantum val
res, quantum vendi potest. Item, vt
ceat sibi consulere cum damno alt
rius. Ad impossibile neminem obli
ri. Item, si te vel me confundi opo
teat, potius eligam te cõfundi, quà
me. Et eiusmodi plura, quæ post
scripto inter leges relata sunt. Den
que lex naturæ est, non esurire, no
sitire, non algere, non vigilijs, non la
boribus macerari. Quæ omnem reli
gionis pœnitentiam, pœnitentiæqu
oper

pera depellens, Epicuream volupta-
em, pro summa statuit felicitate. Ex-
nde verò ius gẽtium emersit, ex quo
rimum bella, cędes, seruitutes, orta
istinctaq; rerum dominia sunt. Por.
ò ius ciuile ꝓdijt seu populare, quod
opulus aliquis sibi proprium consti-
uit. Ex quo tot emanarunt in homi-
es litigia, vt testibus ipsismet legib.
ura facta sint negocia, quàm rerum
abentur vocabula. Nam cum homi-
es proni essent ad dissentiendum, ne
ssarium, vt dicunt, erat iustitiæ ob-
ruandæ per leges promulgatio: vt
alorũ sic coerceretur audacia, & in-
r improbos innocẽtia tuta reddere-
r, & boni quiete viuerẽt inter malos
q; hęc sunt illa tã insigni iuris prin
ia, in quo legislatores fuêre penè
numeri. Quorũ primus Moyses, qui
es scripsit Iudęis, quo tempore etiã
gyptijs leges tulit Cecrops: pòst Phe
neus primus omnium leges dedit
ræcis: rursus Aegyptijs leges dedit
ercurius Trismegistus: deinde Dra-
& Solon Atheniensibus & Lycur
Lacedæmonijs, & Palamedes pri-
s leges tulit bellorum, ad iudican-
n exercitum, Romanis verò pri-
Z mus

mus leges tulit Romulus, quæ curi
tæ appellatæ sunt, post quem Nun
Pompilius leges tulit religionum,
cæteri per successum Romani Reg
suas leges dederunt, quæ omnes Pa
rij libris postea descriptæ fuerunt, v
de ius ciuile Papyrianum nomē sum
psit. Post hos ius duodecim tabula
prodijt. Item ius Flauianum, ius H
lianum, lex Hortensia, Honorariu
ius prætoris, item plebescita, senatu
consulta, ius magistratuum & co
suetudinis, deniq; vis iuris constitu
di principi data: prætereo iurisconſ
tos illos innumeros, quorum bona
partem recenset lex secunda de orig
ne iuris. Qui verò ius ciuile in vol
men redigere conati sunt, ex his p
mus hoc attentauit Cn. Pompei
deinde Caius Cæsar, sed præuentus
terque bellis ciuilibus, immaturaq
morte, non potuerunt perficere. T
dem veteres illas leges innouauit C
stantinus, sed & Theodosius min
in codicem ab eo nuncupatum red
git: tandem Iustinianus hunc, qui h
die in vsu habetur, codicem edidit. I
ris autem ciuilis tota authoritas p
nes populum ac principes est, neq;

ud est ius ciuile,quàm quod homi-
es communi consensu volunt. Hinc
ulianus ait, leges non alia de causa
os ligare, quàm quod iudicio popu-
receptæ sunt:qui communi consen-
omne imperium ac potestatem in
incipem contulit, vnde si quid po-
lo ac principi placuerit, hoc tũ per
nsuetudinem, tum per constitutio-
s iuris habet vigorem, etiamsi er-
videatur vel falsitas:nam commu
error facit ius, & res iudicata veri-
tem. Quod Vlpianus nos docuit
verbis, videlicet ingenuum accipi
ere etiam eum, de quo sententia
est, quamuis reuera fuerit liber-
us,quia res iudicata pro veritate ac
tur. Apud eundem legimus Bar-
um quendam Philippum, cum
us fugitiuus esset, Romæ prætu-
petijsset,qua functus, ac tandem
tus,receptum fuit, nihil eorum
utari,quæ seruus in tantę digni-
velamento gesserit. Et alibi se-
rusticus imperatoris authoritate
ntum veneratur,quod iurisperi-
x verbis illius argumentari iu-
r. Paulus quoque Romanorum
consultissimus hodie, inquit,

propter vſum imperatorum, ſi in a
to relatum ſit candelabrum arg
teum, argenti quoque eſſe nõ aut
ſuppellectilis, quoniam error ius
cit. Idem de legibus & ſenatuſcon
tis palam fatetu, non omnium, c
à maiorib. conſtituta ſunt, ratio
reddi poſſe. Hinc ergo ſcimus iam
mnem iuris ciuilis prudentiam, e
la hominum opinione voluntate
dependere, nulla alia ratione vrge
quàm vel honeſtate morum, vel c
moditate viuẽdi, vel authoritate
cipis, vel vi armorum: quæ ſi cor
uatrix bonorum & malorum vir
exiſtat, bona diſciplina eſt, final
peſſima res, propter iniqua, quæ
giſtratu ac principe negligente, v
lerante vel probante fiunt. Quin
Demonactis ſententia erat, leges
nes inutiles & ſuperuacũas eſſe, v
nec bonis nec malis rogentur, cu
li non egeant legibus, hi verò per
dem nihilo fiant meliores. Præt
cum apud Liuium fateatur Cato
vllam legem ferri poſſe, quę omn
commoda ſit, & ex qua non ſæpiſſ
contingat æquitatem cum rigore
ris pugnare, ipſe etiam Ariſtotel

I

thicis suis definiẽs æquitatẽ, vocat il
um correctionem iustæ legis, qua par
e deficit, quòd generatim lata est, nõ.
e ergo iam hoc ipso satis ostenditur,
otam iuris iustitiæq; vim non tam à
egibus, quàm à iudicis probitate æ-
uitateq; dependere?

DE IVRE CANONICO.
Cap. XCII.

A Iure Ciuili dimanauit ius ca-
nonicum siue pontificium, ꝙ
plerisq; sacrosanctissimum vi-
eri posset, tam ingeniosę auarit[illegible]
ræcepta ac rapiendi formulas specie
ietatis adumbrat, cùm tamen paucis
ma in eo statuantur ad pietatem, re-
gionem, ac Dei cultum, sacramento-
umq; ritus spectantia, taceo, quod
onnulla Dei verbo contraria aut re-
ugnantia. Cætera omnia nõ nisi iur
a, lites, fastus, pompæ, tum quæstus
: lucri negotia, pontificumq; Roma
orum placita, quibus neq; satis sunt,
ui olim à sanctis patribus conditi
nt canones nisi his continuò accu-
ulent noua decreta, paleas extraua-
antes, declaratorias, cancellariæ re

 gulas

gulas, vt nullus ſit condendorum ca-
nonum finis, neque menſura, quæ v-
na omnium Romanorum pontificũ
ambitio atq; libido eſt, condendorum
ſcilicet nouorum canonum, quorum
eouſque excreuit arrogantia, vt ange
lis cælorum præciperent, & ex infer-
no ſublata præda rapinam facere prę-
ſumerent, & in mortuorũ manes ma-
num mitterent, etiam in diuinam le-
gem, interpretando, declarando, diſ-
putando nonnunquam tyrannidem
exercerent, ne quid plenitudini pote-
ſtatis ſuæ poſſet deeſſe aut derogari.
Nónne Clemens Papa in bulla, quæ
hodiè adhuc Viennæ Limonis Picta-
uij in priuilegiorum ſcrinijs plumba-
ta ſeruatur, præcipit angelis de cælo,
quod animam peregrinantis Romã
pro indulgentijs & decedentis à pur-
gatorio abſolutam ad gaudia perpe-
tua introducant ? inſuper inquiens,
nolumus, quòd pœna inferni ſibi ali-
quatenus infligatur, concedens inſu-
per cruce ſignatis ad eorum vota, tres
aut quatuor animas, quas vellent è
purgatorio poſſe eripere, quam erro-
neam intollerabilemque temeritatẽ,
ne dicam, propè hæreſim, tunc Pari-
ſienſis

ensis schola palam detestata est atque corripuit, sed & fortassis pœnitẽs hodiè, quod nõ hyperbolicum illum Clementis zelum, pio aliquo commento interpretati sunt, vt res valeret potiùs, quàm periret, cùm propter eorum affirmare vel negare nihil mutetur in re, & authoritate summi Pontificis, cuius canones & decreta ipsam theologiam totam sic adstrinxerunt, vt nullus quantumcunq; contentiosissimus theologus quicquam audeat statuere, ne dum opinari aut disputare à pontificum canonibus diuersum, absque protestatione & venia, ceu de Rufo canit Martialis:

Quicquid ait Rufus, nihil est nisi venia Rufo,
Si gaudet, si flet, si tacet, aut loquitur.
Donat, propinat, poscit, negat, innuit, vna est
Venia, si non sit venia, mutus erit.

Ex horum præterea canonibus & decretis didicimus Christi patrimonium esse regna, astra, donationes, fundatiões, allodia, opes ac possessiones, ac sacerdotium Christi Ecclesiæque primatũ esse imperium, regnũ: &

gladium Christi esse iurisdictionem ac potestatem temporalem: & petram Ecclesiæ fundamentum esse personã pontificis, episcopos esse Ecclesiæ nõ ministros modò, sed capita & bona Ecclesiæ esse nõ modò doctrinam Euangelicam, ardorem fidei, contemptum mundi, sed vectigalia, decimas, oblationes, collectas, purpuram, mitras, aurum, argentum, gemmas, prædia, pecunias, potestatem, summi pontificis esse gerere bella, dissoluere fœdera, soluere iuramenta, absoluere ab obedientia, & domum orationis facere speluncam latronum, ita quod papa potest deponere Episcopum non sine causa, quòd potest dare rem alienam, quòd non potest committere Simoniam, quòd potest dispensare contra votum, contra iuramentum, contra ius naturale, & nemo habet illi dicere, cur ita facis? posse insuper graui, vt dicunt alia de causa dispensare cõtra totum Nouum Testamentum, etiam ad tertiam partem & vltra fidelium animas in infernum protrahere. Episcoporum verò officium esse iã non prædicare verbũ Dei, sed datis alapis confirmare pueros, conferre ordines,

ches, dedicare templa, baptizare cam
pas, consecrare aras & calices, bene-
ere vestes & imagines: quibus verò
er hæc altius ingenium est, ij relin
entes illa, nescio quis titularib. Epi
pis, ipsi regum funguntur legatio-
us, illorum præsunt oratorijs, aut
nitantur reginas, magnam satis &
ndem ob causam excusati ne ser-
nt Deo in templis, si magnificè ve
entur regem in aulis. Ex ijsdē fon-
us prodierunt cautelæ istæ quibus
lie citra Simoniam episcopatus &
eficia emuntur venduntur que, &
icquid præterea est nundinationū
onopoliorum in gratijs, in condo
ionibus, in indulgentijs, in dispē-
onibus & similibus rapinarū for-
lis, à quibus etiam in gratuitis ab
Deo factis peccatorum remissio-
us precium statutum est, & infero-
pœnis inuentum est lucrum: in-
er huic iuri debetur ementita illa
tantini donatio, cum reuera atq;
restante verbo Dei, nec Cæsar sua
nquere, nec Clerus, quæ Cæsaris
t sibi debeat vsurpare, sed ex mul-
dmodum ambitionis, superbiæ ac
nnidis legibus duntaxat aliquas

vobis referam, quæ ijs, quę nunc dix
mus faciant fidem Scrutamini igit
si libet in antiquis decretalibus ca
Significasti, &c. venerabilem de elec
c. solite de ma. & obed. c. cum olim
priuileg. c. si summus pontifex de se
ten. exc. c. Inter cætera de off. iud. or
Deinde in sexto decret. quem comp
lauit Bonifacius octauus, videte qu
loquatur in illius prologo: & in ca.
de immunitate Ecclesiarū, neq; ced
istis illa arrogantissima Clementin
pastoralis de sent. & re iud. cum extr
uagante. Ioan. 22. quæ incipit: Eccl
siæ Romanæ, & alia eiusdem sup
gentes, & extrauagans Bonifacij 8.
nam sanctam: Ex compilatione den
que Gratiani occurrunt nobis, c. Si c
ius. d. 14. c. Si omnis. d. 18. c. Sic omne
& c. enimuerò. c. in memoriā. c. Si Ro
manorum. dec. 19 c. Omnes d. 22. c. t
bi domino d. 60 c. Cōstantinus. d. 63
& c. Quando d. 86. & gl ibid. & c. Si pa
pa. d. 60. Porrò etiam accedunt istis 9
q. 3. c. Cuncta, & c. Conquest. 15 q. 6. c
Authoritatē, 17. q. 4. c. Nemini 21. q
3. Sunt qui 23. q. 5. Omnium & q. 8. c.
Omni 30. q. 1. c. Omnia. Hos & horū
similes canones qui diligenter exa-
minarit

minarit, comperiet cuiusmodi sunt
la magna & admirabilia & abscōdi-
a mysteria, quę aliqui Romani pon-
fices in suis canonib. fructificāt, etiā
pi, quæ alicubi dicuntur in scripturis
cris conuertentes, & nonnunquam
dulterantes, atque illis suis figmen-
is adsimulantes & adaptantes, hinc
æ, quas vocant concordantias bi-
iæ & canonum natæ sunt. Accedūt
is tot rapinarum tituli de palijs, de
dulgentijs, de bullis, de confessio-
libus, de indultis & rescriptis, de te-
mentis, de dispensationibus, de pri-
egijs, de electionibus, de dignitati-
bs, de præbendis, de religiosis domi-
bs, de sacris ædibus, de immunitati-
b, de foro, de iudicijs & eiusmodi re-
uis, denique totum ipsum ius ca-
nicum omnium est inconstantis-
mum, ac ipso Proteo atque Chamæ-
nte mutabilius ac Gordionodo ma
implicitum, ipsaque Christiana
gio, à cuius origine Christus fi-
n imposuit cæremonijs, nunc hoc
onum iure plures habeat, quàm
quam olim habuerunt Iudęi quo-
n pondere addito ipsum leue ac
ue Christi iugum nunc redditum

ſit omnium grauiſſimum, coguntur
que Chriſtiani plus ex canonum prę
ſcripto quàm ex ipſo viuere Euange
lio. Tota autem vtriuſque iuris peri
tia, non niſi circa caduca, fragilia flu
xa, inania, ac profana negotia, vulgi
que commercia atque contumelias
tum circa hominum cædes, furta, con
pilationes, graſſationes, factiones, co
ſpirationes, iniurias, proditiones ve
ſatur. Accedunt ad hæc periuration
teſtium, falſifica ſcribarum, præuar
cationes cauſidicorum, corruption
iudicum, ambitiones conſiliarioru
rapinæ præſidum, quibus opprimu
tur viduę, proſternuntur pupilli, ex
lant probi, proculcantur pauperes, d
nantur innocentes, atque, vt eſt apu
Iuuenalem:

Dat veniam coruis, vexat cenſura c
lumbas.

Et cæci homines, quæ putauerun
ſe per leges & canones poſſe euitar
ſibi protinus parauerunt & incurr
runt, quia non ſunt hæc leges & can
nes à Deo nec ad Deum, ſed à corru
ta hominum natura ingenioq́; pro
cta, & ad queſtum & auaritiam exco
gitata.

DE ARTE ADVOcatoria.

Cap. XCIII.

IVris autem adhuc aliud eſt exercitium, quã artem vocant placitatoriam ſiue aduocatoriam, vt aiunt, maximè neceſſariam, ars vetuſtiſſima & fraudulentiſſima ſuaſorio cooperimento ſubdole adornata. Quæ non eſt alia, quàm ſcire iudicem perſuaſione demulcere, & ad omne arbitrium uti, ſcire iuribus, vel inuentis gloſſis, ac commentis, leges quaſcunque pro libidine fingere & refingere, vel iniquis quibuſque diuerticulis illas ſubterfugere, aut fraudulentam litẽ prorogare. Sic citare leges, vt peruertatur æquitas, ſic gloſſatorum adſtruere authoritatem, vt ſubuertatur ſenſus legis, mensque legiſlatoris, in hac arte plurimum momenti habet altum vociferari, audacemque, & in litigando clamoſum & improbum eſſe. Isq; habetur aduocatorum optimus, qui plures allicit ad litigandum, & promiſſa ſpe vincendæ litis in iudicium impellit, ſtimulatque impijs conſilijs, qui venatur appellationes, quiq; eſt egregius

gius rabula, ac iurgiorum author, qui garrulitate, ac linguæ viribus nihil non possit clamare: sed & quãuis causam altera iudiciorum præstigijs prę-ferre, ac vera, & iusta isto modo dubia, & iniqua facere, iustitiamq́, ipsam suismet armis profligare, peruertere, prosternere, apud quos Iustitia nihil est, nisi publica merces: at iudex in causa qui sedet, empta probat. Sed & ea etiam, quæ non sunt rerum scilicet priuationes & silentia, precio exponunt, nam vt nullus eorum loquitur, nisi ad mercedem, ita nec tacet, nisi ad præmium, exemplo puto Demosthenis, qui cum Aristodemum fabularũ authorem interrogasset, quantum mercedis, vti ageret, accepisset, & responderet ei, talentum: At ego, inquit Demosthenes, plus accepi, vt tacerem. Causidicorum siquidem lingua, tam damnifica est: vt nisi vinciatur munerib9, fieri non potest, vt non noceat.

DE

DE ARTE NOTARIATVS & Procuratoria.

Cap. XCIIII.

QVibus tum ad hoc ipſum adſunt Procuratores, & Notarij, quos vocant tabelliones, quorũ iniurias, & damna, & nequitias, & falſificia, omnes patienter ferre oportet, cùm omnium fidem, & licentiam, ac poteſtatem apoſtolica & imperiali authoritate ſe obtinuiſſe videntur. Atq; inter hos illi ſunt præcipui, q̄ norint iurgiorum egregiè perturbare, miſcere lites, cõfundere cauſas, ſupponere teſtamenta, inſtrumenta, reſcripta, diplomata: tum egregiè fallere, decipere, & ubi opus eſt peierare, & falſum ſcribere. Omnia audere, & conſtruendis dolis, fraudibus, technis, calumnijs, laqueis, captiunculis, inſidijs, tricis, ambagibus, circumuentionibus, Scyllis, & Charibdibus ſe à nullo vinci patiantur. Nullus præterea notariorum tam integrũ quod vocant inſtrumentum præſcribere poteſt, quin rurſus item conteſtari neceſſe ſit, ſi quis velit contradicere aduerſarius. Nam

aut

aut aliquid omiſſum dicet, aut falſum, aut fraudem ſubeſſe, aut aliam exceptionem opponet, qua inſtrumēti, aut notarij fidem impugnet. Atque hæc ſunt alia iuris remedia, ad quæ litigantibus confugiendum eſſe docēt: hæc illæ vigiliæ, quibus iura ſubueni re dicunt, ni ſit qui malit pugnare quàm litigare. Is enim tantum iuris habebit, quantum potentia ſua poterit defendere dicente lege, quoniam potentioribus pares eſſe non poſſumus.

DE IVRISPRVDENTIA. Cap. XCV.

HVc ſpectant etiam vaſtiſſimi illi gigantes, qui nobis cōtra Iuſtiniani edictum, tot gloſſarū, commentariorum, expoſitionum, ingentia innumeraque volumina, vno quoque illorum aliter, & aliter interpretante genuerunt. Præterea tot opinionum procellas, tot vaferrimorum conſiliorum, ac cautelarum ſyluas infeliciſſima fœcunditate parturierūt, quibus aduocatorum inſtruuntur, nutriunturque nequitiæ, qui tam celebri

Hi illorum iurisperitorum per singu
lis periodos, & (vt vocant) paragra-
phos, nomenclatura pudorem suum
constringunt, ac si non potius rationi-
bus constet veritas, quàm confusis te-
stimonijs, ex tam nugantium opina-
torum colluuie adductis, penes quos
lata laus est contentio, atque discor-
dia, vt qui non dissenserit ab alijs, qui
nesciërit nouis opinionibus aliorum
dictis cõtradicere, ac iudicata omnia
in dubium reuocare, & benè inuentas
leges per ambiguas expositiones, ad
sua figmenta adaptare, is parum vel
nihil doctus habeatur. Hinc tota illa
iuris prudentia facta est consiliũ per-
uersum & subdolum rete iniquitatis:
hæc sunt ingenia, hæ artes, quibus ho
die regitur orbis Christianus, quibus
constituuntur imperia, & regna, &
principatus populorum, atque ex his
nebulonibus deliguntur principum,
pontificumque officiales, atque par-
lamentarij, isti senatores & præsides,
vt si qui iniqui hactenus fuerint ad-
iudicati, æquiores futuri sint iudices,
atque tandem capita regnorum sunt,
et etiam regibus suis, vt Ioui quon-
dam Titanes, formidabiles. Porrò ex
his

his prodeunt tandem Cæſarum, Regumq́; vētricoſi iſti archiſcribæ, ac circumpurpurati cancellarij, quibus rerum ſumma commiſſa eſt, qui principum placita, dona, beneficia, officia, dignitates, reſcripta, diplomata: præterea ius, fas, leges, æquum, & honeſtum, omnia venalia habent, & abs ſe mercari compellunt. Ex quorum arbitrio regum numerantur amici & inimici, quos pro libidine ſua nunc fœderibus iungunt, nunc rurſus funeſtis bellis committunt. Atque cum ipſi ex infima plebis fece ſordidiſſima vocis proſtitutione, ad tantum dignitatis culmen conſcenderint, ad tantum ſimul audaciæ ſcelus euehuntur, vt audeant nonnunquam proſcribere principes, & vel abſque ſenatuſconſulto, ac vel indicta cauſa damnare capitis, mutandiſque regnorum ſtatibus authores ſunt, ipſi interim tumentes furtis, & latrocinijs ſuis.

DE ARTE INQVIſitorum.

Cap. XCVI.

SPectant ad hunc cetum etiam ordinis prædicatorum hæreticorum inqui-

quisitores, quorum iurisdictio cùm in theologicis traditionibus, & sacris Scripturis fundata esse deberet, tamen hanc omnem ex iure canonico, & pontificijs decretis, ac si papam errare impossibile sit, crudelissimè exercent; ipsam scripturam sacram, vel mortuam literam, & non nisi vmbram veritatis à tergo relinquentes, & veluti hæreticorum, vt aiunt, scutum, & propugnaculum procul reiiciunt. Neque etiam antiquorum doctorum, patrumque traditiones recipiunt, dicentes, quia falli possunt, & errare, sed vnam Romanam Ecclesiã, quæ, vt dicunt, errare non potest, cuius caput papa est, eiusque curiæ stylum, sibi scopum fidei præfigunt, nõ aliud cum inquirendo expostulantes, quam si credat in Romanam Ecclesiam, quod si affirmarit, ilicò dicunt, Ecclesia Romana hanc propositionem, aut hæreticam, aut scandalosam, aut piarum aurium offensiuam, aut ecclesiasticæ potestatis derogatiuam damnat, moxque ad palinodiam, & reuocationem compellunt. Quod si tunc inquisitus opinionem suam scripturæ testimonijs alijsue rationibus

tueri

tueri conetur, interrumpentes ſtrep
tu iratis buccis, dicũt non eſſe illi n
gotium cum baccalaureis & ſcholar
bus ad cathedram, ſed cum iudicib
ad tribunal, non eſſe ibi litigandu
& diſputandum, ſed ſimpliciter reſp
dendum, ſi velit ſtare decreto Rom
næ Eccleſiæ & opinionem ſuam rev
care, ſin minùs, faſciculos & ignem
ſtendunt, inquientes, cum hæreti
non argumentis & ſcripturis, ſed fa
culis, & igne decertandum, homine
que nec pertinacię alicuius conuict
nec meliora edoctum contra conſc
tiam ſuam ſua abiurare compellu
quod ſi nolit, veluti Eccleſiæ deſer
rem ſæculari foro tradunt, vt comb
ratur, dicentes cum Apoſtolo: Auf
te malum de medio veſtri, tanta ol
fuit Eccleſiæ manſuetudo, pontifi
que clementia, ſicut in 4. diſtinctio
de conſecratione compilauit Grat
nus, vt nec relapſos in Iudaiſmum
pite punirent, nec blaſphemos ſupp
cio afficerent: ipſeque Berengarius
abominabilem hęreſim relapſus, n
ſolùm non occiſus eſt, ſed nec arch
diaconi dignitate priuatus eſt. At h
die in minimum errorem prolapſ

us quàm capitis reus agitur, & ab
tis inquiſitoribus nonnunquã pro
inimo crimine traditur incendio:
rtè expedit hodie Eccleſiæ tam ſeue
animaduerſio, modò interea non
ccidat germana pietas: ſunt hæreticę
rauitatis inquiſitores, nõnunquam
ſimet praui, poſſuntque etiam eſſe
æretici, quæ res nouæ conſtitutionis
lementi occaſionem præbuit, debẽt
rgo inquiſitores contra hęreticos, nõ
er tenebricoſa argumenta, & rixoſos
yllogiſmos, ſed per verbum Dei, de fi
e Catholica diſputare, & hæreticum
er ſacras literas conuincere, deinde
ixta canonum documenta, & ſacro-
um conciliorum conſtitutiones ne-
otium terminare, & inquiſitum ad
dem orthodoxam reducere, aut hæ-
eticum declarare. neque enim hære-
icus eſt, qui temerarius non eſt; nec
utor hæreticorum cẽſendus eſt, qui
nnocentem criminis, & indamnatũ
æreſeos defendit, quo minùs ad ini-
uorum aliquot inquiſitorum, imò
apacium authorũ tribunal, & in lo-
um non tutum tradatur, dilaceran-
lus. Iam verò etiam cùm iure expreſ-
è cautum ſit, inquiſitores nec cog-

noſcen-

noſcendi poteſtatem, nec iuriſdicti
nem vllam habere ſuper quauis hę
ſis ſuſpicione, defenſione, receptati
vel fauore, vbi & quomodo non co
ſtat manifeſtè, quod ibi ſit hæreſis e
preſſa & explicitè condemnata, tan
iſti ſanguiſitibundi vultures, vltra p
uilegia officij inquiſitionis ſibi co
ceſſa, contra iura & canones, ſeſe iu
dictioni ordinariorum ingerũt, arr
gantes ſibi iuriſdictionem pontifici
in ea quæ non ſunt hæretica, ſed du
taxat piarũ aurium offenſiua, aut ſc
daloſa, aut alio quouis modo circa h
reſim erronea, & in ruſticas mulier
las crudeliſſimè ſæuiunt, quas ſortil
gij, aut maleficij accuſatas, denunci
táſve, ſæpè nullis iuridicis iudicijs p
cognitis, atrocibus, enormibusq; to
mentis exponunt, donec extortis nu
quam cogitatis confeſſionib. habea
quod condemnent, & tunc verè inq
ſitores ſeſe agere putant, quando no
deſiſtũt ab officio, donec miſera ſit cõ
buſta, aut inquiſitori manũ inaura
rit, quo miſeriatur, & tanquã torme
tis ſufficienter purgatam, abſoluat: p
teſt enim inquiſitor, non rarò pœna
mutare, de corporali, in pecuniariam

& ſu

suo inquisitionis officio applicare,
nde illis non modicũ lucrum est, ha
ntq; ex miseris illis non paucas quę
nnuũ censum illis pendere cogũtur,
t denuò rapiantur ad inquirẽdum:
æterea cũ bona hæreticorum Fisco
oscribũtur, etiã inde nõ parua præ-
t est inquisitori, sola deniq; accusa-
o, aut denunciatio, vel leuissima et-
m suspicio hæresis, aut sortilegij, ip-
q; inquisitoris citatio, infamiã an-
xam habent, cuius integritati non
si data inquisitori pecunia, consuli
r, atq; illud nonnihil est. Hac caute-
dũ essem ego in Italia, pleriq; inqui
ores in ducatu Mediolanensi mul-
s honestissimas matronas, etiam ex
biliorıbus vexârunt, ingentemque
cuniam à timidulis, territisq; clàm
unxerunt. Tandem cognita frau-
cà nobilib9 malè mulctati sunt, vix-
ue gladium & ignem euasêre. Fuit
hi olim cùm apud Mediomatricos
ipublicæ à consilijs aduocatus prę-
em, grauis admodum cum inqui-
ore pugna, qui rusticam muliercu-
n ob futiles quasdam & iniquissi-
s calumnias in suam carnificinã &
ocum non debitũ, homo nequam
nequiter

nequiter traxit, nō tam inquirēda
quàm trucidandam : hanc ego cu
tuendam ſuſcepiſſem, oſtendiſſem
in ipſis actis nihil eſſe indicij, quod
quæſtionem faceret, ille in faciem
ſiſtens: Eſt, inquit, vnum ſufficient
ſimum, nam mater huius quonda
pro ſortilega excremata eſt: hunc ar
culum ego cùm impertinentem, &
facto alieno citatis iuribus etiam
iudicis officio reijciendum eſſe oſte
derem, ille mox contrà, ne ſine rati
ne locutus videretur, ex mallei mal
ficarum penetrabilibus, & peripate
cæ theologiæ fundamentis, talem
duxit, inquiens: ideò id eſſe, cum qui
ſolitæ ſint maleficæ mulieres, fœtu
ſuos ilicò natos ſacrificare dæmoni
tum quia ſolent illos ex incuborum
dæmonum concubitu plurimùm cō
cipere, quocirca contingit, tunc in ha
prole veluti ex hæreditario morbo ra-
dicatam remanere malitiam. Infero
ego, ſiccine peruerſe pater tu theolo-
gizas? hiſce figmentis ad torturā pro-
trahis inſontes mulierculas, iſtis ſo-
phiſmatibus alios iudicas hæreticos,
tu ipſe Fauſto Donatoq́ue hæreticis
ea ſententia non inferior? eſto ita vt
dicis,

icis, nónne euacuas gratiam baptiſ-
mi? ac fruſtra dixerit ſacerdos, exi im-
munde ſpiritus da locum ſpirituiſan
cto, ſi propter ſacrificium impiæ pa-
rentis proles remanſura ſit diabolo:
quod ſi tibi libeat etiam illorum opi-
niones tueri, qui incubos dæmones
generare poſſe fatentur, certè nullus
eorum, qui hoc aſſerũt, adeò deſipuit
unquam, vt ſentiret dæmones illos v-
nà cum ſuffocato ſemine aliquid de
natura ſua extra mittere ingenitum:
quin ego tibi dico, inquam, ex fide, q
ex propria natura humanitatis noſtrę
ſumus omnes nati vna maſſa peccati,
filij maledictionis æternæ, filij perdi-
tionis, filij diaboli, filij iræ Dei, & hæ-
redes inferni, ſed per gratiam baptiſ-
mi eiectus eſt de nobis ſathanas, & ef-
fecti ſumus noua creatura in Ieſu
Christo, à quo nemo poteſt niſi per
peccatum proprium ſeparari, tantum
abeſt vt obſit illi factum alienum. Vi-
des nunc, quã ſit hoc tuum, quod ais
ſufficientiſſimum, iudicium iure irri
tum, & ratione vacuum, & adſertio-
ne etiam hæreticum: incanduit ſuper
hoc crudelis hypocrita, & comminaba
tur ſeſe aduerſum me, vt contra fau-
 torum

torum hæreticorum, causam acturi
ego misellam illam defendere nō d
stiti, ac tandem iuris potentia ab o
leonis illius saluam eripui, restitit
sanguiuolētus ille monachus coram
omnibus confusus, & crudelitatis n
mine perpetuò infamis, etiam calu
niatoribus illis, qui mulierem trad
xerant, ipsi Metensis Ecclesiæ capit
lio, cuius subditi erant, insigni mu
cta condemnatis.

DE THEOLOGIA SCHO*lastica.* Cap. XCVII.

POstremò nunc restat de Theol
gia dicere. Præteribo autem ge
tilium theologiam à Musæo, O
pheo, Hesiodo, quondam descripta
quam omninò poeticā & fabulosa
esse in confesso est: quam Eusebius
Lactantius, & aliorum Christian
rum doctores iam dudum validiss
mis rationibus profligarunt, neq
etiam de Platonis cæterorumque P
losophorum, quos omnes erroru
magistros ostendimus superius: S
de Christianorum theologia nob
duntaxat hic sermo esto, hāc, certu

eſt non niſi à doctorum ſuorum fide
dependere,cum nullam ſub artem ca-
dere queat. Primum autem dicamus
de theologia ſcholaſtica, quæ à Pari-
ſienſium Sorbona mixtione quadam
ex diuinis eloquijs & philoſophicis ra
tionibus tanquam ex Centaurorum
genere biformis diſciplina conflata
eſt: inſuper & nouo quodam ac ab
antiquorum vſu alieno tradendi ge-
nere per quæſtiunculas & argutos ſyl
logiſmos abſque omni ſermonis ele-
gantia conſcripta, alioquin tamen iu
dicio & intellectu pleniſſima, & quæ
ad reuincendos hæreticos non modi-
cum attulerit Eccleſiæ emolumen-
tum, eius authores, & qui in ea excel-
luerunt, fuerunt magiſter ſententia-
rum, Thomas Aquinas, Albertus co-
gnomento Magnus, & multi alij ex-
cellentes viri: porrò Ioannes Scotus
doctor intellectu ſubtili, ſed in con-
tentione procliuior. Hinc tandem
ſcholaſtica theologia in ſophiſmata
paulatim delapſa eſt, dum recentiores
iſti theoſophiſtæ, ac verbi Dei caupo-
natores, qui non niſi empto titulo
theologi ſunt, ex tam ſublimi facul-
tate quandam logomachiam fecerũt,

circumeuntes ſcholas, mouentes qu
ſtiunculas, fabricantes opiniones, a
ſcripturis vim inferentes, intrica
verbis alienum ſenſum illis obduc
tes, paratiores ventilare, quam exa
nare, multa admodum iurgiorum
minaria excogitare auſi, quibus li
gioſis ſophiſtis contendendi mate
præbēt, dum formas abſtrahunt, du
diſcutiunt intellectus, dum voces
ſas genera dicunt & ſpecies, dum
rebus, alij ſolis nominibus inhære
& quod vni ſubtrahunt, alteri inſi
bunt, alij indifferēter hoc accipiu
& ſtudent quiſque quibus ſuam
reſim poſſint confirmare. Atq; ipſ
fidem noſtram ſacroſancta apud
pientes huius ſęculi (quod etiam T
mas Aquinas conqueritur) riſui ac
fidentiæ exponunt, dum relictis
terga canonicis Spiritusſancti ſcri
ris, multas admodum aptas iurgij
diuinis quęſtiones ſibi delegerun
quibus ingenium ſuum exercen
& ætatem conſumentes, totius th
logiæ doctrinam in illis ſolis coll
runt, quibus ſi quis ſacrarum liter
authoritate reſiſtere velit, mox au
turus eſt: litera occidit, pernitioſa t
in-

nutilis eſt, ſed quod latet in litera
nquirendum dicent, moxque ad in-
erpretandum, ad exponendum, ad
loſſandum, ad ſyllogizandum con
erſi quemuis potius alium, quàm
roprium literæ ſenſum illi induunt,
i inſtas acrius, ſi vrges, contumelias
ecipies & aſinus diceris, quicquid la-
et in litera, non intelligas, ſed tan-
uam ſerpens ſola terra veſcaris, adeò
ulli penes eos pro theologis haben-
ur, niſi qui norint egregiè contende-
e, & ad omne propoſitum inſtantiā
are, promptè fingere, & nouos ſenſus
nuenire, ac monſtruoſis vocabulis
ic obſtrepere, quo non præ rei diffi-
ultate, ſed præ verborum portentis
ntelligantur à nemine. Atq; hi tunc
octores vocantur, cùm id effecerint,
t intelligantur, quàm minimè, his
unc auditorum circunſtrepit multi-
udo, qui quicquid ex iſtis hauſerint,
x intimis theologiæ abditis deprom
tum putant, iurantq; in verba ma-
iſtri, & inopinabile putant, ſi quid
lli fuerit ignotum, illiuſq; opinioni-
us ſic captiuantur, vt nullis aduerſis
tionibus vincantur, nullis ſcriptu-
s acquieſcant, ſed ad ſinum matris

ſuæ, in quo geniti ſunt, more Antæi vires reparare contendunt, ſuoſq; doctores in ſubſidium vocant:

Tunc vultur iumento canibus truci buſq; relictis.
Ad ſuos properat, partemq; cadaueris adfert,
Hic eſt ergo cibus magni quoq; vulturis, & ſe
Paſcentis propria cùm facit arbore nidum.

Hinc effectum eſt, vt ſcholaſticæ theologiæ ſublimis gymnaſiorum facultas, ab errore malitiaq; non ſit immunis, tot ſectas, tot hæreſes introduxerunt praui hypocritæ temerarijq́; ſophiſtæ, qui (vt inquit Paulus) non propter bonam voluntatem, ſed propter contentionem Chriſtum prædicant, vt facilius inter philoſophos cõueniat, quàm inter theologos, qui omnem illam antiquæ theologiæ gloriam humanis opinionibus nouiſq; erroribus extinxerunt, ac varijs exponendi inſtitutis ceu labyrinthis excogitatis, fucatis titulis deteſtandam doctrinam profeſſi, ſacræ theologiæ nomen ſibi furto & rapina vſurpant, ac ſanctorum doctorum nominibus & inſtitu

titutis abutentes, sectas introdu-
cunt, sicut olim in Ecclesia dictum:
o Apollo, ego Pauli, ego Cephæ, p̄-
identes studia eorũ, quorum opera
itiati sunt doctrinis, & iurantes in
rba magistri, cæteros spernũt, & nõ
id, sed à quo quid dicatur attẽden-
. Atq; hi sectatores insuper inter se
ultifariam secti sunt. Nam aliqui
rum quibus sublime ingenium est,
iq; peritiores prophetis & Aposto-
videri volunt, ea quæ sola fide cre-
ntur, etiam suis syllogismis sese in
nire & demonstrare posse præsu-
unt, atq; de diuinis philosophantur
ploratis quæstionib. contenduntq;
odigiosa confidentia, varijs nonnũ-
am etiam absurdis opinionibus, vt
m diuinã essentiam à relationib. a-
re ipsa, alij duntaxat ratione distin
ũt, alij infinitas (vt loquuntur) rea-
ates tanquam Platonicas ideas ad-
uunt, illas rursum alij negant at-
e rident, tot præterea de Deo por-
nta, tam varias diuini numinis for-
as, tot phantasmatum cogitatio-
umque suarum de diuinis idola fa-
icant, Christumq; saluatorem opi-
onum suarum prauitate discerpũt:

atque tam varijs ſophiſmatum laru
veſtiunt, ac tanquam cereum idolu
in quamuis volunt figuram, ſuis al
ſurdis ſuppoſitionibus formant at
reformant, quod eorum doctrina m
ra videri poſſet idololatria. Cæteri v
rò quibus ad tam alta non eſt aſce
ſus, hi diuorum conſtruunt hiſtoria
piè non nihil admentientes, ſupp
nunt reliquias, fabricant miracula,
finguntq; (quæ exempla vocant) v
plauſibiles vel terribiles fabulas, n
merant preces, ponderant merita, m
tiuntur cæremonias, nundinãtur i
dulgentias, diſtribuunt venias, ve
dunt ſua benefacta, ac medicandi p
puli deuorant peccata. Atq; de app
ritionibus, adiurationibus reſponſi
que defunctorum veluti certa le
pronunciant, atque ex Tundali Bra
dariiq; libris, aut ex Patricij antio
docti, ludũt purgatorium tragœdia
& indulgentiarũ comœdias, & à ſu
geſto veluti ſcena, tam militari auda
cia, tam Thraſonica iactantia, tam a
rogantibus oculis, commutato vult
protenſis brachijs, multiformibus g
ſtibus, cuiuſmodi Proteum deſcribũ
poëtæ, ſeſe transformantes, vento
lingu

lgua ac ſtentorea voce ad plebem
ciotat. Qui vero ex his ambitioſio-
r, cyclicæ doctrinæ pariter & eloquē
t: decorem ſibi arrogant, hi in cla-
mndo (declamando dicere putaui) ca
mnt poemata, narrant hiſtorias, di-
ſtant opiniones, citant Homerum,
Vrgilium, Iuuenalem, Perſeum, Ti-
tm Liuium, Strabonem, Varronem.
Snecam, Ciceronem, Ariſtotelem &
latonem. Atque pro Euangelijs pro
vrbo Dei miras nugas & humana
vrba crepant, prędicātes Euangeliū
nuum, adulterantes verbum Dei, q
anunciant non ad gratiam, ſed ad
quæſtum & ad precium. Viuentes au
tm nō ad veritatē verbi, ſed ad volu
ptatem carnis, & cum interdiu è ſug-
ſto de virtute, vario errore loquuti
ſint, ſero in latibulis clunes agitant
labore nocturno. Atque hæc eſt via
rum, qua itur ad Chriſtum. Deniq;
vi vitia reprehendenda occurrunt,
mirum qua linguæ maledicentia i-
fcantur, qua geſtuum inſolētia de-
bacchantur, qua ſermonis turpitudi-
ni incandeſcant, qua vocis impuden-
t: exclament ac ſi Chriſtus ſui verbi
præcones non attrahentes à dextris
 molli

molli reticulo piſcatores, ſed perſequentes à ſiniſtris ſagittarios ac vulnerarios venatores eſſe voluerit: aut ipſi etiam non homines ſint, atque iis ipſis vitijs, quę inſectantur vel maioribus obnoxij ſint, aut aliquando fuerint, vel adhuc obnoxij fieri poſſint ita iſta piſcatores hominum, quibus lingua pro rete eſt, vt trahant malos ad ſalutem, facti ſunt venatores etiam bonorum in exitium: os habēt quaſi arcum mendacij, ſagitta vulnerans lingua eorum, ſed dimiſſis iſtis ad veram theologiam nunc properemus, atque hæc etiam bifariam partita eſt: nam vna prophetica eſt, altera interpretatiua eſt, de poſteriore prius dicemus.

DE THEOLOGIA INterpretatiua. Cap. XCVIII.

PVtant enim interpretatiui theologi, quod quemadmodum naturæ liberalitate, vuæ, oliuæ, frumenta, linum, & huiuſmodi plura creſcũnt & maturantur, è quibus tandem hominum ingenio & adiumento formantur, vinum, oleum, panes,

tela, & sic reliqua naturę opera humanis artibus complentur, ita etiam diuina oracula admodum obscura & abscondita data nostris interpretationibus explicanda, non quidem ex nostris viribus aut adinuentionib. quasi DEI oracula sicuti naturę opera opus habeant nostro adiumento, sed ex ipsomet scripturarum illarum sancto spiritu, qui distribuit dona sua omnibus secundum, quod vult, & vbi vult, faciens alios quidem prophetas, alios prophetarũ interpretes. Hæc itaq; diuinorũ interpretandi theologia, non Peripateticorum more definiendo, aut diuidendo, aut componẽdo, quorum modorum nullus ad Deũ attingit, cum ille nec definiri, nec diuidi, nec componi possit progreditur: sed alia constat cognoscendi via, quæ inter hanc & propheticam visionem media est, quæ est adæquatio veritatis cum intellectu nostro purgato, veluti clauis cũ sera, qui vt est veritatum omnium cupidissimus, ita intelligibilium omnium susceptiuus est. atq; idcirco intellectus possibilis vocatur, quo & si non pleno lumine percipimus ea, quæ depromunt prophetæ,

& hi, qui ipſa diuina conſpexerunt, aperitur tamen nobis porta, vt ex conformitate veritatis perceptæ, ad intellectum noſtrum, & ex lumine, quod ex ipſis penetralibus apertis nos illuſtrat, multò certiores reddimur, quã ex philoſophorum apparentibus demonſtrationibus, diffinitionibus, diuiſionibus, & compoſitionib. daturq; nobis vt legamus & intelligamus, nõ oculis & auribus exterioribus, ſed percipiamus melioribus ſenſibus, & ablato velamine & reuelata facie hauriamus veritatem, à medulla ſacrarum literarum emanantem, quam ſub velaminib. tradiderunt hi, qui vero intuitu conſpexerunt, quæ à ſapientib. huius mũdi & philoſophis cognitionibus abſcondita eſt, eàmq; nos tanto certitudinis iudicio apprehendimus, vt omnis amoueatur perplexitas. Atque cùm hæc veritas in ſacris literis multiplex lateat, hinc ſancti & ſpirituales viri varias & multiplices ſacrarum literarũ expoſitiones adorti ſunt nam alij per corticem literæ leni decurſu incedentes, ſcripturas concordantes, & literam per aliam literã exponẽtes, ex verborum ordine, etymologijs,

ogijs, proprietatibus, atque ex vocabulorum viribus, & similibus sensum aliquem conuincentes, scripturæ veritatem venantur, quam expositionem idcircò literalem vocant. Alij quæcunque scripta sunt, ad animæ negotium, & iustitię opera referũt, quorum expositio idcircò moralis dicitur. Alij hanc per varios tropos, siue figuras ad Ecclesiæ arcana reuocant, quorum sensus propterea tropologicus vocatus est. Alij supernæ vitæ contemplationi dediti, omnia ad cęlestis gloriæ arcana referunt, quam expositionem Anagogicam nuncupant. Atque hæ sunt quatuor in Ecclesia exercitatæ theologorum expositiones: pręter quas sunt adhuc aliæ duę, quarum vna ad temporum vicissitudines, regnorum mutationes, & sæculorum restitutiones omnia referens: idcircò typica dicta est: in qua excelluerunt Cyrillus, Methodius, & Ioachim Abbas, atque ex recentioribus Hieronymus Sauonarola Ferrariensis. Altera in ipsis sacris literis ipsius vniuersi, & sensibilis mundi, totiusque naturæ, ac mundanæ fabricæ vires, virtutesque exquirit, quam expositionẽ inde phy-

ſicam, ſiue naturalem appellãt, in hac excelluit Rabbi Simeõ, Ben Ioachim, qui ſuper Leuiticum, ampliſſimum volumen ſcripſit, in quo pene omnium rerum naturas diſcutiens, oſtendit quomodo Moyſes ſecundum triplicis mundi conuenientiam, & rerũ naturam, arcam, tabernaculum, vaſa, veſtes, ritus, ſacrificia, & reliqua myſteria ad Deum, & virtutes cæleſtes placandas, & ad explicandam horum imaginem, hominẽ ordinauit, & hanc expoſitionem multi cabaliſtæ ſequũtur, illi videlicet, qui de Breſith, hoc eſt, de creatis tractant. Nam illi qui de mercana, hoc eſt, de tribunali Dei diſſerentes per numeros, per figuras, per reuolutiones, per ſymbolicas ratiões, omnia in ipſum referunt archetypũ, hi anagogicũ ſenſum ſcrutantur. Hi igitur ſunt ſex famoſiſſimi ſacrarũ literarum ſenſus, quorum authores, expoſitores, & interpretes omnes communi vocabulo Theologi nuncupati ſunt. Eiuſmodi itaq; ex noſtris fuerũt Dionyſius, Origines, Polycarpus, Euſebius, Tertullianus, Irenæus, Nazianzenus, Chryſoſtomus, Athanaſius, Baſilius, Damaſcenus, Lactãtius, Cyprianus,

us, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Gregorius, Ruffin⁹, Leo, Cassianus, Bernard⁹, Anselmus, & multi alij sancti Patres, quos illa prisca tempora protulerũt: nonnulli etiam posteriores, vt Thomas, Albertus, Bonauentura, Aegidius, Henricus Gandauensis, Gerson, & pleriq; alij: verùm omnes hi interpretatiui Theologi, homines cùm sint, humana quoq; patiũtur, alicubi errant, alicubi contraria, aut pugnantia scribunt, nonnunquã a seipsis dissentiunt, in multis hallucinantur, nec omnes omnia vident. Solus enim Spiritus sanctus plenariã diuinorum scientiam habet, qui distribuit omnibus secundum certam mẽsuram, multa sibi reseruans, vt semper nos habeat sibi discipulos, omnes enim (vt ait Paulus) non nisi ex parte cognoscimus, & prophetamus. Tota igitur hæc interpretatiua Theologia in libertate spiritus versatur, & separata quędam à scriptura sapientia est, in qua vnicuiq; iuxta suũ sensum abundare datum est, per multiplices illas quas recitauimus expositiones, qua Paulus vnico vocabulo mysteria, siue mysteriorum locutiones vocat, vbi
Spiritus

Spiritus loquitur mysteria, vnde Dionysius hanc mysticam, & significatiuam theologiam vocat, à sanctis illis doctoribus ingentibus voluminibus tractatam. Neque verò illis per omnia credatis, nam multi illorum perseuerârunt in multis erroneis opinionibus de fide, quæ per Ecclesiam pro hęreticis reprobatæ sunt. Sicut manifestum est de Papia Hieropolitano episcopo, de Victorino Pictauiensi, de Irenæo Lugdunensi, de Beato Cypriano, de Origine, de Tertulliano, & multis alijs, quos constat in fide errasse, & opiniones illorum pro hæreticis damnatas, cùm tamen ipsi habeãtur in canone sanctorum. Hic tamen altiore opus est spiritu, qui dijudicet atq; discernat, qui videlicet non ex hominibus, nec ex carne, & sanguine, sed desuper datus sit à patre luminum, de Deo enim sine eius lumine nemo ritè quicquam effari potest, lumen autem illud est verbum Dei, per quod omnia facta sunt, illuminãs omnem hominem venientem in hunc mundum, dans illis potestatem filios Dei fieri, quotquot receperunt, & crediderunt ei: neque verò alius est qui possit

narrare quæ sunt Dei, nisi proprium ipsius verbum, quis enim alius cognouit sensum Domini? aut quis alius cõsiliarius factus est, nisi filius Dei verbum patris? De hoc nunc mox dicturi sumus, si propheticam Theologiã prius absoluerimus.

DE THEOLOGIA *Prophetica.* *Cap.* XCIX.

QVemadmodum Prophetia est sermo Prophetarum, sic Theologia non est aliud, quàm traditio Theologorum, hoc est, cum Deo loquentium: neque enim qui Prophetiam aliquam memorauerit, siue interpretari nouerit, is protinùs Propheta est, sed ille, qui in diuinis cum scientia pietatis, virtute ac sanctitate est præditus, qui cum Deo loquitur, & in lege eius meditatur die ac nocte: sic namque Ioannes author Apocalypsis, in literis Dionysij nominatus est Theologus, à diuina scilicet locutione, quibus dixit ipsa veritas: qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: quod verbum non ad contentiosos

tioſos theoſophiſtas dictum eſt, ſed ad veros Theologos, ad Apoſt. ad Euang. ad nuncios verbi Dei, qui dicunt. Nõ audeo aliquid loqui, quod per me nõ efficit Chriſtus. Horum itaque Theologorum de fide, & pietate ſanctæ traditiones, theologica ſunt. Horum dictis atque ſcriptis creditur, tanquàm fundatis, non in contentionibus ſyllogiſmorum, aut opinionibus hominum, ſed in doctrina ſana (vt ait Paulus) diuinitùs inſpirata: non Philoſophorum more diuidendo, definiendo, componendo, ſpeculando acquiſita, ſed eſſentiali quodam diuinitatis cõtactu, per claram in ipſo diuino lumine viſionem compræhenſa: cuius viſionis plures admodum ſpecies in ſacra Scriptura deprælendimus, iuxta Prophetarum diuerſas recipiendi diſpoſitiones: nam quoſdam legimus Deũ ſiue Angelos in forma hominis vidiſſe, alios in forma ignis, alios in forma aëris ac vẽti, alios in forma fluuij & aquę, alios in forma volucrum, alios in forma lapidũ precioſorum, & metallorũ, alios in forma literarũ ac characterũ, aut manus ſcribẽtis, alios in ſonitu vocis, alios in ſomnijs, alios

spiritu quodā habitante intra se, a-
in energia intellect⁹: quocircà scri
tra sacra, prophetas oēs videntes vo
Sic legimus: Visio Isaiæ, visio Ier.
io Ezech. & reliquorum. Et in no-
lege Ioan ait: Fui in spiritu, in illa
minica die, in qua subuectus vidi
onū Dei. Et Paul. testatur, se vidisse
e nō licet homini loqui, atq; hic in
t⁹ à plerisq; raptus vocatur, siue ex-
s, siue mors spiritualis: fit enim tūc
aratio quædam animæ à corpore,
nō corporis ab anima: De hac mor
ictum est. Deum nō videbit homo
viuet. Et alibi: Preciosa in conspe-
Domini, mors sanctorum eius: Et
rius adhuc per Apost. expressa est,
ait: Mortui estis, & vita vestra ab-
ndita est cum Christo, hac igitur
rte mori oportet, quicunq; ingre-
upit ad propheticæ Theologiæ pe
ralia. Huius autem tā Deificæ vi-
nis duplex est intuitus: Vnus quo
etur Deus facie ad faciem, atq; tūc
ent Prophetæ (quod ait Paul⁹) quæ
n licet homini loqui, atq; quæ nul-
nec hominum, nec angelorum lin-
a potens est exprimere, nec calam⁹
erare. Est siquidem quidam diui-
næ

næ eſſentiæ contactus & vnio, & ſine omni imagine, & ſimilitudine puri, & ſeparati intellectꝰ illuſtratio: ideóque interpretantur hanc Theologi viſionem meridionalem, ſicuti de ijs latè diſſerunt Auguſtinus ſuper Geneſim, & Origines contra Celſum. Alter intuitus eſt, quo videntur poſteriora Dei, quando videlicet claro intuitu intelliguntur creaturæ, quæ ſunt creatoris poſteriora, & effectus per quarũ cognitionem cognoſcitur creator opifex, & prima cauſa agens omnia, ſicut ait Sapiens: A magnitudine ſpeciei, & creaturæ, poterit cognoſci eorum creator. Et Paulus de eodem inquit, Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta cognoſcũtur: quin & apud Peripateticos vſitatius dicendi modus eſt, vt arguentes ab effectibus ad cauſas, dicantur arguere à poſteriori. Vtraque hac viſione fruebatur Moyſes, teſtantibus id ſacris literis. Nam de priore legimus, quia vidit Moyſes Dominum facie ad faciem: de altera legimus illi dictum à Domino: Videbis poſteriora mea, & iuxta hanc poſteriorum viſionem condidit Moyſes legem, & inſtituit ſacrificia, & cære-

monias

monias, & ædificauit arcam, cæteraq;
mysteria ad ipsius vniuersi explora-
tissimum exemplar, omniaque DEI
hæc & naturæ operum secreta, in illis
complexus est, atque hæc visio rursus
bifariam incedit: nam aut creaturas
in ipso DEO intuetur, & vocatur à
theologis visio matutina, aut Deum
ipsum conspicit in creaturis, & voca-
tur visio vespertina. Est præterea alia
quædam prophetica visio, videlicet
quę in somnijs fit, sicut legimus apud
Matthæum, quia apparuit angelus
Dei in somnijs Ioseph. & alibi: quia
Magi adorato Christo in somnijs ad-
moniti sunt, vt per aliam viam reuer-
terentur in regionem suam. Sunt &
in veteri Testamento multa illius ex-
empla: qualis deniq; sit hæc visio, ex-
ponit ipse Iob, vbi dicit: In horrore vi
sionis nocturnæ, quando cadit sopor
super homines, & dormiunt in lectu-
lo, tunc aperit aures, & erudiens, in-
struit eos disciplina. Et hæc tanquam
quarta visionum species, vocatur no-
cturna. Sunt adhuc alia duo prophe-
tiæ genera, vnum quod expressa voce
recipitur, quo genere illustrati, & do-
cti fuerunt Moyses in monte Sinai,
Abraham,

Abrahã, Iacob, Samuel, & pleriq; a veteris legis prophetæ: in noua aũt lege Apostoli, & Christi discipuli oẽs, ua & vera voce à Christo edocti fuerũt. Alterum genus prophetiæ fit agitatione spiritus, quando videlicet anima à numine aliquo correpta, illi ti annexa, & ab animali homine abstracta, & ab eo sapientia, & cognitione tra omne humanum ingeniũ, & vir repletur, quę quidem correptio prou nit, nõn solùm ab angelico numine sed nonnunq̃ etiam à spiritu Domin sicut legitur de Saul, quia insiluit in eum spiritus Domini, & prophetaui & mutatus est in virũ alterum, & numerat⁹ inter Prophetas. Et in Act. A post. Spiritus S. insiluit in baptizat in flãmma ignis, atq; hic spiritus sæp etiam corripit homines peccatis obn xios, quin multi gentilium vates, Cassandra, Helen⁹, Calchas, Amphia rus, Titesia, Mopsus, Amphiloch⁹, P lybius, Corinth⁹. Item Galanus Ind Socrates, Diotima, Anaximãder, Epi menides Cretensis: Item Magi Persarũ, & Asiatici Brachmani, Aethiop gymnosophistæ, & Memphitici vates Gallorum Druides, & Sybillæ eo ipso

ecelluerunt. Ad quam quidem Pro-
pheticam ſpiritus correptionem non-
nunquam præuiæ quædam cæremo-
niæ, & officij authoritas, ſacrorumq́;
communio plurimùm præſtant: ſic-
ut de Balaam exemplificat ſcriptura.
Et alibi de applicatione ephod. & Eu-
angeliſta teſtatur de Caipha, quia pro
phetauit, cùm eſſet Pontifex anni il-
lius. Atq; hinc Hebræorum Mecuba-
lis etiam prophetandi artificiū com-
mentari auſi ſunt. Tranſeo quæ circa
ista Hebræorū Theologi, de triginta
duabus ſemitis intelligentiæ profun-
da contemplatione tractant, & quæ
Auguſt. de gradibus tetigit. Albertus
de receptionibus formarum, quarum
ille ſeptem modos refert in ſomnijs,
& totidem in vigilia apparitiones. De
quibus vnum hoc duntaxat admone-
mus conſiderandum: Non ſemper di-
uina numina prophetis forinſecus oc
currere in conſpectum, aut colloqui-
um, ſed ſæpiſſimè illa intrinſecus cau
ſari, cum videlicet mens Prophetæ
diuinum lumen concipit, cuius il-
luſtratio effuſa radijs ſuis per ſingula
media, vſq; in hoc craſſum corpus, et-
iam ſenſus ipſos ſuæ felicitatis reddit
partici-

participes, & ex intellecto per rati-
nem & imaginationem, ac passim p
totam animam vsque ad sensuum
strumenta intrinsecus progrediẽs,
illis euadit obiectum, vt nox vel l
men, vel visio, vel sermo, vnumque
que sensuum propria sua conditio
mouens: & id quidem multis Prop
tis contigit, alijs quidem in vigilijs,
lijs verò in somnijs. Sic legimus apu
Platonem, & Proculum de Socrate,
lum non solùm intelligibili influx
sed etiam per vocem & colloquiũ i
spiratum fuisse: multò tamẽ facili
hęc in somnijs proueniunt, sed de h
hactenus. Quin ad propositum nost
reuertamur. Est itaq; prophetica the
logia, quæ ex intuitiua inspiratio
inconcussum verbũ Dei docet. Aut
ritas autem & argumenta quibꝰ co
roboratur illius veritas, non sunt h
minũ placita, non longi tẽporis vsu
non sapientum excogitata comme
ta, non sectarum magnifica decret
non syllogismi, non enthymemat
non inductiones, non obligation
non solubiles consequentiæ, sed d
uina oracula sibi inuicem consonan
tia, in vniuersa Ecclesiæ vnanim

abili consensu recepta, miraculis,
rdigijs, portentis, & omnimoda san
nte vitæq; discrimine, ac ipso effu-
nguinis testimonio probata: do-
ces autem huius propheticæ theo-
æ habemus Moysen, Iob, Dauid,
monem, & plerosque alios vete-
Testamenti canonicos scriptores
ophetas. Noui autem Testamen-
octores habemus Apostolos & Eu
elistas, atque verò hi omnes licet
tu sancto repleti fuerint, omnes
en alicubi veritate defecerunt, &
ndum, quid fuerunt mendaces,
quod scienter, quòd astu aliquid
ntiti sint, hoc enim dicere perni-
issimum, atq; Arrij ac Sabellij hæ-
bus maior & periculosior error est
us canonicæ scripturę subuertens
oritatem, in quo tamen tam ma-
o errore fuit olim magnus ille ac
ctus Hieronymus, de reprehen-
e Petri, disputans aduersus Augu
ium: dixerat enim Hieronymus,
alum astu mentitum. Quod si con
eum fuerit, & in sacra scriptura ta-
endacium admissum fuerit, mox
ait Augu.) tota sacrarum literarū

 certi.

certitudo corrueret. Cui sic mone
post plures cõtradictiones & erroris
defensiones, tandẽ agnito errore, &
gnita veritate cessit Hieronymus
ergo dico, sacros scriptores secundu
quid alicubi fuisse mendaces, inte
gi volo, non sponte errantes, sed
humanitus lapsos, aut mutata D
sententia deficientes. Sic defe
Moyses, qui pollicitus erat populo
rael, vt educeret eum de Aegypto
introduceret in terram promissam
eduxit quidem de Aegypto, sed ad
ram promissam non perduxit. D
cit Ionas Niniuitis cladem in qua
gesimum diem prænuncians, quæ
men dilata est. Defecit Helias pra
cens mala ventura diebus Achab,
etiam vsque in obitum Achab dil
sunt. Defecit Esaias prædicens m
tem Ezechiæ in crastinum, quę vs
ad annos 15. prorogata est. Defecer
& alij prophetæ, & ipsorũ omnia
ticinia reperiuntur aliquando su
ta aut suspensa. Defecerunt etiã A
stoli & Euangelistæ. Defecit Pet
quando repręhensus est à Paulo. D
cit Matthæus quando scripsit Chri

torum mortuum dum lancea latus
ium aperuit. Verùm istic defectus, nõ
fuit defectus spiritus sancti, sed aut de-
fectus prophetæ, non benè percipien-
tis quid suggeret spiritus, vel indicet
sibi, aut ex aliqua mutatione facta
in, de quibus vaticinabatur, vnde
contingit oraculi sentẽtiam aut mu-
tari aut differri. Hinc contingit om-
nes prophetas & scriptores in aliqui-
bus videri mendaces iuxta scripturã
dicentem: Omnis homo mendax. So-
lus autem Christus Deus & homo,
nunquam repertus est, nec reperietur
mendax, nec verba eius mutabun-
tur ut deficient, qui solus expers mẽ-
daci & erroris, oracula nunquam ir-
rita da protulit, sicut ipse dixit: Cæ-
lum & terra transibunt, verba au-
tem mea non præteribunt: & quia o-
mnis veritas est per spiritum sanctũ,
solus CHRISTVS hunc Spiritum
sanctum firmiter possidet, & nun-
quam dimittetur ab eo, sed requiescit
in illo. Non sic est de alijs: nam ve-
nit Spiritus super Moysen, sed in per-
cussione petræ ablatus fuit. Venit
super Aaron, sed in peccato vituli
 reces.

recessit. Venit super Annam sororem illorum, sed in murmuratione cōtra Moysen reliquit illam. Venit super Saulum, Dauid, Salomonem, Esaiam, & reliquos, sed non requieuit in illis. Neque verò prophetæ semper sunt prophetæ, siue videntes, prædicentesq́ue, neque habitus continuus est prophetia, sed donum, & passio & spiritus transiens, & cum nullus sit, qui non peccet, nullus est à quo non recedat spiritus & ad tempus, saltē relinquat, nisi à solo filio Dei Iesu Christo, de quo ideo dictum fuit ad Ioannem: Super quem videris spiritum descendentem & manentem in eo, hic est filius Dei, qui baptizat in spiritu sancto, potens illum etiam alijs impartiri. Vnde (quemadmodum ait Symonides) solus DEVS habet hunc honorem, quòd sit metaphysicus, ita & nos verè dicere poterimus: Solus CHRISTVS habet hunc honorem, quòd sit Theologus, neque tamen propterea, quis putet veteris Testamenti scripturas, post natum ex illis diuino partu Christi Euangeliū, idcirco tanquam effœtas & mortuas,

viuunt enim ſemper ſumma in au-
thoritate, ex illis Apoſtoli ſua proba-
runt dogmata, & ſine illarum teſti-
monio loquuti ſunt nihil, ad illas
nos remittit ipſe Chriſtus ſcrutandas,
cuius Euangelium ſcripturas illas nō
ſoluit, ſed adimpleuit vſque ad mini
mum iota & apicem. Sed de hoc latius
diſſeremus inferius. Illud adhuc ad-
uertendum eſt etiam, ipſam ſacram
ſcripturam multis voluminibus ſuis
deficere, quod ex ea ipſa facilè conuin
citur. Nam Moyſes citat libros bello-
rum domini, & Ioſue librum iuſto-
rum. Heſter libros memorabilium, &
Machabæorū liber citat libros ſanctos
de Spartiatis, & Paralippomenon cō-
memorat libros lamentationum, li-
bros Samuelis videntis, libros Nathā,
Gad, Semeiæ, Haddo, Ahie, Silonitis,
& Ieſu filij Hammoni prophetarum.
Citat Iudas in Epiſtola canonica li-
brum Henoch. Citatur à fide dignis
liber Abraæ patriarchę, qui omnes pe
riêre & nuſquam ſunt. Iā verò & qui
habentur in manibus, non omnes æ-
qua lance recepti ſunt. Nam Diony-
ſius Euangeliū Bartholomæi, & Hie-
 rony-

ronymus meminit Euangelium ſe-
cundum Nazareos, & Lucas in præfa
tione Euangelij, ſui plures ait Euan-
gelium ſcribere aggreſſos, quæ omnia
perierunt & amplius non ſunt, & plu
ra illorum, quia ab Hæreticis depra-
uata ſunt, aut incertis authoribus in-
uulgata, nec à patribus recepta ſunt,
ab Eccleſia approbata. Taceo interim
pſeudoprophetas, qui ſubintroierũt
propter vanam gloriam prophetan-
tes, quæ ſpiritus ſanctus non ſuggeſ-
ſit, ſed inaudita quædam mendacia,
quæ non ſunt de veritate ſcripturæ,
nec ad vnitatem ſpiritus, nec ad pacẽ
Eccleſiæ, ſectas introducunt, & quaſi
Dei conſiliarios ſeſe procaci temeri-
tate conſtituentes, audent teſtamen-
tum Domini aſſumere per os ſuum,
& ſcribere vaticinia & euangelia, quę
omnia aut hęretica ſunt, aut apocry-
pha, nec ſacro canoni inſerta, quem-
admodum de Apoſtolorum canoni-
bus manifeſtum eſt. Sed ipſa Salomo-
nis cantica in ſacro Hebræorum ca-
none inſerta non fuerunt, niſi prius
caſtigata & comprobata ab Eſaia pro-
pheta. Iam ex his facilè patet, quomo
do

o ipsa etiam vera theologia, sacra videlicet scriptura, multis voluminib. nis priuata & quodammodo manca, videri posset, ac pauci admodum ex multis veri ac certi supersint, qui tanquam libri vitæ sacrum canonem cōstituant.

DE VERBO DEI.
Cap. C.

EN audistis modò, quàm sint omnes disciplinæ ambiguæ quā bisulcatę, quā incertę, quā plenę periculo, vt quantum ex ipsis est, nescire cogamur, vbinam quiescat veritas, etiam in theologia, nisi sit, qui habeat clauem scientiæ & discretionis, (clausum enim est veritatis armariū, varijsque obductum mysterijs, atque ipsis etiam sapientibus & sanctis præclusum) quæ an tantum, tam incomprælhensum thesaurum nobis paretur ingressus. Clauis autem hæc sola est, nec quicquam aliud, quàm verbū Dei hoc solū discernit omnē vim speciēq; verborū, & quis sermo ex arte sophistica

ſtica veniat, non veritatem, ſed ei
quandam præferens imaginẽ: & qu
ſermo veritatem non in ſpecie &
fuco, ſed ineſſe & ratione poſſidea
dijudicat, in ipſo omnis ars malici
& mendaciorum ſuperatur, neque a
gumentationes, neque ſyllogiſm
neque vllæ ſophiſmatum verſutiæ c
tra ipſum ſtare poſſunt. Qui illi no
acquieſcit, vel ab illo diſſentit, is, v
inquit Paulus, ſuperbus eſt, & nihi
ſciens. Igitur ad ipſum verbum De
oportet nos omnes ſcientiarum diſc
plinas & opiniones, tanquam ad L
dium lapidem aurum examinare, at
que in omnibus eò ceu ad ſolidiſſim
petram confugere, atque ex eo ſolo o
mnium rerum veritatem venari, a
de omnibus diſciplinis, de omnium
opinionibus & commentis iudicare
Quodcunque enim, vt ait Gregorius
ab eo autoritatem non habet, eadem
facilitate cõtemnitur, qua probatur
huius autem verbi ſcientiam, nulla
ſchola philoſophorũ, nec quorumcũ
que ſcholaſticorum gymnaſia nobis
tradidêre, ſed ſolus Deus atque Ieſus
Chriſtus per ſpiritũ ſanctum in illis

ſcri-

ſcpturis, quæ canonicæ vocantur,
q bus iuxta diuinum præceptum ni
h addere licet, nihilque detrahere.
Qiſquis enim etiam ſi angelus de cę
lo d egerit, anathema eſt, & à lege do-
nni maledictus eſt. Huius ſcripturæ
tata maieſtas eſt, tāta energia, vt nul
lexterna commētaria, nullas huma-
ns, nec angelicas gloſſas patiatur: nec
nquam cerea ad humanorum inge-
rorum placita ſe flecti permittat, nec
tore humanarum fabularum in va-
os ſenſus ſe tanquā Proteus aliquis
peticus transformari, aut transfun-
cpatiatur, ſed ſibi ipſi ſufficiēs, ſeipsū
ponit & interpretatur: & oēs iudi-
s, à nullo iudicatur. Maior.n. eſt eius
atoritas, vt ait Auguſt. quàm omnia
imani ingenij perſpicacitas, vnum
im conſtantem, ſimplicem, & ſan-
um ſenſum habet, quo ſolo conſtat
eritas, quo ſolo pugnatur et vincitur
æteri verò extra hunc ſenſus mora-
s, myſtici, coſmologici, typici, ana-
ogici, tropologici, & allegorici, qui-
us plerique illam varijs ac pereginis
oloribus depingunt, docere quidem
os & perſuadere ad plebis ædifica-

tionem rectè, & verè aliqua poss
verùm ad authoritatem verbi dei
firmandum probare aliquid vel
pugnare siue reprobare non poss
Nam adducat quis in certamen
rum aliquem sensum citet etiam
quantumcunque grauem author
citet interpretem, citet glossam, et
expositionem quorumlibet sanctu
patrum, non ita nos adstringũt, q
liceat reluctari. Ex litera aũt scrip
ræ, ex illius ductu & ordine vinc
nectuntur, quæ nemo perrump
nemo euadere potest, quin omne
gumentationum machinas elic
ac dissip s, dicere ac fateri compet,
quin digitus Dei est, quin nunqm
sic locutus est homo, quia non vt
bæ & pharisæi loquitur, sed vt p
statem habens. Eius verò authore
uinitus inspirati canonem nobis
berrima authoritate fecerunt, cu
ea magnificẽtia est, vt cuncti ei re
mus oportet, & quicquid pronun
uerit & docuerit, hoc absque vlla
tractione firmum & sanctum ten
tur. Sicut de hoc loquutus est Aug
se solum eis libris, qui canonici ap

tur, hunc honorem deferre, vt nul
lu scriptorum eorum errasse firmis
sime credat. Cæteris autem quantali-
bet doctrina sanctitateq; polleant se
nõ credere, nisi euidenti ratione ex
diuinis literis, quod à vero non abhor
re, persuadeant. Ad has nos relegat
Cristus, docens vt scrutemur scrip-
turas. Ex illis iubet nos Apostolus o-
mnia probare, vt teneamus quæ bona
sint, atq; probare spiritus, vtrum ex
Deo sint, ac in illis potẽtem esse de o-
mnibus rationem reddere, & contra-
dicentes redarguere, & sic spirituales
effecti, omnia dijudicemus, à nullo di
iudicemur. Harum autem scriptura-
rum (dico canonicarum) veritas & in-
telligentia à sola Dei reuelantis au-
toritate dependet, quæ non vllo
in suum iudicio, nulla ratione dis-
currente, nullo syllogismo demon-
strante nulla scientia, nulla specula-
tione, nulla contemplatione, nullis
denique humanis viribus comprehẽ-
di potest, nisi sola fide in Iesum Chri-
stum, à Deo patre per spiritum san-
ctum in animam nostram transfusa.
Quæ tanto quidem superior est, atq;

ſtabilior omni humanarũ ſcientiarũ credulitate, quantò Deus ipſe hominib. eſt ſublimior & veracior: ſed quid veracior? Imò ſolus De⁹ verax, omnis homo mendax, omne igitur, quod ex hac veritate non eſt, error eſt, ſicut quod ex fide non eſt, peccatum eſt, DEVS enim ſolus fontem veritatis continet, à quo haurire neceſſe eſt, qui vera dogmata cupit, cùm nulla ſit nec haberi poſſit, de ſecretis naturæ, de ſubſtantijs ſeparatis, deq; ipſorum authore Deo ſcientia, niſi diuinitus reuelata diuina enim humanis virib. non tanguntur, & naturalia quouis momento ſenſum effugiunt: quo fit, vt quam nos de his ſcientiam putamus, is error ſit & falſitas, quod ita Eſaias improperat Chaldæorum Philoſophis & ſapientibus, ad eos dicens: Sapientia tua & ſcientia tua ea ipſa decepit te, defeciſti in multitudine adinuentionum tuarum. Cauet ſumma vigilantia Grammaticus, ne quid peccet in ſermone, incultumque ac barbarum verbum proferat, vitæ autem ſordes atque peccata interim contemnit, ſimiliter & poe-

Poeta mauult vita claudicare, quã
rmine, & Historicus Regum, & po-
lorum gesta, temporumque series,
eris & memoriæ mandat, propriæ
tæ nullam tenet rationem: & si te-
at, nolit, pudetve confiteri. Rhe-
r plus horret orationis inelegan-
am, quàm vitæ deformitatem. Dia-
cticus mauult manifestam verita-
m abnegare, quàm ab aduersario v-
a syllogistica conclusiuncula disce-
ere. Arithmetici & Geometræ om-
ia numerant, & metiuntur, animæ
utem & vitæ numeros, mensuras-
ue negligunt. Musici quoque so-
os atque cantus tractant, contem-
tis moribus, animique dissonantijs,
uiusmodi Diogenes Sinopeus cita-
at, qui lyræ chordas, ad harmoniam
ongruè aptitarent, animi autem mo
es inconcinnos & incompositos ha-
buissent. Lustrant cælos & sydera
Astrologi, & quid venturum sit in
mundo, prædiuinantur alijs: quæ au-
tem sibijpsis quotidie præsentia im-
minent, non attendunt. Cosmime-
træ notitiam dant terrarum, formas
montium, cursus fluminum, limi-

tes prouinciarum: cæterùm neq; meliorem hominem faciunt, neque saniorem. Philosophi rerum causas & principia magna iactãtia inuestigãt, ipsum autem Deum omnium creatorem negligunt, & ignorãt. Inter principes & magistratus nulla est pax, & alter in alterius exitium ducitur leui compendio. Curant ægrotorum corpora Medici, & proprias negligunt animas. Iuristæ humanarum legum obseruantissimi, diuina præcepta transgrediuntur, quocirca Prouerbio cessit: Nec Medicum benè viuere, nec Iuristam benè mori, quòd Medici genus hominum sit intemperãtissimum, Iuristæ autem omnium qui viuunt nequissimi, atque quod continuò videmus, & vnus illorum non infimæ famæ, Baldus iuris interpres testatur, subitanea morte frequẽter extinguuntur. Theologi autem Dei mandata, sacraque dogmata nobis clamando prædicant, viuendo autem longè destituunt, maluntq; Dei cognitores videri, quàm esse amatores. Nunc igitur qui cætera nouit omnia rectè loqui & scribere, carminis-

vires, ſæculorum vices, argumen-
di rationes, orationiſque ornatus,
toricoſq; colores, & multarum re-
m memoriam teneat, numerorum
portiones atque ſortes, vocum om
ium harmoniam, ſaltationumque
dos, quantitatum omnium men-
ras, radiorum omnium inflexus, at
que reflexus, terræ mariſque ſitus, ac
gnitudines ędificiorum omnium,
chinarumque varias ſtructuras,
llorum certamina, aruorum cul-
s, animalium capturas, paſtiones
ſagimina, & omnem ſpeciem ruſti-
tionis, omnem mechanicarum ar-
um, & opificum induſtriam, pictu-
m, ſtatuariam, fuſoriam, fabrilem,
ſtitoriam, & nauigatoriam, aſtrorũ
rſus, atq; in hæc inferiora influxus,
torumque ingenioſas prædictiones
quæcunque futurorum, occulto-
umq; diuinacula, & inexpugnabilia
agicarum artium portenta, & pluſ-
uam magica, cabaliſtica arcana, re-
umq; omnium naturalium cauſas,
anſcendentiumq; altiſſimas ſedes &
aturas, morum cenſuras, Reipublicę
arias adminiſtrationes, domeſticas-

que

que disciplinas, remedia morborum, medicaminum vires, illorumque agnitionem & mixtiones, obsoniorumque lautissimos apparatus, vertere rerum species, & ex omnibus elicere mũdi spiritum: Sciat etiam vtraque iura aduocationumq; forenses tragœdias, & sanctorum Patrum pias de diuinis traditiones, is inquam, qui hæc, & si qua reliqua sunt, omnia norit, tamen nihil scit, nisi sciat voluntatem verbi Dei, & fecerit illam: qui omnia didicit, & hoc non didicit frustrà, didicit frustrà, scit omnia. In diuino verbo via, in illo norma est, in illo meta est, quo tendere oportet, qui nolit errare, & veritatem attingere, omnes reliquę scientiæ tempori & obliuioni subiectæ sunt, quin non solum hæ scientiæ & artes, sed & hæ literæ, & characteres, & linguæ, quibus vtimur, peribunt, & resurgent aliç, & fortasse iam sæpiùs extinctæ fuerunt, & sæpiùs iterum resurrexerunt. Neque ipsa ortographiæ ratio semper eadem fuit, nec similis apud omnes, vel eodem sæculo, & latinæ linguæ genuina pronunciatio hodie nusquam est, prisci Hebræo-

ueterum characteres perierunt, & nō
eorum memoria, sed quos nouos
inuenit Esdras, & lingua eorum à
Chaldæis corrupta, quod omnibus se-
linguis contigit, vt nulla hodie sit,
quæ suam antiquitatem agnoscat, vel
retineat, subnascentib⁹ vicissim no-
uis vocabulis, deiectisque veteribus,
illisque porrò rursum restitutis: adeò
nihil stabile, nihil diuturnum. Deni-
que Terentiana sententia est, nihil es-
se iam dictū, quod non sit dictū prius,
ita fortè nec factum, quod non sit fa-
ctum prius, quin & bombardam, cu-
ius recens Germanorum inuentum
putant ferè omnes: nonnulli (inter
quos est Volateranus) prisco æuo vsi-
tatum fuisse, vel ex Virgilij versiculis
conuincere volunt:

Vidi & crudeles dantem Salomonea poenas,
Dum flammas Iouis, & sonitus imitatur Olympi,
Quatuor hic inuectus equis, & lampada quassans
Per Graium populos, mediæq; per Elidis vrbem
Ibat ouans, diuumq; sibi poscebat honorem

De-

Demens, qui nymbos, & non muta-
le fulmen
Aëre & quadrupedum cursu simu-
ret equorum.

Nónne de hoc locutus est Eccles. i
quiens: Quid est, quod fuit ipsum q
factum est? Ipsum quod faciendũ e
Nihil sub sole nouum, nec valet qui
quam dicere: Ecce hoc recens est, iar
enim præcessit in seculis, quę fuerun
ante nos. Nõ est priorũ memoria, se
nec eorum quidem, quę postea futur
sunt, erit recordatio apud eos, qui fut
ri sunt in nouissimo. Et paulò infer
ait: Moritur doctus simul & indoctu
quid ergo hîc dicemus? nisi quia om
nes scientiæ & artes obliuioni & mo
ti subijciuntur, nec perpetuò mane
bunt in anima, sed vnà cũ morte trã
bunt in mortem, dicẽte Christo: Quia
omnis plantatio, quam non planta-
uit pater cælestis, eradicabitur, & in i
nem ęternum mittetur, tantum abest
vt scientia conducat immortalitati
solum autem verbum Dei manet in
æternum. Cuius quidem cognitio no
bis tam necessaria est, vt qui contem-
pserit, qui neglexerit, qui nõ audierit
(teste

ipsomet verbo in Scripturis sa-
aducet super illum Deus male-
nem, & perditionem, & iudiciũ
rum. Non est ergo, vt putetis ip-
ad solos theologos pertinere, sed
omnem hominem, omnes ad eius
tionem, pro data sibi capacita-
tia obligari, & ab illo ne ad se-
m discedendum. Hinc in veteri
præcipitur: Erũt verba hæc in cor
o, cunctis diebus vitæ tuæ, & nar
& mãdabis ea filijs tuis, & nepo
ustodire, & facere ea, meditaberis
dens in domo tua, & ambulans
nere, dormiens ac consurgens, &
is ea tanquam signum in manu
runtq; & mouebuntur inter ocu
os, scribesq; ea in limine, & ostijs
us tuę. Sic Iosuæ legit omnia ver
cuncta quæ scripta fuerant in le
olumine, coram omni multitudi
ulierib⁹, & paruulis, & aduenis.
sdras attulit librum legis, coram
i multitudine virorum, & mulie
, cunctisque qui poterant intelli-
, & legit in eo apertè in platea: Et
istus iubet Euangelium suum
dicari omni creaturæ, per vniuer-
sum

ſum orbem terrarum, idque no
tenebris, non in aurem, non clanc
riè, non in cubiculis, non ad aliq
ſegregatos magiſtros & ſcribas: ſed
làm in lumine, ſuper tecta, ad po
lum, ad turbas. Sic enim ait ad A
ſtolos: Quod vobis dico, omnibus
co, quod dico vobis in tenebris, dic
in lumine, & quod in aurem audi
prædicate ſuper tecta. Et Petrus in
ctibus ait: Præcepit nobis prædic
populo. Et Paulus iubet educari p
ros in inſtitutione, & admonitio
Chriſti, quin ipſe Chriſtus increpa
diſcipulos, prohibētes paruulos ad
lum accedere, & quorum ſimplici
tem, & humilitatem, vt nullis pra
opinionibus præuentum, nec vllis
manis ſcientijs inflatum habentes
nimum, diuinorum verborum au
tori adeò neceſſariam eſſe docet, vt
ſi quis ſicut paruulus effectus, omn
nò ineptus ſit regno Dei. Hinc Chr
ſoſtomus in quadam Homilia vu
pueros præcipuè diuinis literis occ
pari debere, quin etiam domi, atq; p
uatim viros, cum vxoribus & liber
inuicem de ſacris literis diſputare,
vltr

ò citroque, & ferre, & inquirere
ientiam. Et Nicena Synodus de-
is suis cauit, ne quis è numero
istianorū sacris Bibliorum libris
aret: Scitote ergo nunc nihil esse in
is literis tam arduum, tam profun
n, tam difficilè, tam absconditum,
n sanctum, quod ad omnes Christi
eles non pertineat: quin tota ipsa
eologia omnibus fidelibus com-
unis esse debet, vnicuique autem
undum capacitatem & mensuram
nationis Spiritus sancti. Boni ita-
e doctoris est, vnicuique secundum
quod confert, quantum capere po-
t, distribuere, illi quidem in lacte, al
i autem in solido cibo, neminem
cessariæ veritatis pastu defraudare.

E SCIENTIARVM *Magistris.*

Cap. CI.

TAndem vt me aliquando recol-
ligam, audistis ex his, quę ab ini
tio hucusque dicta sunt, nihil a-
ud esse scientias & artes, quàm ho-
minum

minum traditiones, à nobis bon
illos credulitate receptas, easq; om
constare non nisi ex rebus dubijs &
pinionibus, per apparẽtes demonst
tiones: esseq; omnes nõ tam incert,
quàm fallaces, quàm simul etiam i
pias: Quocirca credere omninò i
pium est, illas posse nobis aliquam
uinitatis adferre beatitudinẽ, gent
hæc olim superstitio erat, qui rerũ i
uentores, & quos scientia, vel arte al
qua prestare reliquis intuebantur, e
diuinis honoribus venerabantur, a
que in deorum suorum referebãt n
merum, templa, aras, & simulacra
lis dedicantes, & sub varijs imagi
bus illos colentes. Quemadmodu
Vulcanus apud Aegytios, cùm es
primus Philosophus, & naturæ pri
cipia in ignem referret, ipse deincep
pro igne cultus est: & Aesculapius (
ait Celsus) quia rudem adhuc medi
nam paulò subtiliùs exercuisset,
deorum numerum ob id receptus e
Atq; hæc est illa, nec vlla alia scient
rum deificatio, quã antiquus ille s
pens huiusmodi deorum artifex p
mis parentibus pollicebatur, inqui

Erit

ri sicut dij, scientes bonum & ma-
n hoc serpēte glorietur, qui glo-
r in scientia. Nemo siquidē, possi
rpoterit scientiam, nisi fauore ser-
ntis, cuius dogmata, non nisi pręsti
iant, & finis semper malus est, vt
in apud vulgus in prouerbiū ces-
er. Omnes scientes insanire, cui ad-
platur etiam Aristol. dicens. Nul-
magnam esse scientiam, absque
tura dementiæ. Ipseq́, Augustin.
tur multos sciendi desiderio ami
sensum, nulla res Christianæ reli
ni, atq; fidei tam repugnāt, quàm
ntia, minusq́ue se inuicem com-
untur. Scimus enim ex Ecclesia-
is historijs, etiam experientia ipsa
cti, quomodo inualescente fide
isti ceciderint scientiæ, ita quòd
xima, & potior earum pars penitùs
erit. nam magicæ illæ potentissi-
artes sic abierunt, vt ne vestigia su
sint, è tot Philosophorū sectis vix
a restitit Peripatetica, nec ea qui-
n integra. Neq; verò vnquam me-
is habuit, securiusque quieuit Ec-
esia, quàm dum scientię illæ omnes
arctum deductæ erant, cum Gram-
matica

matica non esset, nisi apud vnum A-
lexandrum Gallum, Dialecticæ
esset Petrus Hispanus, Rhetoricę
ficeret Laurentius Aquilegius, his
rijs fasciculus temporum satisfacer
pro Mathematicis disciplinis Con
tus Ecclesiasticus, reliquis omni
vnus satis esset Isidorus. Nunc v
vbi linguarum peritia: dicendi or
tus, & authorum numerus reuii
scunt, inualescuntque scientię, turb
tur Ecclesiæ tranquillitas, & nouę
surgunt hæreses. Neq; verò est vllu
hominum genus suscipiendæ Ch
stianę doctrinæ minus idoneũ, qu
qui scientiarum opinionib9 ment
iam imbibitam habent. Hi enim ta
pertinaces, & obstinati in suis opi
nibus sunt, vt Spiritui sancto nullu
locum relinquant, ac proprijs viri
proprioq; ingenio sic innituntur,
que confidunt, vt nulli veritati ced
nec admittant, nisi quam syllogisti
rationibus possunt ostendere: quę a
tem proprijs viribus, & industria in
stigare, aut intelligere nequeunt,
dent atq; aspernantur. Ideoque Ch
stus abscondit hanc à sapientibus
prude

[..]uentibus, & reuelat eam paruulis
[..]u videlicet sunt pauperes spiritu,
[..]os scientiarum thesauros possi-
[..]es, qui sunt mundi corde, nullis
[..]tiarum opinionibus inquinati,
[..]unt pacifici, non sectatores, non
[..]entiosi, nec rixosis syllogismis ve
[..]em expugnantes, & qui persecu-
[..]em patiuntur propter veritatem
[..]stitiam. Sic Athenis olim Socra-
[..]eneno sublatus. Anaxagoras vl-
[..] supplicio adiudicatus. Diago-
[..]apitis libello accusatus, sed ille
[..]ntem necem celeri fuga euasit.
[..]r Hebræorum etiam prophetas,
[..]as in partes dissectus, Hieremias
[..]dibus obrutus, Ezechias cęsus, Da
[..]ad bestias damnatus, Amos fuste
[..]sus, Micheas in præcipitiū flatus,
[..]arias apud arā trucidatus, He-
[..] Iezabele persecutus, quæ & ipsa
[..]imos occidit prophetas: Quin &
[..]tus ille patriarcha Abraā in Chal
[..]am fornacē proiectus. Sic & Chri
[..] postoli, infinitiq́, martyres diui-
[..]tis Christi testes multiplicibus
[..]entis occisi sunt. Omnes autem
[..]on alia ex causa, quàm quod isti

ſanctius de Deo ſentirēt, quā iſti m
diſapientes. Ecce hi qui ſic in paup
tate ſpiritus, puritate cordis, & p
conſcientiæ paruuli, & humiles ſu,
parati etiam ſanguinem pro verit
effundere, hi inquam ſunt, quib
ſolis datur illa vera & deificans ſapi
tia quæ nos in deorum beatorum c
ros refert, ac in ſimiles beatos De
transformat. Sicut hæc nos clarè d
cet Chriſtus, inquiens. Beati paupe
ſpiritu, quoniam eorum eſt regnu
Dei. Beati mundo corde, quonian
pſi DEVM videbunt. Beati p
cifici, quoniam filij Dei vocabu
tur. Beati qui perſecutionem pati-
tur propter iuſtitiam, quoniam ip-
rum eſt regnum cælorum: Melius
ergo & vtilius idiotas & nihil om-
nō ſcientes exiſtere, & per fidem
per charitatem credere, & proximu
fieri DEO, quàm per ſubtilita
ſcientiarum elatos & ſuperbientes
dere in poſſeſſionem ſerpentis. Sic
gimus in Euangelijs, quomodo C
ſtus ab idiotis, à rudi plebecula, & ſi
plici populorum turba ſuſceptus
qui à principibus ſacerdotum, à leg
peri

dris,àſcribis,àmagiſtris & rabbinis
probatur,cōdemnebatur& ad mor
tem ſque perſecutus eſt: hinc & Chri
ſtus ſe apoſtolos ſuos non rabbinos
non ſcribas, non magiſtros,nec ſacer-
dotes elegit, ſed è rudi vulgo idiotas,
ac literaturæ penè expertes, in-
doctos & aſinos.

ENCOMIVM ASI-
ni digreßio. *Cap.*
CII.

Et ne quis me calumnietur, quod
apoſtolos vocarim aſinos, ipſius
aſini myſteria paululum quidem
non extra propoſitum digredien-
tes paucis explicabimus, hunc enim
Hebræorum doctores fortitudinis ac
roboris excelli,patientięq; & clemen-
tiæ ſymbolum eſſe exponunt,eiuſque
influxum à ſephiroth , quod hoch-
ma hoc eſt, ſapientia dicitur, depen-
dere.ius namque cōditionis ſapien
tis diſcipulo neceſſariæ maximè ſunt
vivit enim exiguo pabulo , eoque
qualiunque contentus , toleratiſſi-
mus penuriæ,famis, laboris,plagarū,
 negli-

negligentiæ , omnisq; persecuti
patientissimus, simplicissimi ac
perrimi spiritus, vt ne inter lactu
& carduos discernere scias, corde no
centi ac mundo, ac bili carens cur
mnibus animantibus pacem hab
omnibusque oneribus patienter
sum supponens, in quorum reme
rationem caret pediculis, rarò mo
afficitur, tardiusq;, quam vllum
mentum deficit. Plurima, inqui
lumella, asini & necessaria ope
pra portionem respondent, cùm f
cilem terrã aratro proscindat, &
minimè põdere vehicula trahit
verò molarum & conficiendi f
ti pene solennis est huius peco
bor, omne rus tam necessariũ i
mentum desiderat asellum, qui
que vtensilia, & vehere in vrbẽ
portare collo vel dorso commo
test. In augurio etiam, quam fa
nuntius sit asinus, testatur V
de C. Mario, qui olim Austri &
lonis domitor tandem patriæ
declaratus, & à Sylla persequu
sultore ac duce asino Syllæ mi
sit, asinum authorem fugæ &

abit. Iamque etiam in veteri lege
inum Deus ipse honorauit, vt cū
bret omne primogenitum occidi
crificium, solis asinis cum homi-
ibus pepercit, videlicet permittens
inem pretio redimi, & pro asino
n commutari: hunc, quæ constás
n est, Christus suæ natiuitatis te-
e esse voluit, in hoc à manibus He
s saluari voluit, atque ipse asinus
m contactu corporis Christi con-
ctus est, crucisque signaculo insi-
us: nam Christus ipse pro redem-
ne humani generis triumphatu-
scendens in Hierusalem, testibus
ngelistis, hunc vectorem conscen
i sicut id magno mysterio per Za.
iæ oraculum prædictum fuit, &
electorum pater Abraham asinis
um equitasse legitur, vt non ina-
t illud apud vulgus vetus prouer
m, quod dicitur: Asinum portare
teria, quo nunc ego vos egregios
s sciētiarum professores, quinimo
manos asinos admonitos volo, ꝗ
humanarum scientiarum depo-
sarcinis, ac leonina illa (non qui-
à leone illo de tribu Iuda, sed ab

illo, qui circuit rugiens & quæ
quem deuoret) mutuata pelle e
in nudos & puros asinos redieri
se vos portandis diuinæ sapientiæ
sterijs omninò penitusq; inutile
que verò Apuleius ille Megaren
Isidis sacra mysteria vnquam adi
sus fuisset, ni primus è philosoph
sus fuisset in asinum. Legimus
sorum animãtium miracula, ele
tem græcos pinxisse characteres,
dem etiam Aristophani Gramm
riualem Stephano Polidem puer
adamasse tradit Plutarchus, qui
draconem adamasse puellam Ae
lidem apud eundẽ authorẽ legi
eundem etiã suum seruasse nutrĩ
& ad agnitam vocẽ accurrisse à
tis creditum est. Et apud Pliniu
gimus, aspidem ad mensam cuidã
quotidiè venire solitam, cum se
set ab vno catulorum suorum h
tis filium interemptũ, inuiolati h
tij pœnam necem intulisse catulo
postea præ pudore in tectũ id re
sam. Recenset idẽ pantheram ob
ctos è fouea catulos retulisse ho
gratias, & extra solitudines educt

...a publicam restituisse. Iã verò &
...um à cane & Romanæ vrbis con-
...tres à lupa nutritos, cũ essent expo
...it celebratũ est. Transeo delphino-
...ũ miracula, & leonũ agnita bene-
...c relatasque gratias. Taceo vrsam
...niã ac bouem Tarentinũ à Py-
...hgora mansuefactos, horũq; similia
...multa: sed quod omnium prodi-
...rum vincit admirationem, Am-
...nius Alexandrinus summus suo
...pore philosophus D. Origenis &
...phyrij præceptor, asinum sapien-
...auditorẽ illis cõdiscipulũ habuis-
...gitur: quin etiã ex sacra bibliorũ
...oria scimus asinũ aliquando pro-
...tico spiritu donatũ nam cũ Balaã
...sciens & propheta exiret, vt male-
...eret populo Israel, angelũ Domini
...n vidit, vidit aũt asinus, & humana
...ce adsessorẽ Balaam locutus est. Sic
...uam, sępissimè videt simplex & ru
...idiota, quæ videre nõ potest depra
...tus humanis scientijs scholasticus
...ctor. Nónne Sampson in maxilla
...ni, in mandibula pulli asinarum
...cussit, & deleuit viros Philisteorũ?
...ensque orauit Dominum, quia

aperuit molarem dentem in max
aſini, & egreſſæ ſunt aquæ viuæ, q
bus hauſtis refocillati ſunt ſpiritus
vires eius? Nónne Chriſtus in bu
aſinorum ſuorum ſimplicium &
dium idiotarum apoſtolorum &
ſcipulorum ſuorũ vincit & percu
omnes philoſophos gentium & le
peritos Iudęorũ, omnemq́; huma
ſapientiam proſtrauit atque conf
propinans nobis ex illorum ſuor
aſinorũ maxilla aquas vitę & ſapi
tię æternę? Iã verò in Eccleſiaſticis
ſtorijs & ſanctorũ geſtis varia & m
ta legimus illorũ precib. in diuerſa
nimalia collata diuino munere be
ficia: verum nullum vnquam anim
à mortuis ſuſcitatum legimus, præ
aſinum illum quem B. Germanus
tonum Epiſcopus in vitam reuo
uit, quo inſigni miraculo oſtenſu
videtur, aſinum ipſum etiam poſth
vitam participare immortalitati.
ijs igitur, quæ iam dicta ſunt ſole c
rius liquet, nullum animal tam
diuinitatis capax, quàm aſinum,
quem niſi verſi fueritis, diuina my
ria portare non poteritis. Propriu

dlim apud Romanos Christiano-
ru nomen erat, vt vocarentur asi-
naj, ipsamque Christi imaginem a-
sis auribus pingere solebant: testis
hcum est Tertullianus: quocirca iã
nc indignentur, nec sibi opprobrio
da putẽt nostri põtifices & abbates,
si ud istos scientiarũ giganteos ele-
phntes asini sint atque vocentur, nec
metur Christianum vulgus si apud
iss Ecclesiarum præfectus & sacro-
rũ nostrorum mystas, quo quisque
dtior est, tanto inter reliquas fiat
pcioris non enim faciunt ad asino-
rn aures luciniarum cantus & mo-
dli, atque nec asinorum insuauem
ominimè musicum rugitum ad ly-
ra consonare in prouerbio est, atq;
tmen ex asinorum ossibus, exempta
mdulla omnium optimè fiunt tibię
qæ spiritu in flatę, sicut omnium a-
uum eloquentissimam canoritatem,
acuiusque lyrę aut cytharæ elegan-
tsimos sonos longissimè superãt at-
qe vincunt, ita religiosi isti idiotæ
so asinino clãgore omnes loquacis-
smos sophistas superant atque per-
clunt. Sic legimus nonnullos genti-
 lium

lium philoſophos ad Antonium
cendum veniſſe diſſerendi grat
& breui ſermone abs eo captos, cu
rubore & verecundia abſceſſiſſe. Le
mus etiam ſimplicem & idiotam h
minem quendam in literis exerci
tiſſimum ac verſutiſſimum hæreti
paucis verbis deuiciſſe, ac reduxi
ad fidem, quem doctiſſimi viri & e
ſcopi, qui ad Nicenum concilium c
uenerant, diuturna & anxia adm
dum diſputatione non poterant ſ
perare interrogatus autem poſtea
amicis, quomodo idiotæ ceſſiſſet, q
tantis reſtitiſſet doctiſſimis epiſcop
reſpōdit ſe epiſcopis facilè pro verb
verba dediſſe, huic autem idiotæ, q
non ex humana ſapientia, ſed ex ſp
ritu loquebatur, reſiſtere nequiu
ſe.

OPERIS PERORATIO.

Vos igitur nunc ô aſini, qui ia
cum veſtris filijs ſubiugalibus iuſſi
ne Chriſti per eius Apoſtolos veræ ſ
pientiæ nuncios prælectoreſq; in ſa
cto eius Euangelio ſoluti eſtis à ca

gin

ge carnis & sanguinis, si diuinam
hic & veram, non ligni scientiæ bo-
n & mali, sed ligni vitæ sapientiam
a qui cupitis, proiectis humanis sci-
entijs, omniq; carnis & sanguinis in-
dagine atq; discursu, qualescunque il-
lant. siue in sermonum rationibus,
siue in causarum perscrutationibus,
siue in operum & effectuum medita-
tionibus vagentur, iam non in scho-
li philosophorum & gymnasijs so-
phistarū, sed ingressi in vosmetipsos
cognoscetis omnia: cōcreata est enim
vobis omnium rerum notio quod (ve
fatetur academici) ita sacrę literę atte-
stantur, quia creauit Deus omnia val
de bona, in optimo videlicet gradu, in
quo consistere possent: is igitur sicut
creauit arbores plenas fructibus, sic &
animas ceu rationales arbores crea-
uit plenas formis & cognitionibus,
sed per peccatū primi parentis velata
sunt omnia, intrauitque obliuio ma
ter ignorantiæ. Amouete ergo nunc,
qui potestis, velamen intellectus ve-
stri, qui ignorantiæ tenebris inuo-
luti estis. Euomite lethæum pocu-
lum, qui vosmetipsos obliuione in-

inebriastis, euigilate ad verum lumē, qui irrationabili somno demulcti e-stis, & mox reuelata facie transcen-detis de claritate in claritatem: vncti enim estis à sancto (vt ait Ioannes) & nostis omnia. & iterum: non necesse habetis, vt aliquis vos doceat, quia vnctio eius docet vos de omnibus: Ipse enim solus est, qui dat os & sa-pientiam, Dauid, Esaias, Ezechiel, Hieremias, Daniel, Ioannes Ba-ptista, multique cæteri prophetæ & Apostoli literas non didicêre, sed ex pastoribus, rusticis, & idiotis effecti sunt rerum omnium doctissimi, Salo-mon in vnius noctis somnio omniū superiorum & inferiorum sapientia repletus est, simulatque rerum geren-darum prudentia, adeò vt nullus ei par extiterit. Et omnes hi homines fuerunt mortales, sicut & vos estis, quin & peccatores. Dicetis forsan paucissimis admodum hæc contigis-se. Et pauci quos æquus amauit Iup-piter: aut ardens euexit ad æthera vir-tus, Dijs geniti potuere. Sed nolite de-sperare, non est abbreuiata manus domini omnibus inuocantibus eum

li fidele præstant obsequium.
nius, & barbarus ille seruus
tianus, triduanis precibus ple-
m dominorum notitiam (quod
ur Augustinus) consecuti sunt.
utem non potestis, cum Prophe
Apostolis, & sanctis illis viris
& reuelato intellectu ea intue-
rocuretis intellectum ab his, qui
intuitu ea conspexerunt: hęc via
renda superest (sicut ait Hierony-
ad Rufinum) vt quod Prophe-
Apostolis spiritus suggessit, vo-
tudio literarum quærendum sit,
m inquam literarum, quæ diui-
raculis traditæ, & ab Ecclesia v-
nimi consensu receptæ sunt, non
humanis ingenijs excogitatæ
t, quia hæ non illustrant intelle-
m, sed obtenebrescere faciunt. Igi-
ad Moysen, ad Prophetas, ad Salo-
nem, ad Euangelistas, ad Aposto-
recurrendum est, qui omnimodo
trina, sapientia, moribus, linguis,
icinijs, oraculis, prodigijs, & san-
tate coruscantes, de diuinis ex ipso,
inferioribus autem supra homines
uti sunt, omnia DEI, & naturæ

ſecreta nobis clara luce tradiderunt. Omnia enim DEI & naturæ ſecreta, omnis morum & legum ratio, omnis præteritorum, præſentium, & futurorum notitia, in ipſis ſacris Bibliorum eloquijs traduntur. Quo ergo præcipites ruitis vos, qui quæritis ſcientiam ab illis, qui ipſi in inquirendo omnem ætatem ſuam conſumpſerunt, & tempus, & induſtriam perdiderunt, nec vllam veritatem inuenire potuerunt? O ſtulti & impij, qui poſthabentes dona Spiritus ſancti, laboratis, vt à perfidis Philoſophis, & errorũ magiſtris diſcatis ea, quę à Chriſto & Spiritu ſancto ſuſcipere debere-tis. An putabitis vos poſſe ex Socratis ignorantia haurire ſcientiam? ex Anaxagorę tenebris lucem? ex Democriti puteo virtutem? ex Empedoclis inſania prudentiam? ex Diogenis dolio pietatem? ex Carneadis Archeſilai ſtupore ſenſum? ex impio Ariſtotele, & perfido Auerroe ſapientiam? ex Platonicorum ſuperſtitione fidem? erratis admodum valdè, & decipiemini ab his, qui fuerunt decepti. Sed reuocate voſmetipſos qui ve-

is cupidi eſtis, diſcedite ab huma-
num traditionum nebulis, adſciſci
rum lumen : Vox ecce de cælo,
deſurſum docens, & ſole clariùs
ndens, quid vobis iniqui eſtis, &
entiam ſuſcipere cunctamini ?
dite oraculum Baruch : Deus in-
t eſt, & non exiſtimabitur alius
llum. hic adinuenit omnem vi-
diſciplinæ, & tradidit eam Ia-
puero ſuo, & Iſraeli dilecto ſuo,
s legem & præcepta, atque or-
ans ſacrificia : poſt hæc in ter-
viſus eſt, & cum hominibus con-
ſatus eſt, videlicet factus caro, &
rto ore docens, quæ in lege, &
phetis ænigmaticè tradiderat.
ne putetis ad diuina duntaxat, &
n etiam ad naturalia hæc refer-
, audite quid de ſeipſo teſtatur
piens: Ipſe inquit, mihi dedit co-
m, quæ ſunt, ſcientiam veram, vt
am diſpoſitiones orbis terrarum, &
tutes elementorum, initium, con-
mmationem, medietatem, & viciſ-
udines temporum, anni curſus, ſtel
rum diſpoſitiones, naturas anima-
um, iram beſtiarū, vim ventorum, co
gitationes

gitationes hominum, differentias vi-
gultorum, virtutes radicum, & quæ-
cunque ſunt abſcondita, & improui-
ſa didici: omnium enim artifex do-
cuit me ſapientiam. Indeficiens e-
nim eſt diuina ſcientia, cui nihil ela-
bitur, nihil accedit, ſed compræhen-
dit omnia. Scitote ergo nunc, quia
non multo labore iſtic opus eſt, ſed fi-
de & oratione: non longi temporis
ſtudio, ſed humilitate ſpiritus, & mũ-
ditia cordis: non librorum multorum
ſumptuoſa ſuppellectile, ſed expurga-
to intellectu, & veritati veluti clauis
cum cera cooptato: nam librorum
turba onerat diſcentem, non inſtruit,
& qui multos ſequitur authores, errat
cum multis. In vno ſacro Bibliorum
volumine omnia continentur, & tra-
duntur: ea autem lege, vt non niſi ab
illuſtratis percipiantur, cęteris ſint pa-
rabolæ & ænigmata, multisque ſig-
naculis præcluſa. Orate igitur ad
Dominum Deum in fide, nihil hæſi-
tantes, vt veniat agnus de tribu Iuda,
ac librum vobis aperiat ſignatum,
qui agnus ſolus eſt ſanctus & verus,
qui ſolus habet clauem ſcientiæ, &
diſcre-

iscretionis,qui aperit,& nemo clau-
it,qui claudit, & nemo poteſt aperi-
r Hic eſt Ieſus Chriſtus, verbum,&
ilius Dei patris,& ſapientia Deificās,
rus magiſter, factus homo ſicut ſu-
mus nos, vti nos perficeret filios Dei,
ut eſt ipſe, qui eſt benedictus in o-
mnia ſæcula. Sed ne diutiùs ſermoci-
nando vltra clepſydram, vt dici-
tur, declamem, hic oratio-
nis noſtræ fi-
nis eſto.

(.·.)

LOCI COMMVNES, SIVE CAPITA tractandorum.

De

CAPITA TRACTAN.

De

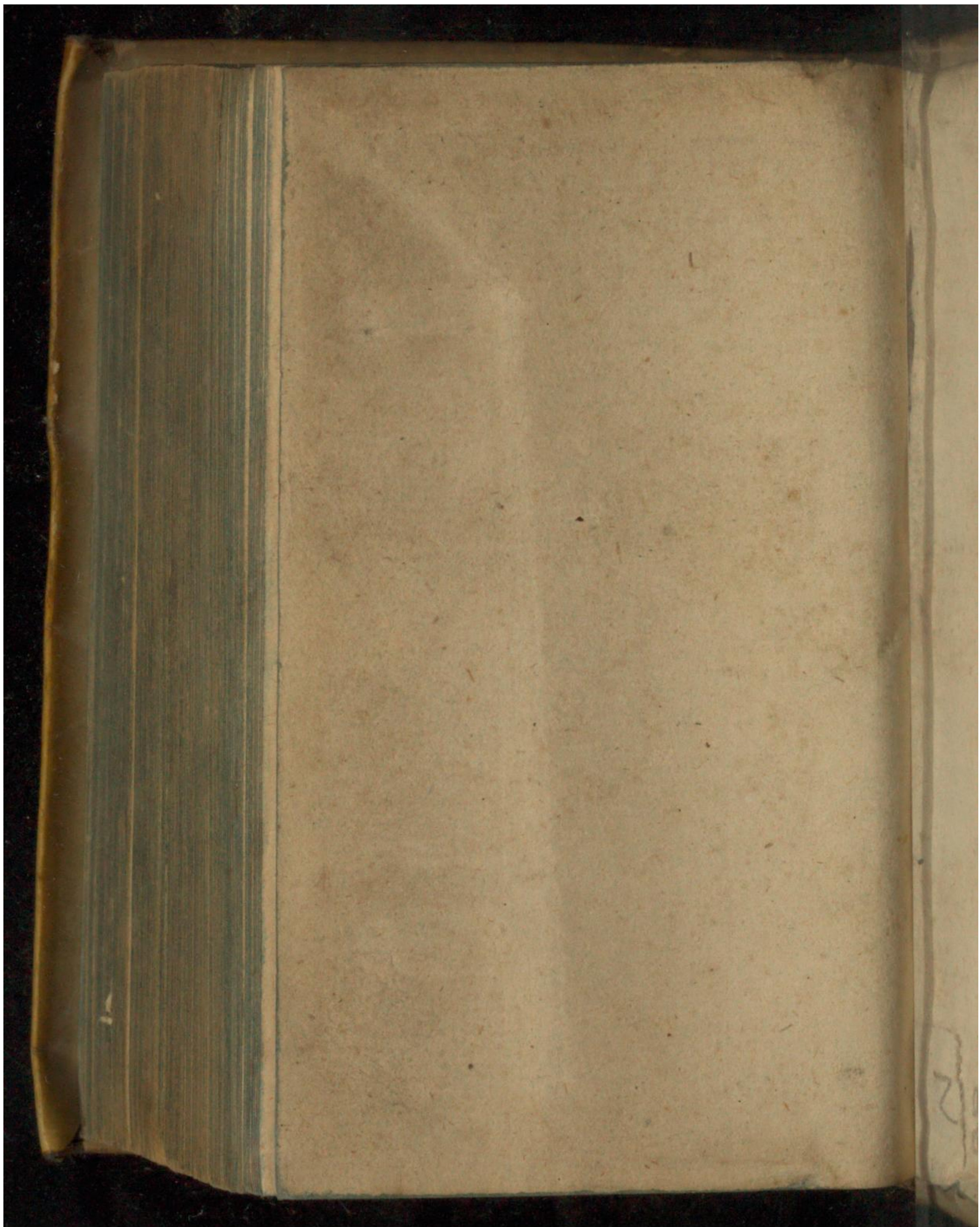
TRACTANDORVM.

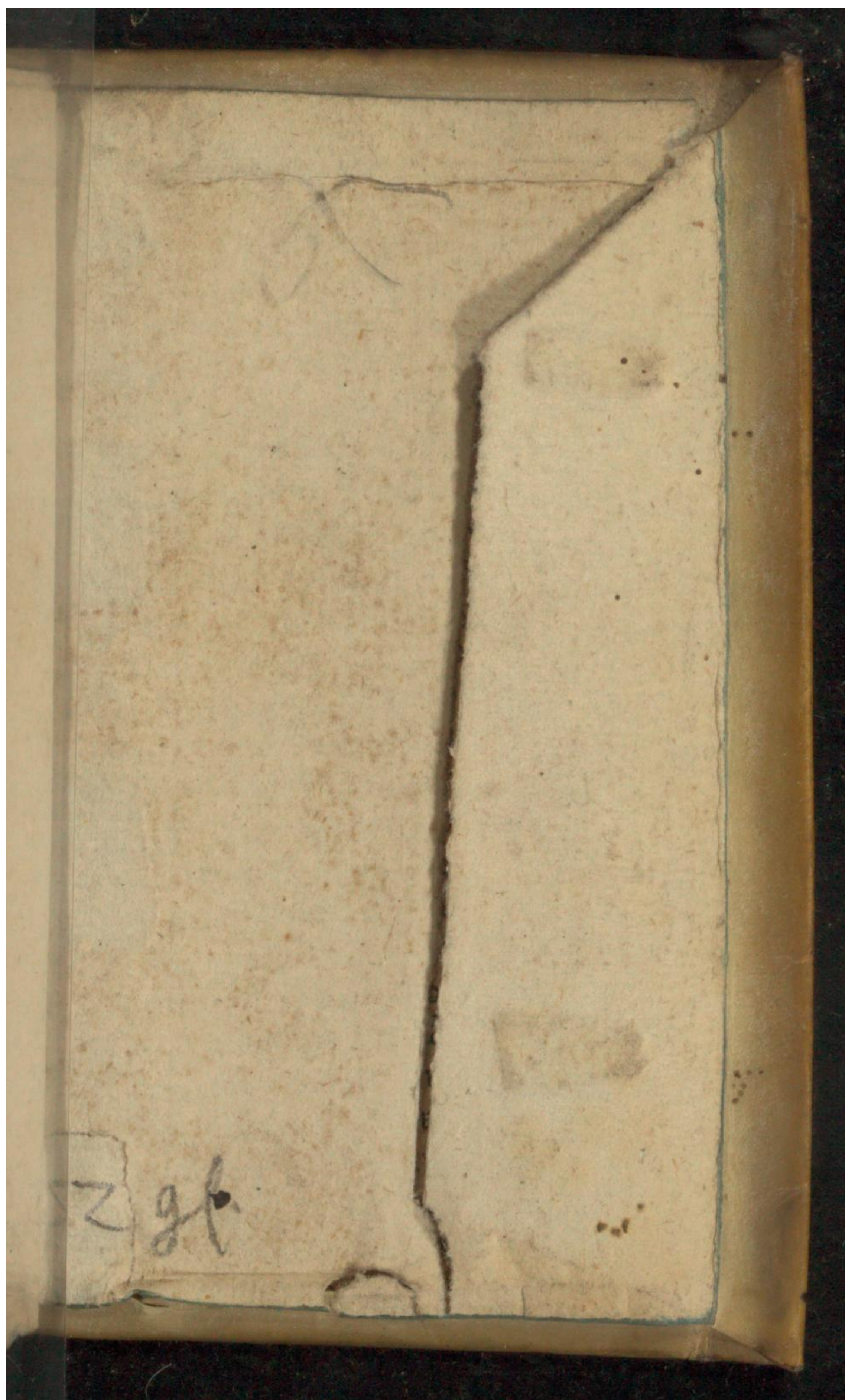
Inter diuos nullos non carpit Momus.

Inter

Inter heroas mõſtra quæq; inſecta-ctatur Hercules.
Inter dæmones, Rex Herebi Pluton iraſcitur omnibus vmbris.
Inter philoſophos ridet omnia Democritus.
Contra deflet cuncta Heraclitus.
Neſcit quæque Pyrrhias.
Et ſcire ſe putat omnia Ariſtoteles.
Contemnit cuncta Diogenes.
Nullus hic parcit Agrippa.
Contemnit, ſcit, neſcit, flet, ridet, iraſcitur, inſectatur, carpit omnia.
Ipſe Philoſophus, dæmõ, heros, Deus & omnia.

FINIS.

z gf